

గేయాలు

పాఠాశిక, జానపద, సామాజిక

మధుర కవితలు

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌశిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్ష్యు

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠ్యహ్లాంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2990100061660

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

మధురకవితలు

ర చ స :

“ఎల్లగా”

విజయపబ్లిషింగ్ కంపెనీ
విజయవాడ-2.

విషయ సూచిక

శౌలిపలుకు
రచయిత పరిచయము
ఒకమాట
పాటలు - పరిమళాలు
బాల వాఙ్మయం
ప్రమదలు - ప్రత్యేకతలు
సరసాలు - సరాగాలు
బుర్రకథాతత్వము
యక్షగాన ప్రశస్తి
పొలం పాటలు
శ్రామిక సారస్వతము
యేల పదాలు
పడవలు - పదాలు
దంపుపదాలు
వినోదము - హాస్యము
వీరగాధలు
సంవాదాలు
ఆప్పగింతలు
మేలుకొలుపులు
లాలిపాటలు
వేదాంతపరపాటలు
మంగళం

తొలి పలుకు

బ్రతుకునుంచి బాహిరిల్లేది జానపదగేయం. దాని రచన కలంతోకాదు, సిరాతోకాదు, కాగితాలపైకాదు. కన్నీటితో, కవోష్ణరక్తంతో, వలపుతో, విరహంతో, నవ్వుతో, నిట్టూర్పుతో, ఆశతో, ఆవేదనతో, కవ్వంపుతో, కాగిలింతతో, చిస్మయానందంతో గుండెలలోనే దాని రచన. అందువల్లనే అది పచ్చిగానూ వుంటుంది; వెచ్చగానూ వుంటుంది. భాషావిషయాలలో ఛాందసులైనవారికి నచ్చకపోయినా, అది అరవిచ్చిన మొగ్గలోని పచ్చితనం; సాహిత్య విషయాలలో శోత్రియులైనవారు మెచ్చలేకపోయినా, అది ఉచ్చాఛ్చన నిశ్వాసాలలోని వెచ్చదనం.

లయబద్ధమైనది జీవితం. జీవితంలో పెనవేసుకొని వుండే జానపదగేయంకూడా లయబద్ధమైనదే. భాషానియమాలను అది పాటించకపోవచ్చు; వ్యాకరణ నిబంధనలను అతిక్రమించవచ్చు; కాని, లయ మాత్రం తప్పదు. అందువల్లనే సాహిత్యపు విలువలు తక్కువైన సందర్భాలలో కూడా దానిలో

సంగీత మాధుర్యం తొణికిసలాడుతుంది. అది శాస్త్రీయసంగీతం కాకపోవచ్చు; స్వరబద్ధమైనది కాకపోవచ్చు; రాగప్రస్తారానికి అనువైనది కాకపోవచ్చు. అయినా అది సంగీతమే - కోకిలసంగీతం, సెలయేటి సంగీతం, ఓరుగాలి సంగీతం, కడలి సంగీతం. సంగీతశాస్త్రం ఔనన్నా, కాదన్నా, అది మధురిమను మనకు పంచిపెడుతుంది. అందువల్ల నేలాక్షణికులుకూడా జానపద సాహిత్యాన్ని “మధురకవిత”గా గుర్తించక తప్పలేదు.

జానపద సాహిత్యంలోని మాధుర్యాన్ని వివరించడానికి “ఎల్లోరా” చేసిన ప్రయత్న ఫలితమే “మధురకవితలు” అనే ఈ గ్రంథం. ఈయన ఉద్బంధ పండితుడు కాకపోవచ్చుగాని భావుకుడు, కావ్యాలంకార వ్యాకరణాది శాస్త్రాలను కూలంకషంగా మధించినవాడు కాకపోవచ్చుగాని రసజ్ఞుడు. అందువల్లనే జానపద సాహిత్యంలోని మాధుర్యాన్ని ఈయన ఆస్వాదించగలిగాడు, ఈ గ్రంథాన్ని రచించగలిగాడు.

ఈనాటిదా, నిన్నటిదా జానపద సాహిత్యం పట్ల “ఎల్లోరా” ప్రగాఢాభిమానం ? దాదాపు.

రెండు దశాబ్దాలుగా ఈయన పల్లెపదాలను సేకరిస్తున్నాడు. శ్రీ నేదునూరి గంగాధరంగారి తర్వాత హెచ్చుగా ఈ పాటలను సేకరించింది ఈయనే; డాక్టర్ బి. రామరాజుగారి తర్వాత విస్తృతంగా వాటిని గురించి పరిశోధనలు చేసిందికూడా ఈయనే కావచ్చు. ఏలపాటలు, జోలపాటలు, లాలిపాటలు, నువ్వాల పాటలు, రాటం పాటలు, కోలాటం పాటలు, పంటకాపుపాటలు, పల్లెకారి పాటలు - ఎన్నని చెప్పడం? అన్నిరకాలపాటలను వందలాదిగా ఈయన సేకరించాడు. తాను సేకరించిన వాటిలోనుంచి కొన్నింటిని కూర్చి, తీర్చి, “జానపదగేయాలు” అనే పేరుతో ఈయన రెండు సంపుటాలను ప్రచురించాడు. కేవలం జానపదగేయాల సంకలన కర్తగానే సంతృప్తి చెందక జానపద సాహిత్యంపై వ్యాఖ్యాతగా “ఎల్లోరా” ప్రచురిస్తున్న గ్రంథ మిది.

విప్పిచూపినా, విడమర్చి చెప్పినా, జానపదగేయ సాహిత్య సౌందర్యాన్ని ఎందరు హద్దించగలరనే సందేహం నా మట్టుకు నాకు లేకపోలేదు. ‘కొయ్యబొమ్మల మెచ్చుకళ్ళకు కోమలుల సౌరక్కునా?’ అనే ప్రశ్న గురజాడ అప్పారావుగారి

తోనే పుట్టలేదు; జానపద సాహిత్యంతోనే అది పుట్టిందని అనవచ్చునేమో! ఏమైనా “ఎల్లారా” ఈ సాహిత్య ప్రచారాన్నే తన జీవితలక్ష్యంగా పెట్టుకొన్నందున ఈయనకు ఆశతప్ప ఆశాభంగం లేదు; ప్రయత్నమేతప్ప ప్రతిఫలాపేక్షలేదు. పది, పదిహేను సంవత్సరాలుగా ఈయన కృషిని అసక్తితో గమనిస్తున్న నేను ఈయన దీక్షను ఆదినుంచీ హర్షిస్తున్నాను; ఇప్పుడు ఈ “తొలిపలుకు” రూపంలో ఆశీర్వాదిస్తున్నాను.

—నార్ల వెంకటేశ్వరరావు

“ఆంధ్రజ్యోతి”

విజయవాడ.

శ్రీ 'ఎల్లారా' పరిచయం

“వికసించినపువ్వు నా జీవితం
అభ్యుదయంకోరు నా జాతకం
నాన్నే హం వికసించిన పువ్వు
నాభావం తొలకరి నవ్వు”

తన భావాలపల్లవిని, తన ఆశయాల అనువల్లవిని
ఏకంగా మేళవించి-శృంగిమిటి గీతంలా వినిపించాడు 'ఎల్లారా'.

పాతను కాదనడు - కొత్తని పరుగులు పెట్టడు - నిన్ను నీ నేడునీ ఒకచో చేర్చి రేపటి ఉషశిరణాల మేలుకొలుపుల్లో తన నమ్మకాలని నిండుగా చూసి - తన ఆశయాల పల్లకీలో ఊరేగుతూ సన్నాయిగీతంతో కంఠంపెత్తి గానంచేస్తాడు.

ఈ రచయితను గురించి - భావాలను గురించి, జీవితం మీదా - ప్రజా, ప్రపంచంమీదా - వీరికున్న నమ్మకాన్ని గురించి చెప్పడానికి పైన పేర్కొన్న 'ఎల్లోరా' స్వీయకవితలోని పంక్తులు చాలు!!

పూర్తిపేరు గొడవర్తి భాస్కరరావు.

జానపద కేయసాహిత్య పరిశోధకుడుగా, సంకలన కర్తగా, సుప్రసిద్ధ పత్రికా రచయితగా, బహు గ్రంథకర్తగా "ఎల్లోరా" పేరుతో ఆంధ్ర ప్రజానీకానికి సుపరిచితులు. అన్ని సాహితీ విభాగాలను స్పృశించి తరించిన యువ రచయిత.

స్నేహపాత్రుడు, మోతాదుమించని హాస్యరసంకూడా మేళవిస్తూ వినేవారిని గంటలకొద్దీ ఆకట్టుకోగలిగిన సంభాషణా చతురుడు.

సనాతన కవులతోపాటు ఆధునిక, అభ్యుదయ రచయితలతో కలిసిమెలిసి తిరిగే సహృదయత, ఒకసారి పరిచయమైతే దాన్ని ఆత్మీయతగా పెంపొందించే నిండుహృదయం.

బాలసాహిత్యంనుంచి ప్రపంచసాహిత్యంవరకు అన్ని తరహాల రచనలనుచేసి పరిచయమైన ఉత్సాహవంతుడు- అభ్యుదయవాది.

మైలు రాళ్ళు :

1951 లో యువజన రాజకీయాలలో విరామమెరుగని నాయకత్వం. అదేసంవత్సరం ఆఖరులో మద్రాసుకు ప్రయాణం. ఒక దినపత్రికలో ప్రవేశం.

1952 లో చిన్న చిన్న పత్రికలను అజ్ఞాతంగా ఎడిట్ చేస్తూండడం.

1954 లో మద్రాసులో “ట్రెస్సికేన్ సోషియల్ అండ్ కల్చరల్ అసోసియేషన్”కు అధ్యక్షుడుగా ఎన్నిక.

ప్రసంగాలు, నాటికలు, బుర్రకథలు, గేయాలు మున్నగు వివిధసాహితీ విభాగాల రచయితగా 1951 నుంచి 1960 వరకూ ఆలిండియా రేడియోతో (మద్రాసు) సంబంధం

1958 లో తెలుగు చలనచిత్ర రంగంతో సంబంధం— పొన్నలూరి వారు నిర్మించిన “శోభ” చిత్రానికి పాటల రచన!

1959 లో మద్రాసు యూనియన్ ఆఫ్ జర్నలిస్ట్స్ అసోసియేషన్ లో ప్రముఖపాత్ర.

1960 జనవరిలో ఆంధ్ర ఫిలిం జర్నలిస్టుల అసోసియేషన్ కార్యవర్గ సభ్యుడుగా ఎన్నిక.

1959 డిశంబరు నుంచి “సిన్సిప్రథ” పత్రిక సంపాదకత్వం.

ప్రస్తుతం “ఆంధ్రజ్యోతి”లో సబ్-ఎడిటర్.

ఈ రచయితకు “నిన్న” పై నిరాశ, నిరసన లేవు. అలా
గని నేటిని మరచిపోలేడు. నిన్న-నేడుల సమన్వయంతో
“రేపు” ని కలగంటాడు.

తెలుగు సారస్వత క్షేత్రంలో మేలుబంతులు వికశించా
లని ఆశ - అందుకై తపన-కృషి!!

“ఎల్లారా” ముద్రిత రచనలు

మనప్రాచీన కళలు - పుట్టుపూర్వోత్తరాలు.

జానపదగేయాలు - (ప్రథమసంపుటి)

గుడిగంటలు - (నవల)

చంద్రవదన - (నవల)

జానపదగేయాలు (ద్వితీయసంపుటి)

కదలిపోయిన రైలుబండి (కథానికలు)

పూవులు - మొగ్గలు

విచిత్ర కథలు

పాపాయి పాటలు

డాక్టర్ కోకిల

పండుగల పాటలు

సరాగాలు

అ చ్చ లో

పరిసరాలు - ప్రభావాలు (స్వతంత్ర సాంఘిక నవల)
హృదయవీణ (భావగేయాలు)

సాహిత్య సమారాధన (సాహిత్యసంక్షిప్త పరిశీలన)
ప్రజల పాటలు
దేశిపదాలు

వెన్నెల రాత్రులు (శ్రవ్య నాటికలు)

వేసవి సెలవులు (బాలనాటికలు)

మందారాలు (బాలల నవల)

ఆంధ్రచరిత్ర-సంస్కృతీవికాసం (సంక్షిప్తవ్యాసగ్రంథం)

అరుణ కిరణాలు (అభ్యుదయ కవిత)

పండితరాయలు (బుర్రకథ)

చంద్రముఖ (నవల)

మాయచిలుక (నవల)

బాలగేయకథలు

బంతిపూలు

చిన్నారి కథలు

ఇస్లు,

—ప్రకాశకులు

ఒ క మా ట

“తదేవరమ్యం దుచిరం నవంవనం” — అన్నట్టు కొంగొత్త రీతులను, కొత్త కొత్త రీతులను, కమ్మ కమ్మని ధ్వనిని, సరికొత్త రుచులను కూర్చుకుంటూ, నాటినుండినేటివరకు ప్రజలనోళ్ళల్లో - ప్రజల ప్రేమాభిమానాల మధ్య వుండి దేశి సారస్వత సౌరభం ఏమాత్రం తొలగలేదు సరికదా - నేడది ప్రధానభాషాశాఖగా నిలిచింది.

అన్ని విధాలా మనిషికి అందుబాటులో వుండి పనికివచ్చే ఏకవిధ అయినా ప్రజాకవిత్వగానే గుర్తించవచ్చు. నీతిప్రబోధం కానివ్వండి, శాంతిప్రబోధం కానివ్వండి, ఆనందపూరితం కానివ్వండి - హాయినిచ్చి సేద తీర్చేది కవిత్వం లనండి - దానినే ప్రజాకవిత్వమంటున్నాం, దానినే జానపద కేయాలంటున్నాం, పల్లెపాటలంటున్నాం, ప్రజలపాటలంటున్నాం, దేశిపదాలంటున్నాం, అన్నింటిని చేర్చి “మధురకవిత్వం” లంటున్నాము!!

అందరికీ దగ్గరగా వుండే భాషలో, దగ్గరకు ఆకర్షించుకోగలిగిన శైలిలో - ఆకట్టుకొనే చావతో కవ్వించి మురిపించే భావాలతో నిండుతనపు ఒయ్యారంతో అన్ని తరహాల ప్రజా నీకంచేత గౌరవింపబడి - సారస్వత రంగంలో ప్రధానస్థానం అలంకరించుకుంటుంది.

ప్రజా కవిత్వోద్యమంలో భాగంగా రంగురంగుల పద్మాల వందలు వేలుగా వికశిస్తాయి - వికశిస్తూనే వుంటాయి. నవ్వులు కురిపిస్తూ - సరికొత్త గుబాళింపులను విరజిమ్ముతూ - నిత్య నూతనమైన కాంతులీనుతూ నవకవితా

వాటికలో సింహాసనం అధిష్టించింది - దేశీ సారస్వతం నేడు !!

“మధురకవితలు” జానపద వాఙ్మయ సమీక్షాగ్రంథం. పెద్దలెందరో నా కృషికి ఇచ్చిన సలహాల, సహకారాల బలంతో - ధైర్యంచేసి - దిబ్బత్రంగానై నా జానపదవాఙ్మయ మందలి యింపులను, సొంపులను - రకరకాల విషయ విభాగాల క్రింద పరిచయం చేయడానికి ప్రయత్నించానని మనవి చేస్తున్నాను.

సాహిత్య రచనకు పూనుకొనడంలోవున్న సాధక బాధకాలు సహృదయులకు తెలియని విషయంకాదు. ధైర్యంచేసి కవిమిత్రుల, పండిత శ్రేయోభిలాషుల, జానపద వాఙ్మయ రక్షణోద్యమ సహచరుల - ప్రోత్సాహ ప్రోద్బలాలతో ఈ గ్రంథ రచనకు పూనుకున్నాను. ఇందులో ఎన్నోపదాలు స్వయంగా సేకరించినవికాక, మిత్రులు అనేక జిల్లాలనుంచి నాయందు అభిమానం వుంచి అందించినవి, మరికొన్ని పత్రికలలో, పొందుపరచినవికూడా, ప్రజలకు ఒకచో అందించాలనే సదుద్దేశ్యంతోకూడా పరిచయం చేసినవి. ఇందు ఏమాత్రమైనా గొప్పతనం వున్న అది ఈ “మధురకవితలు” లో వున్న గొప్పతనానికే దక్కవలసి వుంటుందని విన్నవిస్తున్నాను.

రచనలో పొరపాట్లు దొర్లడం సహజం. అటువంటి లోటుపాట్లు ఏమైనావున్న పతితలు, పండితులు, విమర్శకులు

మన్నించి సహృదయతతో నాకృషికి చేయూతనిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

నా సేకరణలలో పోయినవిపోగా - మిగిలినవాటిపై నా - “విజయపబ్లిషింగ్ కంపెనీ, విజయవాడ-2” వారు అన్నింటినీ వరుసగా ఆంధ్రపాఠకలోకానికి అందివ్వబూనుకున్నారు. వారికి నా వందనాలు.

గత పది, పదిహేనేండ్లుగా జానపద వాఙ్మయంలో నేను చేస్తున్నకృషినిచూసి, అనేకవిధాల నన్ను ప్రోత్సహించడమే కాక, ఈనాడు “మధురకవితలు” అను నా యీ జానపద వాఙ్మయ సమీక్షా గ్రంథానికి ఆశీర్వాచనంగా ‘తొలిపలుకు’ వ్రాసి ప్రోత్సహించిన సుప్రసిద్ధ పత్రికాసంపాదకులు, రాజ్య సభ సభ్యులు, గురుతుల్యులు అయిన శ్రీ నార్ల వెంకటేశ్వర రావుగారికి నా హృదయపూర్వక నమోవాకాలు !

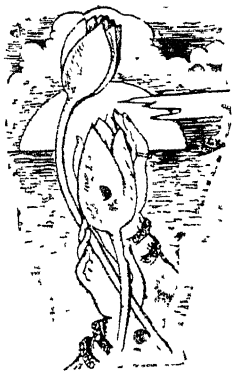
ఈ “మధుర కవితలు” రచనకు నన్ను ప్రోత్సహించిన మిత్రులకూ పెద్దలకూ నా వందనాలు.

కొత్తపాటలు, కొత్తమాటలు - ఆటలు, ఆశలు, ఆశ యాలు, సరికొత్త బాటలు, తెలుగు వెలుగుతోటలో సరి కొత్తగ గుత్తిగ విరబూసిన పూగుత్తులు - గుత్తకొన్న ప్రజల వేదం - జానపద కవితలు - “మధురకవితలు”.

కొత్తరంగు — కొత్తసువాసన — కొత్తరుచి, కొత్త
భావం, కొత్తధ్వని — యివ్వకపోతే ఎలాగ ? అందుకే ఈ
గ్రంథ సాక్షాత్కారం — అందాలి మీ సహకారం !! అందరికీ
అభివందనం!!!

1961 సెప్టెంబరు }
విజయవాడ }

భ వ దీ యు డు
—ఎల్లోరా

పాటలు - పరిమళాలు

1

“జ్ఞానపదగీతాలు - ఆయాదేశాల, లేక జాతుల ఆ ప్రాంతపు శాసనాలకంటే ఎక్కువ విలువైనవి”-అన్నాడు ఫ్రైచర్.

“జ్ఞానపదసాహితీ వారివారి ఆచారాలు -నాగరికతా విలువలు ప్రతిధ్వనించే సాహిత్యం”-అని పేర్కొన్నాడు అలెగ్జాండర్ యాగర్ట్ కాఫే.

మన జ్ఞానపదులు తీరిక సమయాలలో - వారివారి పనులు చేసుకుంటూ ఉల్లాసంగా పాడుకునే ఈ జ్ఞానపద గేయాలకు చెవియొగ్గని హృదయం ఉండదు.

“అది మానవుడు తన కష్టాలను పోగొట్టుకోడం కోసం, క్యూరజంతో దాడులనుంచి రక్షించుకోడంకోసం, ప్రేమపాత్రములైన తన వస్తువులను రక్షించుకోడంకోసం - ఆవేశపూరితంగా జీవించడం ప్రారంభించిన సమయంలోనే కవిత ప్రాచుర్యమింది. అది క్రమానుగతంగా నాగరికతతోపాటు, విజ్ఞానంతోపాటు, అనుభవ సంస్కారాలతోపాటు వికసించి బలపడడం జరిగివుంటుంది. పూర్వ కాలంలో ఒక్కొక్కతేగ లేక జాతివారు వారివారి సమ్మతాలనుబట్టి, ఆచార వ్యవహారాలనుబట్టి ఒక్కొక్క కళా

పద్దతి సృష్టించుకొని. ఆ కళ ద్వారా, ఆ విజ్ఞానంద్వారా ఆనందాన్ని అనుభవిస్తూండేవారు.

అలా ఆ జాతి, తిగలలో వారి నాగరకత, విజ్ఞానం, కళారీతులు, అభిరుచులు పెరుగుతూ ప్రచారం పొందుతూ వచ్చాయి. ఈ దశల క్రిందనే అనేక జానపద కళాఖండాలు, జానపద నృత్యాలు, జానపద కళలు ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. ఇవే తోలుబొమ్మలు, సుద్దులు, జంగం కథలు, పంబకథలు లాంటివి. వీటితోబాటు గేయాలు ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. ఈ గేయాలను — స్త్రీ సాహిత్యం, శ్రామిక సాహిత్యం, గృహకృత్స్వ సారస్వతమని, పౌరాణికములని, తత్వాలని, కథలని, గాథలని, శృంగారపద గేయాలని, భక్తి గేయాలని - బాలసాహిత్యం క్రిందను, ఆటపాటల రూపంలో వుండే పాటల క్రిందను వీర రసప్రధానాలక్రిందనూ రకరకాలుగా విభాగించుకోవచ్చును.

వీది జానపద సాహిత్యం ?

తెలుగు నాడున తెలుగు పండితులు అనేక తరహాల్లో వీటికి నామకరణం చేశారు.

ప్రజా వాఙ్మయము, పద వాఙ్మయము, అనాధృత వాఙ్మయము, తిరస్కృతాంధ్ర వాఙ్మయము, గేయ రచనలు, మధుర కవితలు, దేశీ సారస్వతము అని వేరు వేరుగా నామములు పెట్టి నా నుంచి మిగిలిన మరెందరో జానపద సాహిత్య పునరుద్ధరణ కర్తలు జానపద గేయాలనే పిలవడం - ముఖ్యంగా అదే ఎక్కువ ప్రచారంలో వుండడం - ప్రచార మందడం జరుగుతూంది.

పైన పేర్కొన్న పేర్లు అన్నీ ఈ వాఙ్మయానికి సరిగా అతకవు సరికదా వ్యతిరేకార్థమిస్తాయేమోకూడా.

ఆంధ్రులచేత తిరస్కరించబడిన వాఙ్మయమని అర్థమిస్తోంది. ఆంధ్రుల తిరస్కృతివుంటే యిన్ని యేళ్ళుగా యింత సాహిత్యం వృద్ధిపొంది - ప్రచారమై ఎలాగుంటుంది? కనుక - కొంతమందిచేత అనాదరించబడినంతమాత్రాన అనాదరణ వాఙ్మయమనో, తిరస్కృతాంధ్ర వాఙ్మయమనో పిలుచుకోడం - ఈ వాఙ్మయ ఉద్యమానికి ప్రమాదార్థం, ఫలితం కలుగవచ్చు.

పద కవిత్వమనుమాట జానపద కవితలకే సరిపడుతుంది - ప్రజా కవిత్వమనిమాత్రం ఎందుకనగూడదు? పండితులుపీకనొక్కీ, ఛాందసులు ఉరిశిక్ష విధించడానికి ప్రయత్నించిన పరిస్థితులలో తమ పదాలని, పాటలని, సాహిత్యాన్ని, లేదా వాఙ్మయాన్ని నోళ్ళల్లో దాచుకొని, కాపాడుకుని, రక్షించుకొని, సంరక్షించుకొన్నది ప్రజలు—వారిచే సృష్టించబడి - వారిచే ప్రచారమంది, వారిచుద్ధనే మసిలి, వారిచే తనే పోషింపబడి - వారి కవితలుగానే నిలబడింది - ప్రజా కవిత్వమే - ప్రజా వాఙ్మయమే, ఈ పాటలు ప్రజలపాటలే అనుకుందాం - అనాలికూడా!

*“సార్థకమగు నొక పేరుపెట్టుటకు పూనుకొనవలయు నన్నచో నా విషయము యొక్క ప్రధాన తత్వమును పరిశీలించవలయును. తత్వము లక్షణములుకూడ విస్ఫరించునట్టి దేయైనను ఒక్కొక్క లక్షణమునకన్న జానిపరిధి విస్తృత

మని ఎరుగుట యత్యావశ్యకము. ఒక విషయమునకున్న ముఖలక్షణమునుబట్టి దానికి నామకరణము చేయవలెనన్న నొక్కొక్క సమయమున వివాదములేర్పడును. ఒకరొక లక్షణము నంగీకరించిన మరొకరింకొక లక్షణమునకు ప్రాధాన్య మొసంగెదరు. రెండుమూడు ముఖ్యలక్షణములూ సమాన ప్రాధాన్యము కలిగినచో నప్పడింతకన్న గొప్ప చిక్కు సంభవించును. తత్వమందా చిక్కులుండవు. కనుక వస్తుతత్వము నాధారముగా గైకొందు రేని సులభముగా నా వస్తువునకును, తదితరములకును గల భేదము తెలిసిపోవును. ఆ దృష్టితో చూచిన కవిత్వమంతటిని రెండు పెద్ద భాగములుగా చేయవచ్చును. ఒకటి:— చేతనాకృతము, రెండవది:— అచేతనాకృతము. ఈ రెండును పరస్పర భిన్నములు. ఒకటి: భావుకుడైన ఒక కళాకారుని ప్రయత్నమున దిద్ది తీర్చబడినది. రెండవది: జానపదసృష్టి. మరియు సప్రయత్నముగా నొక నోటి నుండివెడలి తనకుతానే రూపు దిద్దుకొన్నట్టిది. ఒకటి కళాత్మక కవిత్వము, ఏకకర్తృకము. రెండవది ప్రావృట్కాల పయోద ప్రదమోదబంధు సంసిక్త మందమంద పృద్వీగంధ బంధురము. కనుక నిట్టి తత్వమునుబట్టి నామకరణము చేయవలయునన్నచో జానపదశబ్దమే సార్థకముగా తోచును— అని రామరాజుగారు పేర్కొన్నారు.

నిజంగాకూడా అంతే! దేనికైనా ఒకపేరు, ఒక నియమం నిర్ణయించడం చాలా అవసరం—ఆవిధంగా ఆలోచించినా - ఏవిధంగా చూసినా - 'జానపద' శబ్దమే ప్రచారమందింది—తగియుందికూడా!

* ఇంకొక పండితుని అభిప్రాయం పరికిద్దాం—
“దక్షిణభారత జానపదగీతాలు (పల్లెపాటలు) చారిత్రక, సాంఘిక సమాచారానికి కోశాగారాలు. సాముద్రికానికి, జ్యోతిషానికి, మూలికా వైద్యానికి సంబంధించిన పాటలు ప్రత్యేక ప్రయోజనం కలవి.

దక్షిణ భారతంలో మానవజీవితంలో ఎదురయే ప్రతి ప్రముఖ సంఘటనకూ తగిన పాటలున్నవి. ఈ పాటల బాణీలు చాలమంది శాస్త్రీయ సంగీత రచయితలనుకూడా ఆకర్షించాయి. త్యాగరాజు, గోపాలకృష్ణభారతి వంటి ప్రముఖ వాగ్గేయకారులు కొన్ని పల్లె పాటల ఘనతులలో స్వయంగా కీర్తనలు రచించారు.....కొంత నాజుకు తనంగల...పాటలు చాలవరకు పున్నాగవరాలి, నాదనామ క్రియ, ఆనందభైరవి, సైంధవి, సెంజురుట్టి, కురంజి, నవరోజ్, నీలాంబరి మొదలైన రాగాలలో పాడారు. ఈ పాటలలో చాలాభాగం ఆది, రూపక, చాపు తాళాలలోవున్నవి. ఎక్కువగా త్రిశ్రగతిలో వున్నట్లు కనిపిస్తుంది.

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ సంగీత శాఖాధ్యక్షులు ప్రొఫెసర్ పి. సాంబమూర్తిగారి అభిప్రాయం ఇలావుంటే - ఆచార్యశిరోమణి వేదాలతిరువెంగళాచార్యులుగారుఅంటున్న పాటలు పరికిద్దాం:—

† “వీదేశంలోనైనా వాఙ్మయం పాడుకోవడానికీ, ఊరికే చదువుకోవడానికీ వీలుగా ఉండడం మామూలు.

* చూ-తెనుగు పల్లెపాటలలో పి. సాంబమూర్తిగారి ఉపోద్ఘాతం.

• చూ:- “కృష్ణశ్రీ” పల్లెపదాలకు ముందుమాటలో శ్రీ వేదాల తిరువెంగళాచార్యులుగారు.

యింతమాత్రానికే గేయ వాఙ్మయమనీ, జానపద వాఙ్మయమనీ పెద్ద పేర్లుపెట్టినా, ఎన్నివిధాల మార్పులూ, చేర్పులూ చేసినా యివన్నీ కూడా దాన్ని ఉపయోగించుకునేవాళ్ళను బట్టి వచ్చే వేకాని ఆ వస్తువులలోమాత్రం ఏతేడా కన్పించదు? —

* “ప్రబంధాల్లోను, పాతపాటల్లోను గొప్ప ప్లాషెస్ ఆఫ్ బ్యూటీ ఫున్నాయి. కొందరు ముసలమ్మల చిరునవ్వుల్లో మల్లే రెండు సెంటిమెంట్లు పుట్టలు. ప్రబంధాలలో సెంటిమెంట్లు అసహజం, అబద్ధం. అప్పుడప్పుడు అసన్యం.

ఈ పాటల్లో అందాలన్నీ సెంటిమెంట్లతో అల్లుకుని హృదయాన్ని సమీపిస్తాయి..... ఈ పాటలన్నీ వినడం తటస్థించినప్పుడల్లా వాటిల్లోని రసాన్ని గుర్తించి అసలు తెలుగు భాషా, భాషామార్దవమూ, కవిత్వ లక్షణమూ వీటిల్లోనే ఉందని గ్రహించి వాటి పునరుద్ధరణకోసం... తహ తహ పడ్డారు. ఏ కఠిన పదజాలాన్నో, కావ్యాలంకారాన్నో, అసహజ పాండితినో ఎరుపుతెచ్చుకోక హృదయంలోంచి వచ్చే ప్రేమకీ, అందానికీ రంగులు పూయక స్వచ్ఛంగా సూటిగా పాడిన ఈ పాటలకన్న కవిత్వం ఎక్కడ వుంటుంది? ఎప్పుడూ నా నిశ్చితాభిప్రాయం ఏదంటే—ములభమైనభాషలో చెప్పడానికి శక్తిలేనివాడే కష్టమైనభాష ఉపయోగిస్తాడని, వచనంలో చెప్పలేనివాడు పద్యం రాస్తాడు.

“ఈ పాతపాటలు తాళవత్రాలలో లేవు. వీటికోసమై ఒక ఆఫీసు తెరచి, పెద్ద జీతాలిచ్చి పండితుల్ని నియమించి

* ‘ప్రజా వాఙ్మయము’ గ్రంథానికి చలం రాసిన ప్రస్తావన.

ఏడాదికి నాలుగు పేజీలు ఓ పత్రికలో ముద్రించే ఏర్పాటు ఎవరూ చెయ్యలేదు. ఈ పాత భాండాగారమంతా స్త్రీహృదయంలోనే నిలిచిపోయింది... ఈ పాటలు ఒక కవిగాని, కవయిత్రిగాని ఒకనాడు రాసినవి కావు. దశాబ్దం నుంచి దశాబ్దం వరకు మామూలు అక్షరజ్ఞానం లేని స్త్రీల నోళ్ళలోపడి వాళ్ళ అనుభవాలు కొత్త పాటల్లోనూ, పదజాలంలోనూ, వాతావరణంలోనూ మార్పులు చెంది నిలిచిపోయినాయి. వీటిలో సారి పోగొట్టుకుందా మళ్ళీ పిలుచుకోగలదా దేశం?

పోనీ కాలంలో నిలిచి ప్రచారంలోకి వచ్చిన ఈ గానాల్ని వాఙ్మయంలో కలిపి వేసి వాటికోస్తానం కల్పిద్దామంటే ఈ పండితులు అంగీకరించరు. ఈ పాటల్లో అందం వుందని అంగీకరిస్తే, భాషనుకూడా అంగీకరించాల్సి వస్తుందేమో. వీటికి గౌరవమిస్తే తమ గౌరవమెక్కడ పోతుందో ననే భయంతో వీటిని స్త్రీల, పిల్లల, పామరుల పాటలని తోసేశారు..... అందువల్ల యిప్పుడు చెయ్యవలసిన దేమిటంటే ఈ వాఙ్మయాన్నంతా తెలుగు సారస్వతంలో కలిపి వెయ్యడం” —

భారతదేశంలో నలుమూలలా తిరిగి—జానపద సేకరణకర్తలను కలుసుకుని - వారితో చర్చించి - అనేక భాషలలోని పాటలను అనువదించి ప్రచురించడం జరిగింది—దేవేంద్ర సత్యార్థి వంటి ప్రముఖుల ద్వారా.

ఆంధ్ర విశారద—ప్రసిద్ధ సాహిత్య విమర్శకులు—అభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమ ప్రధానాచార్యులూ నగు శ్రీ తాపీ

ధర్మారావుగారు 'జానపదగేయాలు' పై యిచ్చిన అభిప్రాయమును యిక్కడ పొందుపరుస్తున్నాను:

*“సిసలైన జాతిజీవనం చూడాలంటే పల్లెలకే పోవాలి. పట్టణాలలో వుండే సంపర్కదోషాలు అక్కడ అంతగా ఉండవు. ఆచారాలూ వ్యవహారాలూ కల్తీలేకుండా-అంటే-చాలావరకూ సుమండీ-వుంటాయి. కల్లకపటం లేని బ్రతుకులతో పరస్పరం సాయంచేసుకునే బుద్ధులతో అన్నా, మామా, వడినా, అత్తా అన్నవరుసలతో - పల్లెలంతా ఒక్క కుటుంబంగా కనబడుతుంది. ఆటోపంలేని ఆటలూ, పాటలూ, ఆడంబరంలేని అలంకరణలూ, అసత్యాలకు పాల్పడని మాటలూ- అన్నీ మన పట్టణవాసులకెంతో ఆశ్చర్యంగా వుంటాయి. పల్లెప్రజల హాస్యాలూ సరసాలూ, ప్రోత్సాహాలూ అన్నీ అమాయక ధోరణిలో ఎంతో ఆహ్లాదాన్ని కలిగిస్తూ వుంటాయి. ఈ విషయాలన్నీ పల్లెపాటలలో ప్రత్యక్షంగా కనిపిస్తాయి. తికమకలులేనివరుసలతో సులభంగా బోధపడే భాషలో, అందరికీ అందుబాటులోవుండే భావాలతో ఒక చక్కని సహజధోరణిలో వుంటాయి ఈ పల్లె పాటలు.

*“జానపద గేయాలు” (1954 ప్రథమసంపుటి) సేకరణ. ‘ఎల్లారా’-ప్రచురణ వికలాంధ్ర ప్రచురణాలయం. ఆ గ్రంథంపై శ్రీ తాపీ ధర్మారావుగారు ఆలిండియా రేడియోలో యిచ్చిన సమీక్షను గమనించ కోరెదను.

“అటువంటివాటిని చాలావరకు సేకరించి శ్రీ ‘ఎల్లోరా’ ఒక్క సంపుటాన్ని తయారుచేశారు.

“పీణామృదంగాది పరికరాలు లేకపోయినా-పాడేవారి పెదవులనుంచి-వినేవారి హృదయాలలోనికి ఒక రసప్రవాహం వర్షిస్తుంది. ఎందుకంటే కష్టమైనమాట వుండదు. అనుభవంలేని సన్నివేశం వుండదు. పరిచయంలేని భావం వుండదు. అందుబాటులోలేని వచనం వుండదు. ఇంకా హృదయాలను హత్తుకొనడంలో ఆశ్చర్యమేముంది?”

అని అంటూనే శ్రీ ధర్మారావుగారు పేరునుగురించి ఏమంటున్నారో చూడండి.

“అటువంటి పాటలన్నీ గల ఈపుస్తకానికి (“జానపద గేయాలు”) అనాయాసంగా బోధపడేపేరు—“పల్లెపాటలు” అన్నట్లు పెట్టకుండా ‘జానపద గేయాలు’ అని పెద్దపేరు పెట్టడం కొంత అన్యాయమే...” అని విన్నవించారు.

అయితే జానపద వాఙ్మయానికి సంబంధించి కొన్ని వ్యాసాలు వ్రాసిన డాక్టరు గిడుగు సీతాపతిగారు ఏమంటున్నారోకూడా చూద్దాం!

*“జానపద జీవితాన్ని ప్రతిఫలింపజేసే వాఙ్మయంలో జానపదగేయాలు ఉన్నతస్థానాన్ని పొందగినది. అందులో జానపదుల నిత్యకృత్యాలే ఎక్కువగా కనపడుతున్నా అవి రసవంతంగాను, హృదయరంజకంగాను రచితములైనవి.

*“జానపదగేయాలు” (రెండవ సంపుటి 1959) సేకరణ: ‘ఎల్లోరా’ ప్రచురణ: విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం. ఈ గ్రంథానికి తొలి పలుకు రాస్తూ డాక్టర్ సీతాపతిగారు సూచించిన పలుకులు యివి.

నూయామర్మ మెరుగని వారి జీవితాలు సహజసిద్ధములైన రాగ ద్వేషాలకు లోనైనా ఉదాత్తములైన భావాలతోనూ, అవ్యాజములైన ఆశయాలతోనూ-మృదుమధురములైన పలుకులతోనూ, సరళమైన నడవడితోనూ, నదులలోని నిర్మలలోదకములవలె ఎట్లు సాగుతూ వుంటావో “జానపద గేయాలు” తెలియజేస్తూ వుంటవి... సంఘజీవిత మెట్లుండవలెనో నవనాగరికులకు బోధింపగలవు. ఈ సద్గుణములన్నీ జానపద గేయాలలో ప్రతిబింబితము లవుతూ వుంటవి.

“జానపద గేయాలను భాషాలక్షణానికి లక్ష్యంగా లక్షణజ్ఞులు గ్రహించలేదు. వారి భాషాను శాసనము ప్రబంధాది కావ్యరచనకు వర్తింపజేసినట్లు ఈ జానపద గేయాలకు వర్తింపజేయక ఈ గేయాలయెడల పండితులు ఉదాసీనులై ఉండడంవల్ల మేలే కలిగినది. ఆ పండితులు ఈ శబ్దాను శాసనాలకు ఈ జానపద గేయాలను బంధించివుంటే యివి కావ్యాలవలెనే వికృత కృతక భాషలోనో రచితములై యుండును. అట్టి దుస్థితి కలుగలేదు. కనుకనే ఇవి సరళమైన శయ్యతో సాగుతూ వచ్చినవి.

—ఆదినుండి నేటివరకు రచితములవుతూ వచ్చిన జానపద గేయాలు, సామెతలు-మొదలయినవి. నిలచివుంటే సంఘజీవితము, భాష ఎట్లు పరిణమిస్తూ వచ్చినదో తెన్నగా గ్రహించగలుగుదుము. అట్టి సద్భాగ్యము మనకు లభింపలేదు.

జానపద గేయాలలో గ్రహించుటకు యోగ్యమైన శిష్ట లక్షణము ఎక్కువగా యున్నది. కనుకనే వాటి సంగ్ర

మాణమునకు విలువ హెచ్చినది. అట్టి జానపద గేయాలను కాలగర్భంలో మడిసిపోయినవి పోగా నేటికింకా వల్లెలలో జానపదుల పెదవులపై తాండవిస్తూ వీనులవిందుగా విన బడుతున్నవాటినైనా సేకరించడం, సంస్కృతిగలవార మనుకొన్న మనకు విహితధర్మం—ఆ ధర్మమును నిశ్చల భక్తితో నెరవేర్చుటకు దీక్షవహించి, శక్తివంచనలేక తీవ్ర మైన కృషిచేసి కృతకృత్యులయిన ‘ఎల్లోరా’గారికి నా అభి వందనాలు.

—జానపదగేయాల సేకరణ ఒకరిద్దరివల్ల పూర్తి కానేరదు. అమెరికావంటి దేశాలలో యీషనికి ప్రత్యేక సంస్థలు ఏర్పడి వున్నవి. ఇందుకు కావలసిన పత్రికలున్నవి. జానపద వాఙ్మయగ్రంథాలు, కథలు, గేయాలు, సామెతలు మొదలయిన శాఖలకు చెందినవి వందలకొలదిగా ఉన్నవి. ఈ పనికి ప్రభుత్వంవారు విశ్వవిద్యాలయములు, ఇతర విద్యాసంస్థలు పూనుకొనవలెను—”అంటూ శైలవిచ్చారు.

ఈ వాఙ్మయమును జానపద వాఙ్మయము, జానపద సాహిత్యము (ఫోక్ లిటరేచర్, ఫోక్ లోర్ అన్న అర్థం లోనే) అనే వాడివుండడం గమనించడం అవసరం.

పాశ్చాత్య దేశములలో జానపదవాఙ్మయ పునరుద్ధ రణకోసం కృషిచేసిన పెద్దలెందరో—ఎందరో మహానుభావు లున్నారు. అందులో చైల్డ్ హిండర్ సన్, సెగర్, లామ్యన్, గమ్మెర్, మిల్లర్, గ్రీమ్, యగర్త్ మొదలగువారు—అలాగే భారతదేశమున యుఖ్యంగా తెంపుల్, గోవర్, ఎలివన్,

కూల్డ్, బోయల్, హైమేండాల్స్, జౌన్ మొదలగువారు ముఖ్యులు.

జానపదాలలో పుట్టి పెరిగి అనుశృతంగా వస్తున్న సాహిత్యానికి జానపద సాహిత్యమంటున్నాము. వారిభాషలో వారి కర్థమయ్యే శైలిలో కృత్రిమం లేకుండా, వ్యాకరణపు బిరుటూ, చందస్సు గోడల పట్టింపులు లేకుండా, హాయిగా పాడుకోడానికి చక్కని వాపీ వరుసా కలిగిన పాటలనే జానపద కేయాలనడం సహజం. వీటినే పల్లెపదాలని, జానపద గీతాలని, పాతపాటలని వ్యవహరిస్తున్నారు. కాని పాటలు వేరు పదాలు వేరు

“హిమాలయ శిఖరాగ్రమందున పుట్టి వివిధ ప్రదేశాలను దాటుకుంటూ. కొండగుట్టలను చుట్టుకొని రకరకాలుగా ప్రవహించిన గంగవలెనే-ఆదిమానవుని అమాయక హృదయంలో పుట్టి, ఆనోటా ఆనోటా పల్లెలకి ఎగబాకి-ఆ ప్రయాణంలో ఆయా మాండలిక పదాలను తనలోలీనంచేసుకుంటూ-ఎక్కడోపుట్టి ఎక్కడికో ప్రయాణం సాగించింది ఈ జానపదకేయ వాఙ్మయ స్రవంతి.”

ఆంధ్ర జానపదకేయ వాఙ్మయ స్రవంతి ప్రవాహానికి కాలువలు త్రవ్వి గట్లుపోసి, ప్రతిచోటకీ-నేలనాలుగు చెరగులకు ప్రవహింపజేసినవారు ఎవరంటే వారిపేరు చెప్పడం కష్టం. వీటికి ఒక రచయిత అంటూ లేడు.

ఈ విషయాన్ని గురించి “ది సైన్స్ ఆఫ్ ఫోక్ లోక్” అన్న గ్రంథంలో జానపదకేయాలను గురించి పేర్కొంటూ అలెగ్జాండర్ యాగర్ట్ కాఫీ ఇలా పేర్కొన్నాడు:

“ఇది ఎవరి సామూహికాను-గాలిమీదా, నీటిమీదా మానవునికిపున్న హక్కు ఈ సాహితీమీద కూడా వుంది.

“మానవుడు గాలినీ, నీటినీ ఉపయోగించుకొన్నట్లు గానే-జానపదగేయ కళాఖండాలచూడా ఉపయోగించుకొని వుండివుంటే, మొదటినుంచీ శ్రద్ధ తీసుకొనివుంటే— ఈనాడు ఎంతో జానపదసాహితీ మనకు కనుమరుగై పోయిందని బాధపడవలసినవని వుండేది కాదు.”

ఈ సదస్కృతిలో యిమిడివున్న నాగరికతా విలువలూ సందేశాలు, సాహిత్యపటిమ - గుర్తించే రోజు, విలువకట్ట సమయం యిప్పటికి ఆసన్నమయింది.

ఆంధ్రుల ప్రాచీన ఆచారాలు, నాగరికతలు. కట్టుబాట్లు, నమ్మకాలు, కథలు, గాథలు. వింతలు విశేషాలూ, ఎప్పుడు తెలుసుకోవాలన్నా, ఈసాహిత్య సంపదను పునరుద్ధరించవలసిన అగత్యమూ అవసరమూ కలుగకతీరదు-కలిగి తీరుతుంది.

జానపదగేయాలను చూసి ఫలానాకాలం అని వాటికి వయసుకట్టడం చాలా కష్టమయినవని-సాధ్యంకానిపనికూడా. కాని, రచనలోని విషయం ఏనాటిదో తెలిస్తే కవికాలం అర్థమవుతుంది. చరిత్రలోగాని, మాండలికముచ్చట్లతోగాని సంబంధం గల పాటలు - ఆ ముచ్చట్లు జరిగిన కాలంలోగాని, దాని తర్వాతగాని ఆ మండలంలోని వారే వ్రాసి వుండవచ్చునని- వుంటారని ఊహింపవగును.

ఫలానాపాట ఫలానా మండలానిది అని చెప్పడంలో

మాండలికపదాలు చాలా ప్రవయోగపడతాయి. అలాగని ఈ సూత్రమే శరణ్యమంటే మాత్రం చిక్కువస్తుంది.

ఉదాహరణము:- విశాఖలో వాడుకలోవున్న గుంట శబ్దం—తూర్పు గోదావరిజిల్లాలోనూ వాడుకలో వుంది. ఈ గుంటపదానికి రెండు అర్థాలు చెప్పవచ్చును. ఒకటి—పడుచు. రెండు—నీటితోనిండిన చిన్న పల్లపు ప్రదేశం.

“చక్కని గుంట

నీ సరసను కూకుంట

వతంట లేకపోతె

నాయంట రాయే

చక్కని గుంటా...”

ఈ పాట ఎక్కడిదీ అన్నచర్చకు మనం ఏమి చెప్పుకోవలసి వుంటుంది? ఇటువంటి సమస్యలు కొన్ని యీ పాట ఫలానా ప్రాంతానిదే అని నిర్ణయించే సమయమందు ఎదురై తీరుతుంది. ఈ విషయం పెద్దలయిన విమర్శకులకే వదిలేద్దాము.

ప్రాంత నిర్ణయానికి ఉపకరించే పాట—చూడండి...

“తుంగభద్ర ఒడ్డున

దొంగలున్నారు

నీతమ్మ దాచుకోకుంటేను

దోచుకుంటారు”—

ఈ పాటను సరిగా చూస్తే మనకు బోధపడేది ఏమిటి? ఆ ప్రాంతాలలో - ఆ రోజులలో దొంగతనాలు ఎక్కువని

అర్థమవుతుంది. ఈ పాట ఫలానా ప్రాంతానిదే అనడానికి తుంగభద్ర అనేపదం ఆధారం.

అలాగే ఒకేపాట అనేక ప్రదేశాలలో వాడుకలో వుండడమనేది కూడా వుంటుంది. అందుకు ఒక చిన్న ఉదాహరణ పేర్కొంటాను.

“(శ్రీ) సూర్యనారాయణా

మేలుకో.....

హరి సూర్యనారాయణా

మేలుకో...” —

అన్న పాట ఆంధ్ర, తెలంగాణాలరెండింటా ప్రచారంలో వుందని - జానపద వాఙ్మయ పరిశోధకులు, తెలంగాణా కవిమిత్రులు (శ్రీ) బి. రామరాజుగారు ఒకచోట పేర్కొని ఉన్నారు. ఇది గమనార్హం.

అంటే దీనినిబట్టి మనకు ఒకవిషయం బోధపడుతుంది. ఒకచోట చాలాకాలం కాపురం చేసిన వ్యక్తి ఒకపాటని అక్కడ నేర్చుకుంటాడు. తదుపరి మరో మండలానికి వచ్చి నిరవడం జరుగుతుంది. ఇదేపాటను ఇక్కడ పాడుకుంటాడు. అలా ఒక మండలంలో నేర్చుకొన్న యీపాట ఒక నోటి నుంచి ఒకనోటికి వ్రాకి ప్రచారమయి బలపడుతుంది. అలా ఆనోటా ఆనోటా—అయీ మండలాలు మారుతున్నప్పుడు ఒక కొత్త మాండలికాన్ని తనలో కలుపుకుంటూ మార్పు చెందడంకూడా సహజం.

మానవునిలో కవితాలత ఎలా చిగురించిందీ అనేదికూడా చూడడం అవసరం. “పక్షుల కిలకిలారావాలు, పకపకలు

మూలమై వుండొచ్చు. పిల్లపక్షిని తల్లిపక్షిచేరి ఆదరించడం, మొగపక్షిని చూసిన ఆడపక్షి స్వాగతం పలకడం చూస్తూనే వుంటాము. ఈదృశ్యములే మానవునిలో ప్రేమను నూరిపోశాయే మో అనుకోవాలి" — అన్న అలెగ్జాండర్ యాగర్రి కా)ఫే వలుకులు పరికించండి.

ఒక కవిమిత్రుడు పేర్కొన్నట్లు "...వెన్నెల' వెలుగుల్లో పొందే ఆనందం, కోరలూచాచి భూంకరించే చీకటిలో అనుభవించే భయం, హోరున కురిసే వర్షంలోతడిసి శుష్కించిన శరీరం, చలిలో వడిగాకొట్టుకు పిడచకట్టుకుపోయే గుండెలు. చక్కిలిగింతలమధ్య మధుర స్వప్నాలమధ్య మత్తెక్కించేవసంతకాలం, కూర్చులనుంచి బాధ, అక్కనులు బాధబ్రతుకులూ....." ఇవే కవితారచనకు మూలము, ప్రోత్సాహమూ అయివుండాలి!

ఇదీ యధార్థ మేమరి! జానపద కవితలలోకవ్యమయగాథలు ఇతివృత్తంగా గలపాటలు, బరువు బ్రతుకుల జీవితాలకుసంబంధించిన శ్రామిక గీతాలు, మధుర వసంతగీతాలనబడే శృంగార గీతాలు, ఆచారాలు, కట్టుబాట్లూ ప్రతిధ్వనించే కథలు, అన్యాయాన్ని పాటల్లో యిమిడ్చి ఎదిరించిన వీరరస గాథలు - ఎన్నో వున్నాయి ఈ జానపదగేయ వాఙ్మయ వల్లరిలో. మచ్చుకు కొన్ని పేర్లు యిస్తాను :

బాలనాగు కథ, ధర్మాంగద, గంగావివాహం, కాంభోజరాజుకథ, లంకాయాగం, కుశలవులయుద్ధం, బొబ్బిలి

కథ, కాకమ్మకథ, కాటమరాజుకథలు, గేయాలు - అన్నీ వీటిక్రిందకే వస్తాయి.

బాలపాటలు, దంపుపదాలు, శ్రామికగేయాలు (రోడ్డు వేస్తూ, పడన లాగుతూ, గడ్డికోస్తూ పాడేలాంటివి) శృంగారపదాలు (కందకుండచూస్తూనే కడగదిలో కొస్తావ పిల్లా ఓ పిల్లా అనే పాటలు లాంటివి,) తల్వాల (చేతిలో బెల్లం వున్నంతవరకే కాకిబలగమంతా — ఆ చేతిలోబెల్లం అయిపోగానే ఎవరు రారువెంట-లాంటి తత్వ ప్రబోధితములయిన పాటలు) యివన్నీ జానపద సాహితీక్రిందకే వస్తాయి.

ఏలపాటలు, తుమ్మెదపదాలు, ప్రభాతపదాలు, ఆనంద పదాలు, నివాళిపదాలు, గొబ్బిపదాలు, మేలుకొలుపులు, వెన్నెలపదాలు - మొదలగునవన్నీ జానపదగేయాలే.

ఇవన్నీ ఆదరణలేక, విమర్శానిమర్శల మధ్య నలగి పోతున్నా-జానపదుల నోటిలో గూడుకట్టుకొని, తమ ప్రశ్నే కతను నిలబెట్టుకుంటూనే వున్నాయి. ఈ తరహా పాటల్లో— అంటే జానపదగేయాలలో ఛందస్సులోపాలు, పండిత మన్యుల కావ్యనిబంధనలలోపాలు— వున్నా, రసపుష్టే, భావగాంభీర్యానికీ పెలితి వుండదు. కాని, అక్కడక్కడ కొన్ని బూతుపదాలు, మోటుపదాలు, వాడబడినమాట నిజమే- వీటినిచూసి, 'నన్నుముట్టుకోకు నామాలకాకి' అని ఊరు కోక, క్షీరసీరన్యాయంగా అటువంటివాటిని వదిలి, మంచివాటినే యేరి, కూర్చి, చేబట్టడం అవసరం—మంచిది.

జానపద గేయాలలో తల్లి కడుపున పాప జన్మించింది మొదలు—ఆఖరిదశవరకూ జరిగే యావత్తు చర్యలూ యీ గేయాలలో కూర్చబడి, వర్ణించబడి వున్నాయి.

ఈ జానపద గేయాలనే అనేక పేర్లతో పిలుస్తున్నారు. జానపదగేయాలని, వల్లెపదాలని, పాతపాటలని—వాడుకలో వుంది. హిందీలో 'గ్రాంగీత్' అని, 'లోక్ గీత్' అని వ్యవహరిస్తున్నారు. వీటినే ఇంగ్లీషులో 'ఫోక్ సాంగ్స్' అంటారు. ఈ సాహిత్యంగూడ చక్కని విమర్శనాత్మక గ్రంథాలు ఎక్కువగా వెలువడినది ఇంగ్లీషులోనే.

దేశీ కవితలుగా ముఖ్యమయినవి - ద్విపదలు, రగడలు, యక్షగానాలు—పేర్కొనాలి. ఈ దేశీ కవితను తొలుత పాల్కురికి సోమనాథుడు ప్రారంభించినట్లు మనకు కొన్ని ఆధారాలు వున్నాయి.

ద్విపదలు, వలలు, దరువులు, ధవళములు, మంగళహారతులు మొదలగునవేకాక, ఇంకనూ రాగ, తాళ యుక్తములయినవి వీటియందు కానవస్తున్నవి. లాక్షణికులూ, ప్రబంధకవులూ కూడా వీటిని అంతగా పట్టించుకోలేదు. అయినా సామాన్య జనులనోళ్ళలో పాడుకొనే పాటలుగా మాత్రం నిలిచిపోయి వున్నవి. యక్షగానాలను ప్రబంధములని పేర్కొనకపోలేదు.

దేశీ రచనలు రెండు విధములు. ఒకటి—పాటలు, రెండు—పదములు అని పదములు:— తుమ్మెద, ప్రభాత

(మేలుకొలుపులు) వెన్నెల (చందమామ) కోవెల, చిలుక, కిరాళి, గొబ్బి, నివాళి (హారతులు, మంగళములు) మువ్వ గోపాల, హరిహరీ పదాలు - కావచ్చును. ఇక పాటలు:—
లాలి, జొల, వల, సువ్వి, ఉయ్యాల, జాజరి, ఏరేని, అప్ప
గింతలు, శ్రావణశుక్రవారం, అక్కల, శోభనం, ధవళ
ములు, చద్దలు, సుద్దలు, చిందులు, కీర్తనలు, సగవా
దాలు-గా చెప్పవచ్చును.

స్త్రీల పాటలలో చాలారకాలున్నాయి. వారు పాడు
తూంటే, అవి వింటూంటే, నిర్మలంగా నిండుగా ప్రవహించే
నదీప్రవాహంలాగా వుంటుంది. అసలు ఈ వాఙ్మయంతంతా
వారినోటినే చోటుచేసుకుందా అనిపిస్తుంది. స్త్రీ సాహిత్యాన్ని
మధ్యతరగతి సాహిత్యమంటే బాగా వుంటుందేమో!

బాలసాహిత్యం క్రిందనూ చాలారకముల గేయాలు
మనకు నిత్యము వినిపిస్తూనే వుంటాయి. ఆటలరూపంలో
కొన్ని, పాటలుగా వుండేవి కొన్ని, వైద్య విజ్ఞానములకు సంబం
ధించి కొన్ని-ఇలా రకరకములుగా ఎన్నో వుంటాయి. బాల
సాహితీకి సంబంధించిన ఈ గేయాన్ని వినండి.

“కాళ్ళాగజ్జ
కంకాలమ్మ
వేగులచుక్క
వేలగా మొగ్గా...”

ఈ రచన ఒకవిధమైన అయిర్వేద వైద్యప్రబోధ
మయిన ఆటపాట. ఎంతనరకూ దీనిని పాటగా పాడడానికి

వీలుగా వుంటుందంటే పిల్లలను ఆడించడం వరకే. అలాగే ఈ క్రిందిగేయం.

“ఏం కర్ర?

జీలకర్ర,

ఏం జీల?

.....”

ఈ పాటను సరదాగా ఎనిమిది, పది వయస్సు బాలుకు కాలక్షేపంకోసం వరుసతప్పకుండా ఈరకం పదజాలంతో పాడతారు. ఇది ఒక విధంగా ఆట. అది అంతవరకూనే అందం. వీటిలో కొన్ని కొన్ని పలుకులు చాలా విలువయినవీ, అవసరమైనవీ నొల్లుతుంటాయి. అటువంటి పదములను ప్రోసివేయకూడదు.

కొన్ని పదాలు మంచివి అనడంలో నా ఉద్దేశ్యం - మచ్చుకు ఈ క్రింది పాటను పరికించండి.

ఒక పశువుల కుర్రవాడు ఒకనాటి ఉదయ సమయమున సారంగధర మెట్టవద్ద పాడుతున్నాడు ఈపాటని. (ఈ సారంగధర మెట్ట తూర్పుగోదావరిజిల్లా రాజమండ్రి లోనిది) ఈ పాట నాకేమంత బాగా వినిపించనూలేదు కనిపించనూ లేదనుకోండి. కాని, అందులో ఒకమాట - నన్ను ముగ్ధుడిని చేసింది.

“ఎద్దు కొమ్ముల మీద

పొద్దు పొడిచింది.....”

అన్న చరణం. ఈ మాటలో ఎంతటి భావనావిలువ, కవితామాధురీ వుందంటారు? సాధారణంగా ఎద్దుకొమ్ములు నిలువుగా వుంటాయి. వాటిమీదికి పొద్దురావడమంటే - సరిగా పన్నెండు గంటలు అయిందన్నమాట. ఈ పాటలోని మాట కవితావిలువకు సానమీదకత్తేగాని, చెవులకు ఇంపుగా వుండదీ పాట.

అలాగే మరొక పాటను కూడా పరికిద్దాము. ఇది రాయలసీమలోనిది అనుకుంటాను - నేను వెళ్ళివస్తా అని భర్తతో చెబుతూ భార్య...

“మొగలి డొంకల్లోన
ముడుచుకొని కూర్చున్న
ఓ మొగలి రేకా.....”

అని భర్తను సంబోధించి - ఫలానాతీర్థం వెడుతున్నాను, అడ్డుచెప్పకు - యిష్టవడు అని అడగడం-మొత్తం మీద సరే వెళ్ళు-మరి ఎప్పుడు వస్తావు? అని భర్త అడగడం ఈ ప్రశ్నకు సమాధానంగా భార్య ఇలా అంటుంది :

“రాతిబసవేశ్వరుడు
రంకె వేసే వేళ
రాతిమీద రాజనాల్
పంట పండే నేళ.....”

నేను తిరిగొస్తానని ఎంతటి చమత్కృతితో సమాధానం యిస్తాందో! ఈ పాటలో పదగుంభనం ఎంతటి

పటుతరంగా పొదిగాడో జానపదకవి. ఇటువంటి జానపద కవితలు అనుకోకుండా జానపదుల నోటినుంచి వెలువడ్డాయంటే - ఆశ్చర్యం కాదూ మరి.

రాతిమీద రాజనాలు పండడమూ పుత్తిదే, రాతి బసవయ్య రంకెలు వేయడమూ కలలోనిమాటే. అటువంటి పరిస్థితిలో తిరిగి వస్తానన్న పడుచూ తిరిగిరావడం నమ్మకంలేని వాస్తవమే. కాని,

“రామారు దగ్గరా
రాతిబసవడున్నాడు
రంకె లేసే కాల
మొస్తుందిరా.....”

అని బ్రహ్మంగారు తన తత్వంలోకూడా చెప్పారు. ఏమో, ఏం కానుందో. ఇటువంటి మధుకలశాలనదగిన జానపద రచనలనుగురించి, అందలి యింపుసొంపులనుగురించి వాటిలోని మాధుర్యాన్ని గురించి - దిజ్ఞాత్రంగానైనా పరిచయం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తాను.

కష్టాలతోనే పుట్టి, కష్టజీవితాలు వెళ్ళబుచ్చే శ్రామి కులకు భూజేవే తల్లి-ఆకాశమే తండ్రి—చుట్టూవున్న చెట్టు చెట్టూ చామలే బంధువులు. ఇట్టివారినుంచి ప్రభవించిన సాహి లో బాలసాహితీనుంచి తత్వాలవరకు ఎన్నో అపురూపగేయాలు మనకు కనుపిస్తాయి.

(శ్రీ) చలంగారు నుడివినట్లు “...ఎన్ని ఏళ్ళనుంచో యివి తల్లిప్రేమలో, భార్య పాతివ్రత్యంలో, చిన్న పడుచు

కలల్లో, ఎసిపిల్లల చిరునవ్వుల్లో—నాని నాని మెరుపులేను కొని, ఎన్ని వేల హృదయాల తపనల్లో పోగుచేసుకొని, చిత్రీకపడి ఈ రూపాల్ని పొందాయి...” ఈ పాటలు.

ఈ జానపద వాఙ్మయాన్ని వ్యతిరేకించేవారిని, అంటని వారిని చూసి “ఈ కృతకభాషావాదులు పూర్వాచార పరులకన్న అంధులు - వాళ్ళకు ఏదిచూసినా శత్రుత్వమే. పూర్వాచారాల్లో నిలచిపోవలసినవి చాలా వున్నాయి. కాని ఈ కృతకభాషలో మిగిలిపోవలసింది ఏదీలేదు. వీరికి తమ కన్నా పాతవీ పనికిరావు, తమకన్నా కొత్తవీ పనికిరావు. దురదృష్టవశాత్తూ ఈ కృతకభాషావాదులే అధికారంలో వుంటూ వుంటారు...” అని పేర్కొన్నారు శ్రీ చలంగారు.

అటువంటి ప్రజాసాహితీ - సజీవసాహితీ - సముజ్జ్వల సాహితీని గురించి చాలా తెలుసుకోవలసివుంది.

“ఈ పాటలు తెలుగుజాతి జీవనమంతా కళ్ళకు కట్టేట్లుగా చూపుతుంది. తెలుగుబ్రతుకు అంతా - వానదేముడి నుంచి పరికోతలదాకా, వ్యవసాయంనుంచి వీరిత్వందాకా, కాడినుంచి కత్తిదాకా - ఇంతెందుకు తుడుము దగ్గరనుండి దేవతార్చనదాకా అద్దంవలె కనబరుస్తుంటాయి ఈ పాటలు.”

మన నడత, నాగరికములు, విజ్ఞాన సంప్రదాయాలు, ఆచార వ్యవహారాలు ఎలా క్రమానుగతంగా వికాసం చెందుతూ వచ్చాయో పరిశీలించగోరే వారెవరైనా మన జానపదవాఙ్మయాన్ని విధిగా పరిశీలించాలి. పుష్పాల పరిమళాలను ఆఘ్రాణించాలి.

ఎవరూ అంటక, ముట్టక ఊరుకున్న సనుయంలో ధైర్యంచేసి వల్ల జీవితచరిత్రగా పేర్కొనదగిన పాతపాటలను కూర్చి, వీరి ఒక గూపుదిద్ది చిన్నగానైనా పుస్తకరూపంలో వెలువరించారు కనుక నే నేడు ఆ పుస్తకాలను, ఆ వ్యక్తులను, ఆ పాటలను వెదుకుతున్నాము. అటువంటి వ్యక్తులు చిరస్మరణీయులు. అటువంటి పాటలు మేలుబంతులు - నేటివారికి వచ్చని చామంతులు, గుత్తుల పూబంతులు.

అంటే ఈనాడు చామంతుల జడలూ కనుమరుగయ్యాయనుకోండి - పూబంతుల కొప్పులూ కనుపించడం లేదనుకోండి. పెళ్ళివాకిట బంతులాటలూ మరచిపోయా రనుకోండి.

అంతదాకా ఎందుకు - ఈ యాంత్రిక యుగంలో, ఈ యాటం యుగంలో - పాశ్చాత్య నాగరికత ధర్మమూ అస్తి-చద్దికుండల స్థానంలో కాఫీ కప్పులు ప్రత్యక్షమయ్యాయి, చామంతి జడల స్థానంలో యినువముక్కల రింగులూ - రంగుగుడ్డలూ ప్రత్యక్షమవుతున్నాయి. పెళ్ళివారి గడపల్లో పేర్లు చెప్పడాలు, బంతులాటలు పోయి షేకుహండులూ, హాండ్ బాగ్ లూ కనుపిస్తున్నాయి.

తిరగళ్ళ స్థానంలో పిండిమరలు, దంపురాళ్ళ ప్రదేశాలలో బియ్యంమిల్లులు, గొబ్బికోలాటాల ఆటల బయలు ప్రదేశాలలో రింగ్ తెన్నిస్సులు, శాడ్ మింటన్ లు తయారైనాయి. నవనాగరికత పేర - పాతపాటలు, ఆటలు గృహ కృత్యాలు, వేడుకలు, విందులు కనుమరుగై పోతున్నాయి.

అలా కనుమరుగై పోతూవున్న కొద్ది పల్లెపాటలనైనా పడాలనైనా విని - చూసి - కూర్చి-రక్షించవలసిన సమయం - ప్రచురించవలసిన కాలం ఆసన్నమయింది.

ఆ ప్రాధాన్యాన్ని గుర్తించే ఈనాటి రచయితలు, సాహితీ వేత్తలు, ప్రచురణకర్తలు, జానపదవాఙ్మయ రక్షణకు కదిలారు - కదులుతున్నారు. అందుకు తొలిగా విఘ్నేశ్వరపూజ చేసిన ఘనత శ్రీ మంగువారికీ, శ్రీ చలపతిరావు గారికీ దక్కుతుంది. వారెంతయో అభినందనీయులు.

ఈపుస్తకాలన్నీ గుజలీ ప్రతులుగా కనబడినా - ధైర్యం చేసి ప్రచురించారు. జానపద వాఙ్మయ సేకరణోద్యమానికి నాందీ ప్రస్తావన పలికారు.

నాడు వారు నాందీప్రస్తావనచేసిన ఘనతే నేడు కొన్ని చక్కని సంపుటాలు వెలువడడానికి దోహదం చేసినదంటే అత్యుక్తి కానేరదు.

మధురకవితలు అన్న వ్యాసాలు ఏనాటివి. అవన్నీ పుస్తకాల నలంకరించాయో? లేదు.

ఒక వ్యాసమూ, రెండువ్యాసాలూ? బాలభాష, స్త్రీ భాష - పామరభాష మొదలగు చక్కని నామూలతో, విషయ విభాగాలతో, చర్చలతో, ఉద్రూత లూగించినవి. (ఈ సాహితీని చూసి భయపడే పెద్దలనులెండి) ఆ వ్యాసావళిలో ఒకటి - అదైనా ఈనాటికీ - ప్రభాకర పరిశోధక మండలివారు బాలభాష, పేరుతో వెలువరించారు.

బాలభాష అంటే ఏమిటి? - ఇది జానపద సాహితీ క్రిందనే పేర్కొన్నారే - జానపదులు భావావేశంలో అల్లి నట్లుగానే - బాలల నోట్లోంచే ఈ పాటలు వచ్చాయా? అని ఒక మిత్రుడు ప్రశ్నించాడు. ఆ ప్రశ్నకు నాకు కొంచెం నవ్వు కలిగినా - ఆశ్చర్యం కలిగించలేదు.

బాలలతో ఆడుకొని, బాలల మధ్యనే వుండి ఆ పాట బుగ్గలను ముద్దుపెట్టుకుని, ఆ పసిహృదయాల లోతుల లోంచి - ఆ పూలేకల పెదవులలోంచి తేనె చినుకులుగా వెలువడే చిన్నచిన్న పలుకులూ, కులుకులూ, మాసేవారికి - బాలభాష అంటే యిట్టే అర్థమవుతుంది. కాని, లేకపోతే అర్థం అవడం కష్టమే.

అసలు బాలలను అర్థం చేసుకోవడమే కష్టం. “ఏనుగును తెచ్చియిస్తే కానీ అన్నం తినను” అంటాడు. “ఆ చందమామను నాకు తెచ్చిపెట్టు” అని మారాం చేస్తాడు. ఏమిటి యీ చేష్టలు - ఏటినే బాలక్రీడలు - అన్నాము.

అందుకే మనవారు “పెల్లాడి నెత్తుకునేకంటే బిచ్చ మెత్తుకుంటే నయం” అన్నారు.

అంటే పాపలమీద ప్రేమ - ఇష్టంలేక కాదు ఈమాటన్నది వారి బాలక్రీడలను - సరిగా అర్థం చేసుకో లేక, ఆ పసిబాలలు వేసే యక్షప్రశ్నలకు సమాధానాలు యివ్వలేక అన్నమాట.

అలాగే చాలాకాలం క్రిందటనే “బాలానందం” పాటలు అని అనుకుంటాను రాజమండ్రినుంచి ఒక పుస్తకం

ప్రచురించారు. ఆ పాటలన్నీ జానపద సేకరణలే, బాల పాటలే, అన్నీ పరిచయమైనవే - ప్రచారమైనవే.

తెలంగాణానుంచి నేడునూరి గంగాధరంగారి సేకరణలు “సెలవరు” పేరుతోనూ, విజయవాడనుంచి “ఎల్లారా” (నావి) సేకరణలు 1954 లో ప్రథమ సంపుటి, 1959 లో ద్వితీయ సంపుటి “జానపదగేయాలు” అనే పేరుతోనూ, “కృష్ణశ్రీ” గారి సంకలనం “వల్లెపదాలు” పేరుతోను, శ్రీ ప్రయోగ “తెలుగు వల్లెపాటలు” పేరుతోనూ వెలువడాయి.

ఇంతవరకూ వెలువడిన - చెప్పకోదగిన గేయసంపుటాలు ఈ నాలుగు మాత్రమే. ఇక ఈ వాఙ్మయంమీద సమీక్షాగ్రంథాలు ఇంతవరకూ వెలువడినవి పరికిద్దాము.

సమీక్షాగ్రంథాలకు ముందర సమీక్షావ్యాసాలు భారతి, కృష్ణాపత్రిక, ఆంధ్రపత్రిక, గృహలక్ష్మి, స్రవంతి, మొదలగు పత్రికలలో చాలామంది సాహితీవేత్తలు రకరకాల శీర్షికలతో వెలువరించారు.

అందులో అగ్రగణ్యులు - కీ.శే. వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారే. వీరు చక్కని వ్యాసాలను అందజేశారు. వీరి తరువాత చాలామంది అప్పుడప్పుడూ కొన్ని వెలువరించారు.

తరువాత మిత్రులు శ్రీ శేకుమళ్ళవారి పేరు వివరమంది. వీరు చాలాకాలంగా - చాలా పట్టుదలతో కృషి చేస్తున్నారు. అలాగే ప్రత్యేకంగా శ్రద్ధతీసికొని

శ్రీ జలనూత్రం రుక్మిణీనాథ శాస్త్రిగారు ఆలిండియా రేడియోలో మహిళామండలి కార్యక్రమాల్లో చక్కని సమీక్షలను అందించారు. వాటిలో చక్కని విషయాలు పొందుపరచి - చక్కని విషయసంగ్రహం అందించారు.

అలాగే - శ్రీ గిడుగు సీతాపతిగారు (వాణిలో), డాక్టరు శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు (కిన్నెరలో), శ్రీ ఆవంత్స సోమసుందర్ (కిన్నెరలో), శ్రీ నిడదగోలు వెంకట్రావుగారు (కిన్నెరలో), శ్రీ పిలకా గణపతిశాస్త్రి గారు (భారతిలో), 'ఎల్లోరా' (ఆంధ్రప్రభ, ఆంధ్రపత్రిక, విశాలాంధ్ర, స్రవంతిలలో), శ్రీ యస్వీ జోగారావుగారు భారతిపత్రిక మొదలైనవాటిలో, శ్రీ నేదునూరివారు (ప్రజామతలో). శ్రీ కె. సభా ఆంధ్రప్రభలో వ్యాసాలు వ్రాయడంతోపాటు చిత్తూరు మండలానికి సంబంధించి ఎన్నో జానపదగేయాలు సేకరించారు. ఇంకా ఎంతోమంది పెద్దలు వివిధ పత్రికలలో గేయాలను గూర్చి, పదాలను గూర్చి, దేశికవితలను గురించి, హరిహరీ పదాలు, యక్ష గానాల గురించి - మార్గ- దేశి కవితలమధ్య తేడాలగురించి చాలా వ్యాసాలు వ్రాయరించారు. ఇవి సారస్వత ప్రియులకు, రచయితలకు, ఎంతో సహాయకారి అయినాయి.

జానపదసాహితీ అనగానే “సన్ను ముట్టుకోకు నా మాలకాకి” అన్నట్లుగా వుంటాయనిపించదు. ఏమిటి కారణం? అలా అంటుకుండా దూరంగా వుండడానికీ—ముట్టి తేనే పాపం అనుకోడానికీ??

వారు బహిరంగంగా చెప్పే సాకు-ఈ జానపదగేయాల నిండా బూతు పదాలు ఎక్కువగా వున్నాయని. బియ్యం బెడ్డలు ఏగలిగిన ఈ పెద్దలు వడ్లు ఎందుకు ఏరలేదని మనం గహించాలి.

ఆ పని తప్ప- ఈదారి ప్రమాదం అని చెప్పేవాళ్ళు ఈ పని మంచిది, ఈ దారి సులువైనదీ అనికూడా చెప్ప గలిగితేనే విలువ వుంటుందికాని - గాలిలో బెల్లూనులాగ ఎటుపడితే అటు ఘోట్లాడకుండా వుండాలి.

జానపద సాహిత్యమంతా వట్టి బూతులతో నిండిన దన్నవ్వడు-మార్గ కవితలలోని శృంగారపదాలమాట ఏమిటి?

వీటిలోని బూతులు వారి చెవులకు వినిపించినవ్వడు, మార్గకవుల రచనలలోని బూతుపద ప్రయోగాలు వారికి ఎందుకు విసరావడంలేదో! వాటిని చదువుకుంటూ ఏల ఆనందం పొందుతున్నారు?

ఇంతకూ వీరు జానపద కవితలకు ఆపాదించినది బూతు పదాలు వున్నాయని. ఆబూతుపదాలే వారి మార్గకవితలలో దొర్లి తే అది బూతు అనిపించుకోదా? అభం శుభం తెలియని అమాయకమైన పల్లెజనాళి - తమ కష్ట సమయంలో- సుఖసమయంలో తన్మయత్వం పొంది - భావావేశంతో అల్లిన పాటలలో బూతులు దొర్లడం సహజం- అసహజం అనిపించుకోదు కూడా.

కాని చక్కని పాండితీ పటిమయుండి—వ్యాకరణంలో, ఛందోరీతులలో ఘటికాగ్రమణులయి వుండీకూడా వారి మార్గకవితాలతకు ఈబూతుపూవుల లాంటి పదప్రయోగాలు వన్నె తెస్తాయంటారా? ఒకరి విషయంలో ఒక పని తప్ప అని మనం చెప్పినప్పుడు ఆ పనే మనం చేసినా తప్పే అవుతుందికాని ఒప్పు కానేరదు.

జానపద కవితలలో వినబడే బూతులు ఏమిటి ?
కొంచెం పరికిద్దాము :—

“ వెన్నుమీదా చూపు
మలవరా - నా సామి
చన్నుమీదా చేయి
తియ్యరా నా సామి ... ”

అని ఒకపాట.

ఈ పాటలోని అసలు భావం :— సోమరిపోతులాగా తిని, శృంగారచేష్టలు చేస్తూ, స్త్రీలోలుడవయేకంటే, నీ కాలాన్నీ, తెలివితేటల్నీ దేశ సాభాగ్యానికీ, దేశ పురోభివృద్ధికీ వినియోగిస్తే ఎంతో బాగుంటుందినుమా — అని.

ఇంతటి విశాల భావంతో వాడబడిన ఈ చన్ను శబ్దప్రయోగం అమాయకురాలైన పల్లెవడుచు నోటినుంచి వచ్చినపుడే తప్ప అయినపుడు —

“ సూత్రమునకైన సందీక సూలమ గుచ్చు
క్రిక్కిరియు నీడు చస్సవయుక్క అంత

రమున, నెట్టులో నా చూపులిమిడి
అహహ క్రమ్మరగలేవు రాతిలో కప్పలముల”-

“నిక్కి పొగరెక్కువారిని నిగ్రహింప
దగునె తలవాల్చువారికి తగునె శిక్ష
తరుణి చనులకు కరవిమర్దనమె కాక
వృద్ధకుచములకొక నమస్కృతియెకాదె”—

అనే ఈ పై పద్యాలలో ప్రత్యేకం శృంగారం కొరకే
వాడబడిన “తరుణిచనులకు కరవిమర్దనమె”, “వృద్ధ
కుచలములు” పద ప్రయోగం ఎందుకు తప్పకాదో?

ఈ మార్గ కవులు వాడిన చన్ను శబ్దం బూతు కానప్పుడు
జానపదులు వాడిన చన్ను బూతు ఎలాగైందో దురూహ్యం.

నేటి సాహితీపరులు - నాగరికులమనుకునేవారు -
కదలి మంచి చెడ్డల మధ్య, విమర్శావిమర్శలమధ్య సలగి
అట్టడుగున పడిపోయిన - పడిపోతూన్న జానపద కళా
ఖండాలను, జానపద వాఙ్మయక్షేత్రంలో పరిశోధనలు జరిపి
వెలికే తియ్యాలి - మెరుగులు దిద్ది పునరుద్ధరించాలి.

అటువంటి రక్షణోద్యమము, కార్యదీక్ష కనుక
మనలో కలిగిననాడు - ఎన్నో గాథలు, చరితలు, పదాలు,
పాటలు దొరుకుతాయి.

జానపద కవితలలో - ప్రతిపాటా ఒక జీవిత సత్యం,
ఒక సందేశం, ఒక ప్రబోధం ధ్వనిస్తూ మానవజాతిని
మేలుకొలుపుతూ వుంటాయి.

ఇందులో పిల్లలకు పాలు, ఉడ్డు, బువ్వ, పెట్టడం దగ్గరనుంచి, ఆయుర్వేద రహస్యాలనుంచి, ప్రథమ చికిత్సా విషయాలనుంచి-ఆటపాటలు. వెటకారాలు, వెక్కిరింతలు, గృహకృత్యాలు, బోధలు, తత్త్వాలదాకా ఎన్నో రకాలు వున్నాయి.

ఈ గౌల పాటల సడకలో యతిప్రాసానియమాలు చక్కగా వుంటాయి. ఈనాటి మన తల్లులు కాఫీగత్రవాణులవడం మూలంగాను, ఆముదం అంటేనే వెగటు చూపిస్తూ పాశ్చాత్య వ్యామోహితులవుటవలనను - ఉడ్డుపాటలు మరచి పోయారా అనిపిస్తుంది.

బియ్యపు మరల ధర్మమా అని దంపుపాటలు మరచి పోయారు, మిషనులు రాగానే తిరగలి పాటలు వదిలేశారు - నాగరికత పేరుతో నోములకు, న్రతాలకు స్వస్తి చెప్పారు.

పాశ్చాత్య అనుకరణలతో మన పాతఆటలు, కోలాటాలు పోయి రింగు తెన్నీసులు వచ్చాయి.

“కాళ్లా గజ్జె కంకాలమ్మ...” స్థానంలో

“ట్వీంకిల్ ట్వీంకిల్

లిటిల్ స్టార్...” పాటలు వినబడుతున్నాయి.

వీరి వ్యామోహం ఎంత వరకు పోయిందంటే “కొత్తొక వింత, పాతొక రోత —” అన్న ధోరణిలో వుంది.

పూర్వపు బాలపాటలలోవున్న నడక, శైలి, తెలుసు కోతగ్గ విషయాలూ - ఈనాటి రచనలలో కానరాదంటే కోషం ఎవరికీ రాదనుకుంటాను.

శ్రీ గిడుగు వారు పేర్కొన్నట్లు "...అటువంటి విలువ గలిగిన పాత సాహితీని మన పండితులు కొంతమంది - ఆదరించలేదు - సరే ఆదరించ వద్దు. ఒకవేళ ఏమి ఆదరించినా వారి ముళ్ళకంపలాంటి, ప్రజలకు అర్థం కాని ఛందోరీతులలో అల్లిన రచనలవలనే ప్రజలకు దూరంగానే ఈ జానపద రచనలూ వుండిపోయే వేమో. అదీ ఒక మేలుగానే పరిణమించింది.

అయితే వారి రచనలు తాటాకు ముక్కలనైనా ఎక్కాయి - ఈ జానపద రచనలు తాటాకులమీదకైనా రాలేకపోయాయి ..." అని పండితులు అక్షేపించవచ్చు.

ఏమి రాజులను, రారాజులను పొగడుతూ వ్రాసిన అంకితాల కవిత్వాలకీ - ఆర్భాటపు కవితలకీ పల్లకీ మోతలూ, ప్రచారాలూ అవసరమయ్యాయాకాని ఈ నిర్మల జానపద సాహితీ స్రవంతి ఏ అండా - ఏ ప్రచారమూ లేక పోయినా నేల నాలుగుచేరగులా - ప్రవహిస్తూనే వున్నది."

విచిత్రమేమిటంటే ఏ పూర్వ ఛాందసకవులయితే ఈ జానపద వాఙ్మయాన్ని బూతు సాహిత్యమన్నారో-వారి బాల్యంలో వారిని కన్నతల్లి ఉద్గుపెడుతూ - పాలుపోస్తూ - పాడినపాటలు ఏమిటో వారొకసారి తమ బాల్యం వెంపుకు

తిరిగి ఆలోచించమనండి. నాడు తల్లి ఆడిస్తూ పాడిన ఆ పాటలకు వీరే పకపక నవ్వి, ఉబ్బి తబ్బిబ్బన లేదంటారా? అంతేకాదు - ఈనాటికీ వారివారి ఇళ్ళలో వారి భార్యలూ, వారి ముసలమ్మలూ - వారివారి బాలురకు ఏ పాటలు నేర్పుతున్నారో - ఏవిధంగా ఉగ్గు, పాలు పెట్టుతున్నారో తెలుసుకోమనండి. ఈ జానపద సాహితీ లేనిగ్రామం, పాడని కంఠం, నవ్వని హృదయం, వినని చెవి, ఉండదంటే అత్యుక్తి కా నేరదు.

అటువంటి సాహితీ విషయంలో చేయవలసిన పని గురించి ఎంతైనా తెలుసు కోవలసియుంది, నేటికీ ఈ గేయ కుసుమాలు - నవనాగ్నేయంగా విలసిల్లుతూ శ్రామిక జనాళిచే మాత్రమే కాదు. నవజనాళిచేకూడా ఆదరణపొంది - వారి హృదయాలకు కితికితలు పలికిస్తున్నవంటే ఈ గేయా లలో పూడే వివిధ గ్రహించవచ్చు.

(శ్రీ) కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మగారు పేర్కొన్నట్లు 'అటువంటి ఈ దేశ కవితలు ఎత్తుకుని పరీక్షించిననాడు - అందలి సున్నితములైన భావములు, దేశీయమగు భావ, కమ్మని తెలుగు నుడికారమూ, అడుగడుగు - పలుకుపలుకునా ప్రతి ధ్వనిస్తూండురు - పొడగట్టుచుండును.

ఈ పద కవితలు ఎంతనిస్కర మణియమైనను ఛందో డౌబరమును, సంస్కృత బాహుళ్యమునూ గల మార్గకవిత ఎరుట మరలలేక - పామర జనాళియమై చిరకాలము పల్లె

పట్టులందే పారాడవలసి వచ్చిపడి.

కాని దీనియందలి సహజ మాధుర్యములునూ, సర్వ జనీనతను గుర్తించి దీనికీనీ నాగరిక లోకమున నాదరమును సారస్వత ప్రపంచమున ఉచితస్థానమును కలిగించుటకు యత్నించిన మహానుభావులే ద్విపద కావ్యకర్తలు. నాటి నుంచీయే దేశిసాహిత్యం - పొంగులు వాకుతూ - తుప్టినీ, పుష్టినీ సంతరించుకొని ముందుకు నడక సాగించింది.

వీరిలో—అంటే యీ ద్విపద కావ్యకర్తలలో ప్రథమాచార్యుడుగా పేర్కొనదగినవాడు పాల్కురికి సోమ నాథుడు. ఈ మహానుభావుడు మహాపండితుడు. కావ్యగౌరవమును పోషించునది సర్వజనీనతగాని, ఛండఃప్రయాసాతిశయము కాదని గుర్తించి - వివిధవృత్తములతో సంస్కృత బహుళముగా గద్యపద్యాత్మకమగు గ్రంథరచన మొనర్పవలయు ననెడి యాకాలపు మార్గకవులకు—

“ఒప్పడు ద్విపద కావ్యోక్తి నాజనదు
ఆరూఢ గద్య పద్యాది ప్రబంధపూరిత
సంస్కృతభూయిష్ట రచనమానుగా
సర్వసామాన్యంబుగామి జాను తెనుగు
విశేషము ప్రసన్నతకు”

(బసవ పురాణము)

అని చక్కని సమాధానమిచ్చి—

“ఉరుతర గద్యపద్యోక్తులకంటే
సరసమై పరగిన జాను తెనుంగు

చర్చింపగా సర్వసామాన్యమగుట
గూర్చిదద్విపదలు కోర్కెదైనార..."

(పండితారాధ్యచరిత్ర)

అని ఎలుగెత్తి సవాలు పలికి మార్గ కవితోద్యమానికి ఎదురు
తిరిగి దేశికవితోద్యమానికి బాసటగా నిలచాడు :

“సరళముగాగ భావములు

జాను తెనుంగున నింపు పెంపుతో” —

అని నన్నెచోడుడు కూడా ప్రవచించాడు

దేశి కవితలు - మార్గ కవితలు అన్నది చాలాచోట్ల
చర్చించడం జరిగింది.

జానపద రచనలనే దేశిరచనలుగా మనం చెప్పు
కొన్నాం. సులభగ్రాహ్యమూ, సుందరస్వరూపము, ఇంపైన
ధ్వని ప్రధానమూ అయిన భాషనే ‘దేశి’ అందాం!
సంస్కృత పదభూయిష్టమైన వాటినే ‘మార్గ’ రచనలు
అందాం!!

మొట్టమొదట ఈ మార్గ, దేశివదాలను ప్రయోగిం
చిన వాడు నన్నెచోడుడు అనేది ఇక్కడ మనం ముఖ్యంగా
చెప్పకొనవలసివుంది.

“మును మార్గకవిత లోకం

బున వెలయంగ దేశికవిత

బుట్టించి తెనుంగున నిలిపిరంధ్రవిషయం

బున జన చాళుక్యరాజు

మొదలగ పలువుర్

సురవరులం గ్రమంబున వచో

మణిసంహతి బూజచేసి మా

ధుకు చరణార విందములకున్

దగ సమ్మతిజేసి కొల్చి వి

స్తరమతులం బురాణకవి సంఘము

నుత్తమమార్గ సత్కవీ

శ్వరులను దేశి సత్కవుల

సంస్తుతిజేసి మనోముదంబునన్

అని పేర్కొని “మార్గ” - “దేశి” పదాలను పేర్కొన్నాడు.

అక్కడదాకా ఎందుకు (క్రీస్తుశకం 750కి పూర్వపు వాడని చెప్పబడుతున్నవాడు) మతంగుడు తన గ్రంథంలో యిలా పేర్కొన్నాడు. కొన్ని పంక్తులను పరికించండి:—

“దేశికార ప్రబంధోయం” అనీ,

“సప్తమీ కథితాగాథా

తతో ద్విపదకో తమా” అనీ,

“దేశీగీతేషి వస్తుస్సాస్య

న్నాటకేషి ప్రయుజ్యతీ” అనీ,

“ఏలా నాదవతీరమ్యా

ఋణాలంకార శోభితా” అనీ,

ఇలా ఎన్నో దేశిరచనలున్నట్లు, దేశి, మార్గరచనలను గురించి పేర్కొన్నాడు.

1230 ప్రాంతంవాడని చెప్పబడుతూన్న శార్వదేవుడు కూడా దేశీరచనలను గురించి చెబుతూ ద్విపద, త్రిపది, చతుష్పది, షట్పది, ఏల, పదం, కళిక, ఉత్కళిక, ఏకతాళి, ధవళం, మంజరి, మంగళం, నర్తన, ముక్తావళీ - మొదలగు దేశీచ్ఛందోరీతులను గురించి పేర్కొనడం గమనించవలసిన ముఖ్యవిషయము!!

“అప్పకవీయములో లాలిపాటకు, పెండ్లిపాటకూ, దవళము, సువాలమున్నగు పాటలకు లక్ష్యములున్నవి.

ఆనందరంగరాట్టండములో సూళాదితాళకొట్టములు, ధవళములు, శోభనములు, ఆరితిపాటలు, జోలలు, ఏలలు, గొబ్బిళ్ళు మున్నగు పాటలు పేర్కొనబడ్డవి.

గుడారు వెంకటదాసకవి బలరామచరిత్రలో ధవళము, సువ్వాల, శోభనము, ఆరాత్రిక, లాలి మున్నగు పాటలు పేర్కొనబడ్డవి...

లక్షణదీపిక లోధవళములు మున్నగు పాటలు పేర్కొనబడ్డవి.

కళాపూర్ణోదయములో జోలపాటలు, పెండ్లిపాటలు పేర్కొనబడ్డవి.

పొలుపరదన్ను వే నిదుర

బుచ్చటకై తమతల్లి పైడి యు

య్యెల నిడి యూపుచో, గువల

యాధిపుపాటలు పాడినం గర

బలరుచు గేరికేరి నగు

సన్మృత పాటలు పాడినం, గరం

బలయుచు నేడ్చు, లోకులవు

రా పతిభక్తియటంచు నవ్వగన్

మంగళసూత్రము గట్టె గు

రంగాక్షికి సంతరంగ రాజేంద్రుడు పు

ణ్యాంగనలు పెండ్లిపాటలు

మంగలికోళ్ళ మృచుగీతి మధురిమ నెనయన్

శంకరకవి హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానములో యిట్లు వర్ణించబడినది:

“గాణల్యైచ్చగ బాడి రింపుదొలకంగా దాళ
మానంబులన్

క్షోణీనాథజయాంక సంకలితముల్
సూళాది గీతావళుల్

వాణీపాణి సరోరుహాంగళి నఖ వ్యాపార
లీలారణ

ద్వీణాసంచిత పంచమక్వణ కళా
విఖ్యాత కంఠధ్వనిన్”.

—చేమకూరి వేంకటకవి తన విజయవిలాసములో
ధవళములనూ, అయిరేని పాటలనూ పేర్కొన్నాడు:

“కట్టిరి మంచి లగ్నమున కంకణముల్
కర పంకజంబులన్

బెట్టిరి మేనులన్ నలుగు మేలిమృగీమద
కుంకుమంబులన్,

జుట్టిరి కైశికంబుల విశుద్ధ మనోహర
పుష్పమాలికల్

పట్టిరి పేరటాండ్రు దవళంబులు బాడుచు
నుల్లభంబులన్”

నాచన సోమన జాజర పాటలను గురించి ఈ క్రింది
విధముగా పలికినాడు :

“వీణాగానము వెన్నెలతేట
రాణమీరగా రమణుల పాట
ప్రాణమైన పీనబ్రాహ్మణ వీట
జాణలు మెత్తురు జాబట పాట” —

ఈ పాటలు ఎక్కువగా (బ్రాహ్మణవీట అన్నాడు)
బ్రాహ్మణులలో ప్రచారమందు ఉండినవి అనుకోవాలి.

అయితే శ్రీనాథమహాకవి ఈ ‘జాబట’ పాటనే
కాబోలును “జాదర” అని పేర్కొనడం గమనించవలసి
యుంటుంది.

* “జాదర జాదరంచు మృదుచర్చరి
గీతలు వాణీ రసా
స్వాద మదాతిరేకముల చంద్రిక
కాయగ దక్షవాటికా

వేడుల మీదటన్ కనక వీణలు
మీటుచు పాడిరచ్చరల్
మోదమెలర్పగా భువనమోహన
విగ్రహు భీమనాథునిన్”

అయితే మనం గ్రహించవలసింది - నాచన సోమన
బ్రాహ్మణుల యింటి దనడం, (శ్రీ) నాథుడు అచ్చ
రల్ పాడేవనడం మాత్రమే. మొత్తంమీద ఈ జాజిరి
లేక జాదర - పాటలు అప్పటికే. మంచి ప్రచారంలో వున్నా
యినదే—

(1) “పల్నాటి వీరుల చరిత్రను పిచ్చులకుంట్ల
వారును, కాటమరాజు కథను కొల్లవారును, ఎల్లమ్మ కథను
బవనివారును చెబుతూండేవారు.

* “పనిచేసి గంజయెనను
అంబలై నను నెద చల్లగా
ద్రాగి యెచటనైన పడియుండి
వెన్నెల గుడిపాట పాడగా
పేదల కాత్మ సంప్రీతి కలుగు”—

— వెన్నెల పదాలు, వాలేశు పదాలు అని పాల్కు-
రికి సామనాథుడు పేర్కొన్నదే ఈ “వెన్నెలగుడిపాట” అయి
వుంటుందేమో?

(1) ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్ర—196

*సింహాసన ద్వారాతింశికలో—

కవితలలోనూ, సంగీతంలోనూ, నాట్యంలోనూ, పాటలలోనూ - అన్నిటా రెండుపద్ధతులు ప్రచారమైనాయి. “దేశి”, “మార్గ” - విధానమని!

సంగీత శాస్త్రములో మార్గ, దేశి విధానము లుండి నట్లు వివరించినారు. అలాగే “అగాయితాం మార్గ విధాన సంపదా” అనీ దేశిమార్గ లాస్యతాండవములు (కాశీఖండం) చెప్పినారు.

నాట్యములలో ముఖ్యముగా మార్గ, దేశి విశేషాలను గురించి శ్రీనాథమహాకవి కాశీఖండంలో ఒకటికి రెండు సార్లు ఉదాహరించడం జరిగింది. ఒక్కటి అనే దేశినృత్యం ఒకటి, చిందు అనే నృత్యవిధానం ఒకటి వున్నాయి. ఇందులో “ఒక్కటి” నృత్యమును గురించి దశవతార చరిత్రమునందు యిలా వర్ణించడం జరిగింది. అది ఇది:—

“దరువడంబులు సొక్కుమై సిరులు వొసగ

సరిగ నిరుగెల కుంచియల్ సవదరించి

పెక్కువగ జక్కిణీకోపు ద్రొక్కెనొక్క

చక్కని మిటారి సరపతుల్ సొక్కి చూడ”—

—దీనినిబట్టి “జక్కిణీకోపు” ను ప్రజలు చాలా ఆదరించేవారనీ, మాసి ఆనందించేవారనే కాకుండా - సరపతుల్ సొక్కిచూడ” డంకూడా వుండడం నాడు ఈ దేశి నృత్య ప్రచారానికి - ప్రత్యేకతకు నిదర్శనంకదా?

“గొండ్లి” నృత్యవిధానముకూడా అప్పటికే ప్రచారములోవున్న దేశిపద్ధతి ఆట ఒకటి వుంది. “గొండ్లి”

సృత్యాన్నే మనకోలాటంతో పోల్చుకోవచ్చు ననుకుంటాను
అక్కడడాకా అనవసరం - తెలంగాణములోవున్న
“బతుకమ్మ”, రాయలసీమలోవున్న “బొడ్డమ్మ” సృత్యపు
అటపాటలే ఈ “గొండ్లియాట”కు సరిపోల్చుకోవచ్చును—
“... గొండ్లి యాడించుచున్నారు † గొరగపడుచు
నాడుచున్న చూడు మూర్ఖాభినయము
తాను నెట్టిక సీలంతగానిలేదు”—

అని చెప్పబడింది.

ఈ ‘గొండ్లి’ సృత్యం చాలా ప్రాచీనమూ, ప్రచార
రమూ అయినదని చెప్పడానికి మరొక్క ఉదాహరణ ఇచ్చి
ముగిస్తాను.

దీనినీ శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు తమ ఆంధ్రుల
సాంఘిక చరిత్రలోనూ పేర్కొనియున్నారు.

“ఆ కాలపు తెలుగు వాఙ్మయంలో గొండ్లి సృత్య
మునుగూర్చి పలుమారు వ్రాసినారు. శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ
కవిగారిట్లు వ్రాసినారు. “జాయసేనాని తన సృత్యరత్నాకర
ములో - చాళుక్య భూలోకమల్లశోమేశ్వరుడు దానిని
ప్రచారము చేసె” నని తెలిపి ఈ క్రింది ప్రమాణము
నిచ్చెను :—

“కళ్యాణ కటికే పూర్వం
భూతమాతృ మహోత్సవే

* గొరగపడు — మైలారుదేవునికొలుచు శ్రీ అని సురవరం
ప్రతాపరెడ్డిగారు పేర్కొని యున్నారు.

† కుండలాకార సృత్యమే గొండ్లి.

సోమశః కుతుకీ కాంచిత-
 భిల్లవేష ముపేయషీం
 సృత్యంతీ మథ గాయంతీం
 స్వయంప్రేత్య మనోహరం
 ప్రీతో నిర్మితవాన్ చిత్రం
 * గోండలీ విధిమత్యయం
 యతోభిల్ల మహారాష్ట్రే
 గోడీగీత్యభిధీయతే”-

(:) “జాను తెనుగు” న నేకదా రచనలు చేస్తానని వచించాడు నాచన సోముడు. అయితే ఈ “జాను తెనుగు” అంటే ఏది అనేది పాఠకునిలో కలిగే ప్రశ్న?

“తత్సమ, తత్సవ దేశి పదజాలంతో కూడిన భాష ఆంధ్రభాష అనబడుతుందని ప్రాథమిక వ్యాకరణ కర్త నిర్వచించాడు-”

“సర్వసామాన్యమైన తత్సమ తత్సవ దేశిపదజాలంతో కూడిన భాషే జాను తెనుగు అన్న నిర్వచనం”-

“ఆంధ్ర శబ్దం భాషావరంగా తిక్కన కాలానికి వ్యవహారంలోకి వచ్చిందని నిన్న మొన్నటివరకూ పెక్కురు భావించారు. కాని తిక్కనకు పూర్వుడైన పాల్కురికి సోమన్నయే చతుర్వేద సారంలో భాషావరంగా ఆంధ్ర శబ్దాన్ని

* గోండిలీ, గొండిలి — గొండ్లి
 సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు —

(:) “ఆంధ్రభూమి” 1961-1-8 — 5

చూ॥ జాను తెనుగు తీరుతెన్నులు వ్యాసం.

ప్రయోగించాడన్న సంగతి ఈ క్రింది పద్యంవల్ల తేటతెల్లమగుచున్నది:-

“ఈ కృతి రచించి యీ లోకమందు బ్ర
తిష్ఠింతు నీశ్వరాధిక్య మహిమ
నీ కృతి భావించి ఈ లోకమందు స
పాదింతు జంగమపాత్ర మహిమ
నీ కృతి యొనరించి ఈ లోకమందు ని
ష్ఠింతు బ్రహ్మదనం సేవ మహిమ
నీ కృతి గావించి యీ లోకమున ప్రతి
పాదింతు బటుతర భక్తి మహిమ
నాద వృషభాంశజుడు బసవాధు
డట్టి కృతినాధు కృపచేత నిష్పాదాంధ్ర
భాష, ప్రకటింతు బద్ధప్రబంధము
గను వసుధ సత్కవిసమ్మతి బసవలింగ”

దీనినిబట్టి ఆంధ్రభాషనే తెనుగు అనుకోవడంలో
భాధ వుండదు-

వాఙ్మయ మహాధ్యక్షులు - మిత్రులు శ్రీ వడ్డ
మాడి గోపాలకృష్ణయ్యగారి మాటలలోనే - “జాను తెను
గంటే ఆంధ్రభాష అన్నమాటేకదా, అంటే ఆంధ్రభాషకూ,
జాను తెనుగుకూ ఏ మాత్రం భేదం లేదన్నమాట!”

“సన్నయి తన భారత రచనలో తత్సను, తత్సవ దేశి
పద సమ్మిళితమైన ఆంధ్రభాషను ప్రయోగించిన నన్నయే

ఆ భాషను 'తెనుగు' భాషగా ఈ క్రింది పద్యాలలో నిర్దేశించాడు:-

“జననుత కృష్ణద్వైపాయన
మునివృషభాభి హిత మహాభారతం బ
బద్ధ నిరూపితార్థమేర్పడ
వెనుగున రచియింపు మధికధీయుక్తిమెయిన్”

అలాగే మరో ఉదాహరణ :-

“సారమతిం గవీంద్రులు ప్ర
సన్న కథాకలితార్థయుక్తిలో
నారసిమేలునీని తరు
లక్ష్మ్యర రమ్య తనాదరింపనా
నారుచి రార్థ సూక్తి నిధి
సన్నయభట్టు తెనుంగునన్ మహా
భారత సంహితా రచన
బంధురుడయ్యె జగద్ధితంబుగన్” —

దేశీయ రచనలు ఎన్ని చూపాలలో వుండేనో మనకు ఈ క్రింది రచన ఆధారంగా నూహించనగును:

వెలనాటిచోడుని వౌద్ధ గురువుతో చర్చలు జరపడానికి బయలుదేరిన పండితారాధ్యుడు వెనుక ఆయన శిష్య బృందం ఈ రకమగు పాటలు పాడుతూ, ఆడుతూ వెళ్ళినట్లు పేర్కొన్నాడు - అది యిది:-

“పదములు తుమ్మెద పదముల్
ప్రభాతపదములు శెంకర

పదములు, నివాళిపదములు
తాళేను పదములు, సంజ
పదములు, గొబ్బిపదములు
సంజవర్ణన మణిగణ
వర్ణన పదములు—”

ఆ మార్గాన్నే తదుపరి ఎంతోమంది అనుసరించాడు. యేలపాటలనుకూడా మొట్టమొదట పాల్కురికి సోమనాథుడే రచించినట్లు - ఆంధ్రలోపున్న ఒకనది యేలానదిని వర్ణిస్తూ పాడిన పాటయే యేలపాట అనియు - ఈ వరుసలే యేలలుగా వచ్చినవనియు సాహిత్యరత్న శ్రీనిడుదవోలు వెంకటరావుగారి అభిప్రాయంగా పేర్కొని యున్నారు.

శ్రీ వీరేశలింగంవంటి భాషాకోవిదులు ఈ ‘మార్గ-దేశి’ లనుగురించి యిలా నిర్వచించి యున్నారు. “మార్గ రచన అంటే సంస్కృతభాషాకవిత్వమనీ, దేశి రచన అంటే తెలుగు మొదలైన దేశభాషా కవిత్వమనీ”- నుడివారు.

పోతే ఇక్కడ అప్రస్తుతం అనుకోండి - ఈ మధ్య నెవరో మిత్రులు “తెలుగురచనలోనే పై రెండుపద్ధతులూ - అనగా ‘మార్గ-దేశి’ పద్ధతులు పున్నాయనీ కూడా సెల విచ్చారు.

ఈ యేలపాటలు అనేవి సుగ్రీవుని పట్టాభిషేక సమయంలో, వాలి సంహార సమయమున శ్రీరామచంద్రుడు వచ్చినపుడు స్వాగతం పలుకుతూ వనితలు పాడిన పాటలే యేలలని విమర్శకుల అభిప్రాయము.

ఈ యేలలు రెండువిధములుగా కనబడుతున్నాయి.

ఒకటి : సుగ్రీవుడు శ్రీరామచంద్రునకు కానుకలు పట్టుకొచ్చిన సమయంలో చెంచీతలు యేలలు పాడినారట. అవి యిలాగున్నాయి :

“భానువంశమునా బుట్టి
దానవ కామిని గొట్టి
హానివరులాసన్నాతింపగా
ఓ రామచంద్రా
పూనిముఖిమూ నిర్వాహింపవా
రాతినాతిజేసి పూరా
రాతిచేతివిల్లూ విరిచి
భూతలేంద్రులెల్లా మెచ్చగా
ఓ రామచంద్రా
నీతినూ వివాహమాడావా ?
పరశురామూ భంగవగచి
భరతునకూ రాజ్యామిచ్చి
గురుడుబనుప వడవికేగావా
ఓ రామచంద్రా
సురలు, భూసురులు మెచ్చగా...”

సరే, పైన పేర్కొన్నది యేలపాటే. మరి నిమ్మనాథుని విరచితమయిన చిక్కయ్యసరిత్రలోని యేలపాటగా పేర్కొన్న ఈ క్రింది పాట యింగోలావుంది చూడండి...

“శరణు శరణు దేవరాయ
 శరణు శరణు జనవిధేయ
 శరణు దేవతారాధ్యా
 శరణు వేదాంతవేద్యా
 ఎన్ని జన్మములను నిన్ను
 వసుపూజ చేసినానా
 కన్నులార నిన్ను జూడ
 కలిగెనే పవిత్రమైతీ.....”

దీనినిబట్టి యేలలు రకరకముల ఛందస్సులలో వివిధ
 రచయితలు రచించివున్నట్లు మనం వ్రాహించవలసి
 యంటుంది.

ఇటువంటి దేశి సారస్వతాన్ని గురించి పరిచయం
 చేస్తాను.

బాలవాఙ్మయము

2

బొల వాఙ్మయానికి కర్తృత్వం వహించేది తల్లి హృదయం. తెలుగుతల్లులు తమ సాపలకు ఉగ్గుతోపాటు, పాలతోపాటు ఆటపాటలూ, కథలూ గాథలూ నేర్పడంతో - కావ్యరసాన్నీ, భక్తిరసాన్నీ కూడా రంగరించి పోశారు.

బాలలకు ప్రపంచంతో నిమిత్తంలేదు - కాని భవిష్యత్తు తమదే ! తమకు ఈర్ష్యాద్వేషాలూ, కులమతాలూ, హేచ్ఛతగ్గులతో సంబంధంలేదు. అందుకే వారి చేష్టలు, గెంతులు, పలుకులు, ఆటలూ - పాటలూ ఏ ఒకరితో అందం అనిపించి - ఆనందం కలిగించి - మకరందం కుమ్మరించేవి కావు. పిల్లల ఆటపాటలకు, చిలిపితనపు చిట్టిపనులకు,

తేనెచినుకుల యక్షప్రశ్నలకు మురియని హృదయం - చూడని - వినని - సంతోషపడనివారు ఎవరు ?

ఆటంబాంబులను గురించిన ఆలోచనలు వారికి వుండవు. భయం, కుట్ర - వారికి సంబంధించినది కాదు. తేదని బెంగా ? ఉండన్న గర్వమా ? ? అవి ఏవీ వారికి తెలియని విషయాలు ! తినడం, ఆడుకోడం, పాడుకోడం - హాయిగా తల్లిపడిలో జోలపాటల కమ్మదనంలో నిదుర పోడం - యివే వారి ప్రపంచ విషయాలు - యివే వారి మనోభావ మందారాలు ! !

బాలురు, బాలికలు - వీరు విడివిడిగా ఆడుకుంటూ పాడుకొనేవి, కలిసి పాడుకునేవి ఆడుకొనేవి కూడా చాలా ఆటపాటలు ఈ బాలవాఙ్మయంలో వున్నాయి.

చెడుగుడు ఆట, ఆకుఆట, కోతికొమ్మచ్చిఆటలు, వాటికి సంబంధించిన పాటలూ బాలురసాత్తు; బుజబుజ రేకుల పెండ్లి ఆట పాట, ఉయ్యాలఆట, తూరుతేపిల్లి, గొబ్బిళ్ళు - మొదలగు ఆటలూ వాటి పాటలూ బాలికలకు చెందిన కాపీరైటు హక్కు ! !

ఈ ఆటల్లో - పాటల్లో పురాణగాథలు, జానపద కథలు, సీతులు, ఆరోగ్యవిషయాలు - ఆయుర్వేద రహస్యాలు - భవిష్యత్ రథసారధ్యానికి పరుగులు - భవిష్యత్ ప్రయాణానికి దారులు - ఎన్నో వున్నాయి !

మన ప్రాచీన వాఙ్మయంలో ఆటలను పేర్కొన్నారు - విడివిడి :

పాటలద్వారా ఆటలు - ఆటలద్వారా పాటలు - ఈ రెండింటి సంబంధ సమ్మేళనంద్వారా శారీరకబలం, విజ్ఞాన హేతువూ కూడా !

పూర్వకాలంలో అసగా సుమారుగా నూటపది వేళ్ళనాటి కవి (నారాయణకవి అనుకుంటాను) ఒక సీసమాలికలో ఆటలన్నింటిని ఒక లిప్తుగాయిచ్చి వర్ణించాడు. అలాగే ప్రాచీన సాహిత్యంలో మన ఆటల వర్ణనలు చాలా చోట్ల వున్నాయి. మచ్చుకు ఈ క్రింది పద్యం చూడండి :

“దూచియు జాబిల్లి
బూచికన్నుల కచ్చి
గుడిగుడికుంచంబు కుందెసగిరి
చీకటి మొటికాయ
చింతాకు చణుదులు
పులియాటలును చిట్ల పొట్లకాయ
తూరనతుంకాలు తూనిగ తానిగ
చిడుగుడు మొకమాట చిల్లకట్టె
దాగిలిమూతలు తనుబిల్ల యాలంకి
గుప్పట గురిగింజ కొండకోతి
చిక్కణబిల్లయు జెల్లెను గొడుగును
బిల్లదీవులు లక్కిబిక్కిదండ
గడ్డరబోడి యొక్కసి కొక్కుబయగాయ
పోయి గీరసగింజ బొంగరములు...”

అని జేలిపినాడు - కాని యిందులో చాలా అటలు యివ్వడు మనకు వినరావు, కనరావు...

ప్రస్తుతం మనకు అందుబాటులోవుండే విషయాలనే పరిశీద్దాము :

మన ఆంధ్రదేశ చరిత్రను పరిశీలే మహాకవి గురజాడ అప్పారావుగారు జానపద సరళిలో, కొన్ని రచనలతో కొత్త కొత్త రీతులలో భాషాసరస్వతిని అలంకరించారు.

పుత్తడిబొమ్మా పూర్ణమ్మా లాంటి గేయాలు, ఇంకా తదితరమాలూ - ఈ జానపద ఫణికులలోనే నడిచివున్న మనకు కనబడుతుంది. ఖచ్చితంగా చెప్పాలంటే వేలుగు కవిత్యానికి కొత్త మెరుగులుపెట్టి వ్యావహారిక భాషలో కవన అల్లిన నవయుగ వైతాళికుడు - మహాకవి గురజాడ వారే. రాను రాను చాలమంది కవులు ఈ ధోరణిలోనే రచనలు సాగించారు. ఈ నాటి ఈ తరహా రచనల కన్నింటికీ మూలపురుషులు అమరకవి గురజాడవారే.

నేటి బాలురే రేపటి పాదాలని గుర్తించినాడు - నేడు తొడిగిన మొగ్గే రేపటి పూవన్న సత్యాన్ని అర్థం చేసుకొన్నాడు - బాలపాటల యొక్క విలువను తృణీకరించు సరికదా, దేశానికి - దేశసౌభాగ్యానికి మాతృకగా యెంచి గౌరవిస్తారు - పునరుద్ధరించి పూజిస్తారు.

అంతటి విలువ అయిన బాలపాటలను వేలుగు దేశంలో సేకరించినవారు కొలదిమంది వున్నారు. శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, శ్రీ నేదునూరి గంగాధరం, శ్రీ తిరుమల శివారెడ్డి

కామేశ్వరరావు, డాక్టర్ బి. రామరాజు, ఎల్లారా - (నేను) 'కృష్ణశ్రీ', ప్రయాగ-మొదలగువారు ఇంకా మరికొందరు పున్నారు.

బాలగీతావళి, పిల్లలపాటలు, గీతామంజరి, పాతపాటలు, బాలానందం పాటలు, బాలభాష — మొదలగునవి కొన్ని పున్నవి.

ఈనాడు పాతపాటల మాదిరిగానే కొన్ని పాటలు రచిస్తున్నారు కొంతమంది రచయితలు. ఈ రచనలలో కొన్ని జాననద సరిళిలో - చక్కగానే వుంటున్నాయికూడా. అందుకు తార్కాణంగా కొన్ని రచనలు యిస్తాను:

ఈ క్రిందిపాట రచించినది అమరకవి గురజాడనామ. ఈ పాట “ముత్యాలసరాలు” అన్న పుస్తకంలోనిది.

1 “ఆటలపాటల పేటికలారా

కమ్మని మాటల కొమ్మలారా

కలువల కన్నెల కన్నెలారా

పిల్లలగన్న తల్లలారా

వినారమ్మా ఈ కథను—”

ఈ పాట చూడండి - ఎంత సరళంగా - నిర్మలంగా బాలలహృదయాలకు యిట్టే అంటేలాగ ఎలా సాగుతుందో.

అలాగే ఈ రచన శ్రీ చింతా దీక్షితులుగారు రచించినది చూడండి. ఈ గేయం “లక్కపిడతలు” అను పుస్తకంలోనిది.

“బాబాలురా నాన్న బాబాలు”
 బాబాలు వచ్చాయి బాబాలు
 బాబాలతోవచ్చే పల్లకీ అదిగో
 పల్లకీలో ఉంది పార్వతీ దేవి
 పార్వతీ దేవికీ జేజేలు పెట్టు—”

ఈరచన ఎంత మనోహరంగా వుందంటారు? బాబాలు, పల్లకీ, పార్వతీ - జేజేలు - అన్నపదాలు పాప నేర్చుకోడం ఒకటి. ఆ బాబాలతోకూడిన పాలకీలో - జేజేలు పెట్టవలసిన పార్వతీ రాసడం - అర్థమవుతుంది.

అలాగే నా ('ఎల్లారా') స్వంతరచన “ఎర్రపూలు” అను పుస్తకంలోనిది వినండి.

“శ్రీ నామాసాన చవితి వెల్లెక
 బొమ్మలా పెళ్ళిండి కమ్మగా విందు.
 చెప్పలేదని తలచి రాకపోయేరు
 విందుకై ఎన్నెన్నో వింతలుంటాయి.
 బొమ్మలాపెళ్ళికి స్రాగ్రాము లివిగో,
 కప్పడవలతోటి కోకిలా గానం,
 నెమలి నాట్యంతోటి హరిసన్పత్తాలు
 అప్పుడే మొకంత ఆరగింపూలు,
 తేనెటీగలు అన్ని తేనెకడవలతో
 చిలుకబంధువులంత పండ్లబుట్టలతో
 వస్తారు తెస్తారు విందు చేయంగ
 రావాలి తప్పకా విందు గుఱువంగా

విందు జరిగేచోటు వినిపింతు వినుడు.
 జాజిపూలతోట మల్లెపందిరిలో
 మాధవీలతప్రక్క మందార చెంత
 మంచుగింధపు మాను మంచాలు వేసి
 మల్లెపూవులపాన్పు ఇల్లంత పరచి
 హుందాకు దర్జాకు లోటు లేకుండ
 విందు విసోదాలు తెల్లవార్లు
 చేశాము యేర్పాటు చేస్తున్నాము.
 రావాలి మరువకా రావాలి సుమండి
 రాజు రాణీగార్ల పెళ్ళి రేపండి
 అందుకే యింతగా పెళ్ళి పిలువండి.”

ఈ విధమైన గేయాలను - చక్కని శైలి, నడకా
 పున్న గేయాలను ఎంతోమంది వ్రాస్తున్నారు. శ్రీ కవిరావు,
 (శ్రీ) బి. వి. నరసింహారావు, (శ్రీ) నార్ల చిరంజీవి, శ్రీ కె.
 సబ్బా, మొదలగువారు - ఇంకా ఎంతోమంది రచయితలు
 వ్రాస్తున్నారు - తయారవుతున్నారు.

బాలసాహితీగా పేర్కొనదగిన జానపద గేయాలను
 యిక్కడ పరిచయం చేస్తాను.

పూర్వకాలపు పిల్లల గేయాలను ఎవరు రచించారో
 అంతగా తెలియదు. కాని, ఆ పాటలు మన తెలుగునేల
 నాలుగుచేరగులా - ప్రతితల్లి నోటా కంఠస్థమై ప్రచారా
 నికి వచ్చాయి. ఈ పాటలు అనేక రీతులలో అనేక ప్రబో
 ధిత రూపాలలో రచింపబడి వున్నాయి. పూర్వకాలపు బాల
 సాహితీలో ఎంత తేలిక భాష వాడబడిందో గమనించండి.

ఒక్కొక్క పనికి, ఆటకు ఒక్కొక్కపాట. లేచింది మొగలు పడుకొనేవరకు జరిపే ప్రతిపనికీ ఈ పాట — పని విలువను ప్రతిబింబిస్తుంది. అటునంటివాకితో కొన్ని పరిచయం చేస్తాను.

ఉదయాన్నే చంటిపిల్లవాడు లేస్తాడు. అలా లేచీలేవడంతోనే మన యిశ్వరో ఆముదము (ఉగ్గు) పెట్టడం పరిపాటి. అలా ఉగ్గుపెట్టే సమయంలో పాడే ఈ పాటలు చూడండి.

జీరం జీరం వాతాపి జీరం
గుర్రాలుతిన్న గుగ్గిళ్ళు జీరమై..."

అంటూ ఉగ్గుతోపాటు పాతకథలను రంగరించి, బోధించి — ఆఖరున

“అబ్బాయి త్రాగిన పానీయం ఉగ్గు జీరమై
కుందిలాగ కూర్చుని
పందిలాగ ప్రాకి
లేడిలాగ లేచి
నందిలాగ నడిచి
తాంబేలులాగ..."

అంటూ తన కొడుకు కుందిలాగ కూర్చుని, పందిలాగ ప్రాకి, లేడిలాగ పరుగెత్తి-వాటిలాగే నుంచి పుష్పికలిగి ఆరోగ్య వంతుడుగా అవాలని, ఆ తల్లి తన దీవెనలను పాట రూపంలో పాడుతుంది.

అక్కడినుంచి స్నానానికి తీసుకు వెడతారు పాపని.

✓“అమృతకుపు చల్లగా
అత్తకడుపుచల్లగా
తెక్కలేని సొమ్మెట్టుకుని
పుట్టంలేని బట్టకట్టి
అనుమూ తునుమూ
మునిమనుమలతో వర్ణిల్లాలి...”

అంటూ తలకు నూనె పెట్టా దీవిస్తారు. అటు అత్తగారి
వెంపూ, యిటు పుట్టింటి వెంపూ సుఖంగా వుండి ఆయురూ
రోగ్యాలతో వర్ణిలమని.

స్నానం పూర్తి అయ్యాక తలతుడిచి - కాళ్ళమీద
కూర్చోబెట్టుకుని ఆడిస్తూ వాడేపాటలు వినండి:

“గుమ్మాడమ్మా గుమ్మాడీ
ఏవూరు వెళ్ళింది గుమ్మాడీ
ఏం తెచ్చింది గుమ్మాడీ
వేలూరు వెళ్ళింది గుమ్మాడీ
వెలక్కాయ తెచ్చింది గుమ్మాడీ...”

అంటూ ఆడిస్తూ ఊపుతారు, అలా వూపుతూ పాటలు
పాడుతూవుంటే చక్కగా నిద్రపోతారు పిల్లలు. అప్పుడు
ఉయ్యాలలో పరుండబెట్టి చక్కగా పాడుతూ వూపుతారు.
ఈ సమయంలో వాడే పాటలని లాలిపాటలనీ, జోలపాటలనీ,
ఉయ్యాలపాటలనీ వ్యవహరిస్తారు. ఈ పాటలను సరైన
సమయంలో చక్కని గొంతుతో పాడుతుంటే ఆ సమయంలో
పెద్దవాళ్ళకే కునికిపాట్లు వస్తాయంటే ఆశ్చర్యంలేదు.

ఒకవేళ ఎంత ఊపినా నిద్రపోక చంటిపిల్లలు ఏడు
సూంతు పాడే యీ పాటలో పాపమీదవుండే బలమైన
ప్రేమకొద్దీ తల్లి

“ఏడవకు ఏడవకు వెలి చిల్లమ్మ
ఏడిస్తే నీకళ్ళు నీలాలు గారు
నీలాలు గారితే నే చూడలేను...”

అంటూ తనప్రేమను వెలిబుచ్చుకొని - కన్నబిడ్డ కనుల
నీరు పెట్టడం చూడలేక...

“పాతైన కారవే బంగారు కండ్లా...”
అని వాపోతుంది తల్లి. అలాగే ఈ గేయం పరికించండి—

“పిల్లరావే తల్లి పిల్లలకు తల్లి
పిల్లలకు సీళ్ళోసి పల్లెలకు పంపి...”

అన్నపాటలో ఎంత ఆనందముందో? చంటి పాపడని చూసి,
ఎప్పుడు పెద్దవాడవుతాడా అని ఉవ్విళ్ళూరే తల్లి సంకోషం
పట్టలేక...

“ఆడి రాగా ముద్దు
వాడి రాగా ముద్దు
నట్టింట అబ్బాయి
నడవంగ ముద్దు—”

అనుకుంటుంది - అంతకంటే మాతృహృదయం ఏం కోరు
కుంటుంది చెప్పండి!

ఏ కందిపప్పు బద్దలు కావాలనో, బెల్లం ముక్క కావాలనో ఏడుస్తూ ఎంతకీ ఊరుకోకపోతే, తల్లి పాపను బెదిరిస్తూ న్నట్లుగా పాడే ఈ పాటలు చూడండి...

“అదిగో బూచివాడు
మన అటక మీదున్నాడు
ఏడుస్తే వాడు నిన్ను
ఎత్తుకు పోతాడు...”

అంటూ భయపెట్టి మాయబుచ్చ చూస్తుంది తల్లి. కాని అంతదాకా భయపెట్టిన తల్లే గారంతో...

“అల్లరి చేయకమ్మా
నీకు బెల్లము పెట్టెదనమ్మ
అల్లరి చేయకమ్మా
పల్లకీ ఇదిగోనమ్మ...”

అని ఓదార్చ చూస్తుంది మళ్ళీ.

జడవేసుకోకుండానో, కాటిక పెట్టించుకోకుండానో గడబిడచేస్తూ ఉండే సమయంలో తల్లి - తన పిల్ల ఎంత బుద్ధిమంతురాలైనా - పక్కింటి పిల్ల ఎంత అల్లరిదైనా - ఆ పిల్లనే మంచిదాన్నిగా చూపిస్తూ...

“కన్నతల్లి నీవు
కాటుక పెట్టించుకోవె
వాళ్ళ అమ్మాయి చూడు
నిను చూసి నవ్వుతోంది—”

అని పక్కింటి తోటిపిల్లల మీద తెలియకనే ద్వేషం నేర్పు తాట. ఇది మన పూర్వపు పాటలలో వున్న మహా దోషం. భయపెట్టి పనిచేయించడం, ద్వేషాన్ని పురి గొల్పడం అదియిస్తా ఇదియిస్తా ఈ పనిచేస్తానా? అని లంచం అలవాటు చేయడం మొదలు పెడతారు.

ఈ పప్పు, బెల్లం అలవాటు పెద్ద అయ్యాక కూడా పోదు. ఏదైనా అవసరమొచ్చి దగ్గరకు వెడితే ఏం యిస్తావు? అనడం వరకూ ఈ అలవాటు పెరుగుతుంది.

కీ॥ శ్లో॥ కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు ఉత్తమమాత లక్షణాలు శీరికక్రింద ఈ విషయాన్ని చాలా గొప్పగా చెప్పారు. కనుక పూర్వపు పాటలలో వున్న యిటువంటి - లంచం, భయం, ద్వేషం - అలవాటు చేసే వాటిని మనం మరచిపోవాలి - వాటిని వదిలిపెట్టేయ్యాలి.

చిన్నతనంలో ఉగ్గుతో రంగరించి - బోధించే మంచి విషయాలే పెద్ద అయ్యాక కీర్తి ప్రతిష్టలకు పునాదిగా వుంటాయి. చిన్ననాటి ఉగ్గుబోధలే రేపు కీర్తికి బాటలు వరచి క్రాంతికి అంకురార్పణ చేస్తాయి.

పాటలు ద్వారా ఆటలు :-

ముసలితనంలో కదల నవసరం లేకుండా ఉండేపని - పిల్లలను ఆడించడ మొక్కతే, పిల్లలను దగ్గర కూర్చోబెట్టు కుని - ఆటల రూపంలో పాడే ఈ పాటలు గమనించండి.

“కాళ్ళాగజ్జీ గంగానమ్మా
వేగూ చుక్క వెలగా మొగ్గా...”

అంటూ ఆడిస్తారు. ఈ ఆటపాటల్లో చక్కని శరీర వ్యాయామం కూడా ఉంది. ఇదే పద్ధతిలో భక్తి, బలం, కలిగించే ఈ పాటలు వినండి:

“తప్పట్లోయ్ తాళాలోయ్
దేవునిగుళ్ళో బాజాలోయ్...”

అంటూ ఆడించి, మా పాపకు పాలూ, ఉగ్గూ అని నవ్విస్తారు. అలాగే ఈ క్రిందిపాట...

“ఒక్కా ఓ చెలియా
రెంతూ రోకళ్ళూ
మూడూ ముచ్చెలుకా
నాలుగు నందన్నా
అయిదూ చిట్టిగొలుసు
ఆరూ జవ్వాజి
ఏడుం బేడీలు
ఎనిమిది వెన్న ముద్ద
తొమ్మిది తోవచ్చు
పది పటిలేడు...”

అనే ఈ పాట అంకెలు నేర్పడానికి చాలా ఉపయోగిస్తుంది. అలాగే చంటిపాపకు అన్నం తినుపించు సమయంలో ఏ వెన్నెల కాంతిలోనోవుండి - చందమామను చూపిస్తూ, పిల్లవాడిని మాయపెట్టూ ఈ పాటలు పాడతారు. ఈ పాటలు వింటూంటే మన చిన్నతనం కళ్ళముందు కనిపించడం లేదంటారా?

“ చందమామ రావె
 జాబిల్లి రావె
 కొండెక్కి రావె
 కోటి వేలు తేవె
 పెడి గిన్నెలో
 పాలు పోసుకుని
 వెండి గిన్నెలో
 పెరుగు పోసుకుని
 ఒలవని పండ్లూ
 ఒళ్లో వేసుకు
 ఒలచిన పండ్లూ
 చేళ్లో పట్టుకు
 అలా అలా పిరిగొచ్చి
 అమ్మాయి కియ్యవే... ”

ఈ పాట పాడుతూ, మధ్యమధ్యన కబుర్లు చెబుతూ అన్నం పెడితే ఎంత అల్లరి పావలైనా ఇట్టే బువ్వ తినేస్తారు.

అలాగే పసిపాపలకు - తొక్కుపల్కులని సంఘాషణ రావడానికీ, నోరు సునాయాసంగా తిరగడానికీ యీ పల్కులు నేర్పుతారు.

“ ధిమిత ధిమిత
 ఏమి ధిమిత?
 పసుపు ధిమిత!

ఏమి పనువు

ఛాయ పనువు ... ”

ఇలాంటి పాటలు చాలా వున్నాయి.

అలాగే బాలురలో చిన్నతనంనుంచీ పరిశీలనా పటిమను అభివృద్ధి చేయటానికి పనికివచ్చే ఈ పాటను పరిశీలించండి:

“ పీరీ పీరీ గుమ్మడిపండ్లా

పీరెవ్వరోయ్ ?

దాగుడుమూతా

దండాకోర్

పిల్లనచ్చే, ఎలుక భద్రం

ఎక్కడి దొంగలక్కడికే

గప్ చిప్ సాంబారుబుడ్డి ... ”

ఈ పాట వ్యాయామాన్ని, పరిశీలనా పరిజ్ఞానాన్ని కూడా పాపలకు అందిస్తుంది. ఇంతేకాదు - ఈ రకములైన బాలపాటల్లో కొన్ని ఆయుర్వేద రహస్యాలు కూడా వున్నాయని అంటారు...మచ్చుకు :

“ కొండమీద వెండిగిన్నె

కొక్కిరాయి కాలు విరిగె

దానికేమి మందూ ? ... ”

అని ప్రశ్నించి ...

“ వేపాకు చేదూ

వెలులిగడా

నూనెమ్మ బొడ్డు
 నూటొక్క సారీ
 పూయవోయి నూరి
 పూటకొక్క తూరి ... ”

అని సమాధానం యిస్తుంది. ఇటువంటి ప్రథమ చిత్రా ప్రబోధితములయిన పాటలు యింకా ఎన్ని ఉన్నాయోకదా ?

కొంతమంది గూఢులుగా చేరి ఆడుతూ పాడే యీ పాట చూడండి, ఎంత వ్యాయామం యిస్తుందో?

“ అలలా కోడి పిలలా కోడి
 గుట్టమీదా కోడి గవ్వల్లా కోడి...”

అంటూ పాటపాడుతూ - అటలాడి తిన్నది అరగించు కొంటారు పిల్లలు. అటువంటిదే ఈ గాలగేయం కూడా:

“ ఒకటి ఒప్పిందం
 రెండు దళి తండ్రీ
 మూడూ త్రిమూర్తీ
 నాలుగూ వేదాలు...”

అలాగే —

“ రావే రావే బాలా
 ఆడుతు పాడుతు రావే
 ఒకటి, రెండు వయ్యారిబాలా
 రెండు, మూడు ముత్యాలబాలా...”

అంటూ సాగుతుంది.

ఈ కోలాటం పాటను వినండి - ఎంత ఇంపుగా,
సొంపుగా - తాళయుక్తంగా - దృశ్య మనోహరంగా
వుంటుందో —

“ అటవీ స్థలముల కరగుదమా
వట పత్రంబులు కోయుదమా !
జనులారా గుమి గూడుదమా
జటకోలాటము వేయుదమా!
నొకరి నొకరి తా-
నొక కుడియడమల
నొప్పుగ దీనిని తిప్పుదమా!
మంచిగంధమూ తీయుదమా
చెంచిత మెడకిది పూయుదమా!
మల్లెపూవులూ కోయుదమా
మందయొనపై జల్లుదమా
కోతికొమ్మచ్చు లాడుదమా
కోరివనంబుల చేరుదమా
దాగుడుమూతా లాడుదమా !
తరువుల చాటున దాగుదమా
విప్పపువ్వులూ ఏరుదమా!
విసువక మనమిపుడు పోవుదమా !!

పై పాటను గుడంగా కూడిన బాలికలు కోలాటం
కర్రలు చేత ధరించి కథానాయిక కథ చెబుతూంటే మిగిలిన

జట్టు తిరిగి పాటను చెబుతుంటారు. ఒకరిని తప్పించుకు ఒకరు తప్పకుంటూ, ఒకరి కోలాట కర్రలతో మరొకరు కొడుతూ, కాలి అడుగులు తాళం మాదిరి మార్చుకొంటూ, వెనుకకూ, ముందుకూ మారుతూ, యింకా ఒకరిని తప్పించు కుని ఒకరు కోల వేస్తూ పాడే ఈ పాట, వేసేకోలాటం - చాలా యింపుగా వుంటుంది - ఇటువంటి కోలాట పద్ధతులు యింకా బాలికోన్నత పాఠశాలల్లో వేయిస్తున్నారు.

ఇలాగే గొబ్బి తట్టడం కూడా! గొబ్బిపాటలు చాలా ప్రాచీనమైనవి. “గొబ్బియ్యళ్ళో” పాడొస్తే పదం చాలా చోట్ల మనకు దర్శనమిస్తుంది. అన్నమయ్యగారి సంకీర్తన లలో మనకు ఈ గొబ్బిళ్ళు వినిపిస్తాయి!” కొలని దోసరికి గొబ్బిళ్ళో, యదుకుల సామికి గొబ్బిళ్ళో—అన్నది!”

ఈ కోలాటం పాటలూ, గొబ్బి పాటలూ సామాన్యంగా పౌరాణికంగానే వుంటాయి!

గంగమ్మ గౌరమ్మ అప్ప సెల్లెండ్రూ -

గొబ్బియ్యళ్ళో! గొబ్బియ్యళ్ళో!!

ఒక తల్లిబిడ్డలకు నైరములేదు ”

మంచి మంచి పూలేరి ఒక రాసిపోసిరి ”

కానరాని కలువలేరి ఒక రాసిపోసిరి ”

ఏడుమూర లింటిలో ఏడొక్కతూము ”

ఏడొక్క తూమేసి ఎల్లా కొలిపించే ”

పొగిడి ఒక తూమేసి పారా కొలిపించె ”

గంపెడు తీసేసి గంగా కెత్తండీ ”

మంచి మంచి పూలేరి మామయ్య కంపె ”
 కానరాని పూలేరి గౌరమ్మ కంపె ”
 అక్కనూ చెల్లినీ ఒక్కరి కెచ్చె! ”

— చెమ్మట అని పిలవబడే ఈ పాటలో అవతాగ
 వర్ణనలు ప్రత్యక్షం అవుతున్నాయి!!

కొండెకూ పూలు జుట్టవే!
 అమ్మ నన్ను
 గోపాలకృష్ణుడనావే!
 చిన్నారి నామాలెట్టవే!
 అమ్మ నాకు
 వన్నేలా సొమ్ము లెట్టవే!!
 వీరుడని నన్ను పిలువవే
 అమ్మ నన్ను
 వీరులాఖ్యాతి అనవే!!
 కుచ్చులా జడలు వెయ్యవే!
 అమ్మ నన్ను
 కూర్మావతారుడనావే!!
 పతకాలు నాకు వెయ్యవే!
 అమ్మ నన్ను
 అయోధ్య రాముడనావే!!
 చేతి వంకెలు నాకుపెట్టవే!
 అమ్మ నన్ను
 వైకుంఠ వాసుడనావే!!

వేలికుంగరం నాకు పెట్టవే!

అమ్మ నన్ను

వెలలేని కృష్ణుడనావే!!

మొలకు గజ్జెలు నాకు పెట్టవే!

అమ్మ నన్ను

మోక్షావతారుడనావే!!

కాలికందెలు నాకు పెట్టవే!

అమ్మ నన్ను

కలికావతారుడనావే!!

ఒళ్ళంత సొమ్ములేయవే!

అమ్మ నన్ను

వజ్రాల వాసుడనావే!!

పట్టుపంచలు నాకు కట్టవే!

అమ్మ నన్ను

పార్వతి తనయుడనావే!!

—పండుగలకు సంబంధించిన పాటల్లో అట్లదద్ది, ఉయ్యాల పాటలు ప్రధానమైనవి. అట్లతద్ది బాలికలకే సంబంధించినదైనా, వ్రతం, పూజ మినహాయించి మిగిలిన అన్నిటా అంటే అట్లు. తిమ్మనం తినడంలోనూ, ముంతక్రింద అన్నం తినడంలోనూ, పిల్లలతో తెల్లవారుజాముననేలేచి చురుచుకుంటూ, ఆడి, పాడి, ఊయలలూగి — గెంతడంలోనూ బాలురకూ పాలువుంది !

అటతద్దోయ్
 ఆరట్టోయ్ !
 ముద్దపప్పోయ్
 మూడట్టోయ్ !
 పడకలమీదా
 పిలలారా - జలలారా
 లేచి రారంజోయ్ !!
 పీట్రాకింద పిడికెడుబియ్యం
 పిలలారా, జలలారా!
 లేచి రారంజోయ్ !

వెన్నెల వెలుగుల్లో ఒకగ్రూపు అటు ఒకగ్రూపు
 యిటు నిలుచుండి పెళ్ళి ఆట అని ఆడుతారు.

చిట్టి మీ రేమిటివారే
 చిట్టిక్కామీ రేమిటివారే!
 పూర్ణ మీ రేమిటివారే!!
 తామర మొగ్గలా!!

చిట్టి మేం వ్యాపారులం
 చిట్టెక్కా మేం వ్యాపారులం!
 పూర్ణ మేం వ్యాపారులం!
 పూర్ణక్కా మేం వ్యాపారులం !
 తామర మొగ్గలా!!

చిట్టి మీ వ్యాపారమేమి?
 చిట్టెక్కా మీ వ్యాపారమేమి?
 పూర్ణ మీ వ్యాపారమేమి?

పూర్ణకామీ వ్యాపారమేమి?
తామర మొగ్గలా!!

చిట్టి మేం రత్నాల వ్యాపారులం
చిట్టెకామీం రత్నాల వ్యాపారులం!
పూర్ణ మేం రత్నాల వ్యాపారులం
పూర్ణకామీం రత్నాల వ్యాపారులం
తామర మొగ్గలా!!

గుజగుజరేకుల పిల్లుందా?
గుజరేకుల పిల్లుందా!
స్వామీదండల పిల్లుందా?
సహరాజులుమెచ్చే పిల్లుందా!!

గుజగుజరేకుల పిల్లుందీ!
గుజరేకుల పిల్లుందీ!
స్వామీదండల పిల్లుందీ!
సహరాజులు మెచ్చే పిల్లుందీ!!

గుజగుజరేకుల పిల్లాడున్నాడా?
గుజరేకుల పిల్లాడున్నాడా!
స్వామీదండల పిల్లాడున్నాడా?
సహరాజులుమెచ్చే పిల్లాడున్నాడా?

గుజగుజరేకుల పిల్లాడున్నాడు!
గుజరేకుల పిల్లాడున్నాడు.
స్వామీదండల పిల్లాడున్నాడు
సహరాజులుమెచ్చే పిల్లాడున్నాడు!?

గుజగుజరేకుల పిల్లనిస్తారా?
 గుజ్జారేకుల పిల్లనిస్తారా?
 స్వామీదండల పిల్లనిస్తారా?
 సహరాజులు మెచ్చగ పిల్లనిస్తారా!!

గుజగుజరేకుల కట్నమెంత?
 గుజ్జారేకుల కట్నమెంత?
 స్వామీదండల కట్నమెంత?
 సహరాజులు మెచ్చగ కట్నమెంత??

గుజగుజరేకుల జరీకుచ్చులు!
 గుజ్జారేకుల చంద్రహారాలు!
 స్వామీదండల ఒడ్డాణం
 సహరాజులు మెచ్చగ సూరీడూ!!

గుజగుజరేకుల మాకొద్దూ
 గుజ్జారేకుల మాకొద్దూ!
 స్వామీదండల మాకొద్దూ
 సహరాజులు మెచ్చగ మాకొద్దూ!!

గుజగుజరేకుల పిల్లాడి కట్నమెంత?
 గుజ్జారేకుల పిల్లాడి కట్నమెంత?
 స్వామీదండల పిల్లాడి కట్నమెంత?
 సహరాజులు మెచ్చగ పిల్లాడి కట్నమెంత??

గుజగుజరేకుల రవ్వంగరాలూ
 గుజ్జారేకుల కడియాలూ!

స్వామీదండల హారములూ!
సహరాజులు మెచ్చగ తురాయి!!

గుజగుజ రేకులు మాకొద్దూ
గుజ్జ రేకులు మాకొద్దూ!
స్వామీదండలు మాకొద్దూ!
సహరాజులు మెచ్చగ మాకొద్దూ!!

గుజగుజరేకుల చీనాంబరాలు తెచ్చాము!
గుజగుజరేకుల జల్లరురవికలు తెచ్చాము!
స్వామీదండల పండ్లూ పసుపూ తెచ్చాము!
సహరాజులు మెచ్చగ పెండ్లికి వచ్చాము!!

—ఆటలు ఆడుకుంటూనూ, పాటలు పాడుకుంటూ
కూడా పిల్లలు తమ పంటలు బాగా పండాలనీ, గాదెలు
నిండాననీ, అమ్మ వండితే తమ బొజ్జనిండాననీ కోరుకొనే పసి
హృదయపు లోకు ఎంతటిదో??

వానలు కురవాలి
వరిచేలు పండాలి
బుడుగో బుడుగో!
మాగాదె నిండాలి.
మాదాసి దంచాలి
బుడుగో బుడుగో,
మా అమ్మపండాలి

మా బొజ్జ నిండాలి!
బుడుగో బుడుగో!!

ఈ 'బుడుగో బుడుగో' పాట గిరిగిరా తిరుగుతూ పాడతారు!

—ఒక చేతిమీద ఒక చెయ్యిపెట్టి ఆడుతూ పాడేది ఈ పాట.

గుడిగుడి గుంచం
గుండా రాగం!
పాములపట్నం
పడగారాగం!
కత్తెనా బద్దెనా!
వేన్నీళ్ళా! చన్నీళ్ళా!

—అలాగే చంటిపిల్లాడిని నవ్వించడానికి ఆటగా పాడేది ఈ పాట:

చేతులు కడిగి
అరిటాకేసి
వప్పుపెట్టి
బువ్వుపెట్టి
కూరేసి
నెయ్యోసి
చారోసి

మజ్జిగోసి

అత్తారెంటిక దారేదోయ్?

అంబలికుండకి చిల్లేదోయ్??

— పాటలుపాడి ఆడిస్తూ అందులోనే బాలలకు భక్తి, నీతి గరవడం బాలగేయాలలో ఒక ప్రత్యేకత! అందుతో పాటు మన వంటలపేర్లు, వాయిదరుసలు, వస్తువులు, దేముళ్ళ పేర్లు నేర్పడంతో పాటు ఆయుర్వేద రహస్యాలుకూడా రంగ రించి నేర్పడం చాలా గొప్పకదూ మరి!

కొండమీద

వెండిగిన్నె

కొక్కిరాజు

కాలువిరిగె

దానికేమి మందు?

— అని, కాలువిరిగిన కొక్కిరాజుకు మందు ఏమిటో ఈ పాట చెబుతూంది:

వేపాకు చేదు

వెల్లులిగడ్డ

నూనాయి బొడ్డు

నూటొక్కదార

— అని మందుకూడా చెప్పి ఆయుర్వేద సూత్రం ప్రబోధిస్తుంది. ఇటువంటి పదాల ప్రత్యేకత ఎంత పిలువైన దంటారు?

ఈ విధంగా పాటల ఆటలను, ఆటలతో కూడిన పాటలను పరిచయం చేసుకురావాలంటే - నేను ప్రత్యేకం బాలల కోసం బాలకవితలకు (జానపద) సంబంధించి తయారుచేసిన 'బాల గీతాల' పుస్తకం అంత అవుతుంది. ఇక్కడ మచ్చుకు కొన్ని మాత్రమే పరిచయం చేశాను! ఆఖరున మన ఆటలను పరిచయంచేసి ముగిస్తాను.

॥ “చెడుగుడు దోబూచి చిట్లపాట్లకాయ
గుడుగుడుగుంచాలు గూవనాళ్ళు!
చీకటి మెటికళ్ళు సిరిసింగనావత్తి
కుప్పిగంతులు నెట్లుకుందికాళ్ళు!
తూరనతువాలు గీరనగింజలు
గుజగుజరేకులు గుంటచాళ్ళు!
పింపిళ్ళు కుచ్చెళ్ళు పిడిగృద్ధులాటలు
దాగిరి ముచ్చులు, తన్నుబిళ్ళ!
బొమ్మరాలువ్వలపోటీ వెన్నెలకుప్ప
లప్పళావాలంకు లందలములు!
పుట్టచెండుప్పనబట్టె లచ్చనగండ్లు
పిల్లదీపంబులు పిల్లగోళ్ళు!
గంజనగాలీనెగాజులు నాల్గ
కంబాలాటబట్టిన గోలెలాకె!
పీకెటబొమ్మల పెల్లిండ్లునోమన
గుంటలు గుజైన గూళ్ళనండి!
కోలకోతుల గొబ్బెళ్ళు కుం దెనగుడి

గచ్చకాయలు కలుమూసి గంతలల్లి
చిక్కనాబిల్లలోటిల్లు చిందెయిన
నొప్పనాటల పేర్లయి యువిదలార!"

నూడిలడి-ఎన్ని ఆటలు వున్నాయో ఆడుకోడానికి
మరి అన్ని ఆటలు నేడు ఆడుకోడానికి అంత సమయముండా
అనేదే ఆలోచన! - ప్రశ్న!!

మన ఆటలను గురించి ముఖ్యంగా ప్రాచీన క్రీడలను
గురించి మన ప్రాచీన కావ్యాలలో ప్రశస్తి మెండుగా
కనుపిస్తుంది - దీనినిజటి పైన మనం చదివి ఆటలు అన్నీ
చాలా ప్రాచీనమైనవని మనం గుర్తించ గలుగుతాం!

ఈ విధంగా ఉదయం లేచింది మొదలు తిరిగి నిద్ర
పోయే వరకూ - అనే ప్రతిపనికీ పాటలద్వారా-ఆటలద్వారా
సంబంధించి బంధువులను - స్థిలలకు అందులోనే చక్కని
సీతలూ, కథలూ నేర్పుతారు!

ప్రపమదలం-

ప్రత్యేకతలం

3

తైలుగు సాహిత్యంలో జానపద వాఙ్మయానిది ఓ ప్రత్యేకత - అందులో స్త్రీలపాటలది మరో ప్రత్యేకత.

జానపద గేయ వాఙ్మయంలో ప్రమదల ప్రత్యేకత చాలా కనిపిస్తుంది - ప్రమదల పెదిమలనుంచి వెలువడే ప్రతి పాటా, పదం ఒక ప్రత్యేకతనీ, గౌరవాన్నీ రంగరించుకొని మానవ హృదయాలను చక్కలిగింతలతో ఊయలఱుపు తుందం ఊ ఆశ్చర్యం లేదు.

తొట్టిలో పాపను పరుండబెట్టి నిద్రబుచ్చుతూ పాడే లాలిపాటలు మొదలు వృద్ధాప్యం పొంది జీవితానుభవాలను చిత్రీకరించే తత్త్వాలదాకా వీరి గళాలనుంచి గగనవీధి దద్దరిల్లేలాగభావపూరితమైన పాటలు ఎన్నో వెలువడుతాయి. ఒక్క

మాటలో చెప్పాలం లే-మాననజాతిప్రతిబింబాన్ని ప్రతిధ్వనింప జేసే సాహిత్యం స్త్రీలసాహిత్యం అంటే చాలు. చూడండి: తెలుగుపదమని నిలువని వాకిలి, గడప, ఉత్పనం, పెళ్ళి, యిల్లు ఏముంది? పురుషునితో పాటు, సంఘంలో పాటు, సమాజంతో పాటు అన్ని రంగాలలోనూ-అన్ని వెంపులనుంచీ స్త్రీ మనకు కనిపిస్తుంది. మనలో సహకరిస్తుంది. సహజీవనం సల్పుతుంది-కష్టనష్టాలకు సమానంగా పంచుకొని సమాజపు పల్లకిని ఓ ధ్రువంలో మోస్తుంది - అందుకే స్త్రీ లేని కావ్యం, కథ, కబురు-గడప వాకిలి లేకుండా. అలా స్త్రీ లేని వాకిలి పున్నా ఓరవాకిలే అని, మకరందం లేని మందారమే అని, వింకూ, పసందూ లేని ఓ గంజే అని. అటువంటి ఘోరతరమూ, పటుతరమూ అయిన-మధురమూ-సుహృదాన్నితమూ, అయిన ప్రపంచల ప్రత్యేకతలను గావించే స్త్రీలపాటలను పరికిద్దాం:

“శ్రీ సూర్యనారాయణా మేలుకో
హరి సూర్యనారాయణా మేలుకో...”

అంటూ మనయిళ్ళలో ఆడవాళ్ళు ఉదయపు సమయాల్లో మేలుకొలుపులు పాడుతుంటారు, కాని మేలుకొలుపులు ఏవి నిన్నా అంత ఆశ్చర్యంలేదు. కాని, ఈ మేలుకొలుపు పాటలంటే చాలా ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. ఎందుచేతనంటే... లోకాన్నే మేలుకొలపవలసిన నారాయణనికి యికా

మేలుకొలుపు ఏమిటి? అని. సూర్యునితోనే లేచి, సూర్యుని తోనే నిదురించే మనం-సూర్యుని మేలుకొలుపుతూ పాడడం అంటే ఆశ్చర్యమేకదూ చెప్పండి. అటువంటి ప్రత్యేకతలు ఒక్క స్త్రీ సాహితీలో కేవుంది అనుకుంటాను.

అసలు స్త్రీ సాహితీలో ప్రత్యేక స్థానం అలంకరించుకొని వున్నవి మేలుకొలుపులు.

ఈ మేలుకొలుపులు - భూపాల రాగంలో - మహానందం కుమ్మరిస్తూ మన ఆడవాళ్ళు తెల్లవారు సమయపు పిల్లతెమ్మెరలు వీస్తూన్న సమయంలో వీటిని పాడుతుంటారు. మన తెలుగువారి నిత్యజీవితాన్ని ప్రతిబింబించేవి ఈ స్త్రీల పాటలే. తరచిచూస్తే ఈ స్త్రీలకు సంబంధంలేని రచన, చరిత్ర, సంస్కృతి లేదనిపిస్తుంది. ఉయ్యాలనుంచి యుద్ధండాకా ఈ స్త్రీలకు సంబంధం కనిపిస్తుంది.

యక్షగానాలు వ్రాసిన కవయిత్రులు వున్నారు, యుద్ధాలు సలిపిన వీరనారులు వున్నారు. చూడండి సీతాదేవి కూడా యుద్ధం చేసిందట. వసగాడి సన్యాసి రచించిన దశకంతుని రామాయణంలో దశకంతుడు (రావణుడు) మరణానంతరం-శతకంతుడనే రాక్షసుడు రావడం-అతనికి రామునికీ యుద్ధం జరగడం-అందులో అంటే ఆ యుద్ధంలో సీతాదేవి కూడా పాల్గొన్నట్లు తెలుపబడింది.

అక్కడదాకా ఎందుకు, మన తెలుగు గ్రామాలలో కనురుషులు అని ఒక పాటవుంది.

“వడుకు వడుకూ కడుర
 వడక వే కమరా
 వకుల్లు బుట్టంత
 ఎలుండిసంత
 ఏకేకు ఒక నాని
 ఎలుండి సంత
 నా యేకులైపోయె
 నాకేమి చింత!
 వకుల్లు యెల్లక్క
 పత్తిపుల్లక్క
 రాట్నాల రామక్క
 రావె పోదాము—”

అని పాడే ఈ స్త్రీ మనోధైర్యానికితార్హతగా చెప్పినది...

“కదురు సల్లాగుం లే
 కదలింతు గోల్కొండ...”

అని చెప్పిన స్త్రీయే ఆఖరున ఏమంటుందో—ఆ పాటలో

“మగడెందుకే తగని
 మగడెందుకే—”

అని. ఈపాట ఏమిటి అంటారు? ఈ కదురుపాట ఎల్లెవరి ఆర్థిక జీవనానికి చక్కని అద్దము. స్త్రీ యొక్క ఆర్థిక పార తంత్ర్యమే మగవాని జలుమునకు మద్దతు. కదురు చల్లగుంటే తగని మగడెందుకూ? అని వేగొక్కు-న్నాడు.

ఈ పాటనే తెన్నేటి సూరిగారు యింగోలా పేర్కొన్నారు. మొదటిపాటంతా పైపాటలాగే సాగుతుంది. కాని, ఆఖరున మగడెందుకే తగని మగడెందుకే... అన్న చరణానికి బదులు... మగడు యుద్ధానికిపోతే సంతోషంతో ఏకులు వడుక్కుంటాను— దేశస్వాతంత్ర్యంకోసం భర్తవెళ్ళాలి— ఢిల్లీ చల్లగుండాలి అని.

ఏమైనా ఏనాడూ స్త్రీ దేశంకోసం - జాతికోసం - పాటుపడేది అని తేలుతుంది. స్త్రీ వాఙ్మయంలో యిటు వంటి ప్రత్యేకతలు ఏన్నో వున్నాయి.

“ఏడుకొండలవాడ

వెంకటా రమణా

మేలుకో తెల్లార వచ్చెను...”

అంటూ పాడుతుంటే - భక్తిరసము హృదయాలలో ప్రవహిస్తుంది. ఈ మేలుకొలుపులూ మొదలయిన పాటలు తెలుగునేలలో ఏ ఒకమూలనో పాడుకొనేవి. ఏ ఒకరో వ్రాసినవీ కావు. నేలనాలుగు చెరగులా పాడుకుంటారు. మన తెలుగుహృదయాలనే ప్రతిధ్వనింపజేసాయీయిపాటలు. అటువంటి విశాలత్వం చేకూర్చుకోబట్టే భాష సులువు. సాఫీగావుండి, తేటతనంతో పాటు మాధుర్యాన్ని కూడా పొంది వుంటుంది.

ఈ స్త్రీల పాటలలో విశేషమేమంటే - కొన్ని పాటలలో వున్నట్లుగా ద్వంద్వార్థాలూ, కల్పితాలూ వుండవు.

“శ్రరద్రాత్రి నిండువెన్నెలలో పెండ్లివారి బండి ప్రయాణంలాగా వుంటుంది యీ స్త్రీ సాహితీ” అలాగా సాగుతుంది ఈ పద జాలం.

“మేలుకో శ్రీరామ

మేలుకో రఘురామ

మేలుకో గుణధామ

మేలుకో...

దీనుల రక్షింప

దీక్షవహించినా

దేవ నిద్రా వేగ మేలుకో—”

ఈ మేలుకొలుపుపాట మానవ హృదయంలోని పేదననూ, ఆవేదననూ ప్రతిధ్వనింపజేస్తుంది. శ్రీరాముడు తెలుగువారి అధిష్టాన దైవం అన్న గంగతి అందరికీ తెలిసిందే. ఇంట్లో అతనిపేరు, నీతమ్మపేరూ పెట్టని తెలుగువారు చాలా తక్కువ. ఆ మహిమాన్విత నామాలను వింటేనే తెలుగు హృదయం పరవళ్ళు తొక్కుతుంది. ఏ తెలుగు వాణిట చూసినా రామాయణ కాలక్షేపాలూ, నీతా కళ్యాణాలూ, భజన గోష్ఠులతో తెలుగునాడంతా రామమయమై ఓయని పల్కుతూ వుంటుంది. అంతకంటే తెలుగు ఆడబంటుల హృదయాలు నీతమ్మ పేరు వింటేనే పాలకడలిలా గ పొంగులు వారుతాయి.

“లేవే సీతమ్మా
లేవే ముద్దులగుమ్మా
లేవే బంగరుబొమ్మ లేవే...”

అన్నపాబ తెలియని స్త్రీ హృదయం తెలుగునాడున
కనుపించదు.

కష్టం వచ్చినా, సుఖంలో తెలియూడుతున్నా, శ్రీరా
ముని తలకడ మాత్రం మరుగు, మరువలేకు ఆంధ్రులు -
అదే వారి ప్రత్యేకత.

కాని ఈ మేలుకొలుపులు అనేది ఏమిటి? దేముడు
నిద్రపోవడం అనేది వున్నదనీ - అలా నిద్రలో మునిగి ప్రజా
రక్షణ కృషి మరచిపోకుండా, భక్తులకోసం మేలుకొనమని
విస్మయా మేలుకొనే ఉండునుమా ఈ దీనులకోసం అన్న
అర్థం ఇందులో ధ్వజస్తూంది.

స్త్రీల పాటలలో ఉయ్యాల పాటలు చాలావనో
హరంగా వుంటాయి. ఈ పాటలు అనేక వరుసలలో వుండి
చినరస ఉయ్యాలా అనో, లేక ఉయ్యాలో అనో ఊతపదం
వాడబడుతూ వుంటుంది.

ఈ పాటలు పావలను ఉయ్యాలలో పరుండబెట్టి ఊగిం
చడం మొదలు అట్లతద్దీలో పెద్దలు త్రాడు ఉయ్యాలలాగా
కోతలూ, ఊడ్పులసమయాలలో ఏదో ఒక కథను చెబుతూ
ఆఖరున ఉయ్యాలా అంటూ ఈ ఉయ్యాలపాటలు పాడు
తుంటారు.

అసలు యీ వ్యూహపాటలు అనేవి, ఉయ్యాల అనేది చిన్నవారికేకాదు, ప్రేమిప్రేమికులు, భార్యా భర్తలూ, వాకూ వీకూ ఏమిటి అందరూ సరదాగా పాడుకుంటూ ఊగుతారు. ఇందులో అంత ప్రత్యేకత కనబడుతుంది.

అంత ప్రత్యేకత లేకుంటే పెద్దన్నగారంతటి వారు కూడా ఇలా పేర్కొంటారా చెప్పండి! కవిత్యం చెప్పడానికి ఉండవలసిన హుగులను పేర్కొంటూ...

“నిరుపహతి స్థలమ్ము
రమణీప్రియదూతిక అందియిచ్చు
కప్పర విడెంతోబాటు
బంగరు తూగుటుయ్యల...” అన్నారు.

చంటిపిల్లలను నిద్రబుచ్చడానికేకాదు - ఆఖరికి కవితోపాసనకూ ఈ ఉయ్యాల కావాలన్నారంటే యీ ఉయ్యాల పాటలో ఉండే ఘనత ఎంతది అంటారు?

ఈ ఉయ్యాలపాటలు - అటు ఏ చెట్టు కొమ్మకొర్రే ప్రేలాడగట్టిన పాతచీరలో పరుండి ఆడుకునే బీడ పసికూన నుంచి, ఇటు అంతఃపురసౌధాలలో చక్కని తూగుటుయ్యాలలో ఊగే కలవారి బిడ్డదాకా యీ ఉయ్యాల పాటల మధుర గాలులమధ్య నిద్రపోయి - ఆడుకోవడం సహజంగా జరుగుతుంటుంది.

వారూ వీరూ అనే భేదం లేకుండా అన్ని తరగతుల లోనూ యీ పాటలకు విలువ, గౌరవం, స్థానం వుంది - అదే యీ పాటలకున్న ప్రత్యేకత, ఆకర్షణ.

అలాగే స్త్రీల పాటలలో తలుపుదగ్గర పాటలని పాడేవి ఉన్నాయి. ఈ పాటలు ఏ దేవుళ్ళమీదో పెట్టి పాడు తారు.

“(శ్రీ) కాంతామ

నేనీ సఖుడను

శీఘ్రము వాకిలి తీవే, నీవు

శీఘ్రము వాకిలితీవే—”

అని భర్త అడుగుతాడు - అందుకు సమాధానంగా...

“ఓకాంతుడ నీ

గుణములు తెలిసెను

ఊరికి వెళ్ళగదోయీ - నీవు

ఊరికి వెళ్ళగదోయీ —

అని భార్య సమాధానం యిస్తుంది. ఈ పాట యిలాగే సాగి ఆఖరుస రాజీగా అంతమాతుంది.

ఏమిటో - ఆ పరాత్పరులలోనే ఒకరిమీద ఒకరికి యింత అనుమానాలయితే ఇక మానవమాత్రులలో వీటిని గురించి ఆలోచించాలా చెప్పండి.

అక్కడదాకా ఎందుకు - అందుకే - బ్రహ్మాంగారను కుంటాను...

“రాముడంతటివాడు
రమణి నీతనుబాసి
అడవులా పాలాయెరన్నా...”

అని సెలవిచ్చారు.

ఈనాడు జీవితాలే కారడవులయిపోవుడు యిక ఆలోచనకే తావులేదు. అదేకాదు - నేడేకాదు - నాడూ ఇద్దరు స్త్రీలమధ్య తన భర్తల అందచందాలను గురించి ఎంత పట్టింపులు వుండేలో చూడండి:

ఈ సంవాదము గారీ, లక్ష్మీ మధ్య సాగుతుంది...

“గారిదేవి నీ శంభుదేవునకు
గళమున నలుపేమమ్మ...”

అని లక్ష్మీ గారిని అడుగుతుంది—ఆ మాటకు గారి ఎంత సూటిగా సమాధానం యిస్తుందో చూడండి...

“నారీమణి నీ విష్ణుదేముడూ
నలుపు కాదటే కొమ్మా...”

అని.

ఇలా యిద్దరిమధ్య నడుస్తుంది - ఈ సంవాదాలు చూడ ముచ్చటగాను, వినసాంపుగాను ఉంటాయి. ఈ సంవాదంలో గొప్పతనం హరిహరుల అవతారాలు కళ్ళకు కట్టినట్లు చిత్రించడం గమనార్హం

ఇక స్త్రీల సారస్వతంలో సందేశాలు చూడండి. జానపద సాహిత్యంలోకూడా కావ్యాలలోలాగ మేఘసందేశం, దమయంతి, హంస సందేశంలాంటి సందేశాలూ వున్నాయి.

పక్షులద్వారా, మేమాలద్వారా తమ సందేశాన్ని
ప్రియునికి తెలియచెప్పటంలాంటి రచనలు చాలావున్నాయి.
అటువంటిదే యీ గేయం. ఈ గేయంలో రంగనాథుని జాడ
తెలియక ఒంటరితనాన్ని భరించలేక అలా వెన్నెలలో
కూర్చుని తన జాధను రంగనాథునికి చెప్పమని చందమామ
ద్వారా సందేశం పంపుతుంది లక్ష్మీదేవి.

“నావెన్ను దన్నుకో

నాడూ జన్మించినా

చందమామా

నా నగధారులతో

నా మనవీ దెల్పావే

చందమామా.

నిన్నా నీ పొద్దున

తీస్తన్నమే గాని

చందమామా

నీ కన్నులనే

నన్యమెరుగనయ్యా

చందమామా.

పాలాసంక్రమిస్తే యింట

పుట్టినామూ మనము

చందమామా

ఇంత పగతూడవై నన్ను

బాధింపుడదియే మొ
చందమామా —”

ఇందలిభావం ఎంత హృదయంగమంగావుందో గమనించండి. చిలుకమ్మద్వారా శ్రీకృష్ణునికి రుక్మిణి సంజేశం పంపడం విన్నదే. సరే— నలమహారాజు హంసద్వారా రాయబారాలు పంపిన సంగతి చదివించేశాడు. పోతే సీతాదేవి రాములవారికి రాయబారమంపిన విషయము పాటద్వారా మనకు విదితమే - అది ఎలాగుందో వినండి...

“భూదేవి కూతుర్ని కోయిలారో
జనకుని కూతుర్ని కోయిలారో
దశరథుల కోడల్ని కోయిలారో
శాంతకు మరదల్ని కోయిలారో
రాఘవుల దేవిని కోయిలారో
సల్లనయిన వారె కోయిలారో
నవ్వుచూపుందురే కోయిలారో
శ్రీరామచంద్రులే కోయిలారో
భర్తను విడిచుంటి కోయిలారో
అహార నిద్ర లేకుంటి కోయిలారో
రాము రమ్మని చెప్పా కోయిలారో
మెడది హారం యిస్తు కోయిలారో
ప్రాణేశుతోడైమ్మి కోయిలారో
పక్షి చేసిన పనులు కోయిలారో

ఉపకార మైయుండు కోయిలారో... ”
ఎంత ఇంపుగా సందేశం నడిపించాడో ఇందులో కవి గమనార్హం.

అలాగే అన్నగారితో చెల్లెలు సలహాగా చెబుతున్న ఈ పాటలో ఎంత యదార్థత, జీవితసత్యం ఇమిడి వుందో:

“ ఊరి ముందరి చేను /

చేయకుర అన్న,

ఊళ్లోన వియ్యంబు

అందకుర అన్న,

ఊరి ముందరి చేను

కాకుల్ల పాలు,

ఊళ్లోన వియ్యందు

మాటలా పాలు...”

దీంట్లో ఏది యదార్థం కాదంటారు ?

నేడేకాదు - నాడూ అత్తవారింటికి అడుగుపెట్టిన కోడలిని యివి తెలేదు అవి తెలేదు అనడం ఉంది. అత్తవారి యింటికి వెళ్ళింది సుభద్ర:

“ పున్నెంబు నాడైన

బూరెలందుకొనీ

పుణ్యుడ రమ్మనీ

పిలిచిరా మీవాళ్ళు?

అమవాస్యనాడైన

అట్లు వండుకోసి
అట్లుడా రమ్మనీ
పిలిచిరా మీవాళ్ళు? "

అని సుభద్రని నిలవేస్తాడు అర్జునుడు. దానికి సుభద్ర మూ
వాళ్ళు బీదవాళ్ళని సమాధానం చెప్పడం, చివరకు పుట్టింటి
వెళ్ళి అన్నగారిని అడిగి ఏవేనో పట్టుకువచ్చి అర్జునుడిని
సంతృప్తిపరచడం వరకూ ఈ సంవాదం నడుస్తుంది. ఈ
పాటలో మధ్యతరగతి సంసారాలలో జరిగే నిత్యాయుధవాలు
జ్ఞప్తికే వస్తాయి.

ఇటువంటివన్నీ మన పాతచరిత్రలకు నిఘంటువుల
లాంటివే.

పెళ్ళిళ్ళలో వుండే వాతావరణం చూస్తే ఆనందం
ఆకాశం ఎత్తు ఎగురుతుంది. ఆ పెళ్ళి అయిదురోజులూ ఏ
అరమరికలూ లేకుండా వుంటారు. అటువంటి అరమరికలకు
తావు వుండనివ్వదు - ఆ వాతావరణం - అందుకే జాన
గార్లమీదా, బదినగార్లమీదా, వియ్యాలవారిమీదా
వేళాకోళాలు, వెక్కిరింతలూ గూఢంలో పాటలు పాడుతాడు.
అవి - వినాలి - ఆపెళ్ళిళ్లు చూడాలేకాని వాటిని గురించి
రాయడం, చెప్పడం, కష్టం. వీటినే పెళ్ళిపాటలు అంటారు.
ఈ పెళ్ళిపాటలనే మనం బూజంబంతి పాటలు, అలకపాన్ను
పాటలు, అంపకాల పాటలు అనికూడా వ్యవహరిస్తుంటాం.

పిడికిలి క్రిందా పిల్లలారా
లేచి రారండోయ్...”

అని ఒక్క యిదిగా ఈ పాటపాడుతూ బయలుదేరు తారు. ఆటలూ, పాటలతో తెల్లవాసుతుంది. అక్కడి నుంచి (ఈ నోముకు వీశువుయ్యాలలు కాబోసును ఊగాలనే శాస్త్రం వుంది) ఉయ్యాల బూగడానికి బయలుదేరుతారు.

ఈ పండుగ వస్తుందంటే చాలు - ప్రతివాకిటా - ప్రతియింటా త్రాడు ఉయ్యాలలూ, బల్ల ఉయ్యాలలూ వేసి సిద్ధం చేస్తారు. గ్రామాలలో పెద్ద పెద్ద చెట్లకు ఉయ్యాల లు వేసి అందరూ ఊగుతారు. అది ఒక సమిష్టి జీవిత విధానానికి ప్రతిబింబం. అందులో రైతుకుటుంబాల యిళ్ళ లోనే - యిటువంటి అందచందాలకు ఒక ప్రత్యేకత కనిపిస్తుంది.

ఆ ఉయ్యాలలో ఒకరికి యెదురుగా ఒకరు నిలబడి భయం లేకుండా రంగు రంగు చీనీలుపోసిన పరికీణీలు గాల్గీకి ఎగుచుతూంటే, పచ్చచామంతులు పూబంతులూ ఆ గాలిలో జడలమధ్యన దోగాడుతుంటే చూసేవాళ్ళకు ఏ లోకంలోనో విహరిస్తున్నట్లే వుంటుంది. . . .

అలా పాడే పాటలో...

“ఓయిబామలాల ఉయ్యాలా

బామలందూనా ,,

రాజు మారాజు ,,

ఏడుగురు కోడుకులు	ఉయ్యాల
ఆరురు కోడుకులను	,,
కళ్యాణమయింది	,,
కడసారపు కోడుకు	,,
కళ్యాణ మవలేదు	,,
ఓయి బామలాల	,,
బామలందూనా	,,
.....	,,

ఎంత హాయిగా ఉందంటారు యీ పాట.

సరే, ఈనోములు తాము ముందు ఏదో ఫలితం పొంద
దలచి చేస్తారు. అది సరే సాక్షాత్తు భగవత్స్వరూపుడైన
సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరునికి ఈ స్త్రీలోకం సలహా యిస్తుందంటే
వితగా కనిపించడం లేదా!

నాగుల చపటి అన్నాప్పటికే పాలుపుట్టలోపోసి నాగు
మయ్యను ప్రార్థిస్తాను.

“పడగ లెత్తకు పాము
పగవారము కాము
పడగెత్తి మాసింది
నాలుకలు రెండు
నాలుకలు దూయకే
నీవారమునాగు
మించినాగువైతే

పంచలెట్టేము
కోడెనాగూవై తె
కోకలెట్టేము

.....

.....

మావత్తి పండితే
పంచలెట్టేము
పడగెత్తకే నాగు
పగవారము కాము
నీపూజ చేసెదము
నీసు మ్రొక్కెదము..."

అని నాగుమయ్యని ప్రార్థించిన వీరే, చివరకు ఆ నాగు
మయ్యని బంధువుగా భావించి ఆప్యాయతతో సలహాలు
యిస్తారు.

“పుట్టలో నాగన్న
బూచి నాగన్న
ఎండలో పడుకోకు
వెర్రినాగన్న

.....

అటుబోకు నాగన్న
చాకిరేవులకు
సాలిపురుగుని నిన్ను

పంపుతారు వారు....

.....”

అంటూ బుద్ధులు చెప్పుతున్నారంటే - మనకు వింతగా లేదంటారా? అలా నోములు పూర్తి అయ్యాక అమ్మాయిని అత్తవారియింటికి పంపుతారు. అలా పంపుతూ తల్లి కూతురికి బుద్ధులు చెబుతుంది:

“మాయమ్మా లక్ష్మిందేవి

పోయిరావమ్మా

పోయి నీ అత్తింట

బుద్ధి గలిగుండూ

ఎవ్వరోమనినా

ఎదురాడకమ్మా

వీధీనిలుచుండి తల

విప్పి ముడవకు మీ

మాట లెన్నన్నాను

మాటాడకమ్మా

పలుమారు మామీద

ప్రేమలుంచకుమీ

అతనీ కాదనీ పూలు

ముడవాబోకమ్మా...”

అని తల్లి సలహాయచ్చి సాగనంపుతుంది.

ఈసాట వింటూంటే ఓ బంధువుకు దూరమైపోతున్నట్లు మనం బాధపడతాము. అలా పుట్టింటినుంచి అత్తింటి

టికి వెడుతూ, చెల్లెళ్ళకు, అక్క, అన్నలకు అప్పగింతలు పెడుతూంది:

“బొమ్మరిల్లున్నాయి /
బొమ్మలున్నాయి
నేను ఆడేటి
సాలలున్నాయి
నామారుగా మీరు
ఆడుకోరమ్మా
పోయి నా అత్తింటికి
పోయి వస్తాను
దీవించు అన్నయ్య
దీవించు అక్కా—”

అని కంటితడితో బండి యెక్కుతుంటే అంతదాకా ఆడుకొన్న చెల్లీ, తమ్ముడూ ఏ విధంగా బాధపడతారో ఈ పాట ప్రతిధ్వనించడం గమనించండి.

అలా అత్తింటికి వెళ్ళిన కోడలు భర్తకూ, అత్త గారికి అణగిమణిగు వుండాలి - ఊరి అంటే భర్త అలుగు తాడు - అలా అలిగిన భర్త - భార్యతో సూరిగా మాట్లాడకుండా ఏ చిలుక మీదనో పెట్టి పనులు ముగించుకో చూస్తాడు. అటువంటి విచిత్రమైన యీ పాట చూడండి.

ఎదురుగుండా తడిక కనబడింది - తడిక పక్కనేవుంది భార్య. తడికద్వారా రాయబారాలు:

“కొఱ్ఱకూర తెచ్చాను
 గోంగూర తెచ్చాను
 వండమాని చెప్పవే
 తడికమ్మా...”

అని భర్త తడికతో కబురు పంపుతాడు. భార్య
 మాత్రం ఏం తీసిపోదు. ఆ తడికతోనే...

“కొఱ్ఱకూర తెస్తేను
 గోంగూర తెస్తేను
 వండనాని చెప్పవే
 తడికమ్మా...”

అని సమాధానం యిస్తుంది.

ఈవిధమైన తడికరాయబారాలు, చిలుక రాయ
 బారాల లాటి పాటలు చాలా వున్నాయి. కాని ఇక్కడ
 ఒక చిన్న అనుమానం, కూనలమ్మ పదాలని కొన్ని
 వున్నాయి. యీ కూనలమ్మ పదాలు అన్నవి - మనం
 అనుకునే కూని రాగాలు తీస్తున్నాడనీ, కూనలమ్మ సంగీ
 తాలు తీస్తున్నాడనీ అంటున్నాము. అలా ఒక నానుడి
 వుంది. వీటికి సంబంధించిందే ఈ క్రింది పాట:

“జపతపంబులకన్న
 చదువు సాములకన్న
 ఉపకారమే మిన్న
 ఓ కూనలమ్మా!

అన్నమిచ్చినవాని

నాలినిచ్చినవాని

ససహసిం చుటహాని

ఓ కూనలమ్మా.

మగనిమాటకు మాట

కెదురుబల్కెడి బోటి

మృత్యుదేవతసాటి

ఓ కూనలమ్మా.”

ఈ పాటలు కూనలమ్మలో చెబుతూన్నట్లు వేదాంత పరంగా పాడతారు. కాని ఈ పాటలో కొన్ని చరణాలు యింకోలాగ కూడా విననొను - మచ్చుకు :

“ఆడితప్పినవాని

ఆలినురచినవాని

ఆదరించుట

మోసమన్నా...”

అంటూ ‘మోసమన్నా’ అన్న సంబోధనగా నడుస్తాయి.

బాల్యంలో ఆటపాటలతో చక్కగా పెరిగిపెద్దయిన అమ్మాయి యుక్తవయస్సు వచ్చేటప్పటికే నోములని, వ్రతములనీ ప్రారంభిస్తారు - అక్కడినుంచి వివాహం, అత్తింటికి వెళ్ళడము జరుగుతుంది. అక్కడినుంచి సంసార తాపత్రయం, గృహిణిగా కర్తవ్య నిర్వహణ ప్రారంభం.

ఈ గృహకృత్యంలో జరుపుకొనే ప్రతిపనికి ఒక్కొక్క పాటవుంది. అందు క్రిందకే దంపులు, విసురురాతి పదాలు, నీళ్ళతోడు పాటలు మొదలయినవి వస్తాయి.

అలా అత్తింటికి వెళ్ళిన కోడలిని దంపు దంపమంది అత్తగారు. ఒక్క-తే దంపుకూంటే ఊసుపోవాలిగా మరి - అందుకు:

“నా చేతి రోకళ్ళు
నల్ల రోకళ్ళు
వేయించు అన్నయ్య
వెండి పొన్నులు

.....

కోడలా కోడలా
కొడుకు పెళ్లామా
పచ్చిపాలమీది మీగడేది
వేడిపాలమీది వెన్నలేవి?

.....

పాపమ్మ చేసుకుని
బావిలో పడితే
పైమురికియేగాని
పాపాలు పోవు

.....

దంపు దంచాలేను

దండెత్తలేను

.....

వేపచెట్టుకాడ

నా బొమ్మరిల్లు

కూకోర అన్నయ్య

కూడొండుతాను !

కూటికీ కాదప్ప

కూతురుకొచ్చాను....”

లాంటి పదాలు వందల కొలదీ వున్నాయి. ఈ పాటలద్వారా కష్టాలు - సుఖాలు, నీతులూ - నియమాలు చెప్పకుంటూ పనిలోవుండే కొంతశ్రమని ఈ పాటపాడంలో మరచిపోతారు.

అలాగేవినురు, రాతి పదాలని వున్నాయి. పిండి వినురుతూ ఈ పాట పాడుతారు:

“చిలుకనీళ్ళు తోడే

జలకమాడేను

హంస అన్నమువండే

ఆరిగించేను

వెలదీ మంచములాయె

వెన్నెలల బైటా...”

లాంటి పదాలు గృహకృత్య సారస్వతంలో చిరపరిచితాలు.

అప్పుడే లేచింది కోడలు - ఉదయం అయ్యేప్పటికి కవ్వము ఎదురౌతుంది. కోడల్ని పిలిచి మజ్జిగ చేయమంది అత్తగారు. కవ్వంతో మజ్జిగచేస్తూ పాడుతూంది ఈ పాట:

“అన్నా బిందేటి పాలు
 కన్నెరల మోత
 అమ్మా చేసేదీ చల్లాయీ!
 అమ్మా చేసేదీ చల్లా
 కవ్వాల మోత

రాగిదీ కవ్వమోయీ...”

ఈ మజ్జగ కవ్వం పాటలు తెలియని తెలుగువారు - అందులో రైతుకుటుంబాల్లో అరుదే అనుకుంటాను. ఈ పాటలు కొంచెం ఊడాతో పరికిస్తే కోలాటం పాటలకు దగ్గరగా కనిపిస్తాయి. ఆ కవ్వన్నే ఇద్దరు ఎదురెదురుగా నిలబడి తిప్పుతూ పాడితే కోలాటమే అనుకోవచ్చును. అలాగే రాట్నాల పాటలు. మన భారతదేశానికే - ముఖ్యంగా తెలుగునాడులో కూడా కుటీరపరిశ్రమలేకదా జీవితాధారం. ఈనాడంటే - రాట్నాలు - మగ్గాలు - కొయ్యబొమ్మలు మొదలగు పరిశ్రమలు మూలపడుతున్నాయి గాని నాడు యివేకదా మనకు జీవనాధారం.

అటువంటి రాట్నములు త్రిపుతూ పాడే పాటయింది అనుకుంటాను.

“ అందచందము లేని
 ఆడ కూతురుకి
 అందమేరు పరచు
 ఆ పత్తి చెట్టు!
 కవ్వమాడని యిల్లు
 కదురు త్రిప్పని కొంప

మగ్గము లేనూరు
మరి కానరాదు..."

చూడండి. ఈ పాటలో మన పాతచరిత్రనూ-ఒక యదార్థ సత్యాన్ని ఎలా ప్రతిధ్వనిస్తుందో.

అందంలేని ఆడకూతురుకి బట్టలు సింగారిస్తే సరి ఎక్కడా లేని అందం వస్తుందట. ఈ మాట సజం కాదంటారా? విచిత్రంగా లేదంటారా?

పూర్వకాలంలో-కవ్వము, కదురు, మగ్గము-పుండని కొంపే లేదని - ఆ రోజులలో వాటికి అంత విలువ, బలిమీ పుండేదని - మనకు లెక్కలూ అందిస్తూంది.

ఈ పాటలను పరికిస్తే కొంచెం దంపువదాల వరుస లోనే వినిపిస్తుంది అనుకుంటా.

పల్లెటూరి జీవనం అంతహాయి అయినదీ, గౌరవ మైనదీ యింకోటి లేదు. అత్తగారు ఏ పనో చేస్తోంది. కోడలు వూరికే కూర్చుండితే ఎలాగ? కదురు అందుకుంది. ఆ సమయంలో పాడే పాట యిది:

“ వడకు వడుకూ కదుర
వడక నే కదురా
ఏకుల్ల బుట్టంత
ఎల్లుండి సంత
ఏకేకు ఒక బార

ఎల్లుండి సంత
 నాయేకులైపోయె
 నాకేమి చింత!
 కదురు సల్లాగుంటె
 ఢిల్లీ సల్లాగుంటె,
 నా మగడు రాకున్న
 నాకేమి చింత..."

అన్న యీ పాటలో స్త్రీ దేశసౌభాగ్యంలో ఎంత భాగస్వామి, పూర్వము దేశ సౌభాగ్యం కోసం స్త్రీ ఎంత సహాయపడిందో ఈ పాట ఒక మచ్చుతునక.

ఢిల్లీ చల్లగుండాట (అంటే ప్రభుత్వము అనుకుంటాను) ఢిల్లీప్రభుత్వ సైనికుడు అనుకుంటాను యీమె మొగుడు. అతను భార్యకోసమని ప్రభుత్వపు పనులు మానేసి వస్తే ఎలాగ? రాడు. అలా రాకూడదనే ఈమె కోరిక. అందుకే కదురు సల్లాగుంటే (పొట్టగడవాలిగామరి,) అందుతో పాటు - ఢిల్లీ సల్లాగుంటె - నా మగడురాకున్న నాకేమి చింత... అని యెంత ధైర్యంగా చెబుతుందో గమనించండి.

ఇక ఒక్క పరిచయాన్ని చూపి ముందుకు వెడతాను. స్త్రీల సారస్వతశాఖలో మంగళ హారతులకున్న హుందా, గొప్పతనం మరెందులోనూ కనుపించదు. కొన్ని కొన్ని పాటలు వింటూంటే అందులో లీనమైపోతాముకూడా. అటువంటి తరహాకిందకే వచ్చే ఒక పాట - ఎంతపసందైన సడకతో ముందుకు సాగిపోతుందో పరికించండి.

ఈ క్రిందిపాటలో-వార్యతి ఎక్కడికోబయలుదేరడం, ఎక్కడికని చెలికత్తెలు అడగడం, సంభాషణరూపంలో - శివుని అవతారాన్ని కన్నులకు కట్టిపెట్టుగా గోచరింపజేసే పద్ధతిలో సాగుతుంది. ఆ పాట యిది...

“ఘల్లూ ఘల్లూనా పాద
గజ్జెలందేలూ మ్రోయ
కలహంసా నడకాల
కలికీ ఎక్కడికే?
జడలోనూ గంగానూ
ధరియించుకొన్నట్టి
జగములేలే సాంబ
శివుని సన్నిధికే...

మంగళం - మంగళం.

బొడ్డూమల్లెలూ జాజి
దండాలు మెడనిండ
అందామెరిగిన జగ
దాంబా ఎక్కడికే?
అందముగ విభూతీ
అలరూగంధామూ
నలచీన నీల
కంఠేశు సన్నిధికే.

మంగళం - మంగళం.

తళతళ మనూ రత్న
 తాటంకములూ మెరయ
 పసిడి మండలముల
 పణతీ ఎక్కడికే
 కలియూగ జన్మాము
 గలశివుడైనట్టి
 గురువైనా శంభు
 శంకరునీ సన్నిధికే.
 మంగళం - మంగళ.

.....”

ఇటువంటి గేయాలు యింకా ఎన్ని వున్నాయో!
 గృహకృత్యసారస్వతం విలువ, పటిమ - అంత బరువైంది!

సరసాల్ప-

సరాగాలు

4

జొనపద సారస్వతంలో శృంగార
సాహితీది ఒక తరహా! ఒక ప్రత్యేకత!!

ఈ శృంగార సాహితీలో ప్రేమీ
ప్రేమికుల మధ్య జరిగే మహదానం
దాన్ని, వారి ప్రేమైకజీవితా ధర్మా
లనూ కళ్ళకు కట్టినట్టు వినిపింపజేస్తాయి
ఈ పాటలు.

పాట! - ఎంతకమ్మనిమాటో! జాన
పద కథల్లో నుంచి కావ్యాలదాకా,
జానపదుల జీవితలోతుల అంచులలో

నుంచి చిక్కని తేనెగా, తెల్లటి మల్లెలా, సన్నటి జాజిలా,
చందమామలా పాటలు వినిపిస్తూనే వున్నాయి. నక్క కాకి
బావని పాటపాడమంది; బొమ్మల పెళ్ళికి కోకిలగాన కచేరీలు

తప్పకుండా పెట్టిస్తూనే వున్నాను - భవిష్యత్ రథసారథులు
మన యిశ్వళో - బామ్మల పెళ్ళిళ్ళలో!!

ప్రేమించే పూవుని, వరించే కలువని, అనుసరించే
అందాన్ని, అందుకోవాలనుకొనే ఆనందాన్ని - అలా
మాటల్లో పొదిగి, గొంతులోంచి ఒక్కసారి బైటకు విని
పిస్తాయి - అందలి కోరికలు, నమ్మకాలు, అనురాగాలు,
సరాగాలు, సరసాలు, సల్లాపాలు, చల్లగాలులు, మేఘాలు,
చందమామ, చిలుకలు, హృదయాలు, చూపులు, రూపులు-
ఏకమై-ముడివేసుకుని-ఒక్కసారి గుమ్ముమని-సంపెంగలాగా,
మొగలిలాగా స్వాగతం పలుకుతుంది.

పాట - అందులోనూ శృంగారపరమైంది - ఎంత
కమ్మనీ, చిక్కనినో నిందాం - మనమూ - ఓ బావలాగో,
మరో చిన్నదిలాగో, సన్నజాజుల చిన్నదిలాగో అయి ఆ
ఆనందాన్ని ఓ నిమిషం పంచుకుని పట్టుబడి కుచ్చుల
పాలకీలో ఊరేగుదాం!

* ఈ పాట ఒక ప్రసవం ఒక పడుచుమధ్య జరిగే
సంభాషణలాంటిది - అమ్మాయిని చూసిన యువకునికే
యువతి ఏవిధంగా వుంటే అందంగా వుంటుందో చూడండి.

మగ :- పొట్టిదానికి మట్టెలందం
పొడుగుదానికి గాజులందం
నాగుబాముకు నడుము సన్నం
నెమలిపిట్టకు పింఛమందం
తకజనత తకధిమితతా!!

* ఈ పాటలు విశాఖ మిత్రుడు 'వరాహగిరి' ద్వారా సంపాదించినవి

ఆడ :- సిటిపోటి సిన్ని నోడా
 సిన్నిదాన్ని సూసినావా
 గట్టులేక మట్టువిప్పి
 గుటక తెన్నో మింగినావ?
 సెట్టుసాటు నున్నదాన్ని
 సద్దూసేయద్దురో
 బావా నా బావా !!

మగ:- ఆ పక్కా నొకమంటా
 యీ పక్కా నొకమంటా
 ఏ తంటా లేకపోతే
 నా యెంట రాణే
 సినిమా సూపెడతా
 నా సక్కని గుంటా
 సినిమాను సూపెడతా !!

విశాఖ మండలంలో మోటుసరసపు పాటలు, వచ్చి
 శృంగారగీతాలూ చాలా వున్నట్లు అనుకుంటాను. పై గేయం
 కాని, ఈ క్రింది గేయంకాని అటువెంపువే! సెరుకుతోటకూ
 బుచ్చెప్పకూ అవినాభావసంబంధం కలదని చెప్పే ఈ పాట
 విసంజి :

“నీది బాగుందె బుచ్చెప్ప
 సెరుకుతోట !

రంగూరంగూలకర్ర
 గుంపూగుంపూలకర్ర
 నీది బాగుందె
 బుచ్చప్పా బాగుందె
 సెరుకుతోట బాగుందె...

వచనం:- ఎందుకు బాగుండదు ?

ఉన్నవారైదుగురు
 కూకుంటె యెడతారు
 నిలబడితే యెడతారు
 తోటకి—
 నీరు యెడతారు,
 నాది మేలేసుకుపోనాది
 బుచ్చప్పా మేలేసుకుపోనాది
 సెరుకుతోట మేలేసుకుపోనాది !

వచనం:- ఏటి పిల్లా నీ ఖర్చు ?

ఉన్నవాడొక్కడు
 నోటోడైపోనాడె
 బుచ్చప్పా నోటోడైపోనాడె
 ఎక్కమంటె ఎక్కనేడు
 ఏతాము -
 పడువులు నొప్పంటాడు
 కాళ్ళారావంటాడు
 నా గైహచారం కాలిపోను
 మేలేసుకుపోనాది - నాది

బుచ్చప్ప మేలేసుకుపోనాది
నీది బాగుందే బుచ్చప్ప
సెరకుతోటా !!

ఈ 'లచ్చిమి' ఆకులమ్మకునే పడుచు. ఈమెతో సంబంధం కలిసింది. ఏగో యిస్తాననికూడా చెప్పి యింటికి ఆహ్వానించినట్లుంది. అందుకే లచ్చిమి ప్రక్కనుంటే స్వర్గమే అని కలలుకూడా కంటున్నాడు :-

“ఆకులమ్మే లచ్చిమి
సిగురాకులమ్మే లచ్చిమి
ఆకులమ్మైన గూకలన్నీ
ఏటిసేత్తివే లచ్చిమి !!

|| ఆకు ||

కోడినిత్రావంటివీ
కోడిపెట్టనిస్తానంటివీ !
గట్టిగా నే నింటికొస్తే
కొంటెగా తలుపే స్తివి !!

|| ఆకు ||

నేను చేసిన పాపమా
ఇది నాకు పట్టిన కరమమా !
సక్కగానూ పక్కవుంటే
సారగమే యిక సావునేదే !!”

|| ఆకు ||

సంతలూ, తీర్థాలూ, అమ్మవారుగుడి ప్రదేశాలూ,
దేముడుగుళ్లూ, చాకిరేవులూ, బల్లకట్లూ, చేనుగట్లూ -
చాలా చాలా మందికి బావను కలుసుకోడానికీ, మామను

పలుకరించడానికీ, మరదలుని చూడ్డానికీ, అత్తను చూడ్డానికీ అనుకూల ప్రదేశాలు.

“మంగమ్మ చాకలి చిన్నది - క్రితంలో కలుసుకున్న వాణే యితగాడు. ఆ ఎండలో ఒంగొని చాకిరేవులో బట్టలు ఉతుకుతూంటే మంగమ్మ సాగసు మంత్రముగొట్టి చేసింది - అందుకే అంటున్నాడు :

“మంగమ్మా
సాకిరేవుబల్ల కాడ సంగతీ
నీ సక్క దనము కాలిపోను
సుక్కలాంటి మంగమో

॥సా॥

మన్నని బల్లమీద
సాగతీసి కొడుతుంటే

మంగమా —

సాగతీసి కొడుతుంటే

బట్టలు సాగతీసి

కొడుతుంటే —

నీ కష్టము నూనీ మనసు

ఇష్టపడది మంగమో !

॥సా॥

తాజాగా తాటికల్లు

మజాగా మాపిటికీ

మాయవరం సంతోష

మూరిపోదాం మంగమో !!

॥సా॥

‘సిన్ని’తో ‘బావ’కూ ఒకరిమీద ఒకరికి నమ్మకం, అభిమానం, ప్రేమ వున్నాయి. అందులో సంఘేహంలేదు. అయినా ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాక ఎందుకైనామంచిది - బావ నన్నేలమని అంటుంటే తను వున్నదాన్ని కాననీ - నా ఉసురు పోసుకోవద్దనీ ఎంతయిది గామనవి చేస్తుందో చూడండి - ‘సిన్ని’ వున్నది కాకపోయినా ‘బావ’ సిన్న జమీలున్నవాడుట.

బావ:- సిన్ని నా సిన్ని ఓ సన్నజాజుల సిన్ని
 పొన్నపూల సిన్ని నే నందమెననోడ్డి
 నన్నేలుకోవె సిన్ని నిన్నొదిలి వుండలేను !

సిన్ని:- బావా నా బావా బంగారుముద్దుల బావా
 ఎన్నటికీ నిన్నే నే నేలుకొంటానోయీ
 నే వున్నదాన్ని గాను నా వుసురుపోసుకోకు !!

బావ:- సిన్ని నా సిన్ని నే సిన్నినోణ్ణిగానె
 సిన్నజమీలున్ననోడ్డి నినుకలకాలంపూజిస్తా
 మీ అన్నలతోసెప్పి నన్నేలుకోవె సిన్ని!

సిన్ని:- నీకన్న ఎవరు నాకు మాయన్నలతోసెప్పి
 అందాలబావ నన్ను ఏ అడ్డు సెప్పకుండ
 నన్నింటిదాన్ని సెయ్యి నన్నొడ్డునేయిబావా!

సిన్ని కోరిక ప్రకారం అన్నలతో మాట్లాడి ఈ సిన్ని జమీలున్న బావ ముసివేసే వుంటాడనుకుందాం.

విడాకుల హక్కులూ, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యాలూ ఎక్కువగా గలిగిన ఈజనంలో ధైర్యం ఎక్కువ. లాటిచ్చెట్టునీడ ఇల్లు

కాదనీ, తగులుకున్నానాడు మొగుడుకాదనీ తెలిసినా -
విన్నా - అవి అంత లెక్కలోనికిరావు ! అంత అడ్డంకుం
కావు !!

తను వెళ్ళిపోతూంది. ఎక్కడికని, ఎప్పుడొస్తావనీ
అడుగుతున్నాడు భర్త ? అందుకు పడుచు యిచ్చే సమా
ధానం చూడండి :

“రాతిమీ రాజనాల్ పంట పండేయేళ! రాతి బసవేశ్వ
రుడు రంకెలేసేయేళ” తిరిగొస్తానని నిక్కచ్చిగా (అంటే ఇక
రాననేకదా) సమాధానం యిచ్చే మనస్తత్వంగా బంధువులే
కదా వీరంతా ! అటువంటి తరహాకే చెందిన ఈ క్రింది
పాటలో చివరికు గురువునలన గుంటడుపుట్టాడన్నా వింత
అనుకోవడం ఎందుకూ??

నిరానిరానిరబండి

నిలువర బంజోడా

నిరానిరానిరబండి !

అల్లడొత్తాడాని

అత్త తొంగిచూత్తుంటె

మీసంగీటుకోని

మీదనుపడ్డావో —

॥నిరా॥

దమ్మిడి యిచ్చినేను

తాటిపండు కొనుక్కుంటె

ప్రీతము నేదానీ

పిరియ్యాదీ కెళ్ళావో --

||నిరా||

వచనం:- తప్పేటి పిల్లా ?

ఏటిసెప్పను మావా??

గురువులు నేనూనూ

గరవులమీద కెత్తుంటే

గురువుకాల్సూ తగిలి

గుంటడు పుట్టావో !!

||నిరా||

డబ్బుకూ, లేదా భూమికి ఆశపడో, హోదాకో, తప్పకనో కాటికి కాళ్ళుచాచుకుకూర్చున్న ముసలివారికి పడుచుపిల్లలను వివాహంచేయడం ఈ నా డంత లేదని అనుకున్నా పూర్వకాలంలో ముమ్మరంగా సాగిన అత్యాచారం, అటువంటి ముసలిభర్త - పడుచుభార్య మనసులు ఎలా వున్నామో పరికించండి :

ఏటోలె పిల్లా ?

నీటికినూటికి జగడమేలోలె !

సీరలెన్నో దెచ్చినాను

రయికలే సరిబెట్టినాను

సకుకులెన్నో గూర్చినాను

సరసనూ నే మెలగుతానూ !!

||వ||

ఎన్నెదాన్ని కన్నెదాన్ని

ఎంతోలా పోలెనదాన్ని

సిన్నదానికి ఏటికావలెరా ?

నా ముసలిమొగుడా !

పడుసుదానికి ఏటికావలెరా ??

సెంతనుంటె సాలుచేటి

సింత నీవు బాపగలవా ?

పడుసువంతం పదిలిపోనేదా ?

నా ముసలిమొగుడా

సిన్నతనమూ తిరిగివస్తుందా ??

సిన్నవారికి తిరముగలదా

మిన్నలా ముసలోళ్ళకంటె

నేతమనసుకు ఆశపడకోలే

నా పడుసుగుంటా

ముసలిగుండెలు ఆగిపోతాయె!! — || ౬ ||

అందుకునే 'ఈడూ జోడూ' అన్నారు !

† ఈ పాటలోని శృంగారం వినండి. ఇది సవర పాటలు.

ఝావ్వనం కెరటాలు తన్నుతూన్న ఓపడుచుని
పలుకరింపులో 'ప్రేమ'ను వినిసిస్తున్నాడు :

“దాదిన దాగవు సఖయీ, నీ

కంటిదూపులో కనబడు నీ

సిగ్గు వలపూ చిరునగవూ

తెలిసికొంటిన్ చలియూ !

అలాగే భర్తజాడకోసం సందేశం - కాదు - వార్తా
హరుని పంపడం :

† “ధ్వని” లో — సవరపాటలు — డాక్టరు గిడుగు సీతాపతిగారి
వ్యాసంలోనుండి:

“త్వరపడవోయ్
తమ్ముడ త్వరపడవోయ్!
త్వరగా తెలుసుకు
రావోయ్ బావను
త్వరగా తీసుకు రావోయ్!

మూడో నాలుగు
ఏండ్లు గడచినవి
నా ప్రేయకాంతుని
కాన నైతి నోయ్!
అయిదు పంటలూ
చెల్లి పోవునోయ్!
నా మనోహరుని
చూడ నైతి నోయ్!

తల్లితండ్రులూ
అన్నదమ్ములు
అత్తామామా
బావలు మరదలు
ఎందరుండినా
ఎవరికి వారే
ఎట్లు కలుగునోయ్
ఆనందము!

నా మనోహరుడిట లేకుంటే
నాచెంతకు అతడిట రాకుంటే

తృప్తికలుగదోయ్ తమ్ముడ.

తృప్తికలుగదోయ్!

సిరిసంపద లెన్నియుండినా

సరియగునా నా కాంతునితో

ఎవరికి కావలె

ఎవరు చూడవలె

నాపతి చెంతను లేకుంటే!

నా ప్రాణేశ్వరుడిక

కనబడకుంటే

నా ప్రాణములిక

నిలబడనోయ్!

త్వరపడనోయ్ తమ్ముడ

త్వరపడనోయ్!

త్వరగా బావను

తీసుకు రానోయ్!”

పాపం - భర్త అలిగి వెళ్ళాడో - అనుమానించే వెళ్ళిపోయాడో - ఎందుకు వెళ్ళాడో? ఎక్కడికి వెళ్ళిపోయాడో? అతడు వెళ్ళిపోయాక భర్తలేని లోటును గ్రహించింది - ఒక్కక్షణంకూడా గడవలేకుండా వుంది - “నా ప్రాణేశ్వరుడిక కనబడకుంటే నా ప్రాణములిక నిలబడనోయ్” - ఎంత ప్రేమ! ఎంత బాధ!!

అటునంటిదే - జొన్నకంకిలాంటి పాట - మరొక్కటి అందులో చే విందాం:-

“రావే చెలియా రావే

చుట్టచుట్టుగా పుట్టినయానో

చూడముచ్చటగు మర్రిచిగుకోయను
సందేహము కలుగును నీ దేహము
చూడగ సుందరికో చెలియా!

వలపు కలుగదా? నీకో సకియా
మనసుపుట్టదా నాపై నీకూ?
తగిన వాడనే కానా సకియా
నను చేకొనవా చెలియా!

... ..

ఈపాట ఇంకావుంది మచ్చుకే యిచ్చాను.

— ఇప్పుడో, యింకా స్త సేవట్లనో వస్తాడని ఎదురు
చూస్తూ కూర్చోవడంలో చాలా శ్రమవుంది. పిట్ట రెక్కా-
డిస్తే ప్రియుడేనన్న ఊహ, చెట్లెకకు గలగలాడితే అదిగో
అతగాడే ననే అపోహ, దీనికి సాయం పరాయివారుచూస్తే
ఎలాగ? అనేభీతి - గబగబారాడేమా? అనే ఉత్సుకత.
రాత్రికి వస్తాడని రాత్రి గంధంతీసి వుంచినదట.

“చందమామో

ఓ చందమామో!

రాత్రికి రాత్రికి

వస్తావానీ

చందమామో

రాతీగంధం

తీసేవుంచితి

చందమామో

ఎప్పుడెప్పుడు

వస్తావానీ

చందమామో

ఎలగా చెట్టూ	
నీడనుంటి	చందమామో
ఇప్పు డిప్పుడు	
వస్తావానీ	చందమామో
ఇప్పు చెట్టు	
నీడానుంటి	చందమామో
ఇప్పుడెప్పుడు	
రాకుంటేను	చందమామో
ఇప్పుపువ్వు	
రాలినాదీ	చందమామో
మళ్ళీ మళ్ళీ	
వస్తావని	చందమామో
మల్లీపొదనా	
విలిచీయుంటి	చందమామో
మల్లిపొదా	
మాటలు వినీ	చందమామో
మల్లిపువ్వే	
రాలినాదీ	చందమామో

ఈవిధంగా ప్రియుడికోసం చీకటిరాత్రులను కోటివెన్నెల రాత్రులగా భావించి ఆ ప్రేమహృదయంలో వేలజ్యోతులు వెలిగించుకొని ఎదురు తెన్నెలు చూచే పవిత్ర పడుచు హృదయాలు ఎన్నోకదా!

“ఒకరికీ చేతులిచ్చాన్
ఒకరికీ కాళ్ళు యిచ్చాన్
ఒకరినీ చేతాబట్టి

కూకున్నానోయ్ - బావా

కూకున్నానోయ్..."

అంది ప్రియురాలు - విన్నాడు ప్రియుకు - ప్రశ్నించకుండా
ఎలాగుండగలదు-ప్రేమైక సామాన్యాధిపత్యం సల్పుతూన్న
అతడి హృదయం.

“ఎవరికీ చేతులిచ్చావ్?

ఎవరికీ కాళ్ళనిచ్చావ్?

ఎవరినీ చేతబట్టి

కూకున్నావే పిల్లా

కూకున్నావే?...”

అని కోపం బుర్రుకక్కగా, అనుమానం పెనుభూతమై
భయం గొల్పగా - ఆక్రోశంతో అడుగుతాడు.

ఆ సమయంలో చిలిపితనానికి చీరకట్టి, సరసాలకు
వారసత్వం వహించిన ప్రియురాలు:

“గాజులకీ చేతులిచ్చావ్

కడియాలకి కాళ్ళనిచ్చావ్

డబ్బుల్నీ చేతాబట్టి

కూకున్నానోయ్ - బావా

కూకున్నానోయ్....”

అని ప్రియుడిని నవ్వించి, కవ్వించి, ప్రేమతో ముంచెత్తి
ముగ్ధుణ్ణి చేస్తుంది - ఈ పాట ఎంత ముచ్చటగొలుపుతూం
దంటారు. అలాటి నాయికా నాయకుల మధ్యన సంభాషణల
రూపంలో జరిగే పాటలు లక్షోపలక్షలు.

కూలిపని చేసుకోనే పల్లెజనాళి జీవితమే ఒక విచిత్ర
మైనది. చిలిపితనం, కొంటెతనంతోపాటు రసానుభూతి

కూడా గోచరిస్తుంది వారి భాషలో, భావాల్లో, ప్రవర్తనలో, కులుకుల్లో - పలుకుల్లో.

“సేఘాలతో ఆడుకోవడం వారికే తెలుసు - పక్షులను పలుకరించడం వారికే తెలుసు - దేవతలకు పొలిమేరలలోనే ఉపాహారాలు పెట్టి పొమ్మనగలరు - నెత్తిపెట్టి ఊరేగించగలరు. ఆకాశం అంచుల్లో విహరించగలరు - ఎన్నో కలలు కనగలరు - ఆడగలరు - ఆడించగలరు.

పల్లె పల్లెంతా వారి దృష్టిలో ఒక కుటుంబం. అందుకే నూవయ్యా, అప్పా, బావా, తాతా వరుసలలోనే కాని ఒకరు నొకరు పిలుచుకోరు.”

దేవుమాలలేని - అరమరికలు ఎరుగని హృదయాలు వారివి - అందుకే వారు చెట్లక్రిందనే జీవిస్తున్నా - గంజినే త్రాగివున్నా, వారి పనిపాటల్లోనే - ఆనందం కల్పించుకొని హాయిగా జీవితాన్ని అనుభవించగలరు - అదే వారు పెట్టి పుట్టింది - వారికి సృష్టికర్త అట్టేపెట్టింది.

ఆ పల్లెలోనే వుంటూంది గంగి. ఆ పల్లెలోనివాడే గంగడు. గంగడికీ పెండ్లికాలేదు - గంగి పెళ్ళీడుకు యింకా రానేలేదు.

గంగడు ఏపుల్లలో గొడతెత్తి కొట్టుకొని గంజికి డబ్బులు తెచ్చుకోవాలి, ఏ తోటవారునో ఎండుపుల్లలు ఏరు కుంటేనేగాని గంగికి గంటలు దొరవు.

అలాటి గంగి - నింగిలో నిక్కిచూస్తే చుక్కలా గుంటుంది, చక్కనిచుక్క - చీరసింగారిస్తే తూరీగ రెక్క.

ఏం లాభం — తన అందాన్ని, అడంలోకూడా తొంగిచూసుకొనేపాటి అదృష్టంకూడా నోచుకోలేదు గంగి.

నింగినే గొడుగుగా చేసుకొని - భూమినే తల్లిగా నోచుకున్న గంగికి, చెట్టూ చేమలూ బంధువులుగా ఎంచుకునే గంగికి అద్దం ఎక్కడిది.

అలాటి గంగి చంకన పేడపూసినతట్ట పెట్టుకుని పెద్ద చెరువుప్రక్క పుల్లలు ఏరుకుందుకని బయలుదేరి వెళ్ళింది.

ఓచోట తట్టపెట్టి పుల్లలు ఏరుకుంటూంది గంగి- అంతక్రితమే అక్కడ ఆటలాడుకుంటున్నారూ కొంతమంది యువకులు. వారి కంటబడింది గంగి. ఇంక చెప్పేదేముంది చిలిపితనాలకు జామార్లుకట్టుకొన్నవారు వీరేకదూ?

“కాటుకెట్టిందిరా పిల్లా
చూడమనీ - ఏలో డొముకులాడి
కమలాల్చెట్టిందిరా పిల్లా
చూడమనీ ”
పూలుపెట్టిందిరా పిల్లా
చూడమనీ ”

అంటూ గంగి పెట్టుకున్న పూలను, కంటి కాటుకను, చెవి కమలాలనూ వర్ణించి కవ్వించడం మొదలుపెట్టారు.

అయినా అంత పట్టించుకోలేదు గంగి. తనపని ముగించుకొని ఆ యేరుకున్న పుల్లలు గూటికి చేరేసి - కొడవలి తీసుకొని ఏటవతల దూడకోసమని గడ్డివరకలకని వెళ్ళింది. అక్కడ కొంతమంది పయిలకుర్రవాళ్ళు దూడలను మేపు

కుంటూ ఆడుకుంటున్నారు. గంగి వంగొని గడ్డికోసు
కుంటోంది. అంతలో పెద్దకాపు పచ్చాడు - పచ్చగడ్డిలో
పచ్చగా కనిపించింది గంగి.

“పచ్చగడ్డి కోసేటి
పచ్చని పిల్లా
పమిటకొంగు జారిగజ్జే
పలుచని పిల్లా...”

అంటూ పాటమొదలుపెట్టాడు పెద్దకాపు. శిశువులో కితకితలు
వజ్రీకింది ఆ పాట గంగి. ద్వేషం ఎరుగని గంగి చిరునవ్వు
తోనే ‘పెద్దకాపుగారికి అంతా యేలాకోలమే’ అని తన కోత
చాలించుకొని రేపువద్దకు వచ్చింది - అప్పటికే చాల పొద్ద
క్కింది. పడవమూమ అవతలిగట్టున పడవ నిలుపుకొని
వున్నాడు - చూసింది గంగి. జాలారన్న (జాలారన్న చేపలు
పట్టే జాలరి) ను పిలుస్తూంది చూడండి. ఎంత ఆవేశపూరి
తంగా వినబడుతుందో యీ పాట:

“ఓ ఓ ఓ ఓ జాలారన్నా
ఏరుదాటెయ్యరా జాలారన్నా
పడవదాటెయ్యరా ”
వడ్డునకు జేర్చరా ”
గోదారి గాలిరా ”
గోలపెట్టు కొస్తూంది ”

ఏటవతల మా యిల్లు	జాలారన్నా
ఎప్పుడెళ్ళి జేరుతానో	"
సీకటడీ పోతుందీ	"
ఒంటరిగా వున్నాను	"
మళ్ళీ వచ్చినప్పుడు	"
మంచిగ మాట్లాడతాను	"
ఓ ఓ ఓ ఓ జాలారన్నా—	"

ఎల్లాగైతే ఏరు దాటింది గంగి. ఇంటికి వెళ్ళేటప్పటికే దీపాలుకూడా పెట్టారు. చాలా విసుగుగావుంది గంగికి - ఏం గడ్డి? ఎండలు ఎక్కువగా వున్నాయి.

ప్రక్కపిల్లలను అందర్నీ చేర్చింది.

గంగన్న పంటలు పండించుకుంటూ చేలంపట తిరుగుతున్నాడు, చాలా కష్టపడుతున్నాడు. వర్షాలులేవు-వీనాడు వర్షం కురుస్తుందా అని ఎదురుచూస్తున్నాడు గంగడు - అది గ్రహించింది గంగి.

వర్షాలు కురవాలంటే — వానదేముని కొలువాలని వాళ్ళ ముసలమ్మ చెప్పగా వింది. వెంటనే ఓ చిన్నదీపం వెలిగించింది — చుట్టూచేరి వానదేముడు పాట మొదలు పెట్టింది.

“మొర్రో మొర్రో

వానదేముడా

మమ్మింకా దయచూసి^{లో}

మావాడకే రావ

ఏనుగులాంటి మోగోళ్లు

ఎత్తులాడిపోయారు

.....

ఈనుచున్న చేలన్నీ

ఎండిపోవుచున్నాయి

పండుచున్న చేలన్నీ

పండువారిపోయాయి

దుక్కిటెద్దులన్నియు

తూలిపోవుచున్నాయి...”

అప్పుడే గంగన్న గంజితాగి చూరుముంగిట చుట్ట
అంటించుకు కూర్చున్నాడు. గంగి పాడిన యీ పాట తన
కెంతో సేద తీర్చినట్లుగా నవ్వుకున్నాడు.

ఆ నవ్వులోనే గంగిరూపం తన కళ్ళముందు
ఎంతో అందంగా కనుపించింది. ఆ ఆలోచనలోనే గంగడు
నిదురించాడు. చూరువార కోడికూసింది - గంగడు లేచాడు -
గునపం తీసుకుని బెల్లు విరుస్తున్నాడు - ఊతంగా తనలో
తాను...

“ఎన్నాళ్ళు పాటుపడ్డ

ఈ గునపమే మిగులు

ఈ రెక్కలే మిగులు

గంజిముంత వంచిచూడ

గంజిచుక్క కే కరువు..."

ఆ పాట ఆఖరి కునుకులోవున్న గంగికి వినపడింది. ఒళ్ళు విరుచుకు లేచింది గంగి. బయటకు వచ్చింది - గంగన్న బావ కష్టపడుతున్నాడు — తన మనస్సు ఉస్సురంది. అదే ఆ కూలిజనంలో, పల్లె జనాభిలోవున్న గొప్పతనం - నాదీ - నీదీ అనే భేదంలేదు వారికి - ఒకరి కష్టం - అందరి కష్టం - ఒకరి ఆనందం అందరికీ పరమానందం — ఎవరైనా వారి మీదకు వచ్చారా - గూడెం అంతా కదులుతుంది - కరాలన్నీ కలుస్తాయి.

గంగి తిన్నగా వెళ్ళింది. గంగడు బెల్లు పెల్లగిస్తూంటే గంగి బెల్లు పైకివడేస్తూంది - గంగడు గంగినిచూసి చాలా ఆనందం పొందాడు. ఇంతలో గంగి అందుకుంది...

“ఓ బావ ఓబావ ఓబావ

మోతైన తోలగలవ

ఓబావ నువ్వు

పోతైన యెయ్యగలవ ఓబావ..."

గంగి పాట విన్న గంగడు కంఠం ఎలా వూరుకోగలడు. తను బావట — అయితే గంగి గంగడికి మరదలు, అందు కున్నాడు గంగడు పాట...

“మరదాల మరదాల ఓ మరదాలా

మోటంటే నాకిట్ట

ఓ మరదలా, మరి

పోటంటే మహాయుష్టం
ఓ మరదలా...”

చూశారా యీ పాటలో ఎంత అహ్లాదం - చనువూ వున్నా
యంటారు.

గంగి చేతులు దులుపుకు తన గుడిసెలోకి వెళ్ళబో
యింది - అయితే గంగీ బావకు బూరిముక్క ఎప్పుడన్నాడు-
సరసంగా గంగడు. ఛీ - ఛీ - అంటూ లేడిలాగ సిగ్గుతో
గుడిసెలో దూరిపోయింది గంగి.

రానురాను గంగీ, గంగడు మధ్య అన్యోన్యం ఎక్కు-
వయింది. గంగిని చూస్తే గంగడు, గంగణ్ణి చూస్తే గంగి ఒక
విధమైన అనుభూతిని పొందసాగారు.

ఒకరోజున గంగడు ప్రక్కమామిడి తోపులోవున్నాడు.
పని కట్టుకు వెళ్ళింది గంగి. అలా ఎంతసేపూ గంగన్న బావ
బడిలో ఆడుకుంది - వెళ్ళిపోదామని లేచాడు గంగడు.
చూసింది గంగి...

“ఎల్లాస్తనోయ్ బావ
మల్లోస్తనోయ్,
మల్లోస్తనోయ్ బావ
యెల్లోస్తనోయ్,
కళ్ళు తెరిసేతలికి
కళ్ళేదుట వుంటాను,
వళ్ళు యిరిసేతలికి
వళ్ళోన వుంటాను,

సుళ్ళు తిరిగొస్తాను
గళ్ళు కదిలొస్తాను ||ఎ||
సక్కని తురాయి క్రింద
చుక్కలాంటి రాయిమీద
ముక్కుతూ ములుగుతూ
ముడుచుకొని తొంగేవు
మురిసినా తలచినా
ముంగలే వుంటాను ||ఎ||

అంతదాకా సరసాలు ఆడింది గంగి. చాలాసేపయింది కూడాను. వెళ్లిపోదామని తేచినుంచుంది గంగి వెళ్లిపోతూ...

“కళ్ళు తెరిసేతలికి
కళ్ళెదుట వుంటాను
ఒళ్ళు యిరిసేతలికి
వొళ్ళోన వుంటాను...”

అంటూ మామకు ధైర్యంచేస్తుంది.

అంతదాకా సరసాల్లో మునిగియున్న బావకు ఈమాట ఏమంత ఉత్సాహంగా కనుపించదు. అలా నిరుత్సాహంగా కనుపించిన బావను చూసి - తిరిగి ఇంకా ధైర్యంకలిగిస్తూ...

“ముక్కుతూ ములుగుతూ
ముడుచుకొని తొంగోకు
మురిసినా తలచినా
ముంగలే వుంటాను...”

అని ఉత్సాహాన్ని కలిగించి మరి వెడుతుంది.

ఈ పాటలో ఎంత ఆప్యాయతనీ, మనోహైర్యాన్నీ జానపద కవి పొదిగాడో గమనార్హం.

బావకోసం సుళ్ళుతిరిగే వరదలు అడ్డుపడినా, పెళ్ళొద్దు అనే అధికారంలాంటి హద్దులు అడ్డుతగిలినా-నీకోసం వస్తాను సుమా బావా... అని ధైర్యం యివ్వడం ఎంత హృదయం గమంగా వుందో!

రెండురోజులు కనబడలేదు గంగికి గంగన్న బావ. సాయంత్రంవేళ గంగి దంపుకొంటూంది నూకలు. బావను అల్లంత దూరంలో చూసింది.

“బావయ్యెచ్చాడా

కూరేమి లేదు!

కుళ్ళిపోయిన గుమ్మడికాయ

బావకు కూర—”

అని దంపుతూనే వెక్కిరింతలు మొదలుపెట్టింది గంగి. ఇంతలో తలెత్తి చూసేటప్పటికే బావ వెనకాల చాలామంది వున్నారు. గంగి తండ్రిని కలుసుకొని గంగన్నకూ గంగికి పెళ్ళి చేయిద్దామని వచ్చారు పెద్దలు. ఎక్కడలేని సిగ్గు వచ్చింది గంగికి.

పెద్దలు నిశ్చయించిన ప్రకారం గంగిని గంగడికి యిచ్చి వివాహం జరిపించారు. ఆచి, తూచి చేసుకొన్న సంబంధ మేమో చాలా అన్యోన్యంగానే వున్నారు.

గంగడు కుక్కిమంచం వాల్చుకు కూర్చున్నాడు. గంగి చాటలో నూకలుపోసి చెరుగుతూంది. గంగి కడుపులో ఏదో

ఒక కోరికవుంది — ఆ కోరికను గంగన్న బాపకు తెలియ చెప్పాలి.

అందుకు పాటరూపంలో తన కోరికను ఎలా వ్యక్తీకరిస్తూందో చూడండి...

“మనయింటి యెనకాల
దానిమ్మ చెట్టో
దానిమ్మ చెట్టున్నాది
గంగన్న బావో!
తింటేను దానిమ్మ
పండే తినాలి
కంటేను తొలిచూలు
కొడుకును గనాలి...”

ఆహా! ఎంత చక్కని కోరిక! “వరి మొలకా, మొగ మొలకా” అన్నారు!

ఈ విధమైన సారస్వతం ఎంతోవుంది జానపద గేయాలలో!

ఒకరోజు గంగి, గంగడూ ఏదో కూలిపని కోసమని ఏటవలత పూరువెళ్ళాడు — అసలే నీరులేని వ్యవసాయాలు — అక్కడ కష్టపడి పని చేసుకొంటేనే కాని రాళ్ళు రత్నాలు కావు.

అటువంటిచోట గంగి చెట్టునీడను పడుకుంది. గంగడు పనిమానేసి గంగిని చేరాడు. అప్పుడు గంగి అంటూంది చూడండి...

“వెన్నుమీదా చూపు

మలపరా నాస్వామి

చన్ను మీదాచేయి తియ్యరా...” - అని

మన ఆటలు తరువాత— ముందు పంటలకు నీరు కావాలి - ఆ యాతాం పని చూడకుండా - సరసాలేమిటని అడుగుతూంది గంగి. ఎంతటి జాతీయభావాలు కలదో గంగి.

ఇక్కడే ఒకమాట.

ఈ పై పాటలోవచ్చిన ‘చన్ను’ పద ప్రయోగాన్ని బూతుగా కాకుండా కాళిదాసుగారి శ్యామలాండకంలో ‘కుచోన్నతే కుంకుమ రాగళోనే’ అని చదువుకొని అభినందించినట్లు; అల్లసాని పెద్దన్నగారి మనుచరిత్రలో ‘తనయా సనదుగము’ లను పదము చదిపి మెచ్చుకొన్నట్లు, పోతన్నగారి భాగవతంలోని ‘చను కట్టె పయింబడ’ అన్న పద్యం చదువుకున్న హుందాతనంతోనే చూడాలికాని మరోలా చూడకూడదు.

పెద్ద కవులు-చక్కనిపదాలమధ్య వాడిన ఈ పదాలే చూసి ఉబ్బి తబ్బిబ్బవుతున్న మనం యీ అమాయక యవతి ఎక్కడో ‘చన్ను’ అన్నంత మాత్రాన తప్ప పట్టనవసరం లేదు.

అలాటి సువిశాలత కనుక వుంటే ఈ జానపదసాహితీ ఎంతో ముందుకు రాగలుగుతుంది.

గంగడు ఈ సమయంలో రంగం ప్రయాణంకట్టాడు- అక్కడే మంచి సంపాదనొందని. అక్కడినుంచి చాలా సరు

గంగడు రంగంనుంచి వచ్చినప్పటినుంచీ గంగి కొంచం హుందాగా కనబడుతుంది.

ఈ జానపదవాఙ్మయంలో శ్రామిక సాహిత్యం క్రింది చాలా పాటలు యింపైనవీ, పిందయినవీ వున్నాయి. యివి అదో రకమయిన తరహాగా వుంటాయి. ఈ తరహా శ్రామిక కేయాలలో మోటుగా పదాలు వున్నా—ఎన్నో జీవితానుభూతులను, జీవిత సత్యాలను మనకు ప్రబోధిస్తాయి.

చేలో ఊడ్పులు ఊడ్చడానికి బయలుదేరారు. అందుకు ముందుగా చేలో గణపతి ప్రార్థనచేసి కొబ్బరికాయ కొట్టడం పరిపాటి. అందుకు ఆ పనిని గంగికి అప్పగించారు.

చేనుమూల ఒకచోట ఒక రాయికి పసుపురాసి, కుంకంపెట్టి, కొబ్బరికాయ కొట్టింది— ఆ వెనుకనే ప్రార్థన అందుకుంది:

“ఓ గణపతయ్య గణపతయ్య
ఉండ్రాళ్లు నీకు పోతురా
ఓ గణపతయ్య
మందకొడిగ ఉండబోకురా!

ఓ గణపతయ్య గణపతయ్య
జమ్మిపత్రి పూజసేతురా
ఓ గణపతయ్య
ముందె నీకు పూజసేతురా!

ఓ గణపతయ్య గణపతయ్య
ఊరిలోన ఊరేగించెదా

ఓ గణపతయ్య
ఉయ్యాలల పూపుతానురా !

ఓ గణపతయ్య గణపతయ్య
ఉండ్రాళ్ళూ నీకు పోతురా

ఓ గణపతయ్య
మమ్ము ఎపుడు మరువబోకురా”

ఈ పాటనే కొన్ని చోట్ల యిలా పాడతారు :

* “ఓ యిగనరాజ యిగనరాజ

జమ్మివత్రి పూజసేతురా

ఓయిగన రాజ

జామివత్రి పూజసేతురా...”

గంగి చెప్పగా - గణపతి ప్రార్థన అందరూ పాడారు -
పూజ పూర్తయింది. ఉడుప్ప ప్రారంభించారు - అందరూ
ఒంగుని ఉడుప్తూంటే - ఒకపిల్ల సన్నని గొంతుతో - పాట
చెప్పతూంది.

ఆ పాట ఆ గాలి వాలులో - వీనులవిందుగా వుంది.

“ఏయి వరాలో ఏయివరాలో

ఏకూ లొడికిన పాప

యర్రన్న పాప.

ఆగూగో అన్నల్ల

వచ్చుచున్నారు

ఆరెందు కొత్తారు ?

* ఈ పాట రాయలసీమలోనిది.

మిత్రులు - కె. సభాగారి సేకరణ లోనిది.

రాజూ లళ్ళుల్లు
 రాజూ లళ్ళుల్ళయితే
 రారంటే పాప?
 నామూట బోపైతే
 మేడెక్కి చూడు..."

ఈ శ్రామిక గేయంలో ఎంతటి భావం కనుపిస్తుందో
 చూడండి :

“ఆరూగో అన్నలు
 వచ్చుచున్నారు..."

అని ఒకతె అంటే- అందుకు యింకొకతె- మనబోటి
 చిన్న కుటుంబీకుల యిళ్ళకు వాళ్ళెందుకు వస్తారు అన్న
 అసంతృప్తి తో...

“ఆ రెండూ కొస్తారు
 రాజూ లళ్ళుల్లు..."

అంటుంది. ఈ జవాబుకి మొదటి యువతి - మనం
 మాత్రం తీసిపోయామా? అన్న స్వతంత్ర భావంతో-
 స్వేచ్ఛాగర్వంతో

“రాజూ లళ్ళుల్ళయితే
 రారంటే పాప...?"

అని ఎంత నిండుగా ప్రశ్నిస్తుందో.

గణపతి ప్రార్థనచేసి వూరుకుని, చేలోకి గంగిమాత్రం
 దిగకుండా వుండగా గట్టుమీదే కూర్చుంది. చేలోకి

దిగమన్నాడు గంగన్న. ఊహలు అంది గంగి. చూశాడు గంగన్న బావ.

“ఉల్లి మల్లా చీరాగట్టి
కచ్చలూ పైకెగాగట్టి
ఊడుపూకీ దిగామంటే
ఉన్నవాల్లా పిల్లానంటావే
ఓలోలే గంగి
ఉన్నవాల్లా పిల్లానంటావే!
ఉన్నవాల్లా పిల్లానంటే
కన్నుగీసే రమ్మన్నావూ
కంటిబాసలు నాకూ ఒద్దురా
ఓలోలే బావా
కంటి యిరుపులు నాకు ఒద్దురా”

అంది గంగి. అందుకు సమాధానంగా గంగన్న బావ.....

“ఉన్నవాల్లా పిల్లాననీ
ఉబ్బిపోకే ఓలే పిల్లా
కోతలాకీ కోరి వస్తేనూ
ఓలోలే గంగి
కోతలోళ్ళకీ కోపా మొస్తుండే”

గంగన్నబావ తనను దెప్పి పొడుస్తున్నాడని గంగికి కోపంవచ్చింది. బావకు సమాధానంగా...

“కోరమీసాల్ నువ్వుకుంటూ
ఎర్రగుడ్డా చుట్టూ కొంటూ
కోతలాకే రావద్దంటావా?
ఓరోరి బావా
కోరికై నా తీర్చనంటావా—”

అని నిలవేసి అడుగుతుంది గంగి.

ఈపాటల వరుసలనే యేలపాటలు అంటున్నారు. ఈ యేలలు యింకా ఇతర వరుసల్లోకూడా వున్నాయి. మొదటి రెండు వరుసలూ యిదే నడకలో సాగి తరువాత నడక మారుతుంది.

ఈ యేలలు మొత్తంమీద చాలా ఉద్దేశ పూరితం గానూ, వినసాంపుగానూ ఉంటాయి.

ఆవులు అంబా అని అరుస్తున్నాయి— కోడి కొక్కోరో కో అని లోకాన్ని మేలికొలుపుతూంది - గంగడు కొడవలి తీసుకొని కోతలకు బయలుదేరాడు—

గంగికి బద్ధకంగా వుంది - తను యింట్లోనే వుండి పోయింది. మంచి ఎండగావుంది. గంగడు గంజినీళ్ళకు ఎక్కడినుంచి ఎక్కడికి వస్తాడు. అందుకు తలమీద బుట్ట, బుట్టలో గంజిముంతలూ పట్టుకొని బయలుదేరింది గంగి, చేను గట్టున నిలబడి చూసింది. ఆ ఎండలో గంగన్న బావ ఒంటిమీద చెమట మిలమిలా మెరుస్తూంటే గంగికి బాధ వేసింది - అక్కడినుంచే బావను పిలుస్తూంది.

స ర సా లు - స రా గా లు

“శ్రాడవలీ మొలనుంచి

కోత చాలించి !

రావోయి బేబేగ

గంగన్న బావా !

తలమీద కొచ్చాడు

తండ్రి సూరీడూ !

యిలలోన జనులెల

యిసిగి పోనారూ !

॥శ్రా॥

ముఖమెల్ల కప్పింది

ముత్తేల సెమటూ !

ఒలెల ఒసివాడి

కందిపోనాదీ.

॥శ్రా॥

బంగారు నీ మోము

ఒసివాడి పోయె

ఒలెల కందింది

వైరినాబావా

॥శ్రా॥

సెలయేటిలో మునిగి

సెమట కడిగేసి

సరసనూ కూకొని

సల్దారగించూ.

॥శ్రా॥”

ఎండలో అలసి సొలసివున్న గంగన్నకి తన మరదలు
కొరం ఇచ్చి వడ్డాటుప్పటికే - ఎంతో తేరుకున్నట్టుయింది.

కాలుసేతులు కడుగుకుని గంగిని చేరి పిచ్చాపాటీ మాల్లాడు
కుంటూ గంజిమెతుకులు తిన్నాడు.

సంయంత్రందాకా కోతల్లో మునిగున్న కూలి దంప
తులు గంగీ - గంగడూ తిన్నగా రేవుదగ్గరకు వచ్చారు.
కాని అక్కడ పడవతాతలేడు, నావ ఒక గడకు కట్టి ఎటో
పోయాడు.

ఉన్నట్లుండి గంగడు గంగిని ఎక్కించుకోకుండా తను
పడవలోకి దూకి అవతలిగట్టుకు వెళ్ళిపోయాడు. ఆ ఆటల్లోనే
తమ శ్రమను మరేచేది ఈ జీవితాలు. చూసింది గంగి...

“ఆపూ పడవాపూ
సరంగుబావా
వస్తున్నా వస్తున్నా
సరంగు బావా...”

అంటూ గంగి గంగన్న బావను సరంగు బావగా
తలచి — చిలిపిగానే అనుకోండి — పిలిచింది. అందుకు
గంగన్నబావ...

“కల్లుముంత యిస్తావ
కడగదిలో కొస్తావ
గంగీ ఓ గంగీ
కందకుండ చూస్తానే
గంగీ ఓ గంగీ...”

అంటూ వెటకారాలు అందుకున్నాడు గంగడు
తనకు గంగి పరాయి దయనట్లు. సరే! బావే అలా అన్న
వ్వడు గంగి ఎందుకు వెనుకపడాలి?

“నడిలేవు మధ్యలో
సన్నింసా పెట్టకూ
నా కొంపా కొచ్చిందీ
వదులూ ఓ బావా...”

అని తనూ అందుకుంది.

చదువుకోని గంకి - చదువుకున్న వాళ్ళకులాగే—
జహిరంగప్రదేశంలో మొగాడితో చేయి కలపడం తన
కొంపకు తెచ్చుకోవడమే అని తెలుసు. అందుకే...

“నా కొంప కొచ్చిందీ
వదులూ ఓ బావా...”

అపడంలో ప్రవేశింపించే ప్రత్యేక విశిష్టత - ముందు
చూపు.

ఈ విధంగా ఎన్నో గేయాలు కథారూపంలో పరి-
చయం చేయబడిన జానపద సాహిత్యంలో లక్షోపలక్షాలు.
అవన్నీ యిక్కడ పరిచయం చేయాలంటే చాలా పెద్ద
గ్రంథం అవుతుంది !!

బు
టె
క
ప్ర
ప్ర
ము

5

జౌనపద వాఙ్మయంగా (రకరకముల దేశీయ ఘంధ స్ఫులలో పాటలు) ప్రసిద్ధిపొంది-చాలా ప్రాచీన చారిత్రక విలువనుపొందిన జంగంకథలనే బుర్రకథలు తెలుగునాడున జరిగిన ఎన్నో గాథలకూ, చారిత్రకాంశాలకూ ప్రతిబింబాలుగా నిలిచాయి.

ఈ జంగం కథలుగా తెలుగునాట ప్రచారమయిన ఈ సంగీతకథలు చాలా రూపాలలో - చాలా కథల యితివృత్తాలతో ప్రచారమయి వున్నాయి.

వీటినిగురించి యితరుముంజే ఎంతోమంది చారిత్రక పరిశోధకులు, జానపద వాఙ్మయోద్ధారకులు చర్చించి

వున్నారు. కనుక, వారు సూచించిన ముఖ్య విషయాలను ఆధారంగాగొని జంగం కథాతత్వాన్ని దిజ్మాత్రంగానైనా పరిచయం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తాను.

ఈ తరహా దేశీరచనలను గురించి - ఇంతకుముందే జానపదవాఙ్మయ పరిశోధకులు ఎంతోమంది కాలాలవారీగా, కథలవారీగా చర్చిస్తూ ఎన్నో వ్యాసములలో చర్చించి వున్నారు.

ఈ తరహా రచనలను, దేశీసారస్వతాన్ని గురించి (శ్రీ) కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, చిలుకూరి వీరభద్రరావు గారు, నిడదనోలు వెంకటరావుగారు-యింకా ఎందరెందరో రకరకాల శీర్షికలక్రింద చర్చించియున్నారు.

క్రితంలో ఈ జంగం కథలపై వెలువడిన వ్యాస భాగముల నాధారంగాగొనియే నేను కొంచెం పరిచయం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తాను. జానపదవాఙ్మయమన్నా, జానపద గేయాలన్నా మనవారికి అంతశ్రద్ధ వున్నట్లు కనుపించదు. ఈనాడు ప్రభుత్వం కొంత కదిలి ఒకకమిటీని సేకరణకుగాను వేసిందనుకొండి. ఈ ప్రభుత్వం అండా, ఈ కమిటీ గుర్తింపు లేని ఎంతోమంది ఏరాడో యిటువంటి సేకరణలుచేసి, ఉద్యమానికి బలం చేకూర్చిన అజ్ఞాతకవులూ, సాహిత్యోద్ధారకులూ వున్నారు. అటువంటివారికి గుర్తింపు జరగదు-ఎందుచేత?

ఇదే ఇతరదేశాలతో పోల్చిచూస్తే మనం ఈ సేకరణ కృషిలో, పునరుద్ధరణకృషిలో చాలా వెనుకబడివున్నామని

అనిపిస్తుంది. ఒక సమీక్షలోని లెక్కలను క్రింద యిస్తున్నాను :—

* “జానపద విజ్ఞానంయొక్క ప్రసిద్ధిని గుర్తించిన తర్వాత ప్రపంచంలో అన్ని ప్రాంతాలలోనూ కూడా దానిని సేకరించడానికి, వృద్ధిపరచడానికీ విజ్ఞానులు పాలు పడ్డారు. ఆ కృషిలో అతినవీనంగా జరుగుతున్న ప్రయత్నాలను మాత్రమే కొంత యిక్కడ వుదహరిస్తాను :

“ఐరోపాఖండంలోని హంగరీదేశంలో లజ్ త అనే ఆయన హంగరీ జానపదగేయాలను సేకరించాడు. (బి.బి.సి. లండన్ లెటర్ - నెం.392) అమెరికా దేశస్థులు జానపదగేయాలను సేకరించుకోడానికి చాలా పాటుబడ్డారు. ఆ గేయాల ప్రదర్శనలు కూడా తరచు జరుగుతుంటాయి. 17వ శతాబ్దంలో వ్యాప్తిలో వున్న జానపదగేయాలు నేటికీ కూడా వినిపిస్తుంటాయి. అమెరికా కాంగ్రెస్ గ్రంథాలయం వారు 40,000 జానపదగేయాలను సేకరించారు. (అమెరికన్ రిపోర్టర్ - తెలుగు ప్రతి 25-7-52 - పుట 2). ఫాబియన్ బవర్స్ అనే అమెరికా రచయిత ప్రపంచంలోని జానపద నాట్యాలను పరిశీలిస్తూ భారతదేశంకూడా నచ్చాడు. ఈయన కథకృత్యాన్ని, మణిపుర నృత్యాన్ని పరిశీలించాడు. ఈయన భారతీయ నృత్యం (ది డాన్స్ ఆఫ్ ఇండియా) అను గ్రంథాన్ని ఆంగ్లంలో ప్రకటించడానికి పూనుకున్నాడు. (అమెరికన్ రిపోర్టర్ - తెలుగు ప్రతి

* శ్రీ పేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావుగారి-జంగం కథా పరిచయ వ్యాసాలు - గృహలక్ష్మిలో

9-1-53) ఈమోస్తరుగా ప్రపంచంలో జానపద కళలమీద శ్రద్ధాసక్తులు నానాటికీ వృద్ధి అవుతున్నాయి.”

జంగం కథలు - జానపద వాఙ్మయము

జానపదవాఙ్మయంలో జంగం కథలని ఒక శాఖ, ఒక ప్రత్యేకత. ఇందులో చాలారకాలు మనకు కనిపిస్తాయి. నాటి చరిత్రలను ఆధారంగా తీసుకొని రచించినవి, నాటి సాంఘికాచారాలను, పరిస్థితులతో ముడిపెట్టి రచించినవి, రామాయణ కథలలాంటి యితీవృత్తాలలో రచించినవి, యుద్ధచరిత్రలను వీరరస ప్రధానంగా రచించినవి.

ఈ జంగం కథావద్ధతి, రచనావిధానం నాడూ నేడూ కూడా ప్రచారంలోనే వుంది. వీటికీ జంగంకథల పేరునలలో బుర్రకథలు రచించి రాజకీయ పరిస్థితులను ప్రచారం చేస్తున్నారు. మచ్చుకు కష్టజీవి, పల్నాటియుద్ధం, బెంగాల్ కరువు మొదలగునవి. అలాగే పూర్వ జౌన్నత్యాన్ని గొనిరాసినవి - బుద్ధచరిత్ర, పండితరాయలు మొదలగు బుర్రకథలు.

వీరశైవమతం విజృంభించిన కాలానికే అంటే క్రీ. శ. 1150 నాటికే జంగాలు ఈ కథలను పాడుతూండేవారు. కనుకనే వీటికి జంగంకథలు అను నామం ప్రసిద్ధమై నిలిచిపోయింది. మహాసనవంతి అయిన తెలుగు జానపదవాఙ్మయంలో జంగం కథలు ఒక శాఖగా ప్రధానమై నిలిచాయి.

ఒక విషయాన్ని ప్రజల మనస్సులలో హత్తుకునేలా చేయగల పటిమ ఈ బుర్రకథలకువుంది. నాటి అన్యాయాలనూ, అక్రమాలనూ ఏలుతున్న ప్రభువులదృష్టికి తీసుకురావడంలో కూడా ఈ జంగం కథలచాత్ర చాలావూడె.

ఈ జంగం కథలకు ఊతపదాలనేవి తప్పక వుంటాయి. ఈ కథలకు ప్రతి చరణం చివరనూ “తందానా తందానే” అనియు, “రామారామా రామారామా రామా రఘు రామా” అనియు, “తందాన రాజనందన” అనియు, “తందానాబాయి రాజనందన” అనియు, “మేలుమేలు”, “తందాన తాన” అనియు ఊతపదాలు ప్రచారంలో వున్నాయి - వాడబడుతున్నాయి.

కొంచెం ఉధృతంగా - వేగంగా పాట సాగే సమయంలో ‘సై’ అనే ఊతపదం పాడుతుంటారు - మచ్చుకు పల్నాటియుద్ధం బుర్రకథలోనిది —

“అందె వేసినా పందెగాండ్లురా - సై	
అందమైన పుంజులెత్తిరి - సై	
పాతలు కత్తులు దీసిరి - సై	
సానలమీదే సాదిరి - సై”	

అలాగే పూర్వకాలపు రచన అయిన ఆరుగురు మరాఠీల కథలోనిది:—

“అప్పుడు ఓరి తమ్ముడా - సై
మాపట్నము చేరిన వారికీ - సై...”

ఈ రకంగా ‘సై’ అనే ఊతపదం వాడుతుంటారు.

పోతే పూర్వకాలపు జంగం కథలను ఎవరు రచించారు అని. అదీ ఒక ప్రశ్నే. ఈ ప్రశ్న చాలా కష్టమయినది - కొన్ని కొన్ని కథలలో వారి వారి పేర్లు కవులు

చెప్పకొన్నారు. కొందరు పేర్లు పేర్కొనలేదు - కొన్ని కొన్ని కథలకు కవి పేర్లు దొరికినా - కొన్నింటికి దొరకలేదు. చూడండి - చిన్నమ్మకథ రాసింది చెంగల్యరాజని పేర్కొన్నారు. కాంభోజరాజుకథ రాసింది జంగం సుబ్బయ్య దేవరట - జంగం కథలలో ఆఖరున కవి తన నామాన్నివేత్తుకోడం అనేది వుంది కనుక - ప్రతికథనీ ఆసాంతం పరిశీలిస్తేనే గాని కవి నామం తెలియడం కష్టమే. జానపద గేయాలు మొదలగువాటిలో దొర్లినట్లుగానే జంగం కథలలోనూ ప్రక్షిప్తాలు దొర్లినాయి. అది సహజం కూడా - పద్యాలు మొదలగునవి.

ఈ కథలను ఎక్కువగా చెప్పకొనేది జంగాలు, జక్కలు, బవనీలు - వీరు ఖలానాప్రాంతమని కాకుండా అన్ని ప్రాంతాలలోనూ వున్నారనియే చెప్పవలసి వుంటుంది. వీరి వేషములూ - పరికరములూ కూడా ఒకటిగానే వుంటాయి. ఒక తంబుర, ప్రక్క వంతచెప్పేవారి చేతిలో డక్కిలు అంతే.

తంబుర మీటుతూ కథకుడు కథ చెప్పతూంటాడు. ప్రక్కన వంతవారు వంతచెబుతూ తాళం వేస్తుంటారు.

పూర్వకాలపు జంగం కథలన్నీ చాలా అద్భుతాలతోనూ, వింతలూ విచిత్రాలతోనూ, మహిమలూ మాయా జాలాలతోనూ నిండివుండేవనే చెప్పాలి - అతి ప్రాచీన కథ అయిన కాంభోజరాజుకథ నుంచి - చారిత్రక కథ

అయిన పల్నాటి వీరచరిత్ర వరకూ మనకు ఈ విషయములు యధార్థములుగానే కానవస్తాయి. జంగం కథాతత్త్వంలో టేకుమళ్ళవారు పేర్కొన్న పలుకులనే ఉదాహరిస్తాను.

“జంగంకథలో వీరుడు పరమాద్భుతమైన అసాధారణ ముగిసినిగా ఉండాలనే నియమంపల్ల రచన యధార్థతకే దూరమైపోయింది. ఇది ఒక్కొక్కప్పుడు గంధర్వ కథ కాబోలు అనిపించేటంత అసహజంగాకూడా కనబడుతుంది. పాతదైన కాంభోజరాజు కథలోనూ, అదే ఒరవడి అయిన బాలనాగమ్మ కథలోనూ (బాల పేరుతో చాలా కథలు ప్రచారమయ్యాయి) కాకుండా, చారిత్రకమైన పల్నాటి వీర చరిత్రలోకూడ కొన్ని పట్టులలో నిజంకానేమో ననిపిస్తుంది. బ్రహ్మనాయకు విషంతిన్నా చావడు; బాలచంద్రుడి మెడ మీద కత్తివడగా ఆ కత్తి పిండిపిండయిపోతుంది; చచ్చిన భటులమీద కుమారరాముడు మంత్రజలం చల్లగా వాడు బ్రతుకుతాడు.”

దీనినిబట్టిమాస్త్రీ అతిశయోక్తులతో రచనలు అల్లడం నాటి ప్రజలనూ, ప్రభువులనూ మెప్పించడంకోసం యిటు పంటి అతిశయోక్తులను వారు ఆచరించడంగా మనం గుర్తించవలసివుంటుంది. రాను రాను ఈ అతిశయోక్తులకే ప్రచారం ఎక్కువై అన్ని రచనలలోనూ వాటికి స్థానం, విలువ, బలం - ఎక్కువయికూర్చుంది. ప్రబంధ కవుల దగ్గరనుంచి జానపద కవులవరకూ ఈ లక్షణాలు వారి వారి

రచనలలో మనకు సమావంగానే కనిపిస్తున్నాయి - మిష్టరీ సాహిత్యంలాగ.

పక్షులు పలుకడం, మాట్లాడడం, జంతువులు యుద్ధాలు చేయడం, రాళ్లు రప్పలూ సహాయపడడం. నాగులు ప్రత్యక్షమయి వరాలియ్యడం ఈ కథలనిండా మనకు కనుపిస్తాయి. ఆ పద్ధతులు అన్నిటా ప్రత్యక్షమయి కూర్చున్నాయి కూడా.

పాల్కురికి సోమనాథకవి ఈ కవిత్యానికి జీవం పోశాడని చెప్పవచ్చును. పూర్వకాలంలో ఎంతోమంది ఈ దేశీ కవిత్యాన్ని తూలనాడినా శ్రీనాథుడంతటివాడు 'పల్నాటి వీర చరితం' ద్వీపదలోనే రచించాడు.

పాల్కురికి సోమనాథుడు, శ్రీనాథమహాకవి నన్నెచోడుడూ నాళ్ళే ఈ దేశీకవిత్వకు అండగానిలిచి-యిందులోనే ఎన్నో రచనలను మలచినారు.

అందుకు మనకు ఎన్నో ఉదాహరణలు కనిపిస్తూనే వున్నాయికదా. పోతే, ఈ జంగం కథాతత్త్వమును గురించి యింకా కొంచెం దగ్గరగా పరిచయం చేయవలసివుంటుంది. అదికూడా చూడാം.

జంగంకథలు అన్నా, బుర్రకథలు అన్నా, తండాన కథలు అనుకొన్నా ఒకటే అన్నది మనకందరకూ తెలిసిందే.

అసలు ఈ బుర్రకథా సంప్రదాయం అనేది తరచి మాస్తే యక్షగాన మహాస్రవంతినుంచి పుట్టిన సెలయేరా అని పిన్నూండి.

ఈ జంగం కథలను ఎక్కువగా ప్రచారంలోనికి తెచ్చింది, అనుకరించిందీ జంగాలు. వీరు ముగ్గురు ముగ్గురుగా ఒక తంబూర, రెండు శక్కిలతో గ్రామాలలో సంచారం చేస్తూ కథలు చెప్పుకుంటూ పోతుంటారు.

ఈ బుర్రకథలు శ్రీరాధుని కాలానికే చాలా ప్రచారంలో వున్నట్లు క్రీడాభిరామం రచనలో మనకు తెలుస్తూన్నదే. పోతే, ఈ బుర్రకథలనే జంగంకథలు ఎక్కువగా మంజరీ ద్వీపదలోనే రచించినట్లు తెలుస్తూంది. ప్రస్తుత కాలంలో రగడలలోనూ చాలాకథలు వెలువడినాయి.

బుర్రకథ రచనలో ద్వీపదలే కాకుండా తదితరములయిన ఛందోరీతులుకూడా అనుసరించబడినట్లు ధేనువకొండ వెంకయ్యమాత్యుడు రచించిన ఉత్తర గోగ్రహణం మనకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనంగా వినిపిస్తూంది.

దేశీయ ఛందస్సు అయిన ద్వీపదతోపాటు - కీర్తనలూ, చరువులూ, కందార్థాలూ మొదలగునవికూడా వాడబడ్డాయి.

చూడండి - ఒక విషయం చెపుతాను - ఎక్కువగా నేను వాతకాలపు జంగం కథల ప్రశ్నలను తిరగవెయ్యలేదు. కాని, అనుకోకుండా బంగారు తమ్మరాజుకథ అని ఒక పుస్తకము చూడడము తటస్థించింది. అది 28 పేజీల పుస్తకము - వెల మూడు అణాలు - దీనిని ప్రచురించినది స్కెప్ అండుకో, ముద్రాక్షరశాల ముద్రితము.

ఈ బంగారు తిమ్మరాజు కథలో నేను చూసిన ప్రతిఒక్క రచయితపేరు మొదటగాని, ఆఖరునగాని కనిపించలేదు.

ఆఖరున వున్న చరణం ఇది:—

“శ్రీరంగములో చేరివున్నడూ
ఆ రాయలవారు

రామా రామా రామా రామా
రామా రఘురామా

.....

.....

పెనుగొండా తా నేలుతున్నడూ
పూల రంగరావు

|| రామా ||

.....

ఎవరు పాడినా ఈ కథ విన్నా
పుణ్యము గలదయ్య

|| రామా ||

రామచంద్రుడూ వారికిచ్చునూ
రాజ్యసంపదాలు

|| రామా ||

సీతమ్మా వారికిచ్చునూ
(శ్రీ) సంపదాలూ

|| రామా ||”

అని వుంది. కొన్నింటిలో ఆఖరున కవి తన నామధేయాన్ని చెప్పకోవడం పరిపాటి. కాని యిందు కవి నామధేయం కానరాలేదు.

పూర్వకాలపు జంగం కథా రచనలు చాలారకాలలో, రీతులలో నడచినవి. చూడండి - కొన్ని పాత కథలలోని నడకలు క్రింద యిస్తున్నాను—

చిన్న మృకథ :—

“అత్తకట్టిన కట్టులన్నియు విప్పినాదిగా
కంకణ హస్తములతల్లి కడవలో వేసింది
వక ఇంతటి కబళము తల్లి వడించబోయె
అట్టి మాటలకు స్వామి ఆలోచన చేసెను”

బంగారు తిమ్మరాజు కథ :—

“ఎదురుగవచ్చిన రావణబ్రహ్మను
యెగరగొట్టినట్లు
వెళ్ళిన కార్యం బాగుజేసుకూ
బేటికి రావయ్యా

.....

వెన్ను దగిలి వెనువెంటనుండుమీ
అలమేల్కొంగమా”

కాంభోజరాజు కథ :—

“కుగ్రీమిద కొలువుతీరింది

తందాన తాన

తొమ్మిదో గడియలోగాను

తందాన తాన

బాలుడే ప్రసన్న మాతున్నాడు

తందాన తాన”

పెద్ద బొబ్బిలి రాజు కథ :—

“కపటమాటలూ చెప్పినాడు
దుబాసి లక్ష్మణూ
ఎత్తిన కత్తి దండుమీదనే
తాయిగ పోడిచేను
చదురువిడిచి లేచినాడు
ధర్మా రాయూడు”

కుమార రాముని కథ :—

“తండ్రి ఎరుక లేకుండ
కుళ్ళాయిలు పెట్టిరి
జరీ అంగరకాలు తొడిగిరి
రుమాలు నడుములగట్టి
చెట్టపట్టాల్ పట్టుకొని
పెద్ద బజారుకి వచ్చిరి
అక్కడ కోమటివారి పిల్లలు ||తెరిదాస||”

కాకమ్మ కథ :—

“భీమవరపు కాలువ ఒడ్డు
కొచ్చింది కాకమ్మ
ఒడ్డుమీదనే గంగ
పొర్లుచున్నది కాలువ
పొంకే గంగను కండ్ల
చూచింది కాకమ్మ”

బాలనాగమ్మ కథ :—

“ఓల్లలంతా గుంపులు గూడిరి ||తందాన||
 ఇనుకబట్టి పప్పు చేసినాడు ”
 చిల్ల పెంకులు పరహాలు చేసెను ”

దేశింగురాజు కథ :—

“వారటు చక్కెర పంచరప్పడు
 వరుస వీధులాను
 పరమ ముదంబున వచ్చినవారికి
 బహుమతులను యిచ్చె
 అరయగ కొలువున వున్న
 జనులకు నట యీనాములిచ్చె”

ఈ వరుసలను తిలకించిన మనకు ఒక విషయం బోధ పడుతుంది - ఇన్ని వరుసలలోకీ మంచి ప్రచారమూ, పేరూ అందినది బొబ్బిలి కథలాటి వరుసలకే. అందుకే దానినే నేటి కథారచయితలు ఎక్కువగా అనుసరించడం జరిగింది.

అయితే — పాతకథల వరుసలను ఎనిమిదిదాకా చూపించినప్పడు కొత్త బుర్రకథా రచనా శైలిని చూపడం భావ్యమనుకుంటాను — కనుక, క్రింద నేటి బుర్ర కథలను కొన్ని చూపించడానికి ప్రయత్నిస్తాను - పరికించండి :

కవ్వజీవి బుర్రకథలోనిది :—

“చంపలేను ఆ దొరనండి నే
 తందానా తందాన తందన

సంపాదించుకొన్న ఆంధ్రుడు ఈయనే అనుకుంటాడు. కథ రచనలో, కథ చెప్పడంలో ప్రజా నాట్యమండలి కొత్త ఆధ్యాత్మాన్ని సృష్టించినది మనువకూడదు.

అసలు ప్రాచీన సంప్రదాయ కథా వాఙ్మయానికి ప్రజా నాట్యమండలి ధర్మమా అని తిరిగి ప్రచారం లభించింది. నాటి ప్రజా నాట్యమండలి ప్రత్యేక కృషి ఫలితమే బుర్రకథనూ. వీధి భాగోతం, ఛాయా ప్రదర్శనలూ మొదలగునవి ఆంధ్రనాడున తిరిగి ప్రజా మన్ననల సంద సాగి నాయి. పల్నాటి యుద్ధములోని కొన్ని చరణాలు వినండి.

“ఎక్కువ తక్కువ మతవిభేదము
అక్కర లేదనుచూ
నక్కటిగ ప్రజలందరుండ తా
చక్కగ యోచించి
చాకలి మంగలి మాలమాదిగ
సర్వజనులకెల్ల
ఏకపంక్తిలో పిందుభోజనము
యేర్పాటు జేసి
చావకూటి సిద్ధాంతము పేరిట
సాగించెను ఘనుడు—”

ఇంగో వరుసలో: —

“తలతోక కాపాడు కత్తిరా—
తళతళామెరిసేది కత్తిరా—

కాలానికి నాలుక కత్తైరా-
 శత్రుసేనకూ మిత్తైరా-
 భళానంటిభాయి తమ్ముడా - సై
 మేలు భళానోయి దాదానా”

పండితరాయలు బుర్రకథలోనిది :

నేను రచించిన ఈ ‘పండితరాయలు’ బుర్రకథ ఆలిం
 డియా రేడియో మద్రాసు కేంద్రం వారు ప్రసారితం చేసి
 వున్నారు. ఇందులోని రెండు చరణాలు పరికించండి :

“బంగారు మా జన్మభూమి —	భళిభళి
పాడిపంటల ఆంధ్రభూమి	”
నందనోద్యానవనములు	”
నానందముగ నుండుభూమి	”
ఆంధ్రదేశపు ధాన్యగాదివలె	
జేశాన నిలిచిందోయ్”	

ఇదే కథలోని యింకో వరుస :—

“వినరా ఆంధ్రుడ పండితరాయని
 విశ్వగాథ నేడూ
 గలగలపారే గోదావరి నది
 ముఖద్వారమందూ
 కోటి వేలకూ పాగా వేసిన
 కోనసీమ నడుమ
 పచ్చని పొలాల పైరుచేలతో
 బంగారు భూములతో”

పైన ఉదహరించిన పాత, కొత్త తరహాలలో రచించబడిన కొన్ని కథలను మచ్చుకుగాను చూపించాను — ఇందులో నాటి వసుసలూ - యిప్పటి వసుసలూ కొంచెంగా నైనా గుర్తించడానికి వీలు కలుగుతుందనుకుంటాను.

ఇంకా తెలుగునాడున ఎంతోమంది బుర్రకథా రచనలు చేస్తూన్నవారు వున్నారు. చరిత్రాత్మకమైనవి, సాంఘిక పరమైనవి, రాజకీయ ప్రచారపరమైనవి. ప్రాచీన వీరగాథలకు సంబంధించినవి - యిలా రకరకాల యితివృత్తాలతో - రక రకముల వసుసలలో రచిస్తూన్నారు. అవన్నీ వసుసగా పరిచయం చేదామన్నా గ్రంథ విస్తరణ భీతిచేత వూరుకుంటున్నాను.

ప్రస్తుత కథారచనలను తిలకిస్తే చాలామట్టుకు ఒకే తరహాలో - ఛందస్సులో - (కొంచెం కేడాలో) మనకు అగుపిస్తాయి.

ప్రస్తుత రచనలలో రగడలు ఎక్కువగా వాడబడుతూన్నాయి. చిత్రకవి పెద్దనార్యుడు లక్షణసార సంగ్రహంలో రగడలు తొమ్మిదిగా పేర్కొనివున్నాడు. కాని, చిత్రకవి తరవాతివాడైన అప్పకవీ రగడలు తొమ్మిదిగానే చెప్పకపోలేదు. అయితే ఛందో దర్పణకర్త అనంతామాత్యుడు రగడలను ఎనిమిదిగా మాత్రమే పేర్కొని వుండడం గమనించవలయును. యితని మతములో - అనగా అనంతామాత్యుని మతములో - హయప్రచారమూ, తురగవల్లనమూ ఒక్కటే !

తొమ్మిది రగడలూ యివి:—(1) హయప్రచారము, (2) తురగవల్లనము, (3) విజయమంగళము, (4) ద్వీరదగతి,

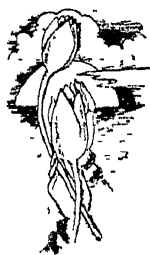
(5) విజయభద్రము, (6) మధురగతి, (7) హరిగతి, (8) హరిణగతి, (9) వృషభగతి.

బుర్రకథలలో యిన్ని పద్ధతులూ అనుసరించబడక పోయినా కొన్నిమాత్రం వాడుతున్నారు, కొన్ని పద్ధతులు ఆచరణలో పెడుతున్నారు.

ఈ జంగం కథలనే బుర్రకథా సంప్రదాయంలోవున్న గొప్పతనం ఏమిటీ అని? ప్రజలను ఈ కథద్వారా యిట్టే ఆకర్షించవచ్చు. మనం ప్రచారం చేయదల్చుకున్న విషయ సంగ్రహాన్ని శ్రోతల హృదయాలకు యిట్టే హత్తుకొనేలాగ చెప్పవచ్చు.

అతి చాకచక్యముగలిగి, కంఠస్వరం తగుమాత్రమయినా బాగుండి, సంగీతజ్ఞానం కొంచెం గలిగుండి, పీఠ, కరుణ రసాలను ఒప్పిస్తూంటే - శ్రోతలు ఉర్రూతలూగుతారంటే వింతా, విచిత్రమూ, విడ్డూర్యమూ కానేరదు.

సరిఅయిన కథకుడు బుర్రకథ చెబుతూంటే ఆయా కరుణ, పీఠ రసాలను ఒప్పిస్తూంటే మనకు తెలియకుండానే అందులో లీనమైపోతాము - అదే కథకునిలోని ప్రత్యేకత - ఆ కథలలోని గొప్పతనము ! !

యక్షగాన ప్రశస్తి

6

“జగ్రహపాత్యం ఋగ్వేదా
 త్సమభ్యో గీతమేవచ,
 యజుర్వేదా దభినయాన్
 రసానా ధర్వణాదపి,
 వేదోప వేదైస్సంబద్ధో
 నాట్యవేదో మహత్మనా,
 ఏవం భగవతాస్మష్టో
 బ్రహ్మణా లలితాత్మకః—”

వేదకాలానికే రూపకమనే నాటక ప్రస్థావన పున్న
 ట్లగాకూడా చెప్పకోవలసి వుంటుంది. ఋగ్వేదంనుంచి వాచ
 కాన్నీ, యజుర్వేదంనుంచి అభినయాన్నీ, అధర్వణవేదం
 నుంచి రసాన్నీ, సామవేదంనుంచి సంగీతాన్నీ గ్రహించిన

బ్రహ్మ నాట్యవేదమనే పంచమవేదాన్ని ప్రవచించినట్లు భంతముని చెప్పివున్నాడు. అంటే వేదాలలోనే రూపక బీజా లున్నవన్నమాట.

వీధినాటకాలకు చాలా వయసు వున్నట్లుగా హలశాత వాహనుడు రచించిన గాథాసప్తశతి మనకు చెప్తున్నావుంది. సుమారు రెండువేల యేళ్ళనాటికే వీధినాటక లక్షణాలు, దేశీ వాయిద్య విశేషాలు వున్నట్లు నాటి శిల్ప ప్రతికృతుల రూపావశేషాలద్వారా మనం గుర్తించవలసివుంటుంది.

“జగుకలంచగంధర్వాన నృతుశ్చాప్సరోగణాః
దేవదుందుభయోనేదుః పుష్పవృష్టిశ్చభాత్పతత్
ఉత్సవశ్చ మహానాసీ దయోధ్యాయాం జనాకులః
రధ్యాశ్చ జనసంపాదా నటన ర్తక సంకుళాః
గాయనైశ్చ విరాహిణ్యో వాదనైశ్చ తథాపరైః
విరేజ్యుపులాస్తత సర్వరత్న సమన్వితాః.
ప్రాధేయాంశ్చదదౌరాజా సూతమాగధ బంధినామ్”

వాల్మీకి రామాయణంలో శ్రీరామచంద్రుని జనన వర్ణన చూడగా - దేశీ సారస్వతంగా ప్రచారం పొందిన జానపదరచనలు ప్రచారంలో వుండివున్నట్లు బోధపడుతుంది. రామాయణ, భాగవత చరిత్రలలో మనకు ఈ విషయం తెలియక పోదు.

గంధర్వుల మధురగానం, అప్సరసల నాట్యం, దేవతల దుర్భుభివాయిద్యం, వీధుల్లో నటుల నాట్యం,

నూత, మాగధ, బందీజనుల వాయిద్యాలను గురించి పైన వర్ణింపబడింది. ఈ సమయంలో గంధర్వులు గానంచేసేనవి గేయాలేకదా? అవే తర్వాత తర్వాత - దేశకాలపరిస్థితులనూ, ప్రభావాన్నిబట్టి రూపు దిద్దుకొని - కొత్త కొత్త గూఢాలలో సాక్షాత్కరించి వుండవచ్చును - అదీ కాకుండా సంస్కృతంలో ఆదికావ్యం - రామాయణమన్నది చర్చలేనివిషయం.

సన్నయాధ్యుని కాలానికి నాటకములు ప్రచారంలో వున్నాయనడానికి ఈ ఒక్క ఉదాహరణమూ చాలుననుకొంటాను - చూడండి:—

“విమలమతిన్ బురాణములు
వింటిన నేకము, లర్థధర్మ శా
స్త్రముల తెరంగెరింగితి ను
దా త్తరసాన్నిత కావ్యనాటక
క్రమములు బెక్కు నూచితి, జ
గత్పరిపూజ్యములైన యీశ్వరా
గమములయందు నిల్పితి ప్ర
కాశముగా హృదయంబు భక్తితోన్”

అన్న పద్యంద్వారా మనకు బోధపడుతూనేవుంది. దీనినిబట్టి ఈ తరహా దేశీరచనలు రెండు వేల యేళ్ళ క్రితమే ప్రచారంలో వుండివున్నట్లు మనమూహింప గలము!

భాగవతంలో కృష్ణుని జన్మసమయంలో గోపికలు ఈ తరహా పాటలనే పాడినట్లు దశమస్కంధంలో వర్ణింపబడిందికూడా.

అంతటి ప్రాచీనమయిన దేశీ సారస్వత శాఖలో - సంగీతరూపక ప్రధానమయిన యక్షగానములను గురించి కొంచెం చూడాలి.

యక్షగానమనగా దేశీయ ఛందోబద్ధమయిన నాటకము - దీనినే పాటగా కూడా పేర్కొనక పోలేము. “యక్షగానాలనుగురించి బౌద్ధ నిఘంటువులో పాటగా పేర్కొనబడింది.” అయితే అప్పకవి దృష్టిలో యక్షగానము పాటలు గల ప్రబంధం అయివుండవచ్చునని తోస్తున్నది.

ఎందుచేతనంటే - అప్పకవీయములో యక్షగానప్రశస్తి వుంది. అందులో అర్థచంద్రికలు, త్రిపుట, జంపి, అటతాళము, వేనయక్షగాన ప్రబంధంబు లతుకవచ్చు అని పేర్కొని వున్నాడు.

శ్రీనాథుని కాలంలో యక్షగానాలు చాలా ప్రచారంలో వుండి వున్నట్లుతేలుస్తోంది.

“కీర్తింతు రెద్దాని
కీర్తి గంధర్వులు
గాంధర్వమున
యక్ష గానసరణి”

అని సూచించియున్నాడు కూడా!

అదేకాదు - ఈ యక్షగానాలు తెనుగులో సుమారు నాలుగు వందలకు పైగా వున్నట్లున్నూ, యిందులో సుమారు రెండు వందలుదాకా ముద్రితములయినట్లున్నూ, మిగిలినవి అముద్రితములుగా వుండివున్నట్లున్నూ చారిత్రక పరిశోధకులు ఒకరు పేర్కొని వున్నారు.

తరచి చూడగాచూడగా - నా పూర్వకు తట్టినంత మట్టుకు యక్షగానం సంగీతరూపకం అంటే సరిపోతుందని తోస్తుంది. ఈ యక్షగానాలు చక్కని రసవత్ప్రబంధాలవడంలో సందేహంలేదు-మచ్చుకు ఒక పరిచయం:—

“సుగ్రీవ విజయము అనే యక్షగాన ప్రబంధాన్ని కందుకూరి రుద్రయకవి రచించాడు. ఈ యక్షగాన రచనలో రుద్రయకవి ఏయే దేశీ ఛందస్సులను చూపాడో చూడండి: 33 సంధివచనాలు, 14 జంపెలు, 11 ద్విపదమాలికలూ, 9 త్రిపుటూ, 6 అర్థచంద్రికలూ, 5 ఆటతాళములూ, 4 గీతములూ, 2 నీరములూ, 1 ఉత్పలమాలా, 1 కురుజంపె, 1 ఏతాళమూ, 1 కందమూ, 1 ధవళమూ, 1 యేలపదమూ—వున్నవి”

దీనినిబట్టి యక్షగాన స్వరూపం మనం పూహింపగలము. యక్షగానాల గురించి యింకా చాలా వివరాలు, విషయాలు తెలిసికోవలసివుంది.

ఈ యక్షగానాలకు వసంతఋతువు తంజావూరు రాజుల కాలంలో అని చెప్పవలసివుంటుంది. తంజావూరి

రాజులకాలంలో యక్షగానాలకు మంచి ఆదరణా, పోషణా, ప్రోత్సాహ ప్రోద్బలాలూ లభించాయి.

ఇక్కడ ఒక చిన్నవిషయం చెప్పవలసివుంటుంది - యక్షగానమువేరు, వీధి నాటకము వేరు అనికూడా ఒక వాదంవుంది - అలా చూసినా యక్షగానాలు, నాటకాలూ కూడా తంజావూరి రాజుల కాలంలో ప్రదర్శించేవారు.

నాటి రాజులు వీటి ప్రదర్శనాలకు చక్కని ఏర్పాట్లు కలుగజేయడం, చక్కని ఆదరణ అందివ్వడమూ - కారణమయింది. ఆ రోజుల్లో స్త్రీలుకూడా యక్షగానాలు రచించారన్నది గమనార్హం. వీరికాలంలోనే రచింపబడిన “మన్నాడు దాసవిలాసం” రంగాజమ్మ అను కవయిత్రి విరచితం. ఇంకో విశేషం ఏమిటంటే -యిందులో స్త్రీలుకూడా వేషాలు ధరించడం.

ఈ తరహా యక్షగానాలకే జక్కుల పాటలనికూడా పేరువుంది. ఈనాటికీ రాయలసీమలో అనంతపుర ప్రాంతంలో జక్కులచెరువు అనేప్రాంతం, ఆ చుట్టపట్ల జక్కులజాతివారూ వున్నారు.

ఆ జక్కుల్నే కాబోసును - ఆనాటికే వున్నారుకూడా కాబట్టి - పాల్కురికి సోమనాథుడు - పండితారాధ్య చరిత్రలో - ‘ఆదటగంధర్వ యక్ష విద్యాధరాధులు పాడెదు నాడెదువారు’ - అని పేర్కొన్నాడు.

తెలుగునాడున వీధినాటకాలున్నట్లుగానే, తమిళ దేశంలో 'తెలుక్కుత్తులనీ'. కన్నడదేశంలో 'బయలాటము' లనీ - వ్యవహారములో వున్నాయి.

యక్షగానమనగా పద్యాలూ, దరువులూ మొదలగు వాటితో వుండే సంగీతరూపకంలాంటిదేనని ముందే చెప్పి వున్నాను. అయితే ఈ యక్షగానాల్లో వేషధారణ యక్ష వేషాలే వేయడం పరిపాటి.

“ఒకనాడు రాజాంతఃపురాలలో - కలవారి ప్రాంగణాలలో-మార్గ నాటకాలూ-వేశ్యా సృత్యాలూ జరుగుతూ వుండేవనీ, జరిగినాయనీ మనమూహించుకోడానికీ, తలచి అంచనా వేసుకోడానికీ చాలా అవకాశాలున్నాయి - సరే, ఇది యదార్థమే అనుకుందాము. మరి నాటి సామాన్య ప్రజానీకసంగతి ఏమిటి? అనేదికూడా మనం చూడవలసి వుంటుంది.”

“వారికి - అంటే - సామాన్య జాతికి ఆ లోటును లేకుండా తీర్చినది ఈ యక్షగానాలే అని చెప్పకోవచ్చును. చెప్పవలసియుంటుంది కూడా. యక్షగాన ప్రాధాన్యాలలో యిది చాలా ప్రాధాన్యమయింది.”

“మన వాఙ్మయంలో యక్షగానాలకున్న వయస్సు తమిళ కన్నడ వాఙ్మయాలలో వున్నట్లు కనిపించదు-

యక్షగాన ప్రశస్తి ముందుగా మన వాఙ్మయంలోనే కాననస్తుంది-అని మన చరిత్ర పరిశోధకల అంచనా. అది

ముమ్మాటికి నిజం కూడాను. ఈ యక్షగానాలను మనసుంచే యితరులు గ్రహించారని చెప్పకోవచ్చును.

మన వాఙ్మయ ప్రక్రియలన్నీ ఇతర భాషావాఙ్మయాలనుంచే గ్రహించామని అనుకొన్నా, యక్షగానంమాత్రం మనదనీ, ఈ విషయంలోనైనా మనము అనుకర్యులము కామనీ గర్వంగా చెప్పకోవచ్చు” — అన్న యక్షగాన పరిశోధకులు శ్రీ యస్. వి. జోగారావుగారి వలుకులు గమనించదగినవి.

ద్రవిడ భాషయందు మొట్టమొదట కురవంజి అనే దృశ్యరచనలు బయలు దేరినవి. అసలు ఈ కురవలు అనువారు ఆటవికులు.

వీరు అడుగువేస్తూ నృత్యముచేయడం ఆలవాటు — ‘అంజె’ అనగా ‘అడుగు’ — అన్న అర్థంవుంది. అందుకే దీనికి కురవంజి అని వాడుక అయింది.

కురవంజినిగురించి చాలామంది పరిశోధనలు చేశారు. తొలినాటకరూపం ఏదనేది ప్రశ్నగానే — చర్చగానే మిగిలిపోయింది. దీనిని గురించి పరిశోధన చేసినవారిలో ముఖ్యులు డి. శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారనేచెప్పవలసి వుంటుంది. వీరి దృష్టిలో తొలినాటకరూపం “కొరవంజి” అయియుంది.

* వీరి పరిశోధన సారాంశం ఇది:

“అంద్ర ద్రవిడ. కర్ణాటకదేశ అరణ్యాలలో కురవలు

* “నాట్యకళ” (1957— సెప్టెంబరు)లో జానపద కళాయాపాలు సమీక్ష - శ్రీ శ్రీనివాసచక్రవర్తి.

(కొరవ, కోవ, కోయ) అను అటవిక జాతివారు నివసించే వారు. గరుడాద్రి సోహాద్రి, తిరుమల - మొదలైన త్రేతాలలో యాత్రీకులకు వినోదం కల్పించడానికి నృత్యవిశేషములు నెరసే ధనార్జన చేయుచుండెడివారు. ఈ కురవలు (కొరవల) అంజె (అడుగు, నృత్యవిశేషము) కురవంజె (కొరవంజె) దానినుండి కురవంజియ, కురవంజి, (కొరవంజి) రూపాలేర్పడ్డాయి. కాలక్రమమున ఈ నృత్య విశేషము ఆయా ప్రదేశాల స్థల మహాత్మ్యాలతోనూ, శివవిష్ణు లీలా కథలతో మిళితములయి గేయనాట్య రూపములను బడసెను.

“వీటిలో సింగి, సింగడు అనే రెండుపాత్రలు కథా పాత్రలగుచుండును. కొన్నింటి కథా సంధాయకుడు సంధి వచనముల జెప్పవాడు, విదూషకుడనదగినవాడు. మూడవ పాత్రము కోణంగి యనువాడుకాననగును. కోణంగి తరువాత బోడిగాడు ననబడెను. కోణంగి సంస్కృత నాటకములలోని విదూషకస్థానీయుడగుట స్పష్టముగా గానవచ్చును. సంస్కృత నాటకములలోని ధ్రువాగానమే కురువంజులలోదరువనబడును. తరువాతతరువాత ఇవే యక్షగానంగా పరిణమించాయి” —

అయితే ఈ వాదమును అధిక్షేపించడం జరిగిన విషయమూ గమనించవలసి వుంటుంది.

(శ్రీ) నేలటూరు పెంకట రమణయ్యగారి ఉద్దేశ్యం యిది:

*“ఇది యరవమాట. సరిఅయిన రూపము కొరవఁజి. కొరవంజి యనగా నెఱుకఁతె,...

...కొరవంజుల యక్షగానములందు ఒక తరగతి నాటకములుండుట వాస్తవమే. నాయికా నాయకులకు కద్ద సెప్పటకందు ప్రవేశపెట్టిన యెఱుకతనలన దానికా పేరు వచ్చినది...

ఇంతకీ కొరవంజివేషం ఎలావుంటుందో పరికిద్దాం.

“జిలుగు బంగారుచీర
తెల్లని జారుకుచ్చులు
మెరయగా గరిమతో
గుత్తంపు చం
దురుకావి రవికయ
దొడగుచు
వచ్చె నెఱుకఁతె అహహ!
చుట్ట శిరస్సున బెట్టుకొని
కుండనపుకట్లమీద వేసిన
కురచ బెత్తము చేతబట్టుకు!
ఫాలమున నసియూడు అల నెలవంక
వాసిట బొట్టు సోగకన్నులువాలు
చూపులు వైడూర్య పచ్చబొట్టుతో !
అందమలరగ యడమమూపున
ఆడ శిశువును గట్టుకూ!—”

ఈ విధంగా వర్ణించబడింది.

* ‘నాట్యకళ’—లో యక్షగాన వ్యాసం.

అయితే మరొక్క విషయం - పాల్కురికి సోమన్న గారి దృష్టిలోనూ శ్రీరాఘవి దృష్టిలోనూ, ఈ “జక్కుల పురంధ్ర” ఎలాగుండేదో వరికించి ముందుకు వెడతాను.

“శిరమున నురమున జెవులగంతయన
గరమునరగూకల్లుంగాళ్ళ జెవ్వార
గన దండలును గనుగవగదణికలు
సవరంబులును గలశంబు దండలును
భసితంపుబూతపై బరగు బచ్చెనలు
నసలారు చిరుగజయలును నందియలు
సరిరత్నవంక్తుల జలపోషణములు
గరమొప్ప తొంగళ్ళు గల చల్లడములు
బొల్చుదంతావళుల్ పుష్పమాలికలు
దాల్చి యత్యద్భుతోత్సవ లీలదనర
జనులు హరింప నాస్థానముల్ సొచ్చి
యనుకూల వివిధవాద్య సమ్మేళనమున
నార్భటంబిచ్చి యొయ్యనజవనికల
గర్భంబు వెడలి” —

“కోణాగ్ర సంఘర్ష
ఘమఘమ ధ్వనితార
కంఠస్వరంబుతో గారవింప
మసిబొట్టు బోనాన నొసలు
కొచ్చిన కన్ను
వొడుపుచే దాటించు నెడపదడప
శృతికి నుత్కర్షంబు జూపంగవలయుచో

జెన్మితాడు బిగియించు జీవగ్రర
 గిల్క గిల్కున మోయు శింకణీ గుచ్చంబు
 తాళమానంబుతో మేళనింప
 రాగమునుండి లంఘించు రాగమునకు
 నుకుమయార ద్వయంబుపై నొత్తిగిల్ల
 కామవల్లి మహాలక్ష్మి కైటభారి
 వలపుబాడుచువచ్చె జక్కుల పురంధ్రి”

—వీటన్నింటినీబట్టి - క్రితంలో పరిశోధకులు
 యిచ్చిన అభిప్రాయాలనుబట్టిచూస్తే యక్షగానం అనేక
 విధాల రూపం ధరించిందని తోస్తుంది.

నేటి బుర్రకథలూ, హరికథలూ లాంటివీ, కూచి
 పూడి నాటకాలు యక్షగాన సంప్రదాయ పరివర్తనమా?
 అనీ అనిపిస్తుంది - ఈ విషయమై పరిశోధనచేసి ఎన్నో అపు
 రూపవిషయాలు శ్రీ యస్వీ, శోగారావుగారు అందిం
 చారు.

అయితే యక్షగానాలలో గేయములు ప్రాధాన్యం
 అయివుంటే, కురవంజిలో నృత్యం ప్రాధాన్యం వహించింది.

యక్షగాంధర్వాది వేషములు గలిగి, గాన ప్రధానమై
 వుండుటచే వీటికి యక్షగానములని నామ ప్రచారమొచ్చిం
 దనేది విదితమే. శ్రీరాధుడు - ‘కీర్తింతురెద్దాని కీర్తి గంధ
 ర్వులు గాంధర్వమున యక్షగాన సరణి’ - అని పేర్కొని
 యున్నాడుకదా!

ఈ యక్షగాన ప్రాచీన ప్రదర్శన కళలో మొదటిదిగా
 ఓలయ మంత్రి రచించిన ‘గరుడాచలం’ను పేర్కొనవచ్చును

తరువాత కందుకూరి కుద్రయ రచించిన 'సుగ్రీవ విజయం'ను పేర్కొనబడినది వుంటుంది.

ఈ సుగ్రీవ విజయము - యక్షగానములందు ప్రసిద్ధి, ప్రచారమూ పొందిన కృతి. ఇందలి కథ రామాయణము లోనిది.

పోతే ఈ సుగ్రీవ విజయమునకు అంతటి ప్రసిద్ధి యక్షగానాలలో రావడానికి కారణం - దేశీరచన అవడమూ, కేయకూపంలో రచించబడడమూ కారణములు - మచ్చుకు ఒక చరణం చూడാം:-

“తరణి కులమున బుట్టి
శరచాపములబట్టి
తరుణి గోల్పడుకంటె
మరిణమే మేలు
నను శౌర్యవంతుడని
తన పుత్రి నిడినట్టి
జనక విభుడీవార
విని వగవకు న్నె”

తరుణిని కోలుపోయిన శ్రీరామచంద్రుని మనస్సు నందలి బాధను కుద్రయకవి చాలా చక్కగా చూపించినాడు.

అసలు ఈ దేశీయ రచనలలోనే అంతటి మహత్త్వా, హురిదా కనిపిస్తుంది. అందుకే అనుకొంటాను - నన్నె చూడమూ, పాల్కురికి జానుతెనుగునే కవిత్వం చెప్పారు.

“సరళముగాగ భావములు

జాను తెనుంగున నింపు

పెంపుతో.....” అని నన్నెచోడుడూ

జాను తెనుగు విశేషము ప్రసన్నతకుననియు, ఆరూఢగద్య పద్యాది ప్రబంధపూరిత సంస్కృత భూయిష్ట రచనమానుగా సర్వసామాన్యంబు గామిజాను తెనుగు ననే యుత్తమ కవితా విశేషముల జాపి సోమనాథుడునూ జాను తెనుగునే విశేష ముగా గౌరవించిరి.

ఈ యక్షగానప్రదర్శనములు ఏ రూపంలో ఉంటాయో కూడా మనకు తెలిసినాడు శ్రీనాథుడు.

“.....

ధక్కవలడక్క జర్జురల్

ర్కుల్ రియాదిగాగలుగు శబ్ద

వరంవరతాళ బద్ధమై

యుల్లసిలం ప్రబంధముల

కొప్పగనాడుదురగ్రవేదిపై”

అని సూచించి వున్నాడు.

బసవపురాణంలో పాల్కురికి సోమనాథకవి యక్షగాన ప్రదర్శనల రూపం యిలా సూచించి వున్నాడు.

“.....

పాటలుగాగట్టి పాడెడునారు

బ్రస్తుతోక్తుల గద్యపద్య కావ్యముల

విస్తారముగ జేసి వినుతించువారు

నటుగాక సాంగభాషాంగ క్రియాంగ
పటునాటకంబుల నటియించువారు,...

(బసవ పురాణం)

పండితారాధ్య చరిత్రలో పాల్కురికి సోమనాథుడు
యిలా పేర్కొనివున్నాడు. నాడు ప్రదర్శించిన నాటకాలు
సంస్కృత నాటకాలు కాదనీ, యక్షగానాలనబడే దేశీ నాట
కాలే యివి అని మనకు సోదాహరణంగా యిచ్చియున్నాడు-
చూడండి:

“భ్రమరులు జాళెముల్ బయనముల్ మెరసి
రమణ బంచాంగ పేరణ యాడువారు,
ప్రమథపురాతన పటు చరిత్రములు
క్రమమొంద బహు నాటకములాడువారు,
లలితాంగ రస కళాలంకార శేఖ
లలవడ బహు రూపమాడెడువారు,
అమరాంగనలు దివి నాడెడు మాడ్కి-
సమరంగగడల్పై నాడెడువారు,
ఆవియద్గతి యక్షులాడెడు నట్టి
భావన మ్రొకులపై నాడువారు,
భారతాది కథలు చీరల మరగు
నారంగ బొమ్మల నాడించువారు,
కడు నద్భుతంబుగ గంభసూత్రంబు
లడరంగ బొమ్మల నాడించువారు,
వారట గంధర్వ యక్షవిద్యాధ

(పండితారాధ్య చరిత్ర)

ఈ యక్షగానాలలో చాలా హాస్యప్రధానమయిన సంప్రదాయక పాత్రలు వున్నాయి. ప్రతి యక్షగానంలోనూ - అందలి యితివృత్తం వేరు అయినా - హాస్యపాత్రలు ప్రతి దానిలోనూ వుంటాయి. ఈ పాత్రలు అన్నీకూడా హాస్యం కోసం ఉద్దేశించబడినవే. రుచులలో ఉవ్వుకు ఎంత ప్రాధాన్యత వుందో రసములలో హాస్యం అంత విలువ కలిగినది. అందుకే సంస్కృత నాటకాలనుంచి, దేశీ రచనలవరకూ ఈ హాస్యానికి గౌరవం, విలువ వుంది - ఈ హాస్యం అందరికీ సమానమయింది.

అటు పామర జనం, యిటు పండిత జనం - యిద్దరికీ వినోదాన్ని యిస్తాయి ఈ పాత్రలు. మనకు ఈ విషయం తోలుబొమ్మలలో బంగారక్క, జట్టపొలిగాడు ఘట్టంలో తెలిసినదే.

అసలు ఈ సంప్రదాయక హాస్యపాత్రలు వీటిలో లేక పోతే ప్రేక్షకులకు హుమారు అనేది వుండదు - ఎంతో పెద్దగా వుండే ఈ ప్రదర్శనాలకు ముఖ్యంగా హాస్యపాత్రలు చాల అవసరం.

ఈ హాస్యం కొంత మోటుగానూ, వెగటుగానూ వుంటుందని ఈనాడు మనమెంత బాధపడ్డా - ఒకనాడు వీటికి వున్న గౌరవం చాలా పెద్దది.

నాడు రాజాంతఃపురాలలో - రాజులకీ, రాణులకీ, పల్లెలలో సామాన్య జనతకీ కూడా సరిసమానమయిన వినోదాన్ని యిచ్చి చక్కని గౌరవం అందుకున్నవే.

పోతే, ఈ హాస్యపాత్రలు విజ్ఞానయుతమైవవికాకున్నా - అవి లేకుంటే ప్రదర్శకులను ఆకర్షించలేమన్నది గుర్తించబట్టే నాటి నాటక కర్తలు ఈ సంప్రదాయకపాత్రలను విడువక పోషించారు.

తోలుబొమ్మలలో లాగానే - యక్షగానాలలోనూ, తత్ రూపాంతరములయిన గొల్ల, భామకలాపములు, కుర వంజులు మొదలగువానిలోనూ కొన్నికొన్ని పాత్రలు హాస్య రసములే.

ఈ తరహా హాస్యరసప్రవృత్తి కలిగిన ఒకటి రెండు పాత్రలు పరిచయం చేయడానికి ప్రయత్నంచేస్తాను.

అన్ని కాలాలలోనూ — అన్ని తరహాల ప్రజలనూ ఘక్కున నవ్వించగలిగింది హాస్యం. నవ్వని, నవ్వలేని, నవ్వు రాని మానవుడు వుంటాడనుకోను. హాస్యంలేనిదే శృంగా రమే లేదేమో. అందుకే మన లాక్షణికులు హాస్యం శృంగా రానికి మైత్రీ రసమన్నాడు. ముఖ్యంగా హాస్యరసం నాట కంలో ముఖ్యం. అందుకే హాస్యపాత్రలను ప్రతినాటకంలోనూ ప్రవేశపెట్టారు. ప్రేక్షకులకు పినోడాన్ని కలిగించే ఉద్దేశ్యం తోనే సంస్కృత నాటకాదులలో విదూషకుని పాత్రను సృష్టించింది.

“సంస్కృతంలో విదూషకుని పాత్రే — పాశ్చాత్య దేశాలలో కోర్టుఘోల్; కోర్టుజెస్ట్; బహూన్లు. వీటికి సరి వోలిన వే తోలుబొమ్మలలో జుట్టుపోలిగాడు, గాఢోలిగాడు,

బంగారక్క. యక్షగానాలలో కోణంగి, కురవంజులలో సింగీ. సింగడు.

అలాగే మాధవిపాత్ర కూచిపూడివారి సృష్టి. ప్రతి, భామకలాపంలోనూ యితడు మనకు ప్రత్యక్షమౌతాడు.

విదూషకునిలాగ హాస్యప్రసంగాలూ, కథనూ సజ్జి పిస్తాడు, పాత్ర పరిచయాలూ వల్లిస్తాడు.

మాధవి - అచ్చు ఎలాగుంటావో శ్రీ యస్వీ జోగా రావుగారు పరిచయం చేశారు. “ఇతడచ్చుమచ్చు సింహాశ దేశపు నృత్యరూపకం - కోలంనాటిమా లోని తోరాతడురథా కారయ లాంటివాడు, బర్మాదేశపు వీధినాటకము నిభట్ కీసెలోలూ - బయట్ లాంటివాడు.

మొత్తంమీద ఈ మాధవిపాత్ర చాలా ప్రాముఖ్యం కలిగింది. కథకు కలసివచ్చే పాత్ర, కేవలం వెనుకనుండి హంగు చేసేవాడుగానూ కాక, నాయికా నాయకులకు సహాయకు డుగా వ్యవహరించే పాత్ర మాధవి. వెటకారాలునిసరడంలో యితనికి ప్రత్యేకస్థానం వుంది.”

ఈ హాస్యరస ప్రాధాన్యములయిన నాటకాదులలో ఈ తరహా పాత్రలకు రికరకాల రూపాలు చూపారు - కాని, మొత్తంమీద అన్నీ సరిసమానంగానే వుంటాయి. సంస్కృత నాటకాదులలో విదూషకుడు ఎలాగుండేవాడో చూడండి:

ఈ విదూషకుని ప్రత్యేకత నవ్వు పుట్టించడం. తేని ఆకారాన్ని. వింత సంభాషణలూ తెచ్చిపెట్టుకుని వినోదింప చేయడం యితనిలో గొప్పతనం.

ఈ విధంగా - రాజాస్థానాలలో పూర్వం విశ్రాంతి కోసం - కొంతమందిని పోషించేవారు - పాశ్చాత్యదేశాలలో కోర్టుపూర్వ; కోర్టు జెస్టర్ అనేవారు యిటువంటివారే. దీనిక్రిందకే విదూషకుణిని, లేక మాధవిని, లేదా సుంకరి కొండణిని తీసుకోవచ్చు. విదూషకుని రూపం యీ క్రింది విధంగా వ్రండేదని పేర్కొన్నారు.

భరతముని మతప్రకారం - “విదూషకుడు - బట్టతల, ముసుగుజ్ఞు. వికారస్వరూపం, గూని, ఎత్తువళ్ళు, ఎఱ్ఱబొకళ్ళు” - కలవాడుగా చెప్పుతున్నారు.

ఇంకోవిధంగా విదూషకుని రూపం యిలా వర్ణించబడింది.

“జుట్టు రాగిది, పీచుగడ్డం. మొత్తంమీద ఈ వర్ణనను బట్టి సంస్కృత నాటకాలలో విదూషకుని పాత్ర కేవలమూ హాస్యంకోసమే సృష్టించినట్లు కనిపిస్తుంది.”

సంస్కృత నాటకాలలో విదూషకుని అవతారము అలాగుంటే - మన గొల్లకలాపాలలో సుంకరికొండణి వాలకం ఎలాటిదో చూడాలి. వీడివాలకం లాలా కన్నయ దృష్టిలో యిది యిలా వర్ణించాడు:

“గడితపు చల్వచల్లడముపైన బిగించి
తగరాణమెరయ గాదట్టి జుట్టి
పిక్కటి బిరుదుగా బిగియుంచుంగురుగుంటి
చొక్కాయ పిక్కలనంట దొడిగి
లరికుసుంభారంగు శాలుపాగామీద
గవగుల్కు కల్కిశురాయి చెక్కి

గుభగుభాలించు సౌరభముగుల్కెడి మేన

కమ్మిదుప్పటి వేటుగా నమర్చి

కత్తి యులిపించి వరక రాగముననుంచి

వాడి కొనగోళ్ళ మీసంబు దీడి దీడి

దుండగీడొచ్చు సుంకరి కొండడదిగొ

వచ్చె కాబోలు వినవమ్మ వారిజాక్షి—”

యేతావాతా చెప్పొచ్చేది మనదేశి ప్రదర్శనాలలోని హాస్యపాత్రలు చాలా ప్రాధాన్యము నహించినవనియే. అంతటి ప్రధానమయి వుండబట్టే అన్నిటా ఆ పాత్రలు మనకు ప్రత్యక్షమై గిలిగింతలతో నవ్వించి, కవ్వించి - మురిపించి - కూర్చున్న చోటునుంచి మనలను - ప్రేక్షకులను — కదలకుండా కూర్చోబెడుతున్నాయి.

ఇక హాస్యపాత్రలను విడిచి-అసలు విషయం చూద్దాం. నేను మొదటనే సూచించివున్నట్లు వేషాలు వేసుకొని, పాడుతూ ప్రదర్శించేరూపకమే యక్షగానమన్నది నిర్వివాదం.

అందుకు ముందరే కొన్ని ఉదాహరణలిచ్చాను. దీనిని కూడా చూద్దాం.

“.....ధర్మాంగద చరిత్ర

మనగ చిత్రాంగద విలాసమనగ యక్ష

గాన మొనరింతు వేషముల్లట్టి జనులు

పాడి వినిపింప బుణ్యసంపద ఘటింప—”

అయ్యగారి వీరకవి వ్రాసిన చిత్రాంగద విలాసమనే దానిలోని పై పంక్తులు కూడా యక్షగాన స్వరూపాన్ని సూచిస్తూనే వున్నాయి.

దేశి సారస్వత మణియై వెలసిన యీ వీధినాటక
రూపం - యక్షగానాలలోని భాష జీవద్భాష. వీటిని ఎవరూ
అంతగా ఆదరించకపోయినా నిలదొక్కుకుని ప్రచారం
పొందాయి - చారిత్రిక పరిశోధకులకు ఈ యక్షగానాల
లాంటిదేనియ రచనలు ఒక మ్యూజియంలాంటివి-నాటి ఆచారాలు,
కథలు, గాథలు రూపాలు, నమ్మకాలు కళ్ళకు కట్టినట్టు
వీటిద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. ఇటువంటి ఈ యక్షగాన
రచనలు ప్రాచీనసంస్కృతికి నిలయంగా వెలసిన భాండాగారాలంటే
అందంగా వుంటుందనుకొంటాను!!

ఇంతవిలువగలిగిన, పటుతరమైన - ఈ నాజ్మయ
క్షేత్రంలో పూచిన మల్లెలు, జాజులు, సంపెంగలు,
బంతలు, చామంలు - గులాబుల గుబాళింపులు,
విడిగా - వరుసగాచూసి - పాత పాలకీలో కొత్తకుచ్చుల
టోపీ, సరికొత్త అంచుల జామారు ధరించి - చిరునవ్వుల
జల్లుల్లోనాని - ఆ యింపు సొంపుల గుబాళింపులను ఆస్వాదించడానికి
ముందుకు వెడదాము. శ్రామికసాహిత్య వీధుల్లో
మొదటిమజలీ చేద్దాం !!

పొలం పాటలు

7

దేముళ్ళనీ, దయ్యాలనీ—చెట్లనీ, పుట్టలనీ పూజించడం పరిపాటిగా—అంటే ప్రాచీన కాలంనుంచే వస్తూన్న ఆచారం; నమ్మకం. వ్యవసాయం చేసుకోవడమే ప్రధాన జీవితాధారమైన మనకు వానదేముడిని కొలువడం కూడా పరిపాటే కదా-అందుకే...

వానలు కురవాలి - వానదేనుడా

వరిచేలు పండ్లాలి ”

నల్లని మేఘాల ”

చల గా మరవాని ”

चेलङ्गु निन्डाली ”

మూనా లెదగాలయ్య	- వానదేముడా
వెన్నులె వెయ్యాలి	,,
పచ్చగ సేలన్నీ	,,
పంటల్లు పండాళి	,,
భాగ్యాలు నింపాలి	,,
భోగాలు నిండాళి	,,
పూజాలు సేత్తాము	,,
పండుగలూ సేత్తాము	,,
నూ ఊరి చెరువంత	,,
ముంచె త్తిపోనాలీ	,,
కప్పలకు పెళ్ళిళ్ళు	,,
గొప్పగా సెయ్యాలి	,,
వానాలు కురవాళీ	,,
వరిచేలు పండాళి	,,

వానదేమునిమీద యింకో పద్యతి పాట:

వానదేముడా	- వానదేముడా
వానాలు కురిపించు	వానదేముడా
కప్పతల్లి నీళ్ళాడె	,,
కడవలెల్ల నిండాళి	,,
మొర్రో మొర్రో	,,
ఈగతల్లి నీళ్ళాడె	,,
ఈధులన్ని నిండాళి	,,
మొర్రో మొర్రో	,,
చేపతల్లి నీళ్ళాడె	,,

చేరువులన్ని నిండాలు ,,
 మొర్రో మొర్రో ,,
 తూర్పున మెరుపులూ ,,
 తుంపరులూ రావాలి ,,
 చిన్నచిన్న తుంపరులూ ,,
 చెలరేగి రావాలి ,,
 జల్లుమనీ కురవాలి ,,
 జడివానే కురవాలి ,,

ఈ పద్ధతిలో ఒకేభావంలో-అనేక తరహాలుగా పాడుతుంటారు. ఒక మండలంలో ఒక చరణం, మరో మండలంలో మరో చరణం తేడాలతో ఒకేమాదిరి పాటలు చాలా కనిపిస్తుంటాయి. వానదేముడిని పరిపరినిధాల వారివారి నమ్మకాలనుబట్టి ఆరాధిస్తారు పల్లెజనమంతా.

నాటుకున్న పరిచేలు మొనలు తొడిగి, వెన్నులువేసి పచ్చగా యెదిగి పంటలుపండాల్సి. అప్పుడు పండుగలు జరుపుకొంటారు. ఇంతకంటే రైతు ఏం కోరుకుంటాడు? మరేం కోరికలుంటాయి ఈ దేశ వెన్నెముకకు!

‘ఏరువాక’ అనేపదం తెలుగుజాతికి చిరపరిచితమైనదే. అందులోనూ తెలుగురైతుకూలీలకు మరీ పరిచయమైనది.

వానదేముని కనికరం కలగడం, చేరువులు నిండడం, తరువాత-ఏరువాకని స్వాగతం పలుకుతారు-చుక్కీ పెద్దలతో నాగళ్ళను అలంకరించి ఏరువాక సాగుతారు. ఆ సమయంలో పాడే పాటలు చాలా వున్నాయి-చూడండి :

ఒలియో ఒలియో ఒలియో

రాశీలుగలవాడా చార పొలిగాడా

పొలి...పొలి...

వెయ్యేలుగలరా పొలి

ఎయ్యేలు కెయ్యేలు ఎనబనూరేలు

పొలిపొలిలో ఎయ్యేలుగలా పొలి

పల్నాటి కాపోరు ఎటువంటివారు

గుండుపోగులవారు గుర్రాలవారు

దొప్పచెవులవారు దోలికడుపోరు

చేపతలపాగాలు చేతిరుమాళ్ళు

ఆయేలోసికాపోడు ఏమానిమొక్కె ?

నెలకి మూడొమ్మలు కురవమని మొక్కె

ఆ దక్షిణం మెరసిందో దరనిగరిదెల్ల

వడ్డాదికొండాను లొడ్డ వర్షంబు

మాడుగొల్ల కొండాకు మల్లెవర్షంబు

తూర్పు వర్షంబు తూలాకురిసేను

పడమటి వర్షాలు పట్టికురిసేను

ఆయడివార పెదచెర్వు అదిచాలనిండె

ముత్యాలయూచెరువు మూడుమడుపులు

నజ్రాల మాచెర్వు వాలుగమ్ములుగా

ఆ పొలాన్న శబ్దమన్నో మన పల్నాటి గలదు

ఆ బలభద్రుడిచ్చిన ఒకబద్ది పలుపు

జీలుగానాగలి జిల్లేడువేడి

నారాయణిచ్చిన నారమోకు

మువ్వలాముఠకాలి గవ్వల కాడి
 ఎల్లేడు కాపోడు చేనున్న కడకి
 ఏసేను కాపోడు ధరణిపైనిక
 ఏసినయి తనము ధరణిపై మొలచి
 మూడురోజులకి మొక్క మొలకారుపడెను
 ఆ అయిదురోజులకి మొక్కో ఎంతేరుపడెను
 మూడు నెలలకుపంట మూలాచొచ్చెనుగా
 పొలిపొలో ఎయ్యేలు గలవాపొలి !

ఏరువాకమ్మను పసుపు, కుంకుమలతో, పూలతో
 అలంకరించి, నిండారా ఆరాధించేవారి పద్ధతి ఈ క్రింది
 పాటలో బోధపడుతుంది.

ఏమికావాలీ ఏమికావాలీ
 ఏరువాకమ్మకీ ఏకావాలీ !
 ఎర్రఎర్రనిబంతి మూలాకావాలీ !
 ఎరుపుతేలుపురుబ్బు తెండకావాలి
 ఏమికావాలీ ఏమికావాలీ ?
 ఏరువాకమ్మకీ ఏమికావాలీ !!

పొలముగట్టుననిలిచి వేడుకోవాలి
 పసుపుకుంకుమలతో పూజనేయాలి
 తెంకాయ నడవప్ప చీసిపెట్టాలి
 ముతైదులందరూ పాటపాడాలి
 పాటపాడుతు తల్లి పాదాలు మ్రొక్కాలి
 ఆటలాడుతు తల్లి పూజలునేయాలి
 ఏరువాకమ్మనూ ఏమికోరాలి

ఎడతెగక సిరులివ్వ వేడుకోవాలి

పాడిపంటలుకోరి పరవసించాలి.

ఈ విధంగా ఎరుపురంగు కుంకుమలతో - పచ్చని పసుపు పూతలతో - రంగురంగులుగా వింత శోభను చేకూర్చు పూలహారాలు నిండుగా అలంకరించి - ఎండవెలుగులో - సింగారించుకుని వచ్చిన ముత్తైదువుల పాటల సందడితో ఏరువాకకు స్వాగతం పలికి - హారతులిస్తారు - ఈ తరహా ఏరువాక పాటలు ఎన్నో వున్నాయి.

పదములను పేర చాలా పాటలు ప్రచారములో వున్నాయి. వెన్నెల, వ్రభాత, తుమ్మెద పదములు మొదలగునవి.

ఈ తుమ్మెద పదములు అనునవి 12 వందల శతాబ్దం నాటికే - అంటే పాల్కురికికాలం నాటికే ప్రచారములో వున్నాయి. అంతటి ప్రచారంలోవున్న ఈ తుమ్మెద పదం సమిష్టిగానంగా (కోరస్) పాడుతూ చక్కని తాళం - రాగంతో ఊగుతూగుతూ ఉత్సాహంగా కోతలు కోసుకు పోతుంటారు. ఆ పాట మాధుర్యంలో మునిగి - వంతపదంగా “తుమ్మెదా” అని అంటూ శ్రమను మరుస్తుంది శ్రామిక జనాభి - అ శ్రామిక జీవితంలోనే ఏదో ఆనందం అనుభవించే శ్రామికహృదయం! ఆ కోవకే చెందే ఈ తుమ్మెద పదం గమనిద్దాం:

శివశివ అనమేలు - తుమ్మెదా

శివయంటేను వినమేలు ”

శివుని భక్తులారు ”

శరణన్న మేలే ఓ	తుమ్మెదా
శ్రీకంఠ డనుపువ్వు	”
మూడు లోకాములాయెనే	”
సాకారమై యుండు	”
పరమే కాంతమును జూడు	”
ముట్టి ముట్టని పువ్వు	”
అది ముట్టింది జగమెల్ల	”
అందీ అంటని పువ్వు	”
అది అంటింది జగమెల్ల	”
ముట్టకూడదే ఓ	”
ముట్టిపాయ లేవేనో	”
యివ్వనమందూనె	”
చాల పువ్వుల వాసన	”
కొవ్వీ నీ వెరుగావె	”
నీ నెవ్వ నేరమూల	”
ఆరురేకుల పువ్వు	”
అది మించిన వాసన	”
వేరు సేయక నీవు	”
శివునిచేరి భజించాలె	”
మేలు యెరిగి నీవు	”
కేళి జరించాలె	”
ఏడుగురు రాజులు	”
నీకు ఈడు జోడు బంటు	”
చూడపాడు జంపె	”

రూఢికెక్కుట మట్టె	”
ఆస సాపజాతి	”
వట్టి ఆసదీడు మంచి	”
మోసబోకు మట్టి	”
భక్తవాసికెక్కుట	”
అష్టదశముమీద	”
అంటి చరించాలె	”
కష్టము లెరుగావె	”
నీవు స్రష్టవై యుండూవె	”
తొమ్మిది వాకిళ్ళు	”
నీవు నమ్మి చరింతువె	”
మమ్ములలోన	”
నీవు నెమ్మదిగ వుండావె	”
అనాసతోటపువ్వు	”
నువ్వు ఆనక వుండావె	”
అందూన జిక్కిన	”
తోటమాలీచే బడుదూవె	”
నింగి నేలయూను	”
గంగా గౌరులంద్రు	”
ఉప్పొంగుచు నొకచోడ	”
వేయివిధాల నటించు	”
వేయి రేకుల పువ్వు	”
అది వెదికి కొనాలేవె	”
గదూరు నడుగావె	”

పూవుమధ్య చూపునీకు	తుమ్మెదా
గురునకు హరునకు	,,
అంతరువులేదు నిజము	,,
గురుపాద పద్మములు	,,
నిన్ను దరిశించమంటినే	,,
శివశివఅన మేలు	,,
శివయం టేను విన మేలు	,,

ఈ తుమ్మెద పదంలో ఎంతటి వేదాంత ప్రభోదం యిమిడివుందో గమనార్హం. అలాగే ఎన్నో వున్నాయి వేదాంత ప్రభోధంతో కూడిన తుమ్మెద పదాలు-మరొకటి మచ్చుకు :

తుమ్మెదా	ఓ	తుమ్మెదా
తోటలలోకీ		,,
చేలలోకీ		,,
పూలల్లోకీ		,,
వరిచేలలోకీ		,,
ఇరగబడొచ్చింది		,,
దేవసిరినంది		,,
తేరగ వచ్చింది		,,
గొంతెమ్మ పెంచేన		,,
గొలుసులనందీ		,,
ఈనిన వరిచేలు		,,

ఈదవడ దొక్కింది	తుమ్మెదా
అల్లము చెడ తిని	,,
పేడకడి వేసింది	,,
అంతటికే ఆసేను	,,
కాపన్న వచ్చాడు	,,
ఎక్కడిది ఈనంది	,,
ఏడాది ఈనంది	,,
పండిన పరిచేలు	,,
పాయలడగ దొక్కింది	,,
కట్టండి నందీని	,,
గాజల్ల శాలాన	,,
వేయాలి నందికి	,,
ఏడుకట్లా చొప్ప	,,
పోయ్యండి నందికి	,,
గోలాన కుడితి	,,
అంటూనే కాపన్న	,,
గొంతెమ్మ మెడకు	,,
మేడల్లో గొంతెమ్మ	,,
ఏలాగునుందీ	,,
ఉయ్యాలలో గొంతెమ్మ	,,
ఊగుతున్నాదీ	,,
ఊగుగు గొంతెమ్మ	,,
చెరువులూ నింపిందీ	,,

ఎక్కడిది యీనంది	తుమ్మెదా
ఏడాది యీనంది	,,
గొంతెమ్మ పెంచిన	,,
గొలుసులా నందీ	,,
మానంది కొట్టదు	,,
మమ్ముల తిట్టొద్దు	,,
మానంది బందెలా	,,
మేపించుతామూ	,,
సోలతో సోలెడూ	,,
మాడలేనుకొని	,,
ఇదిగోర కాపన్న	,,
మానంది బంది	,,
ఇక్కడకు తీరదు	,,
మీనంది బంది	,,
తవ్వతో తవ్వెడు	,,
మాడలేనుకొని	,,
మానతో మా నెడు	,,
మాడలేనుకొని	,,
అడ్డతో అడ్డెడు	,,
మాడలేనుకొని	,,
కుంచముతో కుంచెడు	,,
మాడలేనుకొని	,,
పన్నెండు చెంగులు	,,

పట్టుపంచెలనూ	తమ్మెదా
పట్టుమన కాపన్న	”
పైమీద కప్పింది	”
చాలునని కాపన్న	”
సంతోషపడ్డాడు	”
మేడలోగొంతెమ్మ	”
ఏలాగునుందో	”
పొరుగుూరి చేలోకి	”
పోబోకునంది	”
పొరుగు బంధులు	”
తేబోకు నందన్న	”
కట్టడి నందిని	”
గాజల్ల స్థంబాల	”
వెయ్యండి నందికి	”
వెయ్యకట్లా జొన్న	”

ఉడుపు ఉడవడం, వరికలుపులు, కోతలు, కట్టుడు మొదలగు సమయాలలో పాడే పాటలు, వినిపించే వరుసలు— ఆ సమయంలో కామందుల మీద విసిరే విసుర్లు, వెక్కిరింతలు వేళాకోళాలు వింటూనే ముచ్చటగా—వినసాంపుగా వుంటుంది. అటువంటి పాటలలో కొన్ని

ఉదయం సింగారించుకుని పనులకి వెళ్ళే కూలిజనం ఎంత హడావిడిగా వుంటుందో చూడండి:

అద్దారి కోతలకూ యెల్లాద్దారే
 అద్దరూపాయి డబ్బులకు అసలేరాను!
 చుక్కాపొడిసినయేలకి సోకూచేసుకుని
 లచ్చినాతోరాయె యెల్లాద్దారే !
 సెవిలోనా కమలా లెట్టి ముత్తాల బావీలెట్టి
 సుక్కాలరయికా తొడిగికరగంచు నీరాగట్టి
 కళ్ళకు కాటూకెట్టి అద్దారికోతలకీ యెల్లాద్దారే -
 నాసోకూకేమీగానీ నీసోకూసూసుకోరా
 మూటాముల్లెకట్టుకోసీముందు నేనొత్తు
 నురా—

కాయపంచ కట్టుకోసీ కిరుచెప్పలు తొడుగుకోని
 పొన్నుకర్రా చేతాబట్టి పోకక త్రిమొల్లో చెక్కి
 అద్దారి కోతలకూ ఎల్లాద్దారే -

గిత్తాదూడని ఎంటా బెట్టుకు
 కోడిపిల్లని సంకా బెట్టుకు
 పొగసుట్టే నోటో పెట్టుకు
 పొగలొత్తును లేసీరారా
 అద్దారికోతలకూ యెల్లాద్దారీ...

అలాగే దినచర్య పరిచయంచేస్తూన్న మరో పదం
 వినండి:

వాడినిండా పసుపేస్తో ఒయ్యారమేమే
 గునాసారి గున్నమ్మ!
 పొద్దున్న నువులెగసి పొలానికెళ్ళే "
 ఎండెక్కినూరీడు కొండెక్కినూశాడు "

గంపకించాకోడి కుయ్యెనికూసె గునాసారిగున్నమ్మ
 గుట్టెక్కినూత్తాడో గంజోతుకాపు "
 మద్దేన్నం ఏలపుడు మరిదప్పికేత్తే "
 నల్లిగంజికాస్త తాగేవుండు "
 ఆకుమళ్ళలోనూ ఆకెండిపోయె "
 తోడండిసీరంత బావుల్లానుంచి "
 కుప్పానూర్పులకాడ కూకున్నావేమె "
 పండినా సేలోకి పయనామైయెల్లీ "
 కొయ్యండికోతలు కొడవళ్ళబట్టి "
 కొయ్యండి కొయ్యండి కుంచాలతోటి "
 ఎయ్యండి బళ్ళాకే ఎగుడుదిగుడూలేక "

వరిపొలాలలో గుంపులుగాచేరి వరినికోస్తూనో, కడు
 తూనో "జుయ్"మనే వరుసలో కోరన్ సాంగ్గా పాటే ఈ
 పాట మరీ ఉత్సాహంగా వినిపిస్తుంది:

ఎలేమాను ఎలేమాను ఎలేమాను ఓహో
 ఈతాచెట్టుకు నుచ్చేనేసి ఈతాపళ్లు కొయ్యాబోతె
 ఎలేమాను ఎలేమాను ఎలేమాను ఓహో
 ఈతాముళ్లు రొమ్ముగుచ్చే సన్నరవికా సగముతడిసె
 ఎలేమాను
 రాజుకోడుకు రాతిఓడుపిల్ల వంకాసూసినాడు
 ఎలేమాను
 ఓరానూపుసూసినాడు పిల్ల చూడ సకిలించినాడు
 ఎలేమాను

పిల్లదాపుకూ వచ్చినాడు రాజవంకా సూసెపిల్లా
ఎలేమాను

గడగడమంటూ ఒణికినాదీ రాజకుదండం పెట్టినాదీ
ఎలేమాను

మాటవినకారాజ వెంటనే పిల్లనుచేరీ ముద్దెట్టినాడూ
ఎలేమాను ఎలేమాను ఎలేమాను ఓహో!

తుమ్మెదపదముల లాగానే వెన్నెలపదాలు చాలా
వున్నాయి. ఈ వెన్నెలపదాలు, చందమామ పదాలు
ఎక్కువగా శృంగారపూరితం, ఆనంద కోలాహలంగానూ
కూడిన భావ పదజాలంతోనిండిన నిండుకుండలో నీటితలుకలా
వుంటాయి. అలాటిదే ఈ వెన్నెలపదం పరికించండి. ఈ
పాటను గుంపుగాకలిసి మధ్యలో ఒకబుట్టు అందులో ఒక
వరికంకు, లేదా జొన్నకంకు పెట్టుకొని గ్రామంవీధుల్లో
పాడతారు:

ఆగరగ పట్టింది	యెన్నెలా
నీళ్ళకు వచ్చింది	"
పాపిడి సెట్టెక్కి	"
పలుకర్ర నయిరిసి	"
పగడాల రాయెక్కి	"
పలువరుస తోమింది	"
ముత్యాల రాయెక్కి	"
మునివళ్ళయినతోమె	"

సలుపైన రాయెక్కి	యెన్నెలా
నాలుకైనగీసె	”
ముడికెడు నీళ్ళల్లో	”
మొకమైన కడిగింది	”
చారెడు నీళ్ళల్లో	”
జబ్బాలు కడిగింది	”
చుట్టజలతామసాపు	”
సొమ్ములు సుట్టింది	”
ఆగరగ ముంచింది	”
ఒడ్డునా ముంచింది	”
అటుయిటు సూసింది	”
ఎవ్వరూ లేరాయె	”
కట్టమీద కామన్న	”
గరగెత్తిపోరయ్య	”
నీకుగరగెత్తితే	”
నా పాడియావూ నిస్త	”
నీ పాడావు నాకొద్దు	”
నీగరగనేనెత్త	”
నాకు గరగెత్తితే	”
నా గున్న ఎద్దునిస్తాను	”
నీగున్నయెదునాకొద్దు	”
నీగరగ నేనెత్త	”
నాకు గరగెత్తితే	”

నానాగరం యిస్తాను	యెన్నేలా
నీ నాగరం నాకొద్దు	"
నీ గరగ నేనెత్త	"
అంతెత్తె నీ మనసు	"
నేనె వస్తాను!	"

కల్లాలతో నిండి - రకరకముల భావాలకు నిలయు
మైన యిటువంటి పదాలు ఎన్నో!

సంవత్సరమూ కష్టపడి పొలాన్ని దున్నుకొని, ఆకు
నూర్చుకొని, కలుపులు తీసుకుని, నీరెట్టుకుని, కావలా కాను
కొని, నరి కోసుకుని - కొట్టుకుని కుప్పపోసిన భాగ్యరాశిని
చూస్తూంటే - శ్రమించిన కూలీకీ, అందుతోనే రైతునా
ఎంతటి ఆనందం! - అంతటి ఆనందంలోనూ దేవుడిని మనస్సు
లేని హృదయంలోని గొప్పతనం గమనార్హం! చూడండి వాడు
భాగ్యరాశిని చూసి ఎలా మురుస్తున్నారో :

ఒలియొ ఒలియొ ఒలియొ ఒలియొ
రా వేలుకలవాడా! రార పోలిగాడా
రా వేలుమీవయ్య రాశిమీదయ్యా
పోయెర పోలిగాడు పొన్నలుదాటి
దాగెరా పోలిగాడు దండకట్టుల
కోడెలు తొక్కంగ కొల్లలై రాశి
ఎద్దులు తొక్కంగ ఎదిగెరా రాశి
దున్నలు త్రొక్కంగ దిన్నెలై రాశి

పెయ్యలుక్కుంగ పెరిగెరా రాశి
 శ్రీశైల పర్వతము శిఖరేల రాశి
 తిరుపతిగట్టులా దివ్యమై రాశి
 కాళహస్తీలాగు కళలూరె రాశి
 కోటప్పకొండలై గొప్పదీ రాశి
 మంగళాగిరిలాగ పొంగెరా రాశి
 వేదాద్రిగట్టులా వెలిగేరా రాశి
 దుర్గమ్మగట్టులా తోచెరా రాశి
 సింహాద్రిగట్టూల చెన్నెందొ రాశి

తను కష్టపడి పండించుకున్న పరికుప్ప తన ఆరాధనా
 దైవగులైన తిరుపతికొండలాగా, మంగళాగిరిలాగ, సింహాద్రి
 గట్టులా తోపిస్తూంది. ఇదే పదములు కలిగిన మరోపాట
 కూడా వుంది. అది చూడండి :

ఒలే ఒలియ ఒలియో ఒలియా
 రావేలుగలవాడా రార పొలిగాడ
 రావేలు పదివేలు రాశి పదివేలు
 రావేలు నీదయ్య రాశి మాదయ్య
 పదివేలుగలవాడా రారా పొలిగాడా
 పదివేలు నీదయ్య పంటా మాదయ్య
 నూర్వేలుగలవాడా రారా పొలిగాడా
 నూర్వేలు నీదయ్య నూగు నీదయ్య
 వెయ్యేలుగలవాడ రారా పొలిగాడ
 వెయ్యేలునీదయ్య వెన్ను మాదయ్య

కోటివేల్లంవాడ రారా పొలిగాడ
కోటివేలు నీదయ్య కొండ మాదయ్య
పోయెను పొలిగాడూ పొన్నూనూదాటి
వచ్చెనే పొలిగాడూ పరగాణిబాట

వా'యెక్కి పొలిగాడు లాలా లాడంగ
కుప్పెక్కి పొలిగాడు కూకా వేయంగ
మర్రెక్కి పొలిగాడు మాటలాడంగ
జువ్వెక్కి పొలిగాడూ జూదమాడంగ

రాసెక్కి పొలిగాడు రంపటిల్లంగ
పొలిగాడు గొట్టంగ వా'గాయె రాశి
పెయ్యిలూ ద్రొక్కంగ పెరిగెనే రాశి
దున్నలు ద్రొక్కంగ దిన్నాయె రాశి
కోడెలు ద్రొక్కంగ కొనసాగె రాశి
కొండవీటి కొండలూ దొప్పాయె రాశి
తిరుపతికొండలే తీరెనే రాశి
రామలక్ష్మణులై రానూలు గలవు.

ఈ విధంగా ఒకేమాదిరి భావంతో - ఒకే సమయంలో
పాడే పాటలూ, పదాలూ చాలా కనుపిస్తాయి.

రెక్కాడితేనేగాని ఊక్కాడదు. అంతకన్నా ఈ జీవి
తాలు నొచుకోలేదు. అంతమాత్రంచేత నిరుత్సాహం పడదు -
పైగా ఆ శ్రామికజీవితంలోనే ఎన్నో సాఫల్యా - ఉపాయా
ఉత్సాహాలూ రంగరించుకుని, సృష్టించుకొని అనందం అను
భవిస్తారు - ఉన్నదానితో తృప్తిపడి, పెట్టిపుట్టిన కాశిని గంజి

పిల్లకే శంకృతి చెంది, ఆ వెన్నెలవెలుగులో, ఆ చెట్లనీడలో,
పాదాలలో, చేతులలో శ్రమిస్తూ శ్రమను మరిచిపోయి సర
దూర గింటలనూ, గజాలనూ సునాయాసంగా దొర్లిండుకు
పోతాడు - ఆ తరహా పాటలు కోకొల్లలు ఈ వాఙ్మయ
క్షేత్రంలో. మచ్చుకు కొన్ని విందాం.

రాయినా శందనాలో ఓయి బొమ్మల బొమ్మలాల||

రామలచ్చల్లాటి రాజులు లేదు

నీతమ్మలాటి యిల్లాలు లేదు

రాయినా.....

ఉత్తర వచ్చింది ఎత్తరగంప

కారుమేఘం లాకాశమంతు

రాయినా.....

కోలకల్లో పరిసాలు కావాలి

ఎకరానికి బ్దులు పండాలి

రాయినా.....

నీరుపెట్టి దుక్కుదున్నాలి

దుక్కుదున్ని మొక్క నాటాలి

రాయినా.....

పల్లెలు బాగుండాలి

పట్నాలు బాగుండాలి

రాయినా.....

పైకుకంకులమీద పిట్టలు వాలాయి

ఇల్లాగ రమ్మిలో పిట్లోడ

కొట్టకుండ నువ్వు తిట్టకుండా నువ్వు

అందరిల బెదిరిస్తే అవతలకు పోవురా
రాయినా.....

చూడండి - కొత్తగా వ్యవసాయంకు దిగే రైతుకు కూడా, చేయించే వ్యవసాయ కూలికీ కూడ తొలకరిలో వర్షం అవసరమనీ, ముందు నీరుపెట్టి తర్వాత నేల దున్నాలనీ, దుక్కదున్నాక మొక్క నాటాలనీ పాటల్లో, మాటల్లో వ్యవసాయ శాస్త్రం ఎలా ప్రబోధిస్తుందో జాతి జీవనానికి కావలసిన ఎన్నో రహస్యాలు ఈ పాటలమధ్య మాటల్లో దాగి వున్నాయన్నది యిక్కడ గమనార్హం.

వరి కలుపులకూ, చేను కోతలకూ సంబంధించిన ప్రతిదీ సమష్టిగా (కోరిక్) పాడేదే—

పుట్టమీదా పాలపిట్టోయ్ నాసామి

కొట్టబోతే తేలు కుట్టేనోయి!

మంతరించే జానలుంటే నాసామి

మల్లెమొగ్గా పానుపే దూనోయ్!

నేలనేలా నెల్లి కూరోయి నాసామి

పాలపాలా బలుసుకోరోయి!

వాలుగొమ్మా చింతచిగురోయ్ నాసామి

నండిపెడితే పలపు తీరేనోయ్!

అగుగుమీదా అరటిపండ్రోయి నాసామి

పండుమీదా మనసులుంటే నాసామి

సంత వేసినపండు రాదోయి!

ఎర్రచెరువు గట్టుకాడా నాసామి

చెప్పరాని దుఃఖ మొచ్చిందోయ్!
 ఎడకేసే పోలికేకా నాసామి
 నాకు యేస్తే నేను రానోయి!
 నూపులేలా నీకు పోరా నాసామి
 మాటలుంటే చేరి చెప్పోయి!!

—కూలిపిల్ల అయినంతమాత్రాన, కులం చిన్నది
 అయినంతమాత్రాన వ్యక్తిత్వం ఎక్కడికీపోతుంది చెప్పండి—
 ఎంత గాఢంగా ప్రేమించే ప్రేయిడైనా ఎడను పిల్చినట్లు
 “యేయే” అని పిల్లను పిలుస్తే కోపంరాదూ? — అందుకనే
 ఎడకేసే పోలికేక నేస్తే నేను రానని నీక్కచ్చిగా చెబు
 తూంది.

చిక్కుడూ ఆకులు వెన్నియల్లో
 శివసుద్దులుగట్టి వెన్నియల్లో
 చెయ్యేరునే బోదు చుట్టాలజూడ
 ఆక్కడెవరున్నారె ఆంభోంజ రాజు

మా అమ్మ తమ్ములు మాకు మేనమామలు
 మనుగన్న తండ్రికి బావమరుదు అమ్మ
 బావమరుదులుగూడి బాయి తోడించెరి
 బాయిలో వున్నాది బంగారు బిందె

బిందెలో వున్నాది చామంతికట్ట
 కట్టలో వున్నాది చిన్నపు మంచం
 ఆ చిన్న మంచానికే నన్నని నులక
 దానిమీద పండేటి జాణ తెవరమ్మా

వనిజేసి లక్ష్మమ్మ పనిశించి నాది
 విసివకరలతోటి విసిరిలేవన్నా
 విసిరినా లేవదూ విరజాజమొగ్గా
 కొబ్బరి ఆకులతో కొట్టి లేపమ్మా
 కొట్టినా లేవదూ కోమటోరి పట్టి
 దొప్పళ్ళ గంధంబు గుప్పి లేపమ్మా
 గుప్పినా లేవదూ ఈ గురిజల బంతి
 దొడ్లో పసుపులెళ్ళె - దోరెండ లొచ్చె
 ఇకనన్న లేవదే దొడ్డవారి బిడ్డ
 మందపసులెళ్ళె మారు ఎండలెక్కె
 ఇకనన్న లేవవే మాయింటి కోడలా॥

ఈ వరి కలుపు పాటలో కోడలును లేపడం - వర్ణన
 ఎంత ముచ్చటగా సాగిపోతుందో చూడండి —

మంచి పనిఎద్దడిగావుంది - పండి ఒరిగున్నాయి
 వరిచేలు - జనమే దొరకడంలేదు. కోతకు మనుషులను
 పిలుస్తూన్నాడు ఓ బంటా కూలన్న —

కూలికొత్తావంటె పిల్లమరీ

కూలంటె కులాస అయ్యా మాకు!

నేతకొత్తావంటె పిల్లమరీ

నేతంటె నేటోను అయ్యా మాకు!

ఊడ్పుకొత్తావంటె పిల్లమరీ

ఊడ్పుంటె ఊగులాట అయ్యా మాకు!

కోతికొత్తావంటె పిల్లమరీ

వమ్మా! గోతంతు కోలాటం అయ్యా మాకు.

సరే! నాకు కావలసింది. కోతకు మనుషులే కోలాటం
వేస్తాం రా' అని కోతలకు బయలుదేరారు - చేను
కోస్తూన్నారు:

కోతకొయ్యండమ్మలాలా సేలు

కోరుకున్నా మమ్మలాలా!

ఆరుమూడు కాలమైన

అసరుకవరి కొసరులేదు

॥కోత॥

సోడిసేలు యెన్నులేసి

సోలెడు గింజలుకై తె

పాలికాపు బత్తాలకు

వనికొచ్చును కొయ్యండి

॥కోత॥

దసరా భోగాలం లే

ఆసరా తీరుస్తాయి!

పసరానికి కసవుం లే

భాగ్యలే పంజాయి!

॥కోత॥

సాలొచ్చిన మహారాజు

సెయిములగా యిస్తాడు!

కాసుసేత పడితేను

గగనమందేనుసేను

॥కోత॥

— ఈపాటలో ఎంత నిండుహృదయం కనబడుతుందో!
పంట బాగా పండాలిట, తమకు నాలుగు కాసులురావాలిట,
అలాగే—

“కొయ్యండిల్లా కొయ్యండి

కోసీ బయిపూతెయ్యండి

వానలవరదల వంగినసేను
 వెన్నులు ఈనిన వన్నెలసేను
 తిన్నగదీసి మొదలూకోసీ
 పనలన్నీనీ పంజెట్టావా
 గింజలు, బందలు పడిపోకుండా
 పొందుగ వెన్నులు కొయ్యండల్లా
 కాలంనూతై సీతాకాలం
 కొడవలిపాటూ జాగ్రత్తరా
 కాలూ సెయ్యి ఆడితేనే
 కుండలూ కూడా కనిపిస్తాదీ—

పనిచేస్తూకూడా ఆ పనిలో మెలుకవలని గురించీ,
 జాగ్రత్తలను గురించీ హెచ్చరించుకోడంలో వారి అంతర్గత
 విశాలత్వభావం సుభోదకం కావడంలేదూ.

విచిత్రంగానే కనిపిస్తుంటుంది దేశీ సారస్వతం పరి
 కీర్తనం. ఆ పాటల్లో దాగిన పదాల భావాల కలియక
 లోని అర్థం - పండితులకు సవాలు పలకడంలాంటివి.
 జాతికి నీతిని, దేశానికి బోధననూ, హృదయానికి శాంతిని,
 జీవితాలకి క్రాంతిని, బాటలకు కాంతిని యిచ్చే భావాలూ,
 పదాలూ యిందులో కోకొల్లలు. దేశీ శాఖలో ప్రతి పనికీ
 పాటలు వినిపిస్తాయి - మానవుడి జీవితచర్య యావత్తూ -
 పాటల్లో ప్రతిబింబించి పలుకుతాయి! లేచింది లగాయిత
 నిదురించేవరకూ అన్ని పనులకూ పాటలు. విడ్డూర్యం
 కాదూమరి? చూడండి :

శ్రామి క.
సారస్వతము

8

పాటలేనిదే బ్రతుకేలేదా అనిపిస్తుంది! లేచింది మొదలు పడుకొనేవరకూ - ఆటకు పాట, గెంతుకు పాట, నిద్రకు పాట, పనికి పాట, వెక్కిరింతకు పాట, పూజకుపాట, నీతికిపాట, పాపకుపాట, అటుచూసినపాట. ఇటుచూసినపాట, బతుకేపాట-శ్రామికులు ఏవనిచేస్తున్నా పాట లేనిదే చేయకు, బండతోయడంనుంచి వగ్గంపట్టడంవరకూ; చెట్టుకొట్టడంనుంచి గట్టుతవ్వడంవరకు, చేను కోయడంనుంచి ధాన్యం మూట కట్టడంవరకూ; బెల్లు తవ్వడంనుంచి ఏతం వేయడంవరకూ; కర్ర పట్టడంనుంచి కొడవలి ధరించడంవరకూ; సూరీడు లేచింది మొదలు పడుకొనేవరకూ పాట-అందుతో పని - అదే బ్రతుకు ఆ జాతకాలకు-అదే వారికి నిత్యకార్యక్రమం.

నేడేకాదు నాడూ మన భారతజాతి జీవనంలో కదురు చాలా గౌరవం అందుకున్న పని! రాత్నంలేని కొంప లేడేమో ఆ రోజుల్లో. “కవ్వమాడని యిల్లు, కదురుతిప్పని కొంప, మగ్గము లేనూరు కానరాదుట!” - నిజమే! నేడంతే యంత్రానూ, తంత్రాలు, మంత్రాలు వచ్చి కదురు కవ్వం, మగ్గం మూలకు నెట్టబడ్డాయి కాని, ప్రాచీన భారతంలో ఈ మూడూ మన జాతి జీవనానికి బలమైన వృత్తులేమరి!!

కదురుపాట - (రాత్నం)లో ఎంత సంతృప్తి కను పిస్తూందో వినండి :

అందచందములేని ఆడకూతురికి
అందమేరువరుచు ఆ పత్తిచెట్టు!
పాడిపంటలున్న బంగారమిచ్చు
పైడిపత్తినిపెంచ బంగారు హెచ్చు!
పాలుపెరుగులున్న పాపలకొరకు
పత్తి నూలుదీయ పాతలకొరకు!
కవ్వమాడని యిల్లు, కదురు తిర్పనికొంప
మగ్గములేనూరు మరి గానరాదు!
రాత్నాల మ్రోతమ్మ రవ్వలామ్రోత
కనకగిరి గొల్లారి కవ్వాల మ్రోత!
ఏకుల్ల రాత్నము కాళ్ళ సంకెళ్ళు
కలవారి అల్లుడి కాళ్ళ సంకెళ్ళు!
ఏకేకు ఒకబార ఎల్లుండి సంత

నాయేకులయిపోయె నాకేమిచింత!

పుంజమ్ము నూలుకు పోగుతక్కున

కొండమీద పొద్దుంది కొట్టబోకత్త!

చేసివారొస్తారు చెప్పబోకత్త!

— తోటలకు నీరుపెడుతూ పాడుతున్నారు :

ఊడ్పులా కాలాన

ఒద్దన్న మొగుడు!

కోతలా కాలాన

కోర్ రమ్మన్న!

ఏమిరా ఓ బావ

ఏమిరా నీవు?

ఆలికన్నం పెట్టవు

ఊరి కుపకారమా!

ప్రజకి పెళ్ళాడాకాని

కూడెట్టడం నా కులానలేదు!

అల్లాగ సెబితేను

బోడిగొల్లొడ

పిల్లల్ని కంటావ

సిగ్గు లేకుండ!

పిల్లలంటే భాగ్యం!

మొగుడంటే దుఃఖం!

మొనగాడ వయ్యార

మోమాటం లేక!

పొద్దున్నె పోతాను
మాపటికి వస్తాను!
నీ సోకులకు నేనేమి
అడ్డు వచ్చాను?

— సంపాదించకుండా వుంటూ పిల్లలిని కని తనకేం
వట్టనట్లు వుండే మగవారికి యిదో వెక్కిరింతే. అయితే తను
సంపాదనపరుడు కాకనో, లేదా పొద్దున్నె పోయి మాపటికి
వచ్చే చిన్న కూలీ కనుకనో - ఇంటిదాన్ని ఏ అడ్డంలేకుండా
సోకులకు జల్సాగా విదిలాడు!

— చేనులో అకు నూరుస్తున్నారు - రంగురంగుల
దుస్తులూ, రంగైన పూలకొవ్వలూ, ఖంగ్ ఖంగ్ మను
కంతాలూ, ఓ! కోలాహలంగా వుంటుంది:

ఒయ్ రాజ ఒయ్ రాజ
ఒయ్ రాజ!

ఓరాకూర్చున్నట్టి	ఒయ్ రాజ
ముక్కుకాడున్నట్టి	"
తప్పాకాలున్నట్టి	"
దిబ్బముక్కున్నట్టి	"
ఒయ్ ఒయ్ ఒయ్ రాజ	
ఒయ్ రాజ!	"
నెత్తినెన జట్టలేదు	"
కత్తి పదునులేదు	"
కగికికైనమాపు అసలేలేదు	"

ఏతమెక్కినవాడు ఏరుకట్టినవాడు
ఏటేట పంటలతోయెలగాలి పదివాళ్ళు!!

ఇదీ ఏతాముపాటే - గాని, ఈ ఏతాముద్వారా
తను అనుభవించే కష్టాలను వినిపిస్తున్నాడు:

ఏటికేతంబట్టి వెయిపుట్లు పండించి
ఎన్నడూ మెతుకెరుగరన్నా! నేను
గంజిలో మెతుకెరుగరన్నా!!

కాలేయి కడుక్కొని కట్టమీద కూచుంటే
కాకితన్నీ పోయెరన్నా - కాకి
పిల్లతన్నీ పోయెరన్నా!!

పోరుకూజాల్లేక పోయికాడ కూచుంటే
పోరితన్నీ పోయెరన్నా - పోరి
తల్లితన్నీ పోయెరన్నా!!

చుక్క పొద్దున లేచి బొక్కెనెత్తబోగ
బొక్కబోర్లా బడితిరన్నా!
నాదేటి బ్రతుకాయెరన్నా!
నేను నాడే చావకపోతిరన్నా!!

ఈ యేతాము పాట-అందలి నిరాశ, దురదృష్టము
చూస్తే - ఈ క్రింది పాట జ్ఞప్తికి వస్తుంది.

ఎన్నాళ్లు పాటుబడిన
ఈగుణవమే మిగులు

ఎందుకోయీ జన్మ - ఓరన్నా !

మాటిమాటికి

తనికి సే త్రమంటరు

సీటిలేకుండా రాలేదు

కూపుకూ

అడ్డాకుకూ

ప్రక్కన మరోపిల్ల అడుగుతూంది:

ఎవుడోలెంకీ ఆ సోకుదారు నాయాలు?

ఏటమ్మానిల్లీసి అడుగుతుండు?

తన సమాధానం: ఎవరూనేదే మన చింగం పిల్చెంకన్న
మనువడు. ఈమదైన పారెట్టు గార్డయినాడు

దించునీదీ నెత్తిబరువూ

సూపించునీదీ సీటిపిల్లా

కూపుసీటి కాకపోతే

ఆపుసేత్తనమ్మా

కేసు పూపుసేత్తనమ్మి

పిల్ల అంటున్నది: పూపుసేసినట్టే వున్నవు బాబూ!

అడ్డాకుల మాటబాబు

సెడ్డా బరువుందిబాబు

ఎత్తితే దించలేము

దించితే ఎత్తలేము

సెప్పరాని కాడుంది

యిప్పి నూసుకో సీటి

అ త డు :- వంశేయమంటావేపిల్లా ఉద్యోగదరమం
ఒడి నొడతలుపడి
సీటి తడిసిందేవమ్మో

పిల్ల :- బాబుసేతికి తడితగిలిందా!

అ త డు :- మీదనున్నాయే గదుపిల్లా ఆటికిరాసేస్తాను.
ఒద్దోయ్ బాబు
గాడ్డుబాబు
సంతర్పణ తింటారు
మంచిది ఈ అడ్డాకు

ఎటోరిబాబు

సీటిమాటికి

సీటి నూపమంటరు

మాటిమాటికి

తణికిసేత్త మంటరు

సీటిలేకుండ రాలేదు

కూపుకూ అడ్డాకుకూ

ఊడ్పులు - ఆ మాటలోనే ఎంతో బలం కనిపిస్తుంది - ఎంతపని, ఎక్కడికెదరి, తండాలుగా కూశీలు, బళ్ళు, ఆకు, నీరు, ఓ! ఆ కోలాహలం, పచ్చని వరిఆకు ఊడుస్తూ, పాటలు పాడుతూ, పిట్టలు ఎగురుతూన్న ఆ దృశ్యం - ఎంత అందమైనది - ఈ ఊడ్పు పాట-వినండి:

నోమి నోమన్నారె	తుమ్మెదా!
నోమన్నలారా	”
కలువరేకులె కళ్ళు	”
కలికి సీతమ్మావి	”
ఆ అందచందాలు	”
అవనిలోనే లేవు	”
బంతు లాడబోయె	”
సీ మంతి సీతమ్మ	”
సీత బంతుల యాట	”
చిలుకలే చూశాయి	”
సీత చెలికత్తెలె	”
సిగ్గులే పొందారు	”
అంతలో నాబంతి	”
అరచేతిలో పడి	”
జనకుడు తెచ్చినా	”
శివునింటి కింటికి	”
దోరలుచ పోయింది	”
సీత చెలులను చూసి	”
నవ్వుచూ పలికింది	”
అమ్మ అతివలార	”
నా అందమైన బంతి	”
పెట్టె క్రిందకు పోయె	”

తీసి యివ్వారమ్మ	తుమ్మెదా!
చెలులు అందరుగూడి	”
చేతులు కలిపారు	”
సత్తువలు చూపారు	”
బలములే చూపారు	”
శివదేవుడి యిల్లు	”
కదలా కెపోయెను	”
నవ్వుచు సీతమ్మ	”
అంసనా గొచ్చింది	”
తామరలె చేతులు	”
అరికాళ్ళు బంగారు	”
అతిసులువుగాను	”
అవలీల నెత్తింది	”
జనకుడె చూశాడు	”
దేవతలు చూశారు	”
పుష్పవృష్టి కురిసె	”
దేవదుందుభు లెల్ల	”
దేవఘోసలు చేసె	”
జనకు డంతటతోను	”
జానకొద్ద కొచ్చి	”
సంబరముతో తాను	”
తన పంతమె పలికాడు	”
కన్నతల్లీ నిన్ను	”
పొగడతరమూ కాదు	”

దేవతలె జంకారు	తుమ్మెదా!
రాక్షసులు రానేరు	"
నరుల వశమూకాదు	"
నీ బలము చూడంగ	"
నా మనసు పొంగింది	"
నీ బలము మించిన బలము	"
నే నవని చూడాలేదు	"
ఈ విల్లు విరిచేటి	"
వీరునకె నిన్నిత్తు	"
సీత సిగ్గుతోటి	"
చెలులాతో చేరింది	"

బరువు పని చేస్తూన్నప్పుడు పాడేపాటలు అనేకం అనేక రకములు వున్నాయి - ఎత్తే, నీటిమీద నడిచే పడవ బరువుకూ, నేలమీద దొర్లే రోడ్డు రోలరుకూ ఒకేపాట అత కదు. భావాలూ, మాటలూ ఒకలా కనుపించినా - ఎత్తు గడ - తాళం మరోలా సాగుతుంది. పాటను ఆధారం చేసు కుని పడవగాని, రోలరుగాని సాగవు. వాటి బరువును ఆధారం చేసుకొనే పాట - బంటా సాగుతుంది. సాగడమేమిటి? ముందుకు పరిగెత్తి బరువున్న పనిని పదిల పరుస్తుంది-!! రోడ్డురోలరు పాటలు, పడవ పాటలు ఈ తరహా క్రిందకే వస్తాయి - ఈ బరువు పని పాట పరికించండి :-

జంబైలే జోతులంగదు
అవుర, అవుర, మన్నోళ్ళబ్బయి ||జం||
నీకు బాదులేదు, జోరులేదు "

నీకు రోగంలేదు మీసంలేదు ”
 నా చల్లనీళ్ళు అల్లిమొగ్గ ”
 నా ఉడుకునీళ్ళు ఉల్లిపువ్వు ”
 కాకి దుస్తులు కట్టుకొని ”
 కాకినాడకు పోతుంటే ”
 కాకిపిల్ల నెత్తిమీద ”
 కావు కావు తన్నింది ”
 కడవమీద కడవపెట్టి ”
 కాకినాడ రేవుకెళితే ”
 కాకినాడ కలకటేరు ”
 కడవదించే కాగలింపే ”
 బిందెమీద బిందెపెట్టి ”
 భీమఝోలు రేవుకెళితే ”
 భీమఝోలు మునసబు ”
 బింది దింపి మాటలాడే ”
 ముంతమీద ముంతపెట్టి ”
 ముంజవరం రేవుకెళితే ”
 ముంజవరం మొగోడు ”
 ముంత దింపి ముద్దులెట్టే ”
 ఆ! జంబైలే జోతులంగరు
 ఆ!! జంబైలే జోతులంగరు!!

పసుపు తోటలలో పసుపు ఏరుపాట యిది. దీనిని ఎక్కువగా పాడేదీ, పని చేసేదీ ఆడవారే - ఈ పసుపు వారి మాంగళ్యరూపమేగా?

నీలాటి రేవంత

నిగ్గు జేలిందీ

ఏ చేడ కడిగిందీ

ఈ ఛాయావసువు !

పచ్చిపసుపు బావల్లా

మరదా లాడిందీ!

అనప్పసుపు అన్నల్లా

చెల్లెలాడిందీ!!

కొట్టు పసుపు కొడుకూలా

తల్లి ఆడిందీ —

కొడుకూలా తల్లియే

తానూ గోపమ్మా!

గొంతయాడిన పసుపు

గోప పూఛాయ

అన్నల చెల్లెలే

తానూ అమ్మాయి!

అతివ ఆడినపసుపు

ఆపపూఛాయ,

బావల్లా మరదాలె

తాను అమ్మాయి

పణతిఆడిన పసుపు

బంగారుఛాయ.

ఈ బస్తా బరువుపని పాట చూదాం :—

వస్తావటోలె పిల్ల
 వస్తావంటె నిన్ను
 వరంగల్లు తీసుకపోత
 వస్తావంటె.

నన్ను వరంగల్లు
 తీసుకపోతె వస్తానుగానీ
 మన దారిఖర్చు దప్పిఖర్చు
 తెస్తావటోయి.

మన దారిఖర్చు
 దప్పిఖర్చు తెస్తానుగానీ
 అడుగు దాటకుండ మాట
 ఇంటా వుంటే?

అడుగు దాటకుండ
 మసలుకుంటు వుంటానుగానీ
 మాట పేచీరాకుండ నువ్వు
 నూసుకుంటావా?

పోటీ రాకుండగాను
 నూసుకొంటానుగానీ
 పోకిళ్ళు పోతవుంటె
 కూకలెడ్డాను.

భావ కవిత్వం, జానపద కవిత్వం, వచన ఘక్తే-
 గేయాలు మొదలగు శీర్షికలక్రింద నేడు వెలువడే తరహా
 క్రిందనే ఈ శ్రామిక, శ్రమగార, స్త్రీల, పని పాటలలోనూ
 పై మూడునాలుగు రకాల నియమానూ కనుపిస్తాయి. కొన్ని

భావాలకి మాత్రమే అందంగా వుంటాయి. కొన్ని పాడుకో
డానికి హుందాగా వుంటాయి - కొన్ని వంక్తులుగా విరుచు
కుని చదివి కూర్చునూ, అందలి నేర్పునూ చూసి మురియ
డానికే బాగుంటాయి.

గుంటూరు చిన్నదానా
గుబురు కేశాలదానా
గుబురూ కేశాలమీదా
గొబ్బిపూలు సోకే

— ఓ చిన్నదానా

గొబ్బిపూలె సోకే

— ఓ చిన్నదానా

పువ్వాడ చిన్నదానా

పువ్వుల జడలదానా

పువ్వుల జడలమీదా

మనసెంత నీకే

— ఓ చిన్నదానా

మనసెంత నీకే

— ఓ చిన్నదానా

రంగాము పోయి నేను

రంగైన రయిక తెస్తే

రంగైన రయికమీద

మనసేల లేదే

— ఓ చిన్నదానా

మనసేల లేదే

— ఓ చిన్నదానా.

రంగంకు కూలిపనులకోసం వెళ్ళడం - అక్కడి నుంచి వస్తూ చుక్కలరయికలూ, ముద్దుటసంగరాలూ, కమ్మల జోళ్ళూ పిల్లలకు తేవడం పరిపాకే - తను పని కట్టుకుని తన చిన్నదానికోసం “రర్రిగైన రయిక తెస్తే” మనసేల లేదో దురూహ్యం. మరి అతగాడిని గురించి చిన్నదాని అభిప్రాయం ఏమిటో?

అలాగే మరో రోడ్డురోలరు పాట చూదాం :

ఓ చిన్నదానా విడువనె చెంగు!

ఓ చిన్నదానా వదలనె చెంగు!!

బందారు చిన్నదాన

బాబా బందూలదాన

బాబా బందూలమీద

మోజేలలేదే - ఓ చిన్నదానా

గుంటూరు చిన్నదానా

గుల్లా పేరూలదానా

గుల్లా పేరూలమీద

కల్లూ పోలేదే - ఓ చిన్నదానా

కాకినాడ చిన్నదాన

కాసుల కంటెదాన

కాసుల కంటెమీద

మనసేల లేదే - ఓ చిన్నదానా

అర్రూపాయ పెట్టి

అడ్డాలరయిక తెస్తే

అద్దాలరయిక మీద
బుద్దేల లేదే - ఓ చిన్నదానా
నల్లా నల్లానిదాన
నడుము నన్నానిదాన
తఱుకూ సేవలమల్లె
కులుకూ సూపులదాన - ఓ చిన్నదాన
నిను సూసి ఈ మనసు
నిలువాకున్నాదోలే - ఓ చిన్నదానా.

— ఇటువంటి పాటలు చాలా ఆకర్షణగా వుంటాయి. నా రేడియో 10 సం॥ ప్రసారిత అనుభవంలోనూ ఇటువంటి పాటలే శ్రోతలను ఆకట్టుకున్నాయని అనుకుంటాను. అదే కాదులెండి. లలిత సంగీతశాఖ ప్రధాన వ్యక్తుల పట్టుదల - శ్రద్ధ - మరీ మెరుగులుపెట్టి ఈ సారస్వతానికి చక్కని ఆదరణ లభింపజేశాయి.

పై పాటల వరుసలో మరోరకం చూదాం:

గూడూరు చిన్నదానా
గూడూరు గుట్టాలదాన
గూడూరు గుట్టాలమీద
గాజులుంటె సోకే — ఓచిన్నదాన
నీలీ నీలాటిదాన
నిలువు నన్నాటిదాన
నీలీ నీలాముమీద
నగలుంటె సోకే — ఓచిన్నదాన

సన్నా సన్నానిదాస

సన్నాని కురులదాస

సన్నాని కురులామీద

జాజిగుత్తి సోకే —

ఓచిన్నదాస

—అవును! కురుల సౌందర్యానికి పెట్టిపుట్టిన తెలుగు
పడుచులకు మల్లెమొగ్గలు, జాజిగుత్తులు కాపీరైటు లాంటి
సింగారింపు!

—ఈ బరువులాగు పాటలోని పదాల పరుగులు
ఉరుకులు - హుషారులు పరికించండి.

ఓ ఆరిజెల్ల

బేరి మోత

ఓ నల్లనేలల

దున్నదలచేరా

మొక్కబోతే

ఓ దయ్యమైరా

పట్టినాదిరా

ఓ మానయంబరా

గాలిమోతరా

ఓ గాలి మోతరా

ధూలి మోతరా

ఓరేమి రన్నయా

ఉసారు లేదురా

ఓరాగి డబ్బురా

ఈడు ముంతరా

ఓ బొట్టు పెట్టరా
 బొమ్మ చూడరా
 ఓ మిద్దెమీదరా
 మిరపచెట్టురా
 ఓకాయ చూడరా
 నీలు లేపురా
 పాలులేపురా
 ఓ కూకున్నాదిరా
 కుర్రకుంకరా
 ఓ మేతిరోడురా
 దానెంపటెల్లరా

ఓ కుంచమంతరా
 ఓ గుడిసెలోనురా
 ఓ మాని కంతరా
 ఓ రోలు తోసెరా
 ఓ ఆరిజెల్ల
 బేరి మోత
 ఓ నల్ల నేలల
 దున్న దలచేరా

— మేతిరోడు ఈ పాటల్లో ఎంత సర్వ సాధారణంగా వినిపిస్తోంటుందో - “కుర్రగుంట, చిన్నది, పడుచుది” కూడా అంత సర్వ సాధారణమే. ఈ రెండూ ఏదో సమయంలో అంటే కూలిపని చేయిస్తూ అజమాయిషి చేయించే మేతి రోడు - అతడికింద పనిచేసే కుర్రకుంక - అనుకోకుండా

ఓ యింటివాళ్ళు అయి. కుంచమంత గుడిసెలో వ్రత్యక్ష
మవడం సర్వసాధారణం.

ఈపాట వరికలుపుల సమయంలో సమిష్టిగా పాడేదిలా
గుంది:

రాయే రాయే భామానందానా
రమణిముద్దులగుమ్మా నందానా

సామోరున తై భామాకూడెను
సరివాదములు యేసుకొన్నారు
వేడికూటి యేళాకి యారాలుతెస్తాను
నల్లికూటేళాకు నవితిని తెస్తాను
చాల పొద్దులేదు సరివాదమేళాకు

రాకయ్య రాకయ్య సామోరూ
మా అన్నలొస్తారు సామోరూ
మమ్మల్ని తిడతారు సామోరూ

మిమ్మల్ని కొడతారు సామోరు
రాకయ్య రాకయ్య సామోరు
పొద్దు చాలాలేదు సామోరు
వడుగురు అన్నలూ సామోరు
వచ్చే వేళాయింది సామోరు

ఈ “సామోరు” ఎవరో గుడిసెలూ, గూడాలూ
పట్టి అలవాటుపడ్డ పెద్దమనిషిలాగున్నాడు - ఎంతకీ కద
లడుకాబోసును, “రాకయ్య రాకయ్య సామోరూ, పొద్దు

చాలాలేదు సామోరు, ఏడుగురు అన్నలూ సామోరు వచ్చే వేళాయుంది సామోరూ” అని బ్రతిమాలుతున్నారు.

— గోడలు కట్టనప్పుడు. పేడలు మిద్దెలు కట్టనప్పుడు, పెద్ద పెద్ద భవనాలు, భవంతులు మిట్టలు కట్ట సమయంలో - కూలిజనం బంటాలుగా చేరి ఎవరిపనులు వారు చేసుకుంటున్నప్పుడు చూస్తే అది ఒక మహాయంత్రం తట అదే అలా పనులు చేసుకుపోతున్నట్లు కనిపిస్తుంది

ఒక గుంపు తవ్వకుతుంటుంది. మరో బంటా బరువెత్తుతుంటుంది, ఒక తండా యిటుక పేరుస్తూంటుంది. ఒక వరుస సిమెంటు బాల్చీని వైర్ వర్కులా ఒకరి చేతినుంచి ఒకరిచేతికి అందించుకు పోతుంటుంది. ఎవరిదృష్టివారిది, ఎవరి పనిపాటవారిది - అలాటి సమయంలో పాడేదే ఈక్రిందిపాట. ఈ పాట వరుస చాలా ప్రచారమైనదే! బాల సాహిత్యంలో కూడా ఈ వరుస పాటలు చాలా వున్నాయి.

నాటారమ్మా నాటారు

యేమీమొక్కా నాటారు

జాబారమ్మా పూలతోటలో

జాబీమొక్కా నాటారూ

సాగేనమ్మా సాగేనూ

యేమీతీగ సాగేను

జాబారమ్మా పూలతోటలో

సన్నాజాబి సాగేను

యేసేనమ్మా యేసేను
 యేమిసిగురు యేసేను
 జాజారమ్మా తోటలోనా
 చామం తే సిగురేసేనూ

తోడిగేనమ్మా తోడిగేను
 యేమి మొగ్గులు తోడిగేను
 జాజారమ్మా తోటలోనా
 జాజి మొగ్గులు తోడిగేను

విచ్చేనమ్మా విచ్చేను
 యేమి పూలు విచ్చేనూ
 జాజారమ్మా పూలాతోటలో
 మొగలేరేకులు విచ్చేనూ

మేల పదాలు

9

మన వాఙ్మయంలో యేల శబ్దాలు చాలా కనిపిస్తాయి.

ఈ యేలలు: చాలా చక్కగా శృంగారపూరితమై రుకావ్వనాన్ని ప్రతిఫలిస్తూంటాయి.

రకరకాలుగా ఎన్నో ఏలపాటలు వున్నాయి - అవి కొంచెం చూదాం:

ఎక్కడోవున్నాడు తనరంగడు - యిప్పుడు వస్తాడు అప్పుడు వస్తాడు అని ఎదురుతెన్నులుకాస్తూంది. ఎంతకీ రాకపోతే కాకిచేత కబురైనా, గువ్వచేత గురుతైనా పంపమని కోరుకొంటూంది.

35)

ఎరుపురంగూ ఎదురు చుక్కారా
నా సామిరంగా!
ఎన్నిదినము లెదురు చూతురా

వలపునిలుపా జాలలేనురా
నా సామిరంగా!
కలలోనైనా కానవేమీరా

కాలుకురచ ఆడదానినిరా
నా సామిరంగా!
కాలుకురచ ఆడదానినిరా

మూరతక్కువ చీరలంపరా
నా సామిరంగా !
ఆకులాతో పోకలంపారా
నా సామిరంగా!
ఆలసించీ ఆశబోకూరా
నా సామిరంగా!
అలపగానికి చెడుపు బుద్ధీరా
నా సామిరంగా!
పోయెటెరుపులు వచ్చేటప్పుడు
నా సామిరంగా !
పాలపీడతలో విషములుండెనురా!
గువ్వచేతా గురుతులంపారా
నా సామిరంగా
కాకిచేతా కబురులంపారా !

అనుకోకుండా అగుపించే ఆడుదానిని చూస్తే యువక
మనస్సు ఎలా వుంటుందో ఈ పాట చెబుతూంది:

ముద్దు మొగచూదాన
ముక్కు పోగూదాన
కాకి జేషముదాన
కామంచి పడుచా - మంచెదిగవే!

అరకచేనూలోన
ఆవులున్నవి భామ
ఆలమందా నన్న
అదలించిరావె - మంచెదిగవే!

గూమాల మూటలో
రూకలున్నవి భామ
మంచెకిందకి రావె
పంచుకుందాము - మంచెదిగవే !

మంచెదిగవే అన్న సంభోధనలో మరో పాటవుంది.
“మంచె” అనగా చేలమధ్య పిట్టలను తోలుటకు ఎత్తుగా
కట్టే సేజి లాంటిది.

పురు:- మంచెదిగవె పాంచాల
సిలకా మంచెదిగవె
మంచె దిగవె
ఓ పంచెవన్నెల సిలకా
ఒంచీన తలయెత్తి

వాలుసూపులు సూసి
మంచె దిగవె
పాంచాల సిలకా!

స్త్రీ :- సెబాసు కురోడా
సెవుల పోగులవాడ
మాబావ విన్నకన్నా
మరియాద దక్కునా
మంచెదిగను నేను
కంచెదాటి రాను

పురు :- అల్లాము బెల్లాము
తెల్లా కొంగున కడుదు
తెల్లా కొంగునకట్టి
తెల్లవాడేసరికి పోదు
మంచె దిగవె
పాంచాల సిలకా!

స్త్రీ :- అల్లాము బెల్లాము
వల్లాదు నా మనసు
అన్నాదమ్ములు సూత్తే
ఆచోటు నిలువారు
మంచె దిగనూ
మంచీ మురుగులవాడా!

పురు :- పూలారైకదానా
వాలుసూపులదానా
కాలులో ములుదిగెను

కాసంత ములుదియవె
మంచె దిగవె
పాంచాల సిలకా!

శ్రీ :- కాలులో ములుదిగివే
కర్రమంగలి గలడు
తాలికట్టిన నోడు
తాయెత్తు కట్టాను
మంచె దిగనూ
పాంచున్న చిన నోడా
నే మంచె దిగనూ!

ఈ పడుచు చాలా తెలివైనదీ-ముందుచూపు గలదీ
లాగుంది. తాలికట్టినవాడు “తాయెత్తుకట్టు” నని ఎంతసున్ని
తంగా చెప్పి ముందుచూపు కనబరుస్తున్నాడో.

ఉండువు దిగమన్నాడు పిల్లని - ఉండు! అంది.
పున్నవాళ్ళ పిల్లనూ అని అడుగుతున్నాడు.

ఉండువు చీరాగట్టి
కచ్చలూ పైకేగాగట్టి
ఉన్నవాళ్ళ పిల్లనంటావే!
ఓలోలీరంగీ
ఉన్నవాళ్ళ పిల్లనంటావే!

ఉన్నవాళ్ళ పిల్లనంటే
కన్నగీసే రమ్మన్నావూ

కంటిబాసలు నాకూబద్ధుర!

ఓరోరిమామా

కంటివిరుపులు నాకూబద్ధుర!

ఉన్నవాళ్ళా పిల్లనానీ

ఉబ్బిపోకే ఓలేపిల్లా

కోతలాకీ కోరివస్తేనూ

ఓలోలీరంగీ

కోతలోళ్ళకి కోపా మొస్తుందే!

కోరమీసాల్ దువ్వాకుంటూ

ఎర్రగుడ్డా చుట్టుకొంటూ

కోతలాకే రావద్దంటావా!

ఓరోరిమామా

కోరికైనా తీర్చనంటావా!

ఎంత కమ్మని కోరికో ఈ చిన్నవానికి! మల్లె పంది!
క్రింద కూర్చుని వయ్యారి రాకతో తెల్ల వారుద్దామని ఆశ
తన ఆశను కమ్మగా ఎలా వ్యక్తీకరిస్తున్నాడో!

వేళజూడ వెన్నెలాయె

వెండికట్ల కిన్నెరాయె

మల్లెపూల పందిరాయె

వయ్యారి రావే—మన

నవ్వులోనే తెల్ల వారునూ!

కొండగోగులు పూసెనేమొ

కొండనిమ్మలు కాసెనేమొ

దొండపండులాంటి పెదిమె

వయ్యారిరా వె— ఈ

మనసు ఎవరి పాలుజేతూను

మల్లెపూలు పూసినట్లు

మళ్ళిమళ్ళి మాటలాడు

మల్లెపూలవంటి మనసు

వయ్యారిరా వె— నే

గంధమైన పంపబోతిని!!

విడిచిన మల్లెపువ్వులాగ మళ్ళిమళ్ళి మాట్లాడాలిట -
ఎంత మాధుర్యంగా మలచినాడో ఇండలి మాటలను.

మల్లెలు తెలుగువారి బంధువులేమో! మల్లెపూల
తెప్పమీద తేలిపోడం, మల్లెపందిరికింద గడవడం - ఎంత
తేల్లనీ చల్లనీ ఆశలూ ఆశయాల్. అలాటిదే మరొకటి :

మల్లెపొదనూ యింట

పెంచుకోవాలి

మల్లెతో మనసార

పాడుకోవాలి

మల్లెపొద మాటున

మాటిచ్చినాను

తప్ప కొస్తాననీ

చెయ్యేసినాను:

మాటతప్పితే మల్లి
 కోవగిస్తాది
 మరిచావులే మాట
 నెక్కిరిస్తాది
 మల్లెవాసన మధ్య
 మాటల్ల మధ్య
 మళ్ళి వస్తాననీ
 మాటిచ్చినాను!

మాటతప్పీ నేను
 మల్లి చేరకపోతే
 మాట తప్పావనీ
 మాటలంటది మల్లి
 మల్లెపొదమాటున
 మనసివ్వకోని
 మనసులో ఏటోను
 దాసుకున్నాము

ఈ పాట సంగీతప్రధానంగా లేకపోయినా—ఇందలి భావం బలంగావుంది. మల్లితో ఈ పడుచుకెంత స్నేహమో చూడండి - మాటతప్పితే మల్లి ఎక్కిరిస్తుందిట!!

ఒంటిరిగా కనుపించింది సిన్ని. చూవ్వనంలొపున్న తనకు - యిక ఏం కనుపించడం లేదు - తన ఎదుట సిన్ని ఎంత అందంగా కనుపిస్తోందో చూడండి:

సిన్నీ నా సిన్నీ
 ఓ సన్నజాజుల సిన్నీ
 పొన్నపూల సిన్నీ
 నే నందమైనవోడ్డి
 నన్నేలుకోవె సిన్నీ

నిన్నొదిలి వుండలేనూ

బావా నాబావా
 బంగారు ముద్దుల బావా
 ఎన్నటికీ నిన్నే
 నేనేలుకొంటానోయి
 నే నున్నదాన్ని కాను

నా వుసురు పోసుకోకు!

సిన్నీ నా సిన్నీ
 నేసిన్నవోడ్డి కానే
 సిన్న జమీలున్న
 ఓడ్డి నిన్ను కలకాలం పూజస్తా
 మీ అన్నలాటో సెప్పి

నన్నేలుకోవె సిన్నీ!

నీకన్న ఎవరు నాకు
 మా యన్నలతో సెప్పి
 అందాల బావనన్ను
 ఏ అడ్డు సెప్పకుండ
 నన్నింటిదాన్ని సెయ్యి

నన్నొడ్డు సెయ్యి బావా

—అలాగే యిలాటిదే యింకోటి. పై దానిలో 'సిన్నీ - బావా' అయితే యిందులో 'చంద్రి-బాలయ్య' ల మధ్యలో సంభాషణ—

నీ లేడికన్నులోలె శంద్రి
నీ లేతనవ్వులోలె శంద్రి
ఆ తీగసాగసులోలె శంద్రి
ఆ పళ్ళగుత్తులోలె శంద్రి
ఆనడకజోరులేమె శంద్రి
సీనడుము సన్నమోలె శంద్రి
నీ రంగుపింగులు సూత్రే
రంభలాగున్నావు
రంగం ఎడదామోలే శంద్రి!!

నేకై కాల సిన్నదాన్ని బాలయ్య
నన్ను కంకులుబెట్టకు బాలయ్య
నా కమ్మ బాబులేరు బాలయ్య
నను అరళ్ళుబెట్టకు బాలయ్య
నా మేనత్త సాకుతూంది బాలయ్య
నాకు మేసరికమున్నాది బాలయ్య
ఈ ఇరుగు పొరుగుసూత్రే
ఏమనూకుంటారో
ఎంట రాకూరోరి బాలయ్యా!

కమ్మోరి బావికాడ శంద్రి
నువ్వు కడవనెత్తి నెట్టి శంద్రి
సందు గొందులు చాటి శంద్రి

నువ్వు సింధులు దొక్కంగ శంధి
 నీకొప్పు తిప్పులుసూసి శంధి
 నా కోరిక సూరేయి శంధి
 నీ కాళ్ళ కడిమూలోలె శంధి!

గణగణా మ్రోగాయి శంధి
 గిలుకుమట్టెలతోటి శంధి
 నువ్వు గిరునా తిరిగేవు శంధి
 నుక్కలో సూపెడితె
 నుక్కలాగున్నావు
 లక్క రైకలిస్తానోలె శంధి.

నే మరలుగొన్నానోలె శంధి
 నువ్వు మాయదారినోలె శంధి
 మత్తుమందు జల్లావె శంధి
 నా పుత్తమాటలుగావె శంధి
 నా కెరిత్తిపోతూండె శంధి
 నువ్వు ఎంత పాపినోలె శంధి
 సేతిలో పెయ్యేసి
 సందిటలో కొత్తేను
 సంక లెగరేస్తానే శంధి!

—పాపం ఎంతకీ లొంగడంలేదు - ఆఖరికి తన బాధను
 విప్పి చెప్పాడు - శంధిని నూత్నాంతు ఎరిత్తిపోతుండట—

నూర్యచంద్రావహీన నుడుమా
 శౌర్యమానే చిలుకాగంటి

స్వార్థదీప్తి గాయూచుండగా

యేగంటిలింగా!

జూడ జూడశ్చర్యమామోరా

యేగంటిలింగా!

కాంతాల పాశేములోనా

చింతమానూ పుట్టేగదరా

చింత అనలూ కొనలూ సాగేనా

యేగంటిలింగా!

చింతపూసి పండ్చూపండేరా

యేగంటి లింగా!

కానరాని అడవిలోనా

వానలేనీ మడుగునిండే

వానలేని మడుగుమీదానూ

యేగంటిలింగా!

మానరానీ అగ్ని పొడమేరా

యేగంటిలింగా!

ఆకులేని యడవిలోనా

తోకలేని మృగమూపుట్టె

తోకలేని మృగమూ కడుపునా

యేగంటిలింగా!

ఈకలేని పక్షిపుట్టేరా

— ఏమిటో! తొకలేనివృగం, ఈకలేని వక్షి!! ఈ
తరళో యేలలు చాలా కనుపిస్తున్నాయి.

ఓబలేసుని కొండలనడుమా

వొంచిగడ్డి కోసేదానా

వొంచిగుడ్డా ఒల్లీగడ్డామే

॥ ఓబలేశ ॥

గిద్దెలగిరి కొండలనడుమా

యెద్దులుకాచే ముద్దులుమరదీ

సన్నుచూసి నవ్వుబోకోయి

॥ ఓబలేశ ॥

కట్టగూదీసుం చెళ్ళేదానా

కాలుకురచా చిన్నదానా

కాసులిస్తా యెంటవసావా

॥ ఓబలేశ ॥

ముద్దుటరకా దున్నేవాడా

ముద్దులా మేనత్తాకొడకా

దాపపెద్దుకు దప్పికాయెనురా

— ఈ దాపపెద్దు ఎవరో? ఇటువంటి యేలలు వింటూంటే
మనకూ గొంతొకలుపుదాం అనిపిస్తుంటుంది

చింతమానూ చిలుకాలారా

చింతలేటి జాణలారా

చందమామావంటి దానినిరా

ఓ ముద్దులరంగా

సందుగాదూ యేమిసేయనురా!

చిలుకలుంటే బంతేగట్టి

చిలుకలూరి మళ్ళూనున్నీ

మిసిమిపడ్డా మొలకజల్లితే
 ఓ ముద్దులరంగా
 కలుపుతీయా మరచిపోతినిరా!
 చిలకనిచ్చి నేనూకొంటి
 చిత్రమైన పందిరిమంచం
 ఇద్దరికీ యిరుక గుండూరా
 ఓ ముద్దులరంగా
 విరిగి రెండూ ముక్కలాయెనురా!!

—బండికట్టుకుపోతున్నాడు ఓ చిన్నవాడు - ఎంత
 అందంగా పిలుస్తూందో ఈ పాట గమనించండి.

ఆవు నెద్దు బండికట్టి
 పరుగు పరుగున పోయేవాడ
 బండినిలిపి బాసలాడారా
 ఓ - పెడమల్ల చిన్నా!

బండినిలిపి బాసలాడారా
 ఆకసమునా అరటివనము
 ధరణిమీదా నిమ్మవనము
 నట్టనడుమ బండి బాటోయి
 ఓ పెడమల్ల చిన్నా!

బండిబాటలో బొమ్మలాటోయి
 ఉదయగిరి గట్లమీదా
 ఉలవలెండాబోనే పాపా
 ఉలవలకు ఎద్దులాచ్చేసే
 శుద్దులాడా పొద్దుపోయేనే

బాటవార బండమీద
చెక్కగొట్టె అక్కా-మొగడు
చెక్కవచ్చి చెంప దగిలేను
ఎక్కడలేని దుఃఖమొచ్చేనే

బాటవార గట్టమీదా
వడ్లుదంచే చిన్నపాప
నానబియ్యం నాకూ బెట్టావా
మళ్ళిరారా మలచీపెట్టేను!

—తను నమ్ముకున్న ప్రియుడాయెను-దగ్గరగావున్నంతవరకూ
చూడకుండా వుండడం ఎలాగ - అందుకే “ఉంటే ఈ ఊరిలో
యుండా - పోతే పొరుగుూరికి పోరా” అని పలుకుతూంది!

లింగా నిను మరువలేనురా
చక్కని నామాలకొండ
లింగా నిను మరువలేనురా

ఉంటే ఈ ఊరిలో యుండా
పోతే పొరుగుూరికి పోరా

చుట్టప్రక్కలా పల్లెలయుంటే

చూడకుండా వుండలేను — ||లింగా||

కూలికిపోతే నాకేరారా
నీలికిపోతే నాకేరారా
నీ జనుము నేనే కోస్తా
నా జనుమూ నేనే కోస్తా
కోసి అంతా కట్టలు కడతా
కట్టినదంతా గూటికేస్తా

గూటిమీని నె కూకుండ బెడతా
కూడువండీనీ కే యెడ్డా
మెరమెరకునీ కన్నులుచూస్తా

లింగా నిను మరువలేనురా
చక్కని నామాలకొండ
లింగా నిను మరువలేనురా!

— బెడరగొడితె మేసే ఎడ్లుకూడా అదురుపడి సరిగా
పనిచెయ్యవుట - మేనత్త కొడుక్కు సలహా లందిస్తూంది—
ముందటేరు దున్నువాడా

ముద్దుల మేనత్త కొడకా
దావటెద్దుకు దప్పికాయెనురా
ఓ అందగాడా నరసన్నబావా
నూతికాడా నీలుపెట్టారా!

దూరభారము దున్నబోకు
దిబ్బచేరి చూడలేనూ

ఊరుముంగిటా ఉల్లిచేనూరా
ఓ అందగాడా నరసన్నబావా
ఉల్లికోతకు పిలుపులంపారా

ఉల్లితెల్ల మీసమోడా
ఉల్లిచేను చేయువాడా
నాకు కుంచెడు ఉల్లి అంపారా
ఓ అందగాడా నరసన్నబావా
ఉల్లి పులుసూ వండగలనురా!

కాలువవతల అందగాడా
పెసరచేనూ చున్నవాడా
యెడలకీ కాసుకు వేయకురా
ఓ అందగాడా నరసన్నబావా
అట్టు లేస్తే అదురువుడ్డాదీ!

ఒకరిని ఒకరు ప్రేమించుకొన్నారు. “నడిసి రారా
నరసాకు...” ఎంత కమ్మగా స్వాగతం పలుకుతూందో.

సెక్కుమీదను సన్నగోరూ
సెంపనా జవ్వాది పూతా
సాంపుగా నీకెవరు బూసారే??

చక్కాని బాలా
ఇంపుగా నీకెవరు బూశారే
ఇత్తడి జూన్నెన్ను కొలుతూ
ఈనినావుల పాలుగొలుతూ
రాగిమాను పూలుగొలుతబ్బి
బంగారుసామి

నడిసి రారా నాదు సరసాకూ!
కుంకమూ కురువేరు చేనూ
దవనమూ దానింటితడికే
వంగి రారా నుంకు తగిలేనీ
బంగారుసామి
తమలపాకూ మడుపులంజేనీ!

కుట్రకుట్ర సినుకులోనా
 పుంటిరా దానింటి యెనుక
 దూడ తోత్తుమాట వినేరా
 బంగారిసామి

దుక్కిపంట నానిపోయే రా!
 గారడీదానింటి వెనుక
 మా విడికొమ్మలు రెండూ
 అందలేదూ పొందలేదూర
 బంగారిసామి

అన్నెకాతీ కోడికూసేరా!
 గాజులుండే చేనిమీదా
 కమ్మకెగ్గిరి చెట్టుపుట్టా
 కమ్మకెగ్గిరి వాసనాకేరా
 బంగారిసామి

ఉండలేదుర యుండనా మనసు!

అయితే పైన స్వాగతం పలికిన రెండాకులు ఎక్కువ
 చదివిన పడుచుకత్తై ఈమె. ఉపాయాలను సదుపాయాలను
 ప్రేయడికి తనే బోధిస్తుంది —

కొత్త కుండనీరు తీపి
 కోరిన మగవాడు తీపి
 వాడినా చెరుకెంత తీవబ్బీ

పెరుమాళ్ళ చిన్నా!
 పదరా బందామపోదామూ!
 నీకు నీవారు లేరూ

నాకూ నావారు లేరూ
 ఏటిగట్టున ఇల్లు కట్టబీ
 పెరుమాళ్ళ చిన్నా
 ఏరువస్తే కూడబోదాము!

చెంపనా సంపంగనూనె
 అంచనా చెంగల్వ మొగ్గ
 ఏటిపిడ్డన ఇల్లు కడదాము
 పెరుమాళ్ళ చిన్నా

పదరా బండారుపోదామూ!

బావిలోవల బల్లి పలికె
 బన్న సరమూ కొలుకులూడె
 బిళ్ళలా మొలత్రాడు తెగెనబీ
 పెరుమాళ్ళ చిన్నా

ఏరు వస్తే ఈదిపోదాము!

ఆకసాన ఆకుతోట
 యంత్రమధ్యన పూలతోట
 పూలతోటలో బండ్ల బాటమ్మ
 పెరుమాళ్ళ చిన్నా
 బండ్ల బాటలో మంచిమూటమ్మ!

ఇంత ధైర్యం తనుగా తాను యిస్తే - వెనుదిరిగే
 మొగాడు ఎవరు? అందులోనూ తను ఎందుకో ఏటివాడ్డునే
 యిల్లుకడదామంటూంది!

ఇక్కడ తాను మునిగింది గంగ, తావలచింది రంభ,
 అన్నది - 'కోరినమగవాడు తీపి' తో వినిపిస్తున్నాయి.

ఈ పాట 'చిలుక - గోరువంక'ల మధ్య నడుస్తూంది.

మొవ్వాకు చీరకడతా
మొగలిరేకులు పెడతా
నన్ను పెండ్లాడుతావా - ఓ కన్నెగోరా
నన్ను పెండ్లాడుతావా!

ముత్యాల పేరూపెట్టి
ముద్దుటుంగరము పెట్టి
నిన్నే పెండ్లాడుతాను
ఓ చిన్నీ చిలుకా

నిన్నే పెళ్ళాడుతాను!

మల్లెపువ్వులు చుడ్తా
మొలకూ వడ్డాణం పెడతా
నన్ను పెళ్ళాడుతావా ఓ కన్నెగోరా
నన్ను పెళ్ళాడుతావా

పసుపున పాదాలుకడగి
పచ్చాపట్టంగీ తొడిగి
నిన్నే పెళ్ళాడుతాను ఓ చిన్నీ చిలుకా
నిన్నే పెళ్ళాడుతాను

గజ్జలందియలు పెడతా
పచ్చాకు తాళికడతా
నన్ను పెండ్లాడుతావా ఓ కన్నెగోరా
నన్ను పెండ్లాడుతావా

వీడు ఎవరో న్యాయంతో - ధర్మశాస్త్రంగా పెళ్ళి
మాటలు కానిచ్చి - పుస్తికడతానంటున్నాడు.

నిమ్మచెట్టు సోకు చూడూ
నీడనున్నా పిల్లని చూడు
ఓరోరి మామా

నిమ్మకాయలా సోకు చూశావా!

దబ్బుచెట్టు దారిలోనా
ధాటిగానూ పోతున్నాడీ
దానితోనూ సైగచేశావా!
ఓరోరి మామా

దానితోనూ సైగచేశావా
మామిడిచెట్టు మాటునున్న
మాలపిల్లనీ నీవే చూసీ
పళ్ళుయిమ్మనీ సైగచేశావా!
ఓరోరి మామా

పళ్ళు యిమ్మనీ సైగచేశావా!

అనప్పాదూ అందంమాడు
అత్తగారీ సోకుచూడు
అనపకాయల అందంమాడు

పళ్ళలోనే పళ్ళు రాలాయా
ఓరోరి మామా

పళ్ళలోనే పళ్ళు రాలాయా

ఇతగాడు ఏదో మోటరసం చేసినట్లు కనిపిస్తుంది.
అందుకే పళ్ళు రాలాయేమో? ఈ పాట ద్వంద్వభావ
పూరితం!

పసరమెట్టా చేసినకాడా
 జోరునిద్రాపోయే పాపా
 సేయి తియ్యే మొగము జూతాము
 ఓ ఢింకిజెల్ల
 నీకు బాస నాకూ కోపామె!

గోరింటాకు కొమ్మతగిలి
 కొంగు కొమ్మన తగులూకొందీ
 మొగలిరేకల డోయలేయరా
 ఓగోరి మూమా

మొగలిరేకలె నన్ను చేరారా!
 రాజసీమను పుట్టించాన
 రాసులంటే మురిసేదాన
 రావె యెడదారి ఏడుకొండలకీ
 ఓ ఢింకిబొరి
 కదులపోదాం కంచిత్రేతానికి

తను ఏదో వేళాకోళంకోసం ముఖం మూసుకుంది-
 అలా మూసుకోడం తనకు కోపంగావుంది. ఎంతటి ఆటలో
 మునిగున్నా - దేవుడూ భక్తి మరువలేని ఈ హృదయం
 చూడండి —

ఓ హాలుకన్నుల మువ్వ వెంకటస్వామి
 నిన్ను నేను విడువజాలరా

ఇంటిముంగల ఇనుపరోలు
 సేతిలో శామంతిరోకలి

దంచిదంచి నీవంక చూసితే
 ధరణిమీదా కాలు నిలువ వెంకటస్వామి
 నిన్ను నేనూ మరువజాలరా!
 ఓ వాలుకన్నుల మువ్వ వెంకటస్వామి
 నిన్ను నేనూ విడువజాలరా!

ఉంటే ఈడొళ్ళో వుండూ
 పోతే పొరుగుదేశం వెళ్ళి
 సుట్టుపట్ల ఏములనవున్నా
 చూడక నా మనసుండ వెంకటస్వామి
 నిన్ను నేను మరువజాలరా
 ఓ వాలుకన్నుల మువ్వ వెంకటస్వామి
 నిన్ను నేనూ విడువజాలరా!

ఎర్రసెరుపు వాలుగుముక్కలు
 గోలకొండ గుల్ల సంతపండు
 ఆవాలు ధనియాలు వేసి వండితే
 ఆ వాసనకి సుట్టుతిరిగే యెంకటిస్వామి
 నిన్ను నేను మరువజాలరా!

ఓ వాలుకన్నుల మువ్వ వెంకటస్వామి
 నిన్ను నేను మరువజాలరా!
 ఓ అందకాడ నా కోడెకాడ
 సందెకాడను గోడదూకి
 తొంగిచూడ గడబిడాయెను
 నిన్ను నేను మరువగజాలరా!

ఓ వాలుగన్నులా మువ్వ వెంకటస్వామి
 నిన్ను నేను మరువలేనురా
 ఈ మువ్వ వెంకటస్వామిలాగే పోలీసు వెంకటస్వామి
 కూడా ఒకడున్నాడు.

ఓ...రాళ్ళగమ్మలా
 పోలీసెంకటస్వామి
 నిన్ను నేను మరువజాలరా
 ఓ పోలీసెంకటస్వామి
 నిన్ను నేను మరువజాలరా!
 ఉంటే ఈఊరిలో పుండ్లా
 పోతే పొరుగురికి పోరా
 కోమటాయనా కొట్టుకాడా
 కొత్తకోకా యిచ్చినపుడూ
 మడతలన్నీ యిప్పిచూస్తే
 మనసునీరై పరుగులేసెనురా
 ఓ పోలీసెంకటస్వామి
 నిన్ను నేను మరువలేనురా
 ఇంటిముందర యినుపరోలూ
 చేతిలో చామంతిరోకలి
 దంచునపుడు నిన్ను చూస్తే
 ధరణిమీదా కాలు నిలువదురా
 ఓ రాళ్ళకుమ్మలా!
 పోలీసెంకటస్వామి
 నిన్ను నేను మరువజాలరా.

కరచేత పట్టుకొని
 కిరుచెప్పలు తొడుక్కొని
 కాయపంచలు కట్టుకొని
 వక్కలాకులు వేసుకొని
 ఎక్కడికెల్లావు కొయ్యోడంటే
 పోలేరమ్మా మెరకలమీదికి
 పొగాకుకెల్లని చిట్టిమ్మ
 ఓ లమ్మా-చిట్టిమ్మా!!
 చీటికి మాటికి చిట్టెమ్మంటూ
 చిట్టెమ్మన్నా నడిదిలోనూ
 చినబాబుంటడు పెదబాబుంటడు
 కరణాలుంటరు కాపులుంటరు
 చిట్టెమ్మాని పిలువకురో
 ఓరయ్యో కొయ్యోడ!
 నే కుందనాయుడి కూతిర్నో
 రయ్యో - కొయ్యోడ!!
 అబ్బో అబ్బో అలాగునై తే
 కురసాకురసా మొక్కలిపీటా
 కుందన్నాయుడి కూతురివా
 లమ్మా చిట్టెమ్మా!
 నే మద్దెప్పయ్య మనవణ్ణే
 లమ్మా చిట్టెమ్మా!!

ఈ చిట్టెమ్మి నాలుగు ఆకాలు చదివి-చిన్నోడినీ, పెద్దోడినీ బుట్టలో వేసుకున్నదానిలాగుంది. కొత్తగా పలుకరించవచ్చిన కొయ్యోడిని ఆగ్రామంలో కొంచెం ఘటికుడు కాబోసు నేనుకుందన్నాయుడి కూతురినని బెదిరిస్తూంటే అంత ఘటికుడును కాబోసును - నేను మద్దెప్పనాయుడు మనవడినని కంటెనవాలిస్తున్నాడు. గుడినిమింగేవాళ్లు ఒకరైతే గుడిలోలింగాన్నేమింగేవారొకరు. ఒంటిమీదినగలనూ, నగలకుమించి పీర్చినట్లు తనకుకనుపించే అవయవాలనూ ఎరిస్తున్నాడు - ఈ తరహా పాటలకి ఈ దేశవాజ్ఞయంలో కొరవలేదు.

గైరమ్మోల్ గైరమ్మా
నిన్నేతల్లి కన్నదే
గైరమ్మో గైరమ్మా!

నీ ముక్కెంత చక్కనే	గైరమ్మో గైరమ్మా
నీ ముక్కెంత సత్తెంత	,,
నీ నడుమెంత చక్కనే	,,
నీ ఎడ్డణమెంతందమే	,,
కాలెంత చక్కనే	,,
నీ కాలిఅందెలెంత అందమే	,,
నీ బల్బెంత చక్కనే	,,
నీ ఒళ్ళమీదినగ లెంత అందమే	,,
నీ కల్లెంత చక్కనే	,,
నీ కళ్ళకాలుకెంత అందమే	,,

పోకుగింతి పుల్లకూర చాలా రుచిగా కనుపిస్తుంది. చివరకు మొహం మొత్తుతుంది. అప్పుడు ఇతగాడికి ఈ అందాలు కనుపించవు పాములూ జైరెలుగా కనిపిస్తాయి-

యుద్ధం రోజులలో చాలా చోట్ల సిపాయిబావల రంగు రంగుదుస్తులకూ, సిపాయిమామల టక్కుటక్కు- అందాలకు మాటలకూ లొంగి మోసపోయి నమ్మకొన్నవాడిని మరచి తాత్కాలికంగా మాట నమ్మకుని-మురిసిపోయినవాళ్ళెంత మందో వున్నారు. రాజును చూసినమీదట మొగుణ్ణి చూస్తే మెత్తబుద్ధి వేసినదన్నట్లు అలాటి సిపాయిబావతో స్నేహం చేసి-అతను పెట్టిన వస్తువులను తల్చుకుని పాత అనుభవాలను కొత్తజాపకాలుగా వల్లెచేసుకుంటూంది.

సిపాయిబావా

సిరికన్నేనీ

మరలీపోనావా!

ఆనాడు నీ వెట్టావ్

అందమైన దుద్దులూ

లోలకులూ

అవి సెక్కిళ్ళపై జారి

నల్ల గూగుతుంటేను

జల్లూజల్లున ఒళ్ళు

సెమ్మగిల్లిందోయీ!

కల్లగాదోయీ

సిపాయిబావా

సిరికన్నేసి
మరలీపోనావా!

అనాడు నీవేసిన మొలక
ఈనాడు పెద్దదాయె
పువ్వుపూసి కాయ
కాసింగోయీ!
సిపాయిబావా
సిరికన్నేసి
మరలీపోనావా!

పాపం అమాయకురాలు. సిపాయిబావ ధర్మమూ అని
ఒక పాపకూడాను! ఆకొచ్చి ముల్లమీదపడ్డా ముల్లోచ్చి
ఆకుమీదపడ్డా ఆకుకేకదూ దెబ్బ!

ఎంత సేపూ పురుషునిదే తప్పుగా కనిపించుతుంది.
కాని యువకుణ్ణి కవ్వించి - మురిపించి - లోబర్చుకొనే స్త్రీ
లెంతమందిలేరు! అందుకు ఈ పాటే సాక్ష్యం :

గాజులుండే సేతిలోన
గంధపాడి పూతపూసి
వీధివీధులు
పలువరించారా!
ఓ యెరుకలీ
వీధివీధులు
పలువరించరా!

బావిలో బచ్చలీకూర
చేనిలో చెంచలీకూర
చెంపకూ సంపెంగనూనెరా
ఓ యెరుకలీ
చెంపకూ సంపెంగనూనెరా!

నూగునూగు హిసమోడ
నూగుచెట్ల కావిలోడ
పరగచేనీ బాట తెలుపుమురా!
ఓ యెరుకలీ
పరగచేనీ బాట
తెలుపుమురా!

కూడుపెడతా తినిపోరా
కూడవస్తా తీసుకుపోరా
ముళ్ళులేనీ మొల్లక్రిందికీ
ఓ యెరుకలీ!
ముద్దులాడీ నన్ను పంపాకా!

ఈతమానూ ఇల్లుకాదూ
తాటిమానూ తాపుకాదూ
తగరమూ బరిగారుకాదురా!
ఓ యెరుకలీ
తగులుకున్నోడు మొగుడుకాదురా!
ఓ యెరుకలీ
తగులుకున్నోడు మొగుడుకాదురా!

ఈమెకు చాలా విషయాలు తెలుసునులాగుంది. “ఈత
మాను ఇల్లుకాదనీ తెలుసును, తగులుకున్నవాడు మొగుడు
కాదనీ తెలుసును - తెలుసుండే పలువరిస్తూంది.

తనతో లేచిరమ్మని ప్రోత్సహిస్తున్నాడుచూవ్వనంజో
పున్న పడుచుని.

చక్కనిగుంట
సరసనుకూచుంట
నాయెంటరాయె
చక్కనిగుంట!

సినిమా చూపెడత
నేతిమిఠాయి కొనిపెడత
ఏతంట లేకపోతె
నాయెంటరాయె
చక్కనిగుంటా!

సినిమా చూద్దావున్న అభిలాషమూలంగాను, నేతి
మిఠాయి పొట్టలు ధుచిమరగడం మూలంగాను లంగా
గుడ్డలు పొందడంద్వారాను లొంగి బోర్లావడే అమాయక
హృదయాలు లేకపోలేదు.

ఈపాటలాగే యింకొకటికూడావుంది.

చక్కనిగుంటా
రాయె నాయెంట
సరస కూచుంట

పెళ్ళిచేసుకుంట
గుర్రాన్నెక్కిస్తా
కూడానేనొస్తా
సరైన ఊరంత
సైదిరిగి వత్తాము

నేకులాసగుంటా నిన్నంటా
నిన్నే పెళ్ళాడతానంటా
నాకునీకు జోడంటా
నాకేమి పెట్టకు తంటా!

చేపలబుట్టా చంక నెట్టి
సందెడుపూసలు మెళ్ళోబెట్టి!
పసందుగ బండారంక చీరనుగట్టి
పచ్చలరవికా తొడగబెట్టి!

వెనుకబడిన కులాలలో-మూల, మాదిగ మొదలగు జాతులలో వివాహానికి పెళ్ళికూతురు గుర్రాన్నెక్కితే-పెళ్ళి కొడుకు నడుస్తూ ఊరేగడం ఆచారం. ఆ సంప్రదాయానికి సంబంధించినవాడే ఈ పెళ్ళికొడుకనుకుంటా -“గుర్రాన్నెక్కిస్తా కూడానేనొస్తా, గిర్రున ఊరంత సై తిరిగొస్తా” నని అంటున్నాడు.

ఈ పల్లెపాటలలో గొప్ప విషయం ఒకటి ముఖ్యంగా మనకు కనుపించేది- మన పాత ఆచారాలూ, నమ్మకాలూ, కట్టుబాట్లు, చరిత్రలూ గ్రహించడానికి చాలావీలు ఆయా

మండలాలలో జరిగిన చిన్న చిన్న సంఘటనలుకూడా కథల్లా ఈపాటల్లో అల్లబడి మనకు వినబడడంకూడా కద్దు.

ఈ “నాయుడు” చాలా ధైర్యంచేసి, ఎంతమందినో మసిబూసి మారేడుకాయ చేసినట్లు కనిపించేలా ‘నాయుడో రింటికాడ’ వంటిపాటలు అనేకం వినబడుతున్నాయి! కాని, ఈపాటలో నాయుడే మసిచేసి-మైకంలో మత్తెక్కించి, చాలా సంపాదించినట్లుగావుంది. ఇటువంటి మంత్రముగ్ధుల్ని చేయగలిగిన సానులచేతుల్లో ఎంతమంది నాయుడులాంటి వాళ్ళు స్వాహా అయ్యారో?

నాయుడోల్పింటికాడ
 నల్లతుమ్మ చెట్టుకాడ
 నాయుడేమన్నాడేపిల్లా? — అబ్బ
 ఎంతవెంతగున్నాడే పిల్లా!
 నాయుడోల్పింటికాడ
 నల్లతుమ్మ చెట్టుకాడ
 నా గురూపాయలిస్తానన్నాడే-అబ్బ
 నా గుండెరుల్లుమన్నదే లమ్మా!
 కోమటోరింటికాడ
 గున్నమామిడి చెట్టుకాడ
 కోరికోరేమన్నాడే పిల్లా!

కోమటోరింటికాడ

కొట్టుబజారుకాడ

కోరికోరి రమ్మన్నాడమ్మ - అబ్బ
నా గుండె బడేల్ మన్నాడె లమ్మ!

కరణంగా రింటికాడ
కన్నెమామిడి గున్నక్రింద
కాసులపేరిస్తానన్నాడమ్మ!

మునసబుగారింటికాడ
ముందల దరవాజుకాడ
అతడేమన్నాడె పిల్లా!

మునసబుగారింటికాడ
ముందల దరవాజులోన
ముక్కుపుడకలిస్తానన్నాడమ్మ!

మాలపల్లి తూముకాడ
మల్లెపువ్వుల తోటకాడ
బాలుడేమన్నాడె పిల్లా!

మాలపల్లి తూముకాడ
మల్లెపువ్వుల పందిరిక్రింద
మల్లి మల్లి రమ్మన్నాడమ్మ - అబ్బ
నాగుండె ఝల్లుమన్నాడె లమ్మ!

క్రిందనున్న కడియాలు
మీదన పావడాలు
నెత్తిమీద నాగరము
ఏదేవుడిచ్చాడె పిల్లా!

కడియాలు కామరాజు
 పావడాలు పాపయ్య
 నాగరము నాగరాజు
 నన్ను కోరికోరి యిచ్చేరమ్మ - అబ్బ
 నా గుండె రుల్లుమన్నాదే లమ్మో!

ముంతంత కొప్పమీద
 మూడూచేమంతిపూలు
 ఏరాజు పెట్టాడమ్మా - అబ్బ
 ఎంత చక్కగున్నావలమ్మో!

చామంతి పువ్వులూ
 జేంగూలోనాబెట్టి - నన్ను
 కోరికోరి పిలచాడే నాయుడూ - అబ్బ
 గుండె రుల్లు మాన్నాదే లమ్మో!

కాళ్ళకూ కడియాలు
 వ్రేళ్ళకూ మట్టెలూ
 నాయుడెప్పుడిచ్చాడె పిల్లా!

కాసులపేరు వేసుకోసి
 కెలువగట్టున వెళ్ళుతుంటే
 కాని పట్టుబట్టాడే నాయుడూ - అబ్బ
 నాగుండె రుల్లు మన్నాదే లమ్మో!

—ఇదే పాటను ఓ గారడీవాడు యిలా పాడుతున్నాడు—

నాయుడోరింటికాడ
నల్లతుమ్మచెట్టుకాడ
నాయుడేమన్నాడే పిల్లా - నిన్ను
నాయుడే మన్నాడే పిల్లా!

నాయుడోరి తోటకాడ
నల్లతుమ్మచెట్టుకాడ
నాయుడోరబిచ్చియిరన్న
నాయెంటాపడ్డాడురోయన్నా!

గలగల గాజులూ
ఏడొచ్చినాయి నీకు
పుల్ల లేరబొంకుతావ - నువ్వు
బాసలకీ పోలేదా పిల్లా!

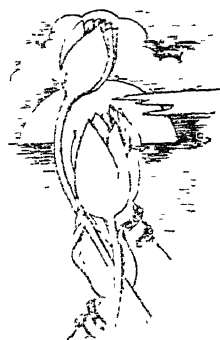
పాటకపుజనం ఎక్కువగా మామ, బావ వరుసలను
వాడుతూంటుంది. సంతలో మావయ్యలూ, తీర్థాలలో
బావలూ వీరికి చాలమందికనుపించి పలుకరిస్తారు. అటువంటి
సంతలో బావలకు బంధువే ఈ బావ:

శుక్రవారం సంతలోన
బావయ్యో బావయ్యో!
చుట్లమీద తొక్కినావు
బావయ్యో బావయ్యో
నువ్వు తొక్కినందు కేడ్వలేదు
బావయ్యో బావయ్యో

నీకాలునొప్పి కేడ్చాను
 బావయ్యో బావయ్యో
 ఆదివారం సంతలోన
 బావయ్యో బావయ్యో
 అంది అంది గుద్దినావు
 బావయ్యో బావయ్యో
 నీవు గుద్దినందు కేడ్వలేదు
 బావయ్యో బావయ్యో
 నీ గుత్తినొప్పి కేడ్చాను.
 బావయ్యో బావయ్యో
 బుధవారం సంతలోన
 బావయ్యో బావయ్యో
 బుగ్గలట్టుకు కరిసేవు
 బావయ్యో బావయ్యో
 నువు కరిచినందు కేడ్వలేదు
 బావయ్యో బావయ్యో
 నీ పంటినొప్పి కేడ్చాను
 బావయ్యో బావయ్యో!

ఈ సంత జనాః చుట్టూ చూస్తూన్నారనీ,
 ప్రక్కవారు చూసి నవ్వుతారనీ సిగ్గువుండదు. కట్టుకున్న
 దాన్ని పల్లిక్కుగా గుద్దడానికి, ఉంచుకున్నదాన్ని సంతలో
 గుద్దడానికీ వెనుకాడరు - వారిలో మాన్సు ఏనాటికో—?

పాపం బావను తను ప్రేమించింది - నమ్మింది!
గాఢంగా నమ్మింది!! అయినా సంతలో గుద్దాడు,
కొట్టాడు - కరచాడు. అయినా తను ఏమనదు బావని.
పైగా - తనను కొట్టడంలో బావకు ఏం నొప్పి కలిగిందోనని
మరీ ఏడుస్తుంది అనూయకురాలు! ఎంత నిర్మల హృద
యమో?

పడవలు -
పదాలు

10

పడవ పాటలు ఎన్నో రకాలు. ఆ పడవలరేవు - ఆ ఎగురతూన్న తెరచాపల వరుసలు, సరంగుల హడావిడి కూలిజనం కోలాహలం - గంగమ్మ గలగలలు - గొల్లమ్మ పకపకలు, ప్రయాణికుల పరుగులు.

పడవ సరంగులు తమ నీటి ప్రయాణంలోనే, ఆ పడవ మీదనే, ఆ గాలిలో, ఆ జోరులో, ఆ నీటి కెరటాల ఒడిలోనే శ్రమను మరచి, వెన్నెల వెలుగుల ప్రయాణాల్లో శృంగారమయమైన పాటలు పాడుకుంటూ సునాయాసంగా బరువునూ, పడవనూ ముందుకు నెట్టుకుపోతారు. ఎన్ని పాటలు - ఎన్ని అర్థాలు వీటిలో - ఎన్ని పదాలు అందులో అదే వారి అనందం - అదే వారి స్వర్గసీమ!

పెళ్ళికూతురు చూడు	హైలేసా
బహు పెద్దమనిషిరా	,,
చూసిరమ్మం లేను	,,
చేసుకొచ్చిందిరా	,,
గంగమ్మ గౌరమ్మ	,,
దండాలు మాతల్లి	,,
కొలుపులు మాతల్లి	,,
కొండలో మాతల్లి	,,
దిగిరావె మాతల్లి	,,
దండాలు యివిగోను	,,
దండాలు గంగమ్మ	,,
కన్నేసి కనిపెట్టు	,,
మాతల్లి కనిపెట్టు	,,

- ఈ “హైలేసా” “వలేలో” “హన్వారి హన్వ” ఊటపదాలు. ఎంత బరువైనా ఈ “ఊటపదాల” ఊపులో నెట్టుకుపోసాంది.

హైలేసో హన్వారి హన్వ
 లాగరోరీ లంగరు త్రాడా
 పీకరోరీ పిల్లాడిజుత్తూ
 జంబైలే బోతులంగరు
 లాగరోరీ లంగరు త్రాడా!

మూడు నెల్లా ముండాపోరు
 ఆరు నెల్లా జన్నాపైదు
 ఎక్కరానీ పడవామీదా

సెప్పరానీ దుఃఖమొచ్చే
 హైలేసో హవ్వారి హవ్వ!
 హైలేసో హవ్వారి హవ్వ
 జీవిత రహస్యాలు ఎన్నో ఈ పాటల్లో వినిపిస్తాయి.
 ఈ క్రింది పడవపాటలో ఆ హుందా కనండి.

నేలను నమ్మి వలేలో *
 చెట్టువున్నది హైలేసా
 చెట్టును నమ్మి వలేలో
 కొమ్మావున్నది హైలేసా!
 కొమ్మను నమ్మి వలేలో
 రెమ్మావున్నది హైలేసా
 రెమ్మను నమ్మి వలేలో
 అమ్మివున్నది హైలేసా!
 అమ్మిని నమ్మి వలేలో
 పువ్వావున్నది హైలేసా!
 పువ్వును నమ్మి వలేలో
 పిందేవున్నది హైలేసా!
 పిందెను నమ్మి వలేలో
 కాయావున్నది హైలేసా!
 కాయను నమ్మి వలేలో
 పండువున్నది హైలేసా!
 పండును నమ్మి వలేలో
 నేనున్నాను హైలేసా

నన్నునుమ్మి వలేలో
నువ్వున్నావు హైలేసా!

ఏకాకిగా బ్రతుకు దుర్భరమనీ, ఒకర్ని ఒకరు అను
సరించుకుని, ఒకరికి ఒకరు సహాయపడుతూ - చెట్టూ నేలూ
లాగ, పూపూకాయాలాగ — ఆడ మగా జీవితాలు
కటుంబాలు - ప్రజలు — ప్రపంచం - కొనసాగాలి అన్న
దివ్యసందేశాన్ని వినిపించడంలేదూ యిందులో?

ఏలియాలా ఏలియాలా
ఏలియాలా ఏలియాలా
జోరుసెయ్యి అయిలెసా
బారుసెయ్యి అయిలెసా!

అయిలపట్టు అయిలెసా
అల్లకట్టు అయిలెసా
అద్దిరబాబు అయిలెసా
అక్కడ పట్టు అయిలెసా!

సాపసుట్టి అయిలెసా
సంక నెట్టి అయిలెసా
సందమామ అయిలెసా
సక్కంగా అయిలెసా!

జోరుసెయ్యి అయిలెసా
బారుసెయ్యి అయిలెసా!
ససజాడి అయిలెసా

సీరకట్టి అయిలెసా
 పొన్నపూలు అయిలెసా
 కొప్పునెట్టు అయిలెసా
 సిన్నదొచ్చి అయిలెసా!
 కన్నుగీసె అయిలెసా

సన్నజాజి, సందమామ, కొప్పు నిండిజాలూ, జాన
 పదకవితల్లో సర్వసాధారణాలు. చిన్నదొచ్చి కన్ను గీటిం
 దట - మరి చిన్నవాడు ఏంచేశాడో? చూడండి - ఒంట
 రిగా పడుచు కనుపించేసరికి యువకుని మనసు ఏవిధంగా
 కొంటెగా పలుకుతూ కవిస్త్రాందో:

ఏలూరెల్పిందొక చిలుక దాని
 ఎర్రకోకమీద నామనసు - హెయ్ ||వ||
 ఒంసోరెల్పిందొక చిలుకా దాని
 ఒంపుచూపుమీద నామనసు ||వ||
 ముమనూరెల్పిందొక చిలుక దాని
 ముక్కు-పుడకమీద నామనసు ||వ||
 రంగూనెల్పిందొక చిలుకదాని
 రపిక సొంపుమీద నామనసు ||వ||
 కాకినాడెల్పిందొక చిలుక దాని
 కంటి విరుపుమీద నామనసు ||వ||

ఇలా ఒంటిని, కంటిని, బట్టని కట్టుని వర్ణించి కవిస్త్రాందో
 కవితలు చాలా ఒకేమాదిరివి కనుపిస్తాయి వీటిలో!

కొంచం ఊపు-ఊతం కలిగి రయ్యమని వీచే జోరు గాలి
 లాగా వినిపించేపాటల్లోదే- ఈ పడవసందడి పాట పరికించండి.

ఓ ఓ ఓ పల్లెమామా
 పడనాపు పడినాపు పల్లెమామా
 పడవొడ్డు కట్టించు పల్లెమామా
 పచ్చీ చాపలగంప పల్లెమామా
 బరువూగా వుండోయి పల్లెమామా!

ఓ ఓ ఓ పల్లెదానా
 వనూరుదానవే ఎర్రదానా
 వ జాతిదానవే పొట్టిదానా
 నట్టేటి పడవకీ పడుచుదానా
 గట్టులేదు పుట్టలేదు పల్లెదానా
 సంధెచీకటిపడ్డాది పల్లెమామా
 గడవేసి ఒడ్డుకురా పల్లెమామా ||ఓ||

పడవొడ్డుకొచ్చింది పల్లెదానా
 గంప దింపుతాను రాయె పల్లెదానా

పల్లెజాతి మాటలవరుసలలో మామ, మరదలూ వరుసలూ, బరువు దింపడాలు, గడవెయ్యడాలు ద్వంద్వార్థాలతో ఎక్కువగా నొల్లుతూంటాయి.

పడవ పాటలలో “సిరిసిరి మువ్వ” పాటలూ చాలా వున్నాయి. యివన్నీ ప్రియుడూ — ప్రియురాలూ మధ్య డ్యూయెట్‌గా శృంగారరసం ఒలుకబోస్తూ నడుస్తాయి. ఇవి రకరకములుగా కానవగును.

రంగం వెళ్ళాడు ప్రియుడు — ఏదో సంపాదించుకు వచ్చామని. అక్కడ ఎవరో మధ్యలో స్నేహం అయినట్లున్నారు.

నే పడుచు అనుకున్నానే	సిరిసిరి మువ్వ
పాడ రేసుకుంటేను	"
నేను బాలికనూకున్నానే	"
తళుకు జూపిస్తేను	"
నా వలపులనూకున్నానే	"
నీమీద వలపంటే	"
కామూలు ననుకున్నానె	"
సంకురాత్రి పండుగనాగు	"
నేను సారానీళ్ళు త్రాగబోతే	"
ఒంటిగా నుంటేను	"
నాకొక్క చుక్క దిగలేదూ	"
కప్పపడ్డ డబ్బంత	"
ముండ కాటిమీద పెట్టినానె	"
ముద్దుగుమ్మ నేడిపించి	"
పాడుముండలకు బెట్టానె	"
సమ్మదాలు దాటిపోతే	"
పైసాలియిన లేకపోయె	"
బుద్ధిలేక రంగమెల్లి	"
ఈరద్ది పాలు పడ్డానే	"

సావర-రంగంలో ఓదాని వలలోపడి పడ్డపాట్లు తలుచు
చుని బాధపడి - చేతులు కాలాక సిరిసిరి మువ్వను తలుచు
కుంటున్నాడ:-

ఈ రంగంపాట యిలా కూడా వుంది. 'సిరిసిరి మువ్వ'
ఊతపదం మామూలే!

జోడగొట్టా లోడమీదా	సిరిసిరి మువ్వా
జోడుంగరా లంపానె	"
జోడుగొట్టాలోడమీదా	"
జోడు సవరా లంపానే	"
అందినాయె అందలేదో	"
తీగజాబు లంపావె	"
కవరుజాబు లంపావె	"
జోడుగొట్టా లోడమీదా	"
జోడుబొమ్మ లంపానె	"
జోడు గొట్టాలోడమీద	"
జోడుపెట్టెలంపానే	"
జోడుగొట్టాలోడమీద	"
జోడు సవరాలంపానే	"
అందినాయె అందలేదో	"

తను కన్నేసిన పిల్ల మీద - తను చెప్పదలుచుకున్న
మాటలు ఏ పిచ్చుకమీదో - చెట్టుమీదో పెట్టి - పాటల్లో
వ్యక్తపరచడంకూడా పరిపాటి!

జాలి బొంబై లే జాలిరా ఓ బేలిజల్లు

- " అన్నలార తమ్ములార
- " అందమైన నూరులార
- " నూరుమోత బేరిమోత
- " నూగునూగు మీసగాళ్ళు
- " నూటికొక్క కాపుబిడ్డ

” జోరుతో జొన్నాడదాటి

” బాకుతో బందారుదాటి

జాలిరానోబేరి జెల్ల - జాలిరా ఓ బేలిజెల్ల —

అంతరాల పడవమీద పూలు కొయ్యబోతే
రాలిన పువ్వు రంగంవెళ్ళి భంగపడడం, రొమ్ముమీద ఈత
ముల్లు గుచ్చుకోడం చాలా పాటల్లో కనుపిస్తుంది. ఈ పడవ
పాటలోనూ అదే భావం—

జంబైలేలో - జోతులంగరు

అన్నలారా తమ్ములారా

... ..

జోడుగుళ్ళా యిదీలోనా

జోరుసేసీ పలుకారన్నా

మిద్దెమీదా మిరపాచెట్టా

నీళ్లులేకా జోలీపోయే

అంతరాలా పడవమీదా

అందిపూలు కోయాబోతే

రాలిపూపూ రంగమెళ్ళి

భట్ట భట్ట తెల్లవారె

రంగామంతా భంగపుచ్చే

మంచినీళ్ళ బావికాడా

పుట్టమీదా పాలాపిట్ట

కొట్టబోతే తేలూకుట్ట

బావగారు మంతారించే

భట్ట భట్టన తెల్లవారె

పెద్ద చెరుపూ గట్టమీదా

ఎడ్లుమేపే చిన్నవాడా
ఎడ్లకేసే పాలిక్కేకా
నాకువస్తే నేనూరానూ!

—పడవపేనో? లేక వన్నెకాడైన వ్యక్తిపేనో కాని
భీమరాజు నుద్దేశించి నడుస్తుంది ఈ పాట!

వాడమీద వన్నెకాడో
భీమరాజు

వాసనకి సంపెంగ వనమూ,
చేతినిండ వుంగరాలు

భీమరాజు

చెప్పరాని చక్కదనమూ,
కాయపంచలు కట్టుకోని

భీమరాజు

కమ్మని చక్కదనమూ,
కరచేత బట్టుకోని

భీమరాజు

కిర్రుచెప్పలు తొడుగుకోని,
కలకటేరులాగ వచ్చెను

భీమరాజు

కాకినాడ రేవులో
కేవుగట్టి ఓడఎక్కి

భీమరాజు

రంగురంగుల బావుటాతో
భీమరాజు

రంగుగా రంగమెళ్ళే
వాడవూద వన్నెకాడో
భీమరాజు!!

ఈ భీమరాజు రంగురింగుల మనిషిలాగున్నాడు. ఇటువంటి పదములలో పచ్చే మాండలిక పదముల నాధారం చేసుకొని ఈ పాటలు ఏ మండలానికి చెందినవో గుర్తించ వచ్చును.

పడవపాటలో ఒక విచిత్రం వినిపిస్తూంటుంది. అందరూ కలిసి లాగుతూంటారు పడవ బరువుని. అందులో ఏ ఒక్కడు లాగకున్నా ఎవరికీ తెలియదు అటువంటి పని దొంగలను దృష్టిలో పెట్టుకుని - రోషం కలిగించేలా పాడే పాటలు చాలా వున్నాయి.

హైలేసో హవ్వారి యవ్వ
హైలేసో హైలాసా!
జానాకొక్కా ,,
శారా కొక్కా ,,
పట్టండిగట్టి ,,
బండాడిపేరు ,,
భద్రాద్రదిగో ,,
హనుమంతుడన్న ,,
పట్టండి జాన ,,
గట్టిపట్టే హైలేసా
పట్టినవాడు ,,

పెడనోడూ ,,
పట్టనివాడూ ,,
చెడనోడూ ,,

ఇక్కడ పట్టడం అంటే లాగడం అని అర్థం. ఈ పాటల్లో లాగనివాడిని తిడుతూండే భావ ప్రాయశ్చిత్యం అంత కటువుగా వుంటుంది. అయివంటివి వదిలేయాలి.

అతగాడితో చాలాకాలంగావున్న ఆ సంబంధం ఈరోజు శున్నాదిలి ఓడెక్కి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోతున్నాడు - కనుపించి సంతమేర కళ్ళను మైశ్యకొద్దీ పొడిగించి ఓడకేసీ - తన రాజు కేసీ చూస్తూ వాపోతుంది చిన్నది.

ఓడెళ్ళిపోతున్నది
మూరాజో
ఓడెళ్ళిపోతున్నదీ!
చెన్నపట్నం రేవులోన
చెట్టపట్టాలేసుకోని
చెవిలో గుసగుసలేమో
చెప్పిపోయిన మూరాజో
ఓడెళ్ళిపోతున్నదీ!
కాకినాడ యీదుల్లోన
కాటుకకన్నులుజూచి
కన్నీళ్లుచేతతుడిచి
కావలించిన మూరాజో
ఓడెళ్ళిపోతున్నదీ!

భీమారం పట్నంలోనా
 పెద్దలందరుజూడ
 పెద్దాపందిరిలోనా
 పెళ్ళాడిన మారాజో
 ఓడెళ్ళిపోతున్నదీ !
 కంచాన సల్లెటుకుని
 తెల్లనెన్నెలోనా
 కసిగాటు గొట్టుకుంటూ
 కలువరించినమారాజో
 ఓడెళ్ళిపోతున్నదీ !
 అందమైన నీమోము
 చందురుని చూస్తుంటే
 గుండెచల్లబడతదాని
 గునిశాడిన మారాజో
 ఓడెళ్ళి పోతున్నదీ!!

జాలారన్న అంటే పడవసరంగనుకొంటాను. వర
 దతో నిండిన గోదారిమీద వ్రయాణం - ఎంతతీపో ప్రాణ
 మంటే ఈ పల్లెవడుచుకు. “మళ్ళీ వచ్చినప్పుడు మంచిగ
 మాట్లాడుతా”నని అశకూడా చూపిస్తుందీపడుచు.

ఓ ఓ ఓ ఓ జాలారన్నా
 ఏగూడా టెయ్యరా
 జాలారన్నా

పొంగి పొర్లుకొస్తూంది
 జాలారన్న
 పడవాదాటెయ్యరా
 జాలారన్న
 వరదానీరోస్తూంది
 జాలారన్న
 నడ్డునకు జేర్చరా
 జాలారన్న
 గోదారి గాలిరా
 జాలారన్న
 గోలపెట్టుకొస్తూంది
 జాలారన్న
 ఏటవతలమాయిల్లు
 జాలారన్న
 ఎప్పుడెళ్ళి సేరుతానో
 జాలారన్న
 సీకటడీపోతూంది
 జాలారన్న
 పలుకరో పుల్లయ్య
 జాలారన్న
 ఒంటరిగా వున్నాను
 జాలారన్న
 ఒడ్డునకు జేర్చయ్య
 జాలారన్న

గోదావరి ఒడ్డున
 జాలారన్న
 మా గుడిసెలున్నాయి
 జాలారన్న
 వరదొచ్చిందింటేను
 జాలారన్న
 గంగపాతాతాయి
 జాలారన్న
 కనికరించి విడువరా
 జాలారన్న
 మళ్ళివచ్చినప్పుడూ
 జాలారన్న
 మంచిగమూట్లాడుతాను
 జాలారన్న!

సరంగు ఈ పడుచును : దో అన్నట్లుగావుంది పాట ఆఖరి
 చరణం చూస్తే. అందుకే 'కనికరించి విడువరా' అని బ్రతి
 మాలుతూంది. యిటువంటివన్నీ సర్వసాధారణాలేమో ఈ
 జీవితాలలో!

దంపు పదాలు

మనకు ఈ నాడు అంటే పిండిమరలూ, ధాన్యం మిల్లులూ వచ్చాయి. నాడు విసురురాళ్ళు, రోళ్ళుకదా అదుకున్నవి! ప్రతి ఇంట ఒక తిరుగలి (విసురురాయి) ఒక రోలు, రోకళ్ళు వుండడం తప్పనిసరి!

ఈ నాడు కాఫీగింజలకు మర, పంచదార నలగడానికి మర, పోక చెక్కకుమరకత్తెర, ధాన్యానికి మర, పిండికి మర, పళ్ళు పిండుకోడానికి మర - ఆఖరికి మనిషి బ్రతుకే మరజీవి తమైపోయింది.

తిరుగలి విసురుకొనే సమయంలో ఇద్దరుమాత్రమే అందుకు అవసరము. దంపుకు నలుగురూ అవసరము. ఈ రెండు వనులకూ ఊతంగా దంపు పడాలనీ, విసురురాతి

పదాలనీ వున్నాయి. చదువుకోడానికి ఒకేపాటా అనిపించేంత దగ్గరగా కనుపించినా-రెండు రకాలు వేరుగానేవున్నాయి—

తనే తుమ్ముకుని చిరంజీవి అనుకునేలా విసురు పదాలుంటే ఎదుటివారు తుమ్మితే ప్రక్కవారు తలమీద నీళ్ళు జల్లినట్లుగా దంపు పదాలు వుంటాయి.

ఈ దంపుపదాలు ఎన్నో కనుపిస్తాయి. వీటన్నింటినీ ఓ చిన్న బుక్కు వేయవచ్చు - కొన్నింటిని విందాం.

(1) సువ్వ సువ్వన్నా
 చుంచూ మల్లన్నా
 పసువారీ సుబ్బన్నా
 సూరమ్మా మొగుడూ
 హా - సువ్వి!

సూరమ్మా మొగుడూకీ
మీసాలూ లేవు
కోటప్పా కొండా
వాసాలూ లేవూ
హా - సువ్వి!

రాచారి దంపులకే
రాయె వెడదామూ
రాచోరీ కోడాలూ
సారె తెచ్చిందీ
హా - సువ్వి!

రా-చోరి కోడలూ
గోసాలోపుంటె
మన్నెవరు సూత్రాచె
మాతలి కానా
హా - సువ్వి!

తింటేను రా-చోరి
సారే తినాలి
కంటేను తొలిచూలు
కొడుకును కనాలి
హా - సువ్వి!

(2) నాచేతి రోకళ్ళు
నల్లా రోకళ్ళు
చేయించు అన్నయ్య
చేవ రోకళ్ళు,

వేయించు అన్నయ్య
వెండి పొన్నులు

సువ్వాసీ నే నొక్క
పోతేనుతేనూ
చుక్కలు పిక్కటిల్లు
సూరన్న కదులు,

అన్నని నే నొక్క
పోతేనుతేను

ఆకదమ్ము కదలు!!

ఆరాజు కదలు,

ముగ్గురన్నలతోడ

నే బుట్టినాను

నా నడుము మువ్వంచు

చీరగోరింది!

అయిదుగు రన్నలతోడ

నే బుట్టినాను

నా పిల్ల అద్దాల

రయిక కోరింది!

(3)

గుమ్మడి కాయంటి

గురువొచ్చినాడు

నీకాయపంచెలతో

శిశువెళ్ళినాడు!

కాళ్ళు కడగనైతి

కాళ్ళు మ్రొక్కనైతి

వంగి దండంబెట్టి

వరమడగనైతి

నాతోటి వారెల్ల

నాను లడిగితిరి

నే నొక్కటడిగితి

విదవతనము!

చాలు విదోతనము
సంతాన బలము
కోటి విదోతనము
కొమరుల బలము!

(4) సువ్వి కస్తూరిరంగ
సువ్వి కావేటిరంగ
సువ్వి రామాభిరామ
సువ్విలాపీ
ఆ సువ్వి - ఆ సువ్వి!

తుమ్మ కర్రకోలుదోసి
తూముడొడ్డు వాయవేసి
దంచుదామా బియ్యం
దంచుదామా
ఆ సువ్వి - ఆ సువ్వి !

ఒక్కవేలు చుక్కబొట్టు
అందరికీ చాలదమ్మ
దంచుదామా బియ్యం
చెలియలందరు
ఆ సువ్వి - ఆ సువ్వి!

ఒకరి కొడుకు కొప్పలోన
గుప్పెజేసి మల్లెమొగ్గులు
మగువకాంత కొప్పలోన

మల్లెజాబలు

ఆ సువ్వి - ఆ సువ్వి :

(9) కోడలా కోడలా
కొడుకు పెళ్ళామా
పచ్చిపాలామీద
మీగడా యేది??

వేడిపాలమీద

వెన్నలు ఏవి?

నూ నెముంతలమీద

నురగలూ ఏవి?!

అత్తరో ఓ అత్త
ఆరళ్ళ అత్త
పచ్చిపాలామీద
మీగడుంటుందా !

వేడిపాలామీద

వెన్నలుంటాయూ

నూ నె ముంతలమీద

నురగలుంటాయూ!

ఇరుగు పొరుగులార
ఓ చెలియలార
అత్తగారారళ్ళు
చిత్తగించండి
పెత్తనం లాగుతే
పేచీలు పోను!

(6) పడుచువారము మేము
పని చేయలేము
పగలు వెన్నెలగాయి
ఓ చందమామ :

ప్రొద్దు గూకిందంటె
మేముండ లేము
బుద్ధులూ చెప్పవే
భూదేవి తల్లి!
సందెల్లు గూకితే
మేముండ లేము
సంతాన మీయవే
ఓ చందమామ!

7) చిక్కు డాకులమీద
చిలుక వాలింది
అరటి యాకులమీద
హంస వాలింది!
హంసెక్కి ఓ రాజు
అమరియున్నాడు
కొబ్బరాకులమీద
గోర వాలింది!
గోరెక్కి ఓ రాజు
కోరివున్నాడు

మావిడాకులమీద

మంచు వాలింది

మంచెక్కి ఓ రాజు

పొంచియున్నాడు!

గుమ్మడాకుల మీద

గువ్వ వాలింది

గువ్వెక్కి ఓ రాజు

గూడ్గొగ్గినాడు!

చిక్కుడాకుల మీద

చిలక అబ్బాయి

చిలకెక్కి అమ్మాయి

చిక్కియున్నాది!

అరటిఆకుల మీద

హంస అబ్బాయి

హంసెక్కి అమ్మాయి

అమరియున్నాదీ!

8)

కా రాలలో కెల్ల

రెండు కారాలు

ఉప్పుకారా మొకటి

ఉపకార మొకటి

వాసాలలో కెళ్ళ

రాణివాసా మొకటి
విశ్వాస మొకటి
కుంటలాణ్ కెల్ల
రెండు కుంటలు
వడ్లకుంటా ఒకటి
వైకుంఠ మొకటి!

9)

తమలపాకుల మీద
వడ్డెండబోసి
రా చిలుక పో చిలుక
పోతుని పోవె!

అత్తదంచిన బియ్యం
మధికసన్నాలు
కోడలు దంచిన బియ్యం
కొత్త నూదూలు

అల్లమా రింటికి
చల్లకు బోతే
అల్లమూరీ కుక్క
భో మన్నాది!

నా కాళ్ళమట్టెలూ
ఘుల్లుమన్నాయి
పొయ్యిలో పాము
బున్ మన్నాది!

- 10) మా బాసలొచ్చారు
కూరేమి కూర?
పందిట్లో సారకాయ
బల్లి తలకాయ!

మా యన్నలొచ్చారు
కూరేమి కూర!
అడవి చిక్కుడుకాయ
అలచంద పవ్వా!

- 11) దంపు దంచాలేను
దండెత్తలేను
దంచీనా బియ్యము
వండానేలేదు!

అమ్మకి ఒక్కర్తని
నా తల్లికానా
పని నేర్పులేదమ్మ
పుట్టిన యింట!

అరిటాకు వంటిది
ఆడజీవితము
ముల్లొచ్చి పడినాను
ఆకూకె లోపం!

నీ అల్లుడొచ్చి
పంపమని యంటె

నా కూతురు చిన్నదీ
అని చెప్పు తల్లీ!

- 12) నీళ్ళు యిద్దామంటె
చిల్లీ చెంబాయె
చాప వేద్దామనగ
-వోటు దొరకదాయె!

కోడి కొడదామంటె
గుడ్లకోడాయె
వడ్లు దంచీమాడ
విత్తనాలాయె

పీట వేయూబో
పిల్లడమాయె

- 13) రోక లేత్తాలేను రోలె త్తలేను
చానుంతి కడియాల చేయె త్తలేదు
కోటకు పోటాశపొరుగు నాకాశ
కంటికి రెప్పాశ శ్రీవెంకటేశ!

- 14) తప్పెడు బియ్యంబు
దండెంపు కూర
చాడుబాజి గోత్రంబు
తల్లీ పుట్టిలు!
మా నెడు బియ్యంబు
మంకెన్న కూర

మహారాజు సోత్రంబు
నే పుట్టినట్లు!

15) పిండి కొట్టామాని
పిండాకోకండి
ఇరుగు పొరుగుల్లారా
ఇది ముగ్గుపిండి
సువ్వి - హా - సువ్వి!

పిండికొట్టి అల్లుడిని.
పిలువ నంపితే
రానని అల్లుడు
రచ్చ కొమ్మెక్కే
సువ్వి - హా - సువ్వి!

రానని అల్లుడు
రచ్చ కొమ్మెక్కే
పిలువనని వారి మామ
పేటా కొమ్మెక్కే
సువ్వి - హా - సువ్వి!

పిలువనని వారి మామ
పేటా కొమ్మెక్కే
వండానని వా రత్త
వంటిల్లు సొరద
సువ్వి - హా - సువ్వి!

దంపు పాటలు. సువ్వ పాటలు, దంపుపదాలు అని పిలువబడేవన్నీ ఒకటే! కాని నలుగురు దంపు సమయంలో పాడేపాటకూ, ఇద్దరు పాడేపాటకూ తేడాకలదు. కాని రెండూ దంపు పదాలే - వీటిని కొంచెం తేడాతో తిరుగలివద్దా పాడ గలగడం జరుగుతుంటుందనుకొంటాను-

- 16) సువ్వగిరి రామలింగ
సువ్వ కస్తూరిరంగ
సువ్వ యనుచు పాడరమ్మ
సుదతు లందరు;

అంచులంచు లరగవేసి
పంచవన్నె ముగ్గువేసి
పాడి పాడిదంతురమ్మ
పణతు లందరు;

ఉల్లి పూపు జల్లెడమున
శ్యామపూపు కుందనమున
శ్యామపూపు కుందనముకు
సెరుకు రోకిళ్ళే!

దాదూలు దంచేది
దూదీ పోకండ్లమె
మగువలు దంచేది
మాని రోకండ్లే!

చిన్నవడ్లు పెద్దవడ్లు
పేరైన రాజనాలు

కృష్ణా నీలాలుదంచి
కీర్తి పొందరే!

దంచి దంచి కన్యలంతా
దాహము కొనినారే
ముత్యమంత చెంబుతోన
దప్పి కందిరే!

మోవలంగి కొప్పులోన
మొగలిరేకు లంటబెట్టి
కులుకులాడి పమిటచేరగు
కుంకుమా యెసే!

అక్క చూడె చుక్కబొట్టు
అమరినట్టె యుంది
మోహనాంగి కొప్పులోన
మల్లె గుత్తులే!

అంటకుండ వండకుండ
వంట చేరకు వేరకుండ
అంటుముట్టు లేనిచోట
వంట జేయరే!

భక్తితోను వంటచేసి
పల్లెరమున తీసినారు
పద్మజాక్షిని కొలువ
పాట పాడరే!

171 రోకలి చిన్నాది
 రోలూ చిన్నాది
 సువ్వీ హా సువ్వీ!
 నాతో దంచేది
 చెలియ చిన్నాది
 సువ్వీ హా సువ్వీ!
 నా చేతి రోకలి
 నల్లా రోకలి
 సువ్వీ హా సువ్వీ!
 నే పాడినన్నాల్లా
 రామలక్ష్మణులూ
 సువ్వీ హా సువ్వీ!
 వీరెక్కు గుర్రాలు
 నీలీ మేఘాలూ
 సువ్వీ హా సువ్వీ !
 రోకలికి నా
 రెండా దండాలూ
 మముగన్న తల్లికీ
 వేయి దండాలూ
 సువ్వీ హా సువ్వీ !

ఈ దంపు పదాన్ని పరికించండి - కొంచెం విసురు
 పాటా అనిపిస్తుంది.

45)

(18)

దంపు దంచాలేను
 దంపి చూడాలేను
 దండెత్తి ధాన్యమా
 దంచగా లేనూ !

సువ్వి హా సువ్వి !

నిమ్మలబుగ్గపాప పుట్టినాడూ
 నిమ్మతోటకు తోడి నిరెట్టినాడూ
 నిలువూనా నిమ్మల్లు లేచికాయంగ
 నిగనిగ పడ్లన్ని బుట్టాలు నిండ !

సువ్వి హా సువ్వి !

సంతాకు బుట్టలు
 బండ్రాతోచేర్చె
 సంతోషమున డబ్బు
 జేబూలాకొచ్చె !
 సరసాల కాతోట
 సల్లన్నితోట
 సంతపోయే జనపు
 సంపెంగ తోట

సువ్వి హా సువ్వి !

(19) పాపమ్ము చేసుకుని
 బావిలో పడితే
 పైమురికియేగాని
 పాపాలు పోవు

చేటుకాలామట్ర
శంకరుడ నీకు
ఆలిమీదా పెండ్లి
యెట్లాడినావు?

ఊరిముందర చేను
చేయబోకన్న
ఊళ్ళోన వియ్యంబు
చేయబోకన్నా !

ఊరిముందర చేను
కాకులాపాలు
ఊళ్ళోన వియ్యంబు
కయ్యాలపాలు

చేను మంచీదాని
చెప్పబోకన్న
చెరుకన్న రాజనం
పండిన్నగాక

ఆలి మంచీదాని
అన బోకురన్నా
అదివచ్చి మనలోన
అణిగుండుదాక

అత్తింటి కోడలవు
కావుగా వున్నె
అజ్ఞసిగులు నీకు
లేవుగా వున్నె

వీపునిండా కొంగేది
ఇరువరుస లేవే ?
మడమతిరగ బట్టేది
మాట వాసేది!

(20) ఆడదాన్నీ నేను
అయిపుడితిగాని
గండ్రగొడ్డలి క్రింద
కొమ్మనైన జాలు

గొడ్డాలి బ్రతుకేల
కోటి ధనమేల
స్వారాజ్య మిచ్చినా
సవతి పోరేల ?

చూడకా ఆడేరు
చూచి ఆడేరు
కానకా ఆడేరు
కల్లలీ ప్రజలు!

పాటలు పాడితే
వలవరంటారు
పాడకుంటే జనులు
మూగ దంటారు !

పై రెండు పదాలూ ఎదుటివానికి నీతిబోధించేరీతిలో
సాగుతున్నాయి. మొదటి పాటలో ఎంతసీతి, అనుభవ

దంపుపదాలు

పూరిత ప్రబోధం వుంగో, రెంజోపాటలో ప్రజల మనసులు
ఎలాగుంటాయో చూపుతూ, “ఆడ” బ్రతుకు కష్టం విని
పిస్తుంది.

21) రాజనాల వడ్లయిన

భోజనాలయిన

రాజు పెనిమిటైతే

చింతేల దేవి

ఆడదీ పుట్టింది

అసరు పుట్టింది !

దండన కోడలకు

దైత పుట్టింది !

ప్రేమ లేని మగని

పెండ్లాడితేను !

కాపురాలకు చేటు

కాకుండ పోదు !

వెంక తేనుని కొండ

వెలుసుండ వలెను !

ఎప్పటికీ పుట్టిలు

కలిగుండ వలెను !

విత్తులొడ్లు దంచితే

బెత్తులయినాయి

అచ్చు నీ కుమార్తె

రాజు లెనారు

రాజులకు తగినట్లు
రంభలొచ్చారు
రంభలా కడుపునా
పిల్లలుట్టారు !

పిల్లకీ పెళ్ళోరు
అడగొచ్చినారు
ఇద్దామ అనయ్య
ఇద్దామ వదినా ?

అనుకూలమయిన
మామ నుంచివాడైన!
మాటకారైన
కాముడూ బేతైన
కన్య నిత్రాము!

మాతాత పెళ్ళికీ
నే నెంతదాన్ని
తలదువ్వి బొట్టాడితె
తవ్వంతదాన్ని !
అన్ని సొమ్ములు పెడితె
అడ్డంతదాన్ని !

పూర్వకాలంలో పెళ్ళిళ్ళు ఎంత బాల్యంలో జరిగేనో
ఈ పాట సాక్ష్యం చెబుతుంది - “తలదువ్వి బొట్టాడితె
తవ్వంత మనిషిట, అన్ని సొమ్ములు పెడితె అడ్డంత పిల్ల”ట.
బాగుంది ఉపమానం!!

ఈ విధంగా దంపులూ, సువ్యపాటలూ మాపిస్తూ రావాలంటు ముందరే చెప్పినట్లు ఇది ఒక పెద్ద గ్రంథం అవుతుంది. కనుక ముఖ్య అనుకొన్నవి మాత్రం పరిచయం చేయడం జరిగిందని గ్రహించకోరెదను !

సరే ! ఈ శ్రామికతరహా పనిపాటలలో బ్రతుకే భారమై, బరువుగా బ్రతుకేడ్చే జీవితం విదిల్చే ఉచ్చాస్యములే శ్రామికజాతి పాటల సంపద - ప్రతిబింబం - కాదు - ప్రతిభస్మిని!!

తను చేయగలిగినా లేకున్నా, మోయ గలిగినా లేకున్నా జానెడు పొట్టకోసం ఎకరాలకోద్దీ చాకిరి, పంపె ముకల ఈ గూడుకోసం బండలకొలదీ బరువు యీడ్వడం - ఆ సమయంలో అప్రయత్నంగా ఊతంగా విదిలే 'హెయ్' అన్న పదం, 'హూ' అన్న శ్వాస; తన బ్రతుకురోత మీద ఏవగింపుతో పలికే 'ఆరు నెల్లా జన్నాఫైదు - మూడు నెల్లా ముండా పోరు' అన్న ఏవాక్యలో కలిస్తే వెలువడిన ఈ జాన పద శ్రామిక గేయ ప్రవంతిని ఎంతని చూపగలం! ఎన్నని వ్రాయగలం!!

“ తుమ్మెదా ”, “ చందమామా ” “ వెన్నెలా ” పాదాంత పదములుగానే “ తందానా ” పదాంత పాటలునూ ఈ పనిపాటలలో కలవు. ఒక విషయం - జగంకథలలోనూ, కథలలోనూ ఈ “ తందాన ” పదం చాలా పీఠం వేసు కున్నది. తందాని పదానికి కూడా అర్థం ఉంది.

ఏదేనా మాటలసందర్భంలో - ప్రతి విషయానికీ
 బస్సుకుంటూ - ఎదురుచేప్పని వాడిని చూసి - ఏమిటోయ్
 “తందానతాన” అనడమేనా అనడంకద్దు. కథల్లో ప్రతిపాదం
 చివరా “తందాన” అనడమే పైమాటకు కారణం.

చేట్టుమీద కూర్చున్న	తందానా!
రాజులు కారులు	”
చేట్టుమీద కూర్చున్న	”
రాజులెవరూ	”
మేడమీద కూర్చున్న	”
రాజులెవరూ	”
గట్టుమీద కూర్చున్న	”
అల్లుళ్ళు కారులు	”
గట్టుమీద కూర్చున్న	”
అల్లుళ్ళెవరూ	”
కొండమీద కూర్చున్న	”
అల్లుళ్ళెవరూ	”

అలాగే “ఉయ్యాల” పాదాంత పనిపాటలలో
 ఉయ్యాలపాటలని వున్నాయి! ప్రతిమాటకూ “ఉయ్యాలా”
 అంటుంటారు! ఈ పాటలు చేను కలుపులకు, కోతలకు,
 నాల్లకు సంబంధించినవి అనుకోవచ్చును.

ఉయ్యాలా దంబాలా!

ఉయ్యాలా దంబాలా!!

కోటివల్లికాడ

గోరంటతోట

పుయ్యాలా!

”

కొండంత చెట్టూ	ఉయ్యాలా!
గొడుగుంటి చెట్టు	"
కొమ్మలు రెండూ	"
రెమ్మలు రెండూ	"
వాసినాయిరా	"
కాచినాయిరా	"
అందినాయిరా	"
కాయలు నిండా	"
కాయ తింటేనే	"
పచ్చి పులుసురా	"
పులుసు కాదురా	"
గోదారమ్మ	"
కోరి పెంచేరా	"
ఉయ్యాలా	"
ఉంగుటకేరా	"
ఆ ఊరివోరూ	"
అక్కడేనురా	"
ఆడుతారురా	"
అమ్మోరు నక్కడ	"
అంకమ్మ నక్కడ	"
అలక నింపుతారు	"
ఉయ్యాల లేసి	"

ఉప్పుతారురా	ఉయ్యాలా :
కోటిపల్లీ కాడ	”
గోరింట తోటా	”
కొండంత చెట్టురా	”
ఉయ్యాల దంబాలా!	
ఉయ్యాలా దంబాలా!!	

దంపు పాటలనీ, సువ్వపాటలనీ పైన చదినాము —
వాటికి చాలా దగ్గరలో, కనుపించే విసురు రాతివదముల
(తిరుగలి పాటలు) ను గురించి నాలుగుముక్కలు పరిచయం
చేస్తాను. ఈ విసురు రాతి పనికి యిద్దరు అవసరము —
గుండ్రంగా వుండి గిరగిర తిరగడానికి ఉసులుగావుండి-త్రిప్ప
డానికి ఒక కర్రపిడి (తిరగలిపిడి) వుంటుంది. దానిని యిద్దరు
చేతులుపెట్టి త్రిప్పతూ పాడుతుంటారు!

(1) అయిపోయె అయిపోయె
అయిపోయె గౌరు
అయిపోయిన యిండలో
ఆడుకో గౌరూ!

సరిపోయె సరిపోయె
సరిపోయె గౌరు
సరిపోయిన యిండలో
సరసా లాడమ్మ!

భా వాలకు వదును జేరిన కత్తిగా మెరిసే ఈ విసురు
రాతి పాటలు చాలా హుషారుగానే వుంటాయి.

(2) ఆదివారమునాడు
 అమవాశ్యనాడు
 అన్న యింటికి నేను
 గిన్నె నడుగబోతే
 మా వదిన శాంభవి
 లేదు పొమ్మనెను
 మా యన్న మంచివాడు
 మళ్ళీ రమ్మనెను!
 చిన్నోడికి చీటంగి
 సిలుకుకుళ్ళాయి
 బాలునికి పొట్లంగి
 పాలుపోసె గిన్నె
 నాకు నల్లచీర
 నెమలి వన్నెర రవికె !
 వడినిండ బియ్యము
 వళ్ళో కొబ్బరి గిన్నె
 పసుపు కుంకుమ యిచ్చి
 పంపె మాయన్న !

(3) కలిమియ్య బలిమియ్య
 కదిరి సరసింహా
 నా చిన్నారి తమ్ములకు - సిరి
 సంపద లీయవయ్య !

బిడ్డల్ని కన్నతల్లి
 స్త్రీలు తేబోవ
 ఆడికలూ ఎండాయే
 ఆ జలధీలోనా :

కొడుకుల్ని కన్నతల్లి
 స్త్రీలు తేబోగా
 ఆడికలూ అణిగాయీ
 ఆ జలధీలోనా :

తోటన యెంకన్నా
 తోపూ నరకంగా
 తోపూ పమిటల్లూ
 తొలగి పోనాయీ !

గుట్టెక్కి యెంకన్న
 కూతలెట్టంగా
 గుడిసెల్లో పడుచులకూ
 గుండె లల్లలాడా :

(4) తూరుపు వాకిళ్ళకు
 దూలాలు గావు
 పడమటి విండ్రకు
 పలకల్లు గావు
 మా యింటి కోడండ్రకు
 రోకళ్లు గావు
 ధనము రాసులిచ్చె

అంజలి రామయ్య
నీవైన చెప్పరాద
ఆ మానిపేరు

అమ్మలో నీకింత
వినవేడుకలే
మాడల్లో హోయేటి
మరచి నడుగు

మాడల్లో హోయేటి
మరచి సుబ్బయ్య
నీవైన చెప్పరాద
ఆ మానిపేరు!

అమ్మలో నీకింత
వినవేడుకలే
మొసాక్షి పళ్ళుల
మానుల నడుగు

అమ్మలో నీకింత
వినవేడుకలే
బారాసావిటమీది
బావల నడుగు

అమ్మలో నీకింత
వినవేడుకలే
కొలుపు సావిడిమీది
కొడుకుల నడుగు

అమ్మరో నికింత

వినవేడుకై తె

నేలాన పండిన

వల్లెరు చెట్టు

(5)

పట్టుచీరలవారు

బావకూతుళ్ళు

అంచు చీరలవారు

ఆడబిడలు

తోపుచీరలవారు

తోడికోడలు

అందుట్లో మా లక్ష్మి

చెరుగు చీరలది

దబ్బున మాలక్ష్మి

బరిణం దుకొమ్మ

ఇంత చక్కని బరిణె

ఎవరంపినారు

నీ కని పెద్దేటి

అన్నంపినాడు!

(6)

నల్లకొండల నడుమ

ఉతికె చాకలి

మాయన్న యేసిన

దట్టిపేరేమొ!

చింతకూట నూలమ్మ

శిరువెళ్ళ తొగరు

సంద్యాల నల్లంచు

లంజెపేటంచు
 కందనోలు కరకంచు
 కంది బేడంచు
 ఉతకరా చాకలి
 ఉల్లిపువ్వులై
 మడసరా చాకలి
 మల్లి మొగ్గలై
 యిచ్చిరా చాకలి
 అన్నవాడలికి
 ఇచ్చేను వొచ్చేను
 ఇల్లు నే నెరుగ
 గచ్చుతో కట్టిన
 గొజ్జ సంభాలూ
 సున్నంబు పూసిన
 సురటిమిద్దిలు
 వేవమాని యెదురిల్లు
 ఎద్దులమిద్దె!

(7)

పుణ్యవంతులమ్మ
 ఈ యింటివారు
 అన్నలని పిలిచితివి
 తమ్ములని పిలిచితివి
 నన్నేల పిలువవే
 ఓ చిన్ని మరదలా;
 ఏమని పిలుచుదును ఓ పెద్దరి శివుడా!

నీళ్ళబాణము తొడిగి
 నరలోకమేలెనే
 నా పుణ్యపురుషుండు
 పువ్వులా బాణంతొడిగి
 కప్ప రథమెక్కి పురుషుడు
 భూలోక మేలినాడనిచెప్ప
 వచ్చేటి పామ్యేటిదారిగలదు
 శివునికి శివపూజ
 కోరినాననిచెప్ప!

(8)

సకియ యిల్లుజొచ్చె
 యెల్ల జాలాడె
 సక్కన్ని వాడమ్మ
 సారంగధరుడు
 ఇరుగు పొరుగమ్మలార
 ఇతని పొమ్మనర
 ఇరుగోరి మాటలు
 పినచ్చిరేను
 పొరుగోరిమాటలు
 పొనరొచ్చిరేను
 చిలుకసీఘ్రతోడి
 జలకమాడేను
 హంసలన్నము లొండె
 ఆరిగించేను

వెలదీ మంచములేయె

వెన్నెలబైట

పడతిపానుపులెయ్యె

పవ్వళించేను

ఆకుతేనె భోకతేనె

ఆడ కత్తెరతేనె

చూడ నున్నపుకాయ

చుట్టియ్యె మడుపు

సన్నంగ సుట్టియె

సగము కొరికియె

యెంగిలెంగిలి శివుడ

యెగువట్టెపు

మనకేమి యెంగిలీ

పుణ్య పురుషులకూ

విసన కర్రలతోను

విసరె బక జాము

ఇసిరిసిరి ఆ కాంత

స్తంభాని కొదిగె

కాంతకీ కన్నీళ్ళు

కాల్వలెపారె

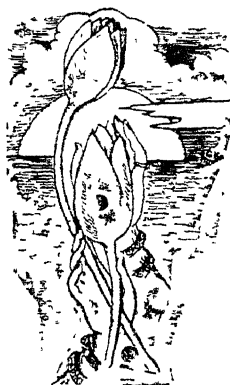
వానకురవాలేదు

వరద యెక్కడిది ?

అమ్మరో మనయింట్లో
వారువలెక్కడవే

నువుపోయి పరసింట్లో
పండుంటివి కొండక
ఆడునారి శోకంబు
అలువంటిదప్ప!

ఈ దంపు పదాలలో కనుపించని సందేశం, వినిపించని
ధర్మ ప్రభోదం, అందులోనే పెటకారం, అంతలోనే వెక్కి-
రింత - అన్నీ కలుపుతే నవ్వులు - ఈ పాటలకు ధర్మకర్తలు
ఆడవాళ్ళు - అందుకే ఒక విధంగా ఈ దంపు పదాలు స్త్రీల
పాటల గుర్తిలోకే చెందవలసి వుంటుంది !!

వినోదము - హాస్యము

12

పెళ్ళినమయంలో, ఆటలనమయంలో, పండుగల సందర్భాలలో పాడే పాటలు వింటూంటే వినోదంతో పాటు- కడుపుబ్బ నవ్వు వస్తూంటుంది. వినోదం మానవునికి తప్పని సరి! ఉన్నవాళ్ళు, సినిమాలూ, నాటకాలూ, పెద్ద ఎత్తున చూస్తే - సామాన్యుల వీధినాటకాలూ, తోలుబొమ్మలూ, గారడీలు, వీధి పగటివేషాలు, గంగిరెద్దుల గెంతులు, బుడబుక్కుల ఆశీర్వాచనాలు, జంగం, సాతాని పాటలు, పలుకులు, కాశీపట్నంచూడరబొబూ, మొదలగునవి చూసి - శ్రమ అనేది ఆ కాస్త సేపూమరచి అందులోనే అందం, ఆనందం, సృష్టించుకుని హాయిని అందుకుంటారు—

హాస్యపూరితం, వినోద ప్రధానం అయిన పాటలు,
ప్రదర్శనాలు మన గ్రామసీమల్లో చాలా చూస్తూనే
వుంటాము - వాటికి సంబంధించిన రకరకముల పాటలు
చదువుదాం!

ఈ పాట హాస్యంకోసం మాత్రమే

పతివ్రతా ధర్మంబు

భక్తితో సలిపి

అతని చెంపామీద

అంటిస్తువుండు

మగనితో నీ కసలు

సరిపడకపోతే

పగదానివలె నీవు

పడబోవుతల్లీ

అ తమామలు నీకు

ఆతక కాయుం లే

కొత్త ముగ్గులు పెట్టి

కృంగతీయిత్లీ

సేవసేయించుకో

చిన్న తల్లా చేత

బావగారిని నీదు

బానిసగ చూడు

తోటికోడలిబిడ్డ

కూటికేడిస్తే

గ్రామాలలో యిప్పటికీ ఊరిమధ్యలో ఓ గెడ పాతి నాలుగు డబ్బులు అడుక్కోడానికి విద్యలు చూపే గారడీ వాళ్ళకూ, వాళ్ళు పాడేపాటలకూ ఏం కొదవలేదు - వారి నోటినుంచి వెలువడే పాటల సముదాయంలో యిదొకటి -

నా మగడు వాడకళ్ళే
నాకు తోడు ఎవరులేదు
కోడి కూసేవేళనాకా
తోడు రారా వన్నెకాడా!
ఓ వన్నెకాడా!

చింతచెట్టూ చిగురూచూడు
చిన్నదానీ యిడూ చూడు
అదములో నీడా చూడూ
ఇద్దరికీ జోడూ చూడారా!

సరసాపురము నుంచి
నలిగి నలిగి వొస్తుంటే
తాళ్ళపాలెము కాడ
తగిలించీ జ్వరము!

చంకలోని నీళ్ళకడవ
నీడ చూచి నిందగట్టిరి
ఇద్దరికీ యిష్టమైతే
ఎవరిదేమె భయ్యమా!

ఇంటి మొగుడికి వంటెద్దుబండీ
 రంకు మొగుడికి రెండడ బండీ
 మధ్య తిరిగే లాతగాడికి
 దొరలు త్రాగే మందునీసా,
 తల్లిపిల్ల నిడిసియాడు
 సేసుకున్న భార్య నిడిసి
 దొమ్మరదాని యెంటబోతే
 ఊలు మెడకు యేసెరా!

కల్లుత్రాగి ఒళ్ళుమరసీ
 కైపుయెక్కి తిరుగబోతూ
 పెళ్ళిచేసి పంపుతారూ
 పెందలకడ మేలుకోరా!

నా మగడు వాడకెళ్ళే
 నాకు తోడు ఎవరులేరు
 కోడికూసె యేళదాకా
 తోడురార వన్నెకాడా!

ఎన్ని వంకరలున్నా అత్తారన్నప్పటికీ, కట్నంపేరు
 వినేసరికి లేచి నుంచుంటుందిట.

అల్లాడంటే వంకరతాడి
 లేచీ నుంచుందోయ్
 లేచీ నుంచుందోయ్
 మూడూవంకల వంకరతాడి
 సాగీ నుంచుందోయ్
 సాగీ నుంచుందోయ్!

అత్తారంటే వంకరతాడికి
కట్నం కావాలోయ్
కట్నం కావాలోయ్
పిలా అంటే వంకరతాడికి
పెళ్ళి కావాలోయ్
పెళ్ళి కావాలోయ్!

పోనీ అంటే వంకరతాడికి
కట్నం కావాలోయ్
కట్నం కావాలోయ్!

పిల్లల మనస్సును అర్థం చేసుకోవడమే చాలాకష్టం-
వారి పనులూ, పలుకులూ అన్నీ చిలిపితనం చిగురింతులు
పెద్దానీవుంటాయి - పెద్దవారికి కోపంరావచ్చు, నాలుగు
దెబ్బలు తినవలసివచ్చినా వారికి లెక్కలోకి రావు - ఏదో
చిలిపితనంగా పాటలూ, పలుకులూ కుమ్మరిస్తూనే వుంటారు.
ఒక్క-ప్పుడు నవ్వు వస్తుంది. మరొక్క-ప్పుడు కోపం బుస కక్కు
తుంది. ఒక్క-ప్పుడు అబద్ధం అనిపిస్తుంది - ఆ పనులూ, ఆ
పలుకులూ వింటే మచ్చుకు!

మేష్టారు మేష్టారు
మెట్టాంకాయ్
మేష్టారి పెళ్ళాం
నీరొంకాయ్!

ఆడదికదూ మరి - కొంచెం నిగారింపుగా వుండకపోతే
ఎలాగ - అందుకే మేష్టారి పెళ్ళాన్ని నీరొంకాయతో సరి
పోల్చాడు!

అరటాకుల కట్ట
 పొయిలో పెట్ట
 నిన్ను తగులపెట్ట
 కోడిపుంజు రెట్ట
 నీ నోటోపెట్ట !

ఈలాటి చిలిపిపాటలు బాలసారస్వతంలో వేనకు వేలు!

తాతా పీతా
 ముంజకాయ మూతా
 కొడవలిపెట్టి కోత
 నంజు నాచేత!
 వాపు నీచేత!

అలాగే బ్రాహ్మడికి, కోమటికి సంబంధించింది!

బ్రాహ్మడు బ్రాహ్మడు.
 బెడ్డముక్క
 బ్రాహ్మడి పెళ్ళాం
 సుద్దముక్క!

కోమటి కోమటి
 కొత్త బెల్లం
 కొంటావా తింటావా
 కొంటే డబ్బు ఖర్చు
 తింటే కడుపునొప్పి!

— అందుకు కొనడు, తినడు - రెండూ కలిసివస్తాయి!

జామికాయ జామికాయ

సంజెప్పుడూ?

సన్యాసి గొల్లిగాడి

పెళ్ళెప్పుడూ?

ముసలాడినడితాగ

ఒంగినప్పుడు

మూతిమీద మీసాలు

నెరిసినప్పుడు!

మూటుంటె పిల్వోసది

తాతా నీకు!

ముద్దాడితె కరుస్తుంది

తాతా నిన్ను

ఒంగుండి మెక్కవయ్య

తాతా నువ్వా!

బాగా చెప్పాడు-డబ్బుంటే ముసలాడికి పిల్ల రావడం సులువే. కానీ ముసలాడి ముద్దుకు కరుస్తుందిట పిల్ల - అదీ నిజమే మరి! ఈ సారస్వతంలో “సన్యాసిగాడు” - “గొల్లిగాడు” చాలాచోట్ల ప్రత్యక్షమౌతారు!

చింతకాయ దప్పలం

పప్పేసి కలువటం

కంతమెల్ల మెక్కటం

కడుపునొప్పి రావటం!

పై చరణం అక్షరాలా యదార్థం. అప్పనంగా దొరికింది కదా అని మెక్కితే - కడుపునొప్పికే దారి తీస్తుంది.

కోమటింటి కెళ్ళటం
శొంఠిశొమ్ము తేవటం
అపుడే సానతీయటం
అరగతీసి నాకటం :

అలా కడుపునొప్పి రాగానే ఆలస్యం చేయకుండా శొంఠిశొమ్ము అరగదీసి నాకమని ప్రథమచికిత్సా ప్రబోధం చెండ్చోచరణంలో యిస్తున్నాడు - అయినా వెంటనే కడుపునొప్పి తగ్గిందనుకోటం ఎలాగ?

చెంబు చేతబట్టటం
నొడ్డికెళ్ళి రావటం
మంచమెక్కి దొర్లటం
నిద్రపట్టి పోవటం

ఉదయాన్నే లేవటం
బడికి వెడలిపోవటం
జరిగిందంతా పంతులుకి
సాగతీసి చెప్పటం!

ఇవ్వుమైన భర్తకు - తదితర బంధువులకు తేడా చూపుతూంది ఒక పడుచు!

మొగుడంటే మొహమాటం
లేదూ నాకు

అ త్తం తె అసయ్యం
అసలే నాకూ!

మొగుడుకైన మల్లెపువ్వుల
పక్కేస్తాను
అత్తకైన నూతిమీద
పక్కేస్తాను!

మామకై తె నల్లేరు
పక్కేస్తాను
మొగుడుకంటె మంచి గంధం
బాగా తీస్తానూ!

ఒదినకంటె ఆవపిండి
బాగా రాస్తానూ
మరిదికైన దూలగుండ
బాగా పూస్తాను
వచ్చినవాళ్ళకు నల్లేరు
నలుగు లెడనూ!

హాస్యంకు సంబంధించిన పాటలలో - కొంచెం మోటు
నరసాలుకూడా ఎక్కువగానే వున్నాయి!

అ త్త కొడుకొచ్చాడు
పంది రెయ్యండి
పందిట్లో బావకీ
పీట వెయ్యండి!

పీటముందర బుడ్డి
 చెంబు పెట్టండి
 పీటముందర కోడి
 గుడ్డు పెట్టండి!

కోడిగుడ్డుమీదా
 కూరార బోయండి
 బావకి బలుహారం
 బాగా పెట్టండి!

నల్లెరు తెప్పించి
 పక్క వెయ్యండి
 నల్లెరు తెప్పించి
 నలిచి విడువండి!

నల్లెరు చేతాను
 నయము కాకుంటే
 దూలగుండా తెచ్చి
 దులిపి పంపండి!

అత్త కొడకా నీకు
 అందింద మరియూద?
 నువ్వు తెచ్చిన కోక
 మొలతిరుగ లేదు!

నువ్వు తెచ్చిన రైక
 ముడికంద లేదూ!

మామకూతుర నువ్వు

చేసిన మేలూ!

దూలగుండా చేత

దులిపిందె చాలు!

ఈ పాట వినండి - పండుగ వచ్చింది ఎన్ని బియ్యం పోసి పిండివంటలు వండమంటావని అత్తగారిని కోడలు అడుగుతూంటే అత్తగారు సలహా యిస్తుంది ఎంత వింతగా వుందో!

కోడలు :- పండుగావొచ్చింది
ఓ అత్తగార!
పండుక్కి- బియ్యము
ఎన్ని పోనేది?

అత్త :- వెయ్యవే నిచ్చేనా
తియ్యవే గాది
పొయ్యవే తలగీచి
తవ్వేడు బియ్యం!
ఆ బియ్యం నానేసి
పిండిగా దంచి
పిండివంటలు చేసి
అరసెల్లు వండు!
ఇరుగుపొరుగువారి
కింతింత పెట్టు

ఇంట్లోని పిల్లలకు
 కసరకా పెట్టు!
 మాపటికి మామకు
 మారుమూ తెట్టు
 మరునాటి చల్లులకు
 మద్దులకు పెట్టు
 మనయింటి పాలేర్లు
 మురియంగ పెట్టు!
 మనయింటి మరదలకు
 మనసుతో పెట్టు!

తవ్వెడుబియ్యం పిండివంటతో ఎంతమందికి పెట్టగల
 అత్తగారో చూడండి!

వల్లెలలో డప్పు వాయించుకుంటూ, తాడెట్టి కొట్టు
 కుంటూ - ధమరుకం వాయించుతూ, పంబమోగిస్తూ,
 శంఖం ఊతూ, సన్నాయి నాలాపిస్తూ, కోతిని ఆడిస్తూ, పాల
 కీని మొగ్గలేయిస్తూ, గెంతుతూ, పాడుతూ రకరకాల
 వినోద ప్రదర్శకులు వస్తూంటారు - హాస్యం, వినోదం రెండూ
 అక్కడ మనకు ప్రత్యేకం అవుతాయి. అలాటివి చూడాలి.

ఈ పాట పంబ వాయిద్యంతో పాడేది.

పార్వతీ నోయించే
 పంబ నాదంబు!
 పంబ పుట్టినాడు
 రొంబ పుట్టింది!

ఆ రొంబకోసం దేవతలు గిజ గిజ గింజుకున్నారు!

ఆ పంబనోయించె
అంబరీసుండు!
ఆ పంబ నోయించె
పరచూరాముండు!
ఆ పంబ నోయించె
పద్దనాబుండు!

పార్వతీ ఆ పంబ
పరమేసుండ్లోయించె!
పరవతా లేడెక్కి
బద్దలెపోతుంటే
ఆ బద్దలె పోతుంటే!

అగ్గిదేముడి యిల్లు
బగ్గూమన్నాదా!
అగ్గిదేముడియిల్లు
బగ్గూమన్నాదా
అగ్గిదేముడియిల్లు
బగ్గుబగ్గుమంటేను!
ఆ బగ్గు బగ్గు మంటేను!
నీలాకంతుని మేడ
కూలీ పోనాదా?
ఆ నీలకంతుని మేడ

కూలీ పోతుంటేను

కుమార సోమకుడు

పుట్టాకొచ్చాడా ?

ఇనప్పంబ కాదు, ఇత్తడిపంబ కాదు, కంచుపంబ
కాదు, కరివేణిపంబ కాదు - మరేం పంబయ్యా - తోలు
పంబ !

దేవతాలందరును

తోలు పంబట్టుకొని

ఆ తోలు పంబట్టుకొని

తోవేసినారా !

కాశీకావడి అంటూ కాశీ వటాలనూ - లోకాలను
ఫలితాలను చూపిస్తూ వస్తుంటాడు - ఈ ప్రదర్శన యిద్దరిపని !

కాశీకి పోయాను

రామాహరీ

కాశి తీర్థమూ తెచ్చాను

రామాహరీ !

కాశీకి పోలేదు

రామాహరీ - ఘోరి

కాలువలూ నీళ్ళండి

రామాహరీ !

కాశీకి పోయాను

రామాహరీ

కాళి వీభూతి తెచ్చాను
రామాహరీ !

కాశీకి పోలేదు
రామాహరీ - వీడి
కాష్ఠంబులో బూడిదండి
రామాహరీ !

పంచేంద్రియములూ
రామాహరీ - నేను
బంధించియున్నాను
రామాహరీ !

కొంచమూనమ్మినా
రామాహరీ
కొంపముంచి వేస్తాడండి
రామాహరీ !

ఆలుబిడ్డలు లేరు
రామాహరీ - నేను
ఆత్మయోగీనండి
రామాహరీ !

ఆలుబిడ్డలేలే
రామాహరీ - వీని
కాయురనున్నారు
రామాహరీ !

ఇతగాడి హడావిడి జోరుగా వుంటుంది చూసే వా
 డొక్కడైతే మూగేజనం చాలామంది. “పైస తమాషా”
 పాటయింది. నాలుగుకోట్లు పైసపెట్టే లోపల బొమ్మలూ,
 చూడడానికి అద్దం, ప్రదర్శకుని పాట, అందుకుతగ్గ తాళం -
 వినండి -

పైస తమాషా
 చూడరబాబూ
 ఏమి లాహిగా
 నున్నది చూడు
 ఏమి తమాషా
 లున్నాయి చూడు
 కాశీపట్నం
 చూడరబాబూ!
 చూడర బాబూ
 అదిగదిగదిగో
 కాశీపట్నం
 చూడర బాబూ!!

గలగలలాడే
 గంగానదిని
 కన్నులకింపుగ
 చూడర బాబూ
 హరిశ్చంద్రుడు

సత్యంకోసం
 ఆలుబిడ్డలను
 అమ్మిన చోటు?
 అదిగో అదిగో
 విశ్వేశ్వరుడు
 హరహరమను
 భక్తులచూడు ?
 చూచిమోక్షం
 పొందరబాబూ
 కాశీపట్నం
 చూడర బాబూ !

॥పైస॥

హస్తినాపురీ
 పట్నంచూడు
 పాండవు తేలినా
 పట్నంచూడు!
 తాజమహలును
 చూడర బాబు
 విజయనగర
 రాయలను చూడు
 బెజవాడ
 దుర్గమ్మను చూడు
 భద్రాద్రి రామ

దాసును చూడు

కన్నుల పండుగ

చూడర బాబు

చూచి జ్ఞానం

అందర బాబూ !!

॥పైస॥

దేశి సారస్వతంలో కురవంజి పాత్ర ప్రసిద్ధమైనది.
పలుకుబడి గలిగిన జ్యోతిష్కు-రాలు - సోదె చెప్పడంలో
అందెవేసిన ఘటం - ముక్కుకు రింగు, చెవులకు లోలకులు,
రవిక లేని బట్టకట్టు, కాళ్ళకు కడియాలు, చేతులకు గాజులు,
చేతిలో వెండికట్టచిన్నకర్ర. బుట్టలో ప్రత్యక్షం
“సోదోయమ్మ సోదె” అంటూ-

ఆ వో యమ్మ

బాగ్దంగల సేయి!

దానధర్మపు సేయి

దండిగల సేయి

ఒకటంటే ఒకటి

రెండంటే రెండు

ఒకటిరెండూ కలిసి

సంగమించేనూ

మంధారలాయమ్మ

మల్లెలాతావి!

అందాల బాలాస్సె

సందడే లేద!

ఒచ్చి వుండారమ్మ
ఊరు చివరాకి!
శివరాత్రి శివుడికీ
జపము సేసూకో!

కొడుకు పుట్టాలాని
కోరుకో తల్లి!
ఆదివారము నాడు
అమవాళనాడు!

ఆపోశనమ్మతో అణగిమణగుండు
కులము నిలిపేటంటి
కొడుకు గలిగేడు
కులము, బలముగలిగి

వరిలుతల్లి
ధన్యం

కోయవాళ్లు మొగవారుకూడా వేసవిదినాలలో గ్రామాలలో
తిరుగుతూ సాముద్రికం చెబుతూంటారు. గోచీగుడ్డ పెట్టు
కుని, మెడనించా కర్రపూసల దండలు, జబ్బలకు పేముతో
అలంకరణలు, చేవులకు వెండి రింగులు, కాళ్ళకూ అలంకర
ణలు, భుజాన అంబులపొది, చేతిలో బాణంతో యింటింటికీ
వస్తూ సాముద్రికం చెబుతారు.

సేయినూస్తా రా పిల్లా
సేయినూస్తా రా!

సేతిలో బంగారు రేఖున్నది
 కుళ్ళాయి కుచ్చున్నది
 కూచుండి తింటావుపిల్ల!
 బాలెంత రూపుంది
 బాధపడతావు పిల్ల

॥ సేయి ॥

ఉట్టిముంతకళ్ళువుంది
 ఉసారుగుండాది
 తాగు తాగు పిల్లా
 తన్నులు తింటావుపిల్ల

॥ సేయి ॥

ఈరకం కోయమామలేపాడే పాటలలో మరోటి...

సీలాటి కోయమామ
 మాలాటి దేశమొస్తే
 ఉట్టివీడపెట్టి
 ఊరేగిం చెదము
 రాయి రాయి కాగితం!

వాడీడి పుణ్యాన
 అబ్బాయి పుడిలేను
 కోయరాజు పేరు పెట్టుకోండి
 రాయిరాయి కాగితం!

పడీలు నీడీలు
 ఎక్కువై కొందరు
 ఎనక సెక్కరాలు

వెంటబడ్డాయి

రాయిరాయి కాగితం!

దమ్మిడీ కూలోభు

దగుల్బాజీ గుత్తోభు

గొప్పకు రమ్మంటేను

రాయి రాయి కాగితం!

కొప్పలు దిప్పేరు

ఇంటిలో తలదువ్వీ

ఈధిలో కోస్తేను

బేడాకు దాని కొప్ప బేరామెంది!

రాయి రాయి కాగితం!

పైకి బిగించిగట్టిన బిళ్ళాపంచెకట్టు ముఖాన తిరు
చూర్ణపు నామం, జుట్టుముడి కలిగిన కొంతమందిచుట్టూ తిరు
గుతూ మధ్యలో ఎన్నో ప్రమిదలతో శ్లోతులు కలిగిన
దీపపుశయ్యా ఒకటి పెట్టి పాడే ఏడుకొండలివానికి సంబంధిం
చిన ఈ భక్తి గీతం వినండి!

“అయ్యా శావాలవాడా” అని ఒకరు కథగా చెబు
తూంటే మిగిలినవారు వింతగా “గోవింద గోవింద” అని
అంటూ బహు ఉమారుగా సాగుతుంది.

అయ్యా శావాలవాడా

గోవింద గోవింద!

తిరుపతి మ్రొక్కులవాడా

గోవింద గోవింద!

నడ్డికాసులవాడా

గోవింద గోవింద!

గాలిపీడా ధూళిపీడా

గోవింద గోవింద!

వేపాచెట్టుమీద

గోవింద గోవింద!

కన్నేపిల్లా శోరీ

గోవింద గోవింద!

నీమీద ప్రేమాతోడి

గోవింద గోవింద!

సిలువూగుడేసింది

గోవింద గోవింద!

ఆశరమ్మ బలంగాదు

గోవింద గోవింద!

గొట్టాలమ్మ గుణంకాదు

గోవింద గోవింద!

అద్దారేతిరికాడ

గోవింద గోవింద!

సద్దూ మద్దూ లేక

గోవింద గోవింద!

ఆరుపలా లావు నెయ్యి

గోవింద గోవింద!

నిలువూ గోరిచ్చుకో

గోవింద గోవింద!

అయ్యూ శావాలా వాడా

గోవింద గోవింద!

ఈ “గోవింద గోవింద” పాట చాలాచోట్ల వినేదే?

సాతాని జియ్యసులు తెల్లవారు సమయమునలేచి
గ్రామవీధులలో చల్లగాలి పిల్ల తెమ్మెరలు వీస్తూంటే పాడే
మేలుకొలుపులూ - వారి వేషం ఎర్రని అంచులతోకూడిన
తెల్లపంచెలు, నామాలు, మొలకు బిగించిన ఎర్రంచు
ఖండువా - ఒకటిసిండా నామాల ముదలు, చేతిలో చిరు
తలు, తలమీద రాగిచెంబూ - కాలికి గజ్జెలు, ఆ వేషం -
ఆ శీవి - ఆ పాట - చూడాలి - వివాలి!

అమ్మా సీతమ్మా మాయమ్మ

ముద్దుల గుమ్మా

అమ్మ బంగరు బొమ్మలెమ్మ? ||అమ్మ||

అమ్మరో యిమ్మగ

అరుణోదయంబాయే

అమ్మాల కన్నమ్మ లెమ్మా

||అమ్మా||

భక్తులందరు లేచి

ప్రార్థించుచున్నారు

భక్త పరాధీన లెమ్మా

||అమ్మా||

భక్తాశిఖామణి

పావణి అరుదెంచె

ముక్తిప్రదాయిని లెమ్మా

॥అమ్మా॥

బ్రహ్మాండ మలరంగ

బ్రహ్మాది సురులెల్ల

ప్రార్థించుచున్నారు లెమ్మా ॥అమ్మా॥

బ్రహ్మ రుద్రాదులు

ప్రస్తుతీసేయగ

బ్రహ్మ స్వరూపిణి లెమ్మా

॥అమ్మ॥

ప్రతి గ్రామానికి ఒక్కొక్క దేవత ప్రత్యేక ఆరాధన ఆధిపత్యం వహించి వుంటుంది - ఒక ఊరివారికి ముచ్చాల్లమ్మ, మరో ఊరువారికి పోలేరమ్మ యిలా అనేక పేర్లుతో దేవతలుంటాయి. వాటికి జాతరులు ప్రతి సగవత్సరం జరుపు తుంటారు - బలులు యివ్వడం, ఊరేగించడం, సేవలు చెయ్యడం - యిదే సమయంలో ఆ దేవత ఒక్కొక్కరికి పూనడం జరుగుతుంటుంది - అటువంటి పూనకంకు సంబంధించినదే ఈ పాట—

నరుడ, నరుడ. నరుడోం

నోం, నరుడా...

ఏటితల్లి

ఏటపకాధం చేశాం?

ఏందోతల్లి

యీ కోపము?

కోకలిచ్చినావా
 నరుడా
 కోరిక తీర్చావా
 నరుడా
 కోళ్లు కోసినావా
 నరుడా
 గొర్రె లిచ్చినావా
 నరుడా
 సున్న మేసినావా
 నరుడా
 కుంకమిచ్చినావా
 నరుడా
 ఓ నరుడా!

నేదు తల్లీ! నేదు!! యిప్పుడింతాం సెప్ప??

గనమైన భాగోతం
 గట్టిగా కట్టించు
 సద్దినై వేద్యాలూ
 ముప్పుటా బెట్టించు
 ముంగిటా దివ్యేలూ
 ముచ్చటగ వెలిగించు
 పందిట్లో బాజాలు
 బాగుగా వాయించు
 వేపాకొమ్మలతో

ఎనుబోజూ పూజించు
 వసుపు కుంకుమతోటి
 నలుగేమో పెట్టించు
 గడపా గడపాలో నాకు

గండాలు మ్రొక్కులు
 బొండాపు కాయలు
 మండిగల పారాణి
 దండీగ పెట్టించు
 నరుడ! నరుడ!! నరుడోం!
 ఓం—నరుడా!!

వీటికూళ్ళా తల్లీ
 అంకమ్మ తల్లీ
 పండుగలు సేతాము
 పబ్బాలు సేతాము
 జనమంత మీ ఓళ్ళు
 కాపాడుతల్లీ!

సచ్చినావుర నరుడా
 మెచ్చినానుర నేను!

ఊరుసుట్టోర తిరిగి
 ఊళ్ళో నా కాలెడతా
 మిమ్మల్ని దీవిస్తా
 మాటా తప్పక నరుడ
 మంచీదానను కాను

నరుడ! నరుడ!! నరుడో!!

ఓ - నరుడా!

దేముడికి దడవకపోయినా, న్యాయానికి, ధర్మానికి, దడవకపోయినా యిటువంటి వార్షింగ్లు యివ్వగలిగిన దేవతల కేమాత్రం దడవకమానదు జనం!

పంటలు పండి యిళ్ళకు వచ్చేకాలం అది. నాలుగు డబ్బులు రైతురాజుల చేతుల్లో గలగలలాడే రోజులు అవి. దానాలూ, ధర్మాలు జోరుగా చేయించే సంక్రాంతి పుణ్యదినాలు అవి - అటువంటి మంచి సమయంలో గంగిరెద్దుల ఆటలు, సన్నాయి మేళాలూ చాలా జోరుగా వుంటాయి. ఈ సంక్రాంతి సమయంలో బసవన్న, వెంకన్నలదే రాజ్యం!

చక్కని రంగురంగుల చీరలతో, ఖండువాలతో, గంగిరెద్దును అలంకరించుకుని, కొమ్ములకు రంగులు పీర్చిదిద్ది తను నోటిలో సన్నాయి, మెడలో డోలు, చేతిలో పళ్లెం మ్రోగించుతూ, ఎర్రని తలపాగా, నల్లని కోటు, పంచతో - బసవయ్య విద్యలు చేయిస్తూ - ఆశీర్వదిస్తూ గడపగడపకూ వస్తాడు. అదిగో వినండి - ఆ పాట!

ఊ ఊ ఊ ఊ

యెంకన్నా

ఊ ఊ ఊ ఊ

బసవన్నా!

అమ్మగారికీ

దండంపెట్టు

అయ్యగారికి
దండంపెట్టు!

పెబువుగారికి
దండంపెట్టు
బాబుగారికి
దండంపెట్టు!

సీతమ్మగారికి
దండాలెట్టు
రామయ్యగారికి
దండాలెట్టు!

పిల్ల పాపలు
చల్లగ వుండి
పైరు పంటలు
గాదులు నిండి!

పచ్చగాను
పది కాలాలుండి
దానం ధర్మం
చేతావుండి!

యెండి గిట్టలు
యిస్తారంట
పైడి కొమ్ములు
కడతారంట!

పట్టు శాలువ
పైన యేసుకు
పదిమందిలో
వేరు సెప్పకు!

ఇంటి కొక్కడు
ఈరభద్రుడు
పంచ కొక్కడు
బసవేశ్వరుడు!

చల్ల గ వెలసి
పెబువులు వుంటె
కళ్ళ వేడుకలు
మన కంతాను!

ఊ ఊ ఊ ఊ
యొకన్నా
ఊ ఊ ఊ ఊ
బసవన్నా!

గంగిరెద్దు పాట, ఆట, మాట, దృశ్యం ఎంత ముచ్చ
టైనదో! వింత అనేది, వినోదం అనేది, హాస్యం అనేది - ఈ
మూడూ చాలా దగ్గరగానే కనుపిస్తాయి. పిల్లవాడు నడుస్తూ
క్రిందపడితే వినోదంగా ముద్దెట్టుకుంటాం. పెద్దవాడు నడుస్తూ
క్రిందపడితే వింతగా చూస్తాం.

కుర్రడి దగ్గరినుంచి పెద్దవాడిదాకా నమ్మకాలూ,
శిశువాలూ చాలా ముఖ్యమైనవి - ఎదుటివ్యక్తి మనసుకు

నొప్పి అనుపించినా - తన శశున నమ్మకం విడువని వింత
మన స్వత్వం మనది. సాటివ్యక్తి, ఎదురొస్తే ప్రయాణం
సాగించము.

అటునంటి శమనశాస్త్రమునకు సంబంధించి కాకిని
అడిగే ప్రశ్నయే ఈ పాట.

కాకీ కాకీ కలువల కాకీ

కొమ్మమీదా గుమ్మకాకీ

ఇంటిమీద దంటూకాకీ

పెంటమీద నలుపు కాకీ

చెట్టమీద చెవిటికాకీ

అంటూ సాంటూ అంగటికాకీ

సంజూ పంజూనప్పే కాకీ

సానుం సంధ్యలనప్పును కాకీ

వేకుసాంటూ విప్పేకాకీ

చుట్టాలూ, పక్కాలూ

ఒస్తారంటే!

మా బాస లొస్తారంటే!

మా వాళ్ళు ఒస్తారంటే

మా యింటిమగవా రొస్తారంటే

అరిదేశంటే, పరదేశంటే

పన్నంటే, బందంటే

పాడి పశువంటే

మంద గొడ్డంటే

సామ్యం చే, సామగం చే
పాప నీపాప లొస్తారంటు

కాకి - ఎగిరి గంతెయ్ !

కాకి - ఎగిరి గంతెయ్!!

ఇలా పైన చెప్పినవన్నీ వల్లించి, ఆఖరున కాకిని గంతెయ్యమని అడుగుతారు. గంతేసిందా - తను అనుకున్నట్లు జరుగుతుందని ఒక నమ్మకం.

రెండు త్రాచులు కలిసివుండగా చూస్తే గొప్ప అద్భుతమని చెబుతుంటారు. ఒక పాముని చూస్తే చూడడంతోనే కళ్లు మూసుకొనే మనకు రెండు పాములజంట కనుపడడం కల్గి!

ఈ పాములకు సంబంధించిన జాతి ఒకటి వుంది. రక రకముల నాగులను బట్టలో పెట్టుకుని నాగస్వరం ఊదుతూ బిచ్చం అడుక్కోవడం, మెడగొడ పాకించుకుంటూ డబ్బులు సంపాదించడం, గారడీల్లో వింత వింతగా పడగ విప్పించి, ఆడించి, వినోదం చూపిస్తూండడం పరిపాటిఅయిన విషయమే. తెలుగు జాతికీ, నాగుమయ్యకూ చిరకాల సంబంధం, బంధుత్వం వున్నట్లుగా మనకు గోచరిస్తుంది - “నాగయ్య, నాగేశం. నాగుల, నాగేశ్వరావు, నాగమ్మ, నాగి, నాగలక్ష్మి. సుబ్రహ్మణ్యం, సుబ్బారాయుడు మొదలగునవన్నీ, ఈ నాగుమయ్యమీద అభిమానంతో, భక్తితో జ్ఞాపకచిహ్నంగా ధరించుకొన్నవే. అజ్ఞేకారు, మన ప్రాచీన శిల్ప నముదాయంలోనూ గుడి, గోపురాలలోనూ, నాగచిహ్నాలు చెక్కడం ఒక ఆచారంగా కనుపించడం ద్వారా కూడా నాగు

మయ్యకు తెలుగయ్యకు దగ్గర సంబంధం చాలా వున్నట్లు కనుపిస్తుంది.

ఈ పాటల్లో వింత ఏమిటంటే - భయం గొలిపే నాగులను నిద్రబుచ్చడం, నీతులు గరపడం చూస్తూంటే వింతగానే అగుపిస్తుంది - అటువంటి పాటలలో కొన్ని చూడാം.

(1) నాగుమయ్యకు బుద్ధులు గరపడం-

పుట్టలో నాగన్న
బూచి నాగన్న
ఎండలో పడుకోకు
వెర్రి నాగన్న !

కలవారు యిళ్ళలో
గర్వంబువారు
కాలాపి జల్లేరు
కాళ్ళా జల్లేరు!

ఎంగిళ్లు యేసేసి
భంగ పుస్తాకు
అటువెళ్ళి కూర్చోకు
చాకి రేపులకు!

చాకి రేపులోన
చేరి పడుకుంటే
సాలిపురుగుని నిన్ను
సంపేరు వారు!

అటువెళ్ళకు నాగన్న
చెరుకు తోటలకు
చెరుకు తోటల్లోన
చేరి పడుకుంటే!

నల్లచెరుకని నిన్ను
నరికేరు వారు!

అస్తమానం — రాత్రనక, పొగలనక, చేలంటా,
దొడ్లంటా, తోటలంటా, తిరిగే రైతు - ఎక్కడ పురుగు
పుటా పుంటుందోనని భయపడేరైతే - నాగుమయ్యకు ఇటు
వంటి సందేశం, నలహా యిస్తుంటే వింతకాదూ!

ఒక వేళ మనం కొడతామని బెదిరేకరిచిందో, కరవా
లనా కాటేసిందో నాగుమయ్య కాటేస్తే అప్పడూ మంత్ర
ముతో, ప్రార్థనతో విషం పోకొట్టుకోడం చూడండి!

నాగా దిగరా
నా తండ్రి దిగరా
నాగన్న దిగరా
నాగా దిగరా!

దిగుదిగూ నాగన్న
దివ్యసుందర నాగ
నల్లచుక్కల నాగా
నా ముద్దునాగా!

నవనవ లాడేటి
నల్లచుక్కల నాగ

తళతళా లాడేటి

తెల్లచుక్కల నాగ!

పసిమి పొరలుగల

పచ్చన్ని నాగా!

కొండ చిలువలకే

కోర్కెతో రాజు

పరుగుడు పాములకు

ప్రభు వైరంజలి

మొగలి చెట్లపైన

మసలి తిరుగులాడి

పాలు ఆరగించు

పచ్చన్ని నాగా!

పక్కాను పదిహేను

మచ్చాలు గలవాడ

గురివింద పూసల

కళ్ళయినకలవాడ

పరికి ముళ్ళవంటి

పళ్ళుగలవాడ

నాగా దిగరా

నాగన్నా దిగరా!

పై పాటను చదువుతుంటే పాములలో రకాలు, వాటి ఆకారాలు ప్రత్యక్ష మౌతున్నాయి. అవి ఎక్కడంటాయోకూడా విసిండి.

ఇల్లలికి ముగ్గటి
మల్లెలు విరజల్లి
మల్లెల్లో వుండేటి
ఓ మల్లినాగ!

పిల్లలందరుగూడీ
పుల్లలేరాబోతె
పుల్లలో వుండేటి
ఓ పుల్లనాగ!

గొల్ల భామలుకూడీ
చల్లలు చెయ్యంగ
చల్లకుండక్రింద
చల్లనీ నాగయ్య!

ఇవతెలా యిదికొండ
అవతెలా అదికొండ
నట్టనడుమనుకొండ
నల్లత్రాచయ్య!

నాగులచవితి పండుగ మనకందరకూ తెలిసిందే-
నాగపూజకు సంబంధించినదే ఈ పాట-పుట్టల్లోపాలోయడం,
తొరలో పాలోయడం, పుట్టలకు పూజలుచేసి, పాలోసి,
గంధంపూసి, బొట్టెట్టి, దండాలెట్టడం నాగులచవితికి జరిగే
విధానం - నాడు నాగుమయ్యను కొలిచి, పూజించి,

“నీ జోలికిరాము నాగుమయ్య యిది యిస్తా అది యిస్తాం”
అంటూ పాడే ఈ పాట పరికించండి—

పడగలెత్తకు పాము
పగవారము కాము
పడగెత్తి దూసింది
నాలుకలు రెండా
నాలుకలు దూయకే
నీవారమునాగూ
మంచి నాగూవైతే
పంచెలెట్టేము
కోడె నాగూవైతె
కోకలెట్టేమూ!
పడగలెత్తకు నాగు
పగవారము కాము
మాచేను పండితే
చలిమిడేసేము!
మా నువ్వు పండితే
చిమ్మిలేసేము
నాలుకలు డియ్యకే
నీవారము నాగు
మాపత్తి పండితే
పంచెలెట్టేము!
మాయావు లీనితే
పాలుపోసేము

పడగలెత్తకు నాగు
పగవారముకాము
సీపూజ చేసేము
సీకు మ్రొక్కేము!

అంటే ఈ నాగమయ్య పాటలో ఒక్కసారి నవ్వా
హాస్యం కనుపించకపోయినా నాగుకు బుద్ధులుచెప్పే పద్ధతి
బట్టలు యిస్తామన్న విన్నపాలుచూస్తే విశేషమిది!

నాగులచవితికి నాగన్న
స్నానం సంధ్యల నాగన్న
పూలుపడగలు నాగన్న
మడిబట్టలతో నాగన్న

చిమ్మిలి చలిమిడి నాగన్న
పాలూ పండ్లూ నాగన్న
దివిటీతేజున నాగన్న
ఉపవశించుచూ నాగన్న

ఉద్దాపించుచు నాగన్న
ఊరేగొస్తాం నాగన్న
పుట్టకు వస్తాం నాగన్న
పూజలు గొనరా నాగన్న!

వళ్లు, కాయలు అమ్ముకొని తన పొట్టకు తాను
సంపాదించుకోవాలనుకొనే పడుచులు చాలామంది కను
పిస్తుంటారు! బీదతనం, అలసత్వం, అశాస్త్రం అమాయ

కత-వీరితో నెత్తిన బుట్టలూ, తట్టలూ పెట్టుకుని 'పళ్ళో'యని అరచుకొంటూ తిరిగే వీరిలోనూ చిలిపితనంగా కొంటెగా కావాలని పిలిచే కుర్రకారులోనూ కనుపించే హాస్యం, వింత భావాలు, పద చమత్కారాలు వినడానికి శృంగారం, చూడడానికి వింతగానూ ఉంటాయి. అటువంటి పాట మచ్చుకు ఒక్కటి.

“గరువుకు” గోంగూరకు ఒంటరిగా వెళ్ళిన పడుచూ, పుల్లలోనం “కూపు”కు వెళ్ళిన పడుచూ, చేనుగట్టుకు పచ్చ గడ్డిపరకలకు వెళ్ళే పడుచూ - ఈ పళ్ళమ్మి కోవలోకే వస్తాను. శృంగార సాహిత్యంలో వీరిది ప్రత్యేక తాంబూలం.

పళ్ళమ్మ వచ్చేను పళ్ళూ
మంచి పరువుకొచ్చిన
జామిపళ్ళూ!

॥ప॥

మగ:-

పరువైన పల్లెటె
కొంటాను నేను
పట్టినొక్కీ సూసుకుంటాను,

ఆడది:-

కొంగుసాటున కప్పివుంచాను
నేను సేతబట్టి నూడనివ్వానూ
పళ్ళూ కావలెనన్న
కళ్ళతోడనె సూసి
కాళ్ళదగ్గరకొచ్చి
కానిస్తే రెండిస్తా

॥ప॥

మగ:- పరువైన పల్లెకె
కొంటాను నేను
పట్టి నొక్కి- సూసుకుంటాను
అరువు బేరముకాదు
అమ్మోరి కెట్టాల
ఉరవజూడగనిమ్ము
ఉండు పారొస్తాను:

ఆడది:- పళ్ళమ్మవచ్చేను పళ్ళూ
పళ్ళు కావలెవన్న
కళ్ళతోడనే నూసి
కాళ్ళద్గిరకొచ్చి
కానిస్తే రెండిస్త :

||ప||

ఈ 'పళ్ళు' అమ్మి పలుకులూ, కొనే 'అబ్బి' పలుకుల కులుకలూ మధ్య భావాన్ని పరమాన్నంగా భావించి జుర్రు కోవాలెగాని యిక్కడ చెప్పడం అవసరం వుండదు.

మరొక్క పాటతో ముందుకు వెడదాము - ఈ చెల్ మోహవరంగ పాట శృంగారపరమైనదే అయినా - ఆ మాటల నీటూ, ఆ కోర్కెల గోటూ కలిపితే వినోదమూ, హాస్యమూకూడా మనకు వినిపించడం జరుగుతుంది - వినండి.

చెల్ మోహవరంగ పాట విననివారు ఎవరూ వుండరు - వున్నారంటే ఆశ్చర్యమే! భోగం మేళాల వారినించి - పడక గదిలోదాకా ఈ పాటకు బంధువులే! మొత్తంమీద ఈ పాట చాలా బాగుంటుంది కదూ!

* రంగారు చెట్టుమీదా

బంగారు గోరువంక

వినిపించేకతలు

విందము పదరా!

చెల్ మోహనరంగా

చివురాకూ పశ్చేరములో

మివుల పండిన పండ్లు

నవరించీ మనము

ఆరగిందము పదరా

చెల్ మోహనరంగా!

బొగడపూవులు గోసి

పొందుగనే దండగుచ్చి

దండ నీ మెడకు

వేసుకు పోరా

చెల్ మోహనరంగా!

చిరి మంచుకోటలోన

గురుక్షేత్ర మంచెమీద

సిరిపాట మనసునిండ

పాడుదము పదరా

చెల్ మోహనరంగా!

చెట్టు తుమ్మెదలుగూడి

గట్టి బాజాలు పాడి

* ఈ చెల్ మోహనవదం - రెండు, మూడుసేకరణలను ఆధారం చేసుకుని అందినంతమట్టుకు కొంచెం అటూ యిటూగా యివ్వడమైనది

అట్టేటు తిరుగుతు
 కదులుచున్నవి కదరా
 చెల్ మోహనరంగా!

కొనమావి కొమ్మలందు
 గురుత్వైన రామచిలుక
 దనములు అందిస్తు
 పిలుచుచున్నాది గదరా
 చెల్ మోహనరంగా!

గుబురైన చింతమీద
 కబురు తెచ్చేటి చిలుక
 సాగసైన గూడుకట్టెను కదరా
 చెల్ మోహనరంగా!

నీవు పోయేదారిలోను
 నిలుపు బద్దములలోన
 నీదు రూపు నిలచిపోయెను గదరా
 చెల్ మోహనరంగా!

చిరునవ్వు నవ్వి తేను
 కురియు పువ్వులవాస
 చిరునవ్వు ఆశించి
 కోరీయుంటిని గదరా
 చెల్ మోహనరంగా!

శనివారం సంతలోన
 పనిబూని సంతలోన

నిను వెదకె పరువెత్తి
పట్టుకొంటిని గదరా
చెల్ మోహనరంగా!

బొండుమల్లె పూలదండ
నిండుగా నీ మెడను వేసి
నిండారా కౌగలింతును రారా
చెల్ మోహనరంగా!

ఇక్కడ మనకు జ్ఞాపకం వచ్చే పాటలు చాలా వున్నాయి. జావలీలు, శృంగార భక్తి కీర్తనలు ఆ గోవలొకే చెందేదే ఈ “చెల్ మోహనరంగని పదాలు” - పోతే అవి భక్తితో రంగరించిన శృంగార “మార్గ” కవితలు అయితే, ప్రేమతో కలిపి పలకరించే “దేశి” కవితలు యివి!

మువ్వగోపాలుని పిలుస్తూ పాడే మువ్వగోపాల కీర్తనలలో అడుగడుగునా కనిపించే శృంగారం వింటే ఈ జానపద శృంగారం చాలా తేలికగానే కనుపిస్తుంది!

చెల్ మోహనరంగా పదమే యింకా వుంది -

“చీకటి రాత్రినాడు
గోక నల్లది కట్టుకోని
చీకట్లో కలిసిపోతిని గదరా
చెల్ మోహనరంగా!

ఊడలా మర్రి క్రిందా
మోడైన తుమ్మ చూసి
చీకట్లో ధడుసుకొంటిని గదరా
చెల్ మోహనరంగా!

పాపం! ఎంత భయమో చూడండి - ఏదో ఒక నిరీత ప్రదేశం ప్రేమికులకు కొండగిరులు. అలాగే ఊడల మర్రి క్రింద చీకటివేళ కలుసుకుందాం అనుకున్నాను. మోహన రంగడు రావడం ఆలస్యమైంది. ప్రియుడుకోసం ప్రియురాలు ఇలా ఒంటరిగా ఎదురుతెన్నులు కాయడం అంత శ్రమ మరోటి లేదనే చెప్పాలి.

గాలి వీళ్లే ఉళ - వట్టి రెక్కాడిస్తే అనుమానం; కొమ్మ కదులుతే ఒల్లు జల్లు, నీడ ఆనితే ఒళ్ళంతా చెనుట - మనసంతా గల్లంతు - ఎవరో? ఏమో? అన్న భీతి - అనుమానం - ఈమెనూ ఇటువంటి పరిస్థితి ఎదురైంది. ఓ తుమ్మ మోడు నీడనుచూసి దడుసుకొందిట - మరీ చెల్ మోహన రంగడు దిష్టి తీయించాడో లేదో?

“గట్టదాటి పుట్టదాటి
ఘనమైన అడవిదాటి
అన్నిదాటి అరసి తరలితిగదరా
చెల్ మోహనరంగా!

ఒంటిగా పోవద్దు వద్దని
పైటబట్టి లాగగానే
పైటజారి సిగ్గుపడితిని గదరా
చెల్ మోహనరంగా!

పొడుపు కొండలమీద
నిండైన చందమామ

నీలాగే నిలబడెనుగదరా
చెల్ మోహనరంగా!

నే నొంటిగాను పోతే
నీవు నావెంట వస్తే
నీడజూసి జడుసుకొంటినిగదరా
చెల్ మోహనరంగా!

ఈ పాటల్లో ఎంత ధైర్యం పనులలో కనుపిస్తుందో—
అంత అనుమానం, భయం, (సంఘంకోరలు చూసే అయిం
లుంది) కూడా కనుపిస్తుంది. నండ్లూరివారియెంకీ యిలా
భయపడితే “దడుపూగిడుపూమాని...” అని ధైర్యం యివ్వ
వలసివచ్చింది అనుకుంటా!

నీవు నేనూ నిలబడితే
వచ్చిపోయే టటివారు
చిరునవ్వు నవ్విపోయిరి గదరా
చెల్ మోహనరంగా!

అది ఎప్పుడూ, ఎక్కడా వున్నదే! ఓ జంటనుచూసి
నోళ్ళు నొక్కుకోనేవారు కొందరైతే, మరో చిన్నారి జంటను
చూసి బుగ్గలు సొట్టలు పొడుచుకొనేవారు మరికొందరు; గుస
గుసలు ఒకచోట అయితే పకపకలు మరొక్కచోట; అందు
లోనూ తీరని కోర్కెలతో, అందని ఆశయాలతో — ఓటమి
తిన్న హృదయాలకు — ఇటువంటి ప్రేమజంటలను చూస్తే
వెక్కిరింతలు, వేళాకోళాలు, బుగ్గలు నొక్కుకోడాలు,

(ఈర్ష్య అందాం) సహజం! అయినా ఈ అమ్మలక్కల మాటలను వట్టించుకు కూర్చుంటే ఎలాగ చెప్పండి?

నీకు నాకు నే స్తమైతే
మల్లెవూల తెప్పగట్టి
తెప్పిమీ-ద తేలిపోదుముగదరా
చెల్ మోహనరంగా !

నాలోని వలపుతీగ
నీలాల పేరులాగ
నీ కంఠమునే చుట్టితిగదరా
చెల్ మోహనరంగా !

నీమీద వలపుతీపి
నామీద కెక్కెపోయె
నిన్నింక విడువజాలనురా
చెల్ మోహనరంగా !

ఎన్నాళ్ళకైన గాని
చిన్న నీ మొగముజూచి
నిలవునా సొక్కిపోతినిగదరా
చెల్ మోహనరంగా !

నీకూ నీవారు లేరు
నాకూ నావారు లేరు
వీటిపిడ్డున ఇల్లు కడదాంపదరా
చెల్ మోహనరంగా !

నీవే చందుగుడ్డవైతే
 నేనే వెన్నెలనాదు
 భావించి వెంటనుందును పదరా
 ఛెల్ మోహనరంగా!

సాపిష్టి గాలివాన
 బెజవాడకు రాకపోతే
 కష్టాలే లేకపోవునుగదరా
 ఛెల్ మోహనరంగా!

— బెజవాడలో కొంతకాలం ఛెల్ మోహనునితో కూడా
 తిరిగిసటుంది.

కంటికి కాటుకెట్టి
 కడవా చంకానబెట్టి
 కన్నీరే కడజనిండునుగదరా
 ఛెల్ మోహనరంగా!

నీ రూపే చూడగోరి
 దారులూ గాచగానే
 పాడు శకునమాయెనుగదరా
 ఛెల్ మోహనరంగా!

ప్రేమ అనేది హృదయంలో నాటుకోవాల్సేగాని, తదు
 పరి ఎన్ని అడ్డులు దుడ్డుకర్రలలాగా ఎదురు నిలచినా ఆగదు.
 అందులోనూ హృదయం యిచ్చి పుచ్చుకొనే పవిత్ర ప్రేమకు
 ఎదురులేదు. తను నమ్ముకున్న హృదయంకోసం ప్రాణ
 త్యాగంకైనా వెనుకాడదు!

చూడండి - తన ఛెల్ మోహనరంగడిని కనులారా
 చూడాలని ఆశ - అందుకోసం కళ్ళలో వత్తులు పెట్టుకుని

దాదులు గాచివుంటే - శకునం మంచిది కా లేదుట - అంటే
అతగాడు రా లేదనే అనుకోవాలి.

ఏమిటో - ఈ నమ్మకాలు, శకునాలు, తను ప్రేమించిన
మోహనరంగశ్చ కోసం - డ్లెమంకోసం, మంచికోసం
సోదరులూచూపి, మ్రొక్కి సంతృప్తి పడడం జరుగుతుందంటే
అలా ఆశ్చర్యం ఎందుకు?

నీవు నేను ఏకమైతే

నిండు చందురుడు నవ్వి

మేఘాల దూరిపోయెనుగదరా!

చెల్ మోహనరంగా!

నిన్ను జూచి నన్ను జూచి

పున్నమ చందురుడు

నవ్వి చిక్కి శల్యమాయెనుపదరా

చెల్ మోహనరంగా!

నిరజాజి పూలుపూసె

ఉరవైన వనములోన

గురివిండ లేరుదముపదరా

చెల్ మోహనరంగా!

పసిడి పన్నీటితోన

మిసిమి కాంతులతోడ

బంగారుచేప లున్నవిగదరా

చెల్ మోహనరంగా!

బలమైన అలలులేగి

చలియును సాగరమున

సంగీత మాలకింతము పదరా

చెల్ మోహనరంగా!

నరులు కన్నడనిచోట

నురలు చెన్నారు పీట

అందముగా ఆడుకొందము పదరా

చెల్ మోహనరంగా!

తెలితామరాకు జండా

గలపుల రథముమీద

దేశాలు తిరుగుదాము పదరా

చెల్ మోహనరంగా!

ఇంతకన్నా ప్రయురాలు ఏం కోరుకోవాలి - హాయిగా
ఆనందంగా, పూలరథంమీద దేశాలుతిరిగి - తీరాలుచూసి-
ఏవేనో ఊహల్లో విహరించాలనే తియ్యని కోరిక^{ళి} - బాగుంది!

పూవుల రథముగట్టి

చిలుక గుర్రములుగట్టి

పోయివత్తము గాలివాలున రా

చెల్ మోహనరంగా!

పూలతోటి బుట్టగట్టి

బుట్టకు ముత్యాలుచుట్టి

బుట్టలోనే ఎగిరిపోదమురా

చెల్ మోహనరంగా!

అమృత ప్రవాహమైన

ఆకాశ గంగలోన

సరి గంగాలాడుదాము పదరా
చెల్ మోహనరంగా!

ఇది మరీ బాగుంది - ఆకాశం యెత్తు ఆశ - ఆకాశ
గంగలోనే సరిగంగా లాడుతుందట - అంతేకాదు

నీ మొగము చందమామ
నీ కళ్ళు కలువపూలు
నీ మొగముతోటి చేర్చిపోరా
చెల్ మోహనరంగా!

నీ నోటనున్న మురళి
నా నోటనుంచి చూడు
నే నొక్క పాటపాడేద వినరా
చెల్ మోహనరంగా!

మధుపూ నీ మోవితేనె
అది రానే నానియని
మతిమాలి సొక్కిసొలితిగదరా
చెల్ మోహనరంగా!

నీవొక్క హంసవైతె
నేను మానసమగుడు
పన్నీట నిదురబుత్తునుగదరా
చెల్ మోహనరంగా!

తేట పన్నీటిలోన
నీలుగాను జలకమాడి

మధుర నీ రూపు చూపనుపదరా
చెల్ మోహనరంగా!

మధురా నీ గుండెలదరా
నిదురా కంటికిరాదు
రెండు కొండలడ్డమాయెనురా
చెల్ మోహనరంగా!

బంగారు పంజరాన
చెంగావి చిలుకలంజే
చెంగావి నీదు మోవిగదరా
చెల్ మోహనరంగా!

కస్తూరి బొట్టు పెట్టి
కలికి తూరాయిగట్టి
నీవే నా రాజ వైఖివిగదరా
చెల్ మోహనరంగా!

కళ్యాణ మండవమున
కనకంపు గద్దెపైన
మంగళహారతి చెప్పెదరా
చెల్ మోహనరంగా!

మొత్తంమీద జీవితంలో వుండవలసిన అన్ని కోర్కె-
లకు ఈ పాట ఓ లిస్టు! పాడుకోటానికిబెస్టు!!

వీరగాథలు

13

ప్రతి గ్రామానికి ఓ స్థానిక గాథ, వీరగాథ వీరుడు కనిపిస్తారు. కులం పేరున వచ్చే చిన్న చిన్న పోరాటాలలో, లేదా జాతి అనుకుందాం, దేవుడుమీద పేచీ, భాషమీద పేచీ మతం పేరిట కొట్లాట, స్త్రీ పేరున కత్తులు - యిలాటి చిన్న చిన్న సమస్యలు రగులుకొని బిరులూగడంలా గీసుకుని గ్రూపులుగా చీలి పోరాటాలు సల్పుకొని వీరమరణం పొందిన ప్రాంతీయ వీరులకు పొగడుతూ, స్మరించుకుంటూ గాథలుగా అల్లుకొని పాడుకునే వీరకేయాలు, వీరగాథలు చాలా వున్నాయి.

బాబ్బిలి యుద్ధం ఏమిటి? పల్నాటి వీరుల చరిత్ర ఏమిటి? ఆ కథలూ, పాటలూ - వీరగాథలై తెలుగునాడున ప్రతిధ్వనిస్తూ

వుంటాయి. వీరులగడ్డలో పుట్టిన పలనాడునీదెగా: వెలనాడు నీదెరా అని వీర సందేశాలు నిన్నునేవుంటాయి.

పూర్వకాలంలో గ్రామాలను దోచుకోవడాలు ఎక్కువ - దానికి సామం భూస్వామ్య జమీందారీ అహంకారపు చలాయించు బలవంతపు చాకిరీ, అన్యాయంగా పన్నుల వసూలు - వీటిని ధిక్కరించి ఎదురు నిలిచి ప్రాణార్పణ గావించిన అజ్ఞాత వీరులను స్మరించుకుంటూ ఆయా గ్రామాలలో ఆయా ప్రాంతాలలో పాటలు పాడుకోవడం వింటుంటాం. తమకుఅయిష్టమయితే ఎదురుతిరిగి కత్తులు కరకరలాడించే పల్లె జీవితాలు యిష్టమైతే నెత్తినపెట్టుకు పూజిస్తుంది - అటువంటి వీరుల అజ్ఞాత గాథలు పాటలు కొన్ని చూదాం:

గుర్రాల గోపిరెడ్డి పేరు చాలా ప్రచారంలో గలది. ఇతడి చండ శాసనాలకు సహించలేని ధైర్యవంతుల గుంపు చేలగట్టున చిత్రపథ చేసి పగదీర్చుకుని గోపిరెడ్డి పైశాచి కత్వానికి శాశ్వతంగా స్వస్తివాచకం చెప్పాడు. ఆ చండ శాసనుని ఆకారం, అహంకారం ఎలాటిదో ఈ పాట చెబుతూంది. ఎంతదుష్టుడైనా కన్నతల్లికి కొడుకేకదూమరి - అందుకే తల్లి తలుచుకు తలుచుకు ఏడుస్తుంది. బాధల కోర్వ లేని ప్రజ బాధతో ఏడిస్తే, కొడుకు కోసం తల్లి ఏడ్చు.

ఓ గుర్రాల గోపిరెడ్డి

దాచేపల్లికి దానమైతివా!

శేష శేష ఎండి మురుగులు
చేతులాకు బెట్టుకోని
కట్టవమీదా పస్తావుంటే
కలక తేరనుకొంటిని కొడకా

॥౬॥

వయ్యారి కొడకా
బంగారు కొడకా
దాచేపల్లికి దానమైతివా

॥౭॥

ఆ ప్రక్క ఒకచేను
ఈ ప్రక్క ఒకచేను
సడుచు నాపచేను
సంచున నిను నలుగురుబట్టి

నరికిరి కొడకా వయ్యారి కొడకా
చిన్నారి కొడకా
దాచేపల్లికి దానమైతివా!

ఓ గుర్రాలా గోపికెడ్డి
దాచేపల్లికి దానమైతివా!

—గోపికెడ్డి ఎటువంటి అన్యాయాలు చేశాడో
తెలుసుకోవాలంటే ఇటువంటి పాటవలన వీలుపడదు
కథల రూపంలోవుంటే తెలుసుండేది - అయినా బలవంత
మైనసర్పము చలిచీమల చేతజిక్కి చావడ సుమతీ !

ఈ గురువులన్నకు గ్రామంలో నమ్మలేని వ్యక్తులు
ద్వేషించే జనం - ప్రమాద వాతావరణం చాలా వున్న
ట్లుంది.

ముందార మూడుబళ్ళు
 ఎనకాల ఏడుబళ్ళు
 ఏబండిలా వున్నావు కొడకా
 బంజోడు గురువులన్నా!

తోడోళ్ళు వెంట నేరు
 తమ్ముళ్ళు ఎంట నేను
 పాలేళ్ళు ఎంట నేరు
 ఒంటారిగాను పోకు
 బంజోడు గురువులన్నా!

నీజండిమీద ఆన
 నీ ఒంటమీద ఆన
 ఒంటారిగాను పోకు
 తంటాలుమారి వాళ్ళు
 బంజోడు గురువులన్నా!

నీ వంటపొలముతోడు
 నీ పాడి పశువుతోడు
 ఆ పశుబలము నమ్మబోకు
 పాలేళ్ళ నమ్మబోకు
 బంజోడు గురువులన్నా!

—పదిబళ్ళతో కూడిన జనంతో బయలుదేరిన కొడు
 కొని తల్చుకుని - ఏ బండిలో వున్నానో అని బాధపడుతూ
 పశుబలాన్ని చూసి నమ్మకు అని వాపోతూంది.

ఇంతకీ ముందర మూడుబళ్ళు, ఎనకాల ఏడుబళ్ళతో
ఎక్కడికి ఎందుకు వెళ్ళానో తెలియరాదు.

గుర్రాల గోపిరెడ్డి జనానికి అన్యాయాలు చేస్తే
మరణించాడు - నందిరెడ్డి కామపిళ్ళాచంతో బలవంతంగా
చంపబడ్డాడు - చందమామలాంటివాడే నందిరెడ్డి అయినా
గుంకూడా కావాలిగా!

రాజా మా నందిరెడ్డి
నీ కిలలో బత్తెము తీరేనా

॥ రా ॥

కొడుకా మా నందిరెడ్డి
మల్లుపం చె కట్టుకోని
నల్లకోటూ తొడుక్కోని
వల్లెగాడనుకొంటిరా
కొడుకా మా నందిరెడ్డి!

కట్టమీదా పోతావుంటే
కలక తేరనుకొంటిని కొడకా

రాజా మా నందిరెడ్డి
నీ కిలలో బత్తెముదీరేనా!

నున్నంగా తలదువ్వి
నూగాయ జడలేసి
సందువెంట బోతావుంటే
సందమామనుకొంటిని కొడకా!

వచ్చిపోయ్యే దోపలోనా
దానిమ్మా చెట్టుక్రిందా

వెండికుచ్చే నేలబడితే
ఏటుకే తెగనరికెనన్నా!

రాజా మా నందిరెడ్డి
నీ కిలలో బత్తెము తీరెనా!

పూర్వకాలంలో తన కొడుకు కలకశీరంత కావాలనీ, కలకటరులాగా వున్నాడనీ మురియడం పరిపాటు. గుర్రాల గోపిరెడ్డి, నందిరెడ్డి పాటలలో తల్లి పలికిన పలుకులు సూచిస్తున్నాయి. ఆ రోజుల్లోసంగతి కలకటరునుకోడం, నేడో-మంత్రులదాకా చౌక బేరంలోనే వున్నారకదా!

మల్లన్నమీద ప్రజకు చాలా కోపం, పగవున్నట్లుంది. దానికి వారు మల్లన్నని చిత్రవధ చేయకుండా గోరికట్టారు.

ఓరోరి మల్లన్న
బొమ్మనిపాటి మల్లన్న
పాల్పొడై పుడితివిరా
బొమ్మనిపాటి మల్లన్న
పగదార్చై పుడితివిరా
బొమ్మనిపాటి మల్లన్న
నీతండ్రి జావంగా
నీ తల్లి జావంగా
నాసేతు లేసిరిరా
బొమ్మనిపాటి మల్లన్న
బండీకీ కట్టండూ

యల్పటకాడు చంద్రగాడు
దుమ్మే పాడవిరా
బొమ్మనిపాటి మల్లన్నా
బోరుబోరు బాగు

డొల్లాకాసోడు కొట్టిన
కక్కూసుపు రాళ్ళలో
నీగోరి కట్టిరిగా
బొమ్మనిపాటి మల్లన్నా!

పాటలో వచ్చే పదాలనుబట్టి సుమారుగా కాలం, మండలం నిర్ణయించుకోవచ్చును - “కక్కూసు” అన్నపదం ఇర్లన్నీడు పరిపాలకులవలన వచ్చినదిగాన . ఈ సంఘటనఅప్పటిదై వుండవచ్చును. “పకోడీలు”, “బత్తాయి” “లోలకులు” లాంటివి - అప నచ్చాకనేకదా పాటలకెక్కాయి.

ఈ పాట చూడండి. గ్రామాలమీద దోపిడికి రావడం - ధైర్యవంతులు ఎదుర్కోవడం పాతకాలంలో జరుగుతూండేదని ముందరే అనుకున్నాం! అటువంటి సంఘటనే - హండేవారు (దోపిడితండా) దోపిడికి వచ్చినప్పుడు కొమ్ముబూరాతో గ్రామాన్ని మేల్కొలిపి, బల్లెంతో పోరుకు దిగాడుట!

కోలు కోలన కోలు
కోలన్న కోలే

కోలుమాయకు బాల
 నరసింహ కోలె
 గుట్ట గురప్ప కొండ
 గురిదప్పకుండా
 పైదశము రాకుండ
 పడెర నీ జండా
 సైరా ఓబులురెడ్డి
 నెలవన్నె కాడా
 నినుజూచి నాగుండె
 జలుజల్లుమ నెరా !

॥కోలు॥

నీకు పూలు నీ కత్తికి పూలు
 నీచేతికీ వన్నె బంగారురవలు
 ఎర్రది గుర్రము వెండి కళ్ళెమురా
 మాకించె గుర్రాన్ని దుమ్మెల్లరేగ
 బూడిద గుర్రాము బుగడకళ్ళెమురా
 బుగడ కళ్ళాణికి బొండుమల్లెలురా !

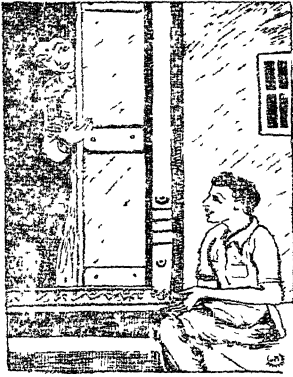
విధంగా జండాలు సిగ్గులుగనూ, గుర్రాల
 తోనూ, బల్లలతోనూ ఎదురుతిరిగి దోపిడి విధానానికి ఎదుగు
 నిలచి గ్రామాలను రక్షించుకున్న వీరగాథలు - వీర యువ
 యువకులు - తెలంగాణా రజాకార్ పోరాట సమయంలో
 ఎంతమందో-నాటిపీరుల గాథలకు, వీరకృత్యాలకు సాక్ష్యం
 తెలంగాణాలోని ప్రతిగుట్ట, షెట్లూ అంటే చాలు అనుకుం
 టాను:

తెల్లవారిని “టపాకాయ” టపాతో గజగజ లాడించిన అల్లూరి సీతారామరాజు గాథలూ, రాళ్ళతో, కర్రలతో, కారాలతో, కర్రలతో నిజాం రాక్షసత్వంమీద వీరతెలం గాణా జరిపిన మెరుపు గొరిల్లా పోరాటాలు తలుచుకుంటే మొల్లు జలదరించే, గాథలూ. సంఘటనలూ ఎన్నో!

పౌరుష గాథలకు పుట్టిల్లు, శాంతి సహకాలకు నిలయం ఎవరినీ ఏం అనదు తెలుగు హృదయం! కాని తనకే ద్రోహం చేయతలపెట్టారా - గుండెలు తీసినబంట్లు - బుసకక్కిన సర్పాలు, గరించే సింహాలు!

తెలుగు చరిత్ర - దేశి సారస్వత శాఖను పరికిస్తే యిటువంటి వీరగాథలు చాలా చాలా దొరుకుతాయి!

సంవాదాలు

14

సంవాదాలు అన్న పదంలోనే ఇద్దరిమధ్య చర్చ అని ధ్వనిస్తోంది. అయితే యిది పాటలరూపంలో - మాటలు పొదిగిన సంవాదాలు. ఈ సంవాదాలు ఎక్కువగా పౌరాణిక గాథలతోనే నడుస్తాయి. దేవజేవుల మధ్యనే - కుటుంబాల లోనే కలతలూ, అనుమానాలూ గూడుగట్టుకొని, భర్తను భార్య, భార్యను భర్త నిలవేసి- బిరిగిసి, అడగడం, హడలు గొట్టడం, చివరకు సకేలే! అన్న పద్ధతిలో సంవాదం ముగియడం జరుగుతుంటుంది.

తలుపులు దగ్గర పాటలనేవి - అనగా పెళ్ళిళ్ళలో పెళ్ళి కొడుకునీ, పెళ్ళికూతురినీ ద్వారంవద్ద నిలిపి తలుపుదగ్గర పాటలని పాడుతూంటారు - వీటిలో కొన్ని యివి!

సంవాదాలుగా జరిగే రాయబారాలు కొన్ని “తడిక రాయబారం”, “చిలుక రాయబారం”, “చందమామ” రాయబారాలు కొన్ని కనుపించకనూ పోలేదు!

ఈ క్రింది సంవాదం అనుమానంతో కూడిన లక్ష్మీ-విష్ణు సంవాదం! విష్ణుమూర్తిని నిలవేసి లక్ష్మీ వసుని అడుగు తూండో-ఇద్దరిమధ్యా సంవాదం ఎంత పట్టుగా జరుగుతుందో చూడండి!

కలికి కవాటము

బంధన చేసిన

కారణమేమే లక్ష్మీ - నీకు

కారణ మేమే లక్ష్మీ!

కారణ మేమని

అడిగెవు నీ మది

తెలియలేద ధవళాక్షా - మరి

తెలియలేద ధవళాక్షా?

తెలిస్తే తెలియక

చెంచితి చేరితి

పంతమేలనే లక్ష్మీ - నీకు

పంతమేలనే లక్ష్మీ!

కొంచపు జాతని

చెంచితి సవళిని

చెంతదీరెనో సామీ - నాకు

చెంతదీరెనో సామీ!

జలుగు పుతేదల
చీరలు తెస్తే
చెంతచేరవే లక్ష్మీ - నా
చెంతచేరవే లక్ష్మీ!

జలుగు పుతేదల
చీరలు తెస్తే
చెంచితచేరును పోవోయీ - నీవు
చెంచితచేరును పోవోయీ!

చేపట్టు చెల్వ బంగారు
రవికలు తెస్తే
జాగుసేయకే ధవలాక్షీ - నను
చేరనీయవే కమలాక్షీ!

జాల్వరు బంగారు రవికలు
చెంచిత కిచ్చిన
ఏలును స్వామీ - నీ విచ్చిన
ఏలును స్వామీ!

ఇప్పపు బంతులు
ఇంపుగ తెస్తే
ఇంపుగ యేలవే లక్ష్మీ - నను
ఇంపుగ యేలవే లక్ష్మీ!

ఇప్పపు బంతులు
ఇంతి చెంచితకి

ఇస్తే యేలును స్వామీ - నిను
ఇస్తే యేలును స్వామీ!

మల్లెపు బంతులు
మగువరొ తెస్తేని
మన్నించేలవె లక్ష్మీ - నను
మన్నించేలవె లక్ష్మీ!

మల్లెపు బంతులు
మగువ చెంచిత కిస్తే
మన్నించేలును స్వామీ - నను
మన్నించేలును స్వామీ!

రవ్వలు చెక్కిన
రాగిడి తెస్తేని
రానియ్యవె ఓ లక్ష్మీ-నను
రానియ్యవె ఓ లక్ష్మీ!

రవ్వలు చెక్కిన
రాగిడి తెస్తే
చెంచితకివ్వగదోయీ - నిపు
చెంచితకివ్వగదోయీ!!

గరిమిప్రమ్మున
గండభేరుండంబులు
గాసిబొంది తెనె భామా-నేను
గాసిబొందితి నె భామా!!

గండభేరుండంబులు

గాసిబొందితే

చెంచితయేలుచు స్వామీ - నిను

చెంచితయేలుచు స్వామీ!

శరణే శ్రీహరి శరణే లక్ష్మీ

శరణంటిని గైకొనవే-లక్ష్మీ

శరణంటిని గైకొనవే!

కొత్తపెళ్ళికొడుకై నీవూ

వర్ధిలుము వసుదేవా-స్వామీ

వర్ధిలుము వసుదేవా!

పద్మగంధి నీ పాదములాకు

పందనములు పదివేలే-లక్ష్మీ

పందనములు పదివేలే!

నవ్వుతు శ్రీలక్ష్మీ వాకిలితీసెను

గడియతీసె వరలక్ష్మీ-అపుడే

గడియతీసె వరలక్ష్మీ!

మగువజనక తన

మగువని తోడుకొ

మందిరముల కేతెంచెన్!

మహావిష్ణువుకే భార్యచేతిలో అంతవని జరిగితే సామా
మృతసంగతికేమిటి చెప్పండి?

గారి ఎక్కడికో బయలుదేరించి చెలికత్తెలుచూసి ఎక్కడి
కని అడుగుతున్నారు. గారికీ, చెలికత్తెలకూమధ్య జరిగే ఈ
సంవాదం ఎంత యింపుగా, సొంపుగా వుందో వినండి:-

ఘల్లు ఘల్లున పాద
గజైలందెలు మ్రోయ
కలహంసా నడకాల
కలికీ ఎక్కడికే?

జడలోనూ గంగాను
ధరియించుకొన్నట్టి
జగము లేలే సాంబ
శివుని సన్నిధికే!

బొడ్డుమల్లెలు జాజి
దండాలు మోడనిండ
అందామెరిగిన జగ
దాంబా ఎక్కడికే!

అందాము విభూతి
అలరూ గంధాము
నలచీన నీల
కంఠేను సన్నిధికే!

తళతళ మనురత్న
తాటంకములు మెరయ
పసిడి మండలముల
ఫణతీ ఎక్కడికే,

కలియుగ జన్మము
గల శివుడైనట్టి

గురులైన శంభు
శంకరునీ సన్నిధికే!

హెచ్చుపాపటా బొట్టూ
రత్నా కిరీటమ్మా
వేమమ్మా కరుణా
కటాక్షి ఎక్కడికే?

కడుపెద్ద రుద్రాక్ష
మెడలో హారముదాల్చి
నందీ నెక్కెడు జగ
ధీసు సన్నిధికే!

ముఖమున చిరునవ్వు
కల ఎరుపు కుంకుమ
రేఖా వెలిసెడు లోక
మాతా ఎక్కడికే??

కంఠాన కాల
కూటమ్ము ధరియించుకు
మండలా మేలే జగ
ధీసూ సన్నిధికే!

చెంగావి చీరలూ
చెంగూన జారంగ
రంగైన నవమోహ
నాంగీ ఎక్కడికే?

చంద్రుని శిరసూన
ధరించుకొన్నట్టి
మండలమేలే
నందీనూ సన్నిధికే!

సన్నంపు నడుమూపై
శిల్పాలా ఒడ్డాణం
మెరిసేటి బంగారు
బొమ్మా ఎక్కడికే?

కన్నులు మూడూ
భుజంబులారూ
అంబాలుగల అర్ధ
నారీసు సన్నిధికే!

అభయ హస్తములచే
కరకంకణమురాజ
వరమూ లిచ్చేటివారు
గౌరీ ఎక్కడికే?

—శివుడు అక్కడక్కడా తిరిగి యింటికి వచ్చాడు. తలుపులు వేసున్నాయి - పిలుస్తున్నాడు. తలుపవతల పార్వతి నుంచుని నమంటుందో వినండి

శివభక్తులకే దయగలవాడను
శివుడందురు నా పేరూ - సాంబ
శివుడందురు నా పేరూ!

శివనామంబులు సకలెందుల జెల్లును
చేరికతో వుండనోయీ - శివ
చేరికతో వుండనోయీ!

వడిగినలందిన కుంతనలొసగెటి
ఉరవతి దరుడనె గౌరి - నే
ఉరవతి దరుడనె గౌరి!

ఉరవశిధుడవైతే యేలాయెను
వడలుకడకు పోనోయీ - శివ
వడలుకడకు పోనోయీ!

బలాసరాముడు బలసశినడిగిన
బలదందుడనే గౌరి - నే
బలదందుడనే గౌరి!

బలదందుడవైతే యేలాయెను
భక్తులిశ్యకు పోనోయీ - శివ
భక్తులిశ్యకు పోనోయీ!

కొమరుగ గంగని జటలోనించుకు
కొమరజంగాన్నె గౌరి - నే
కొమరజంగాన్నె గౌరి!

కొమరజంగమైతేమాయెను
కొమరులిండ్లకు పోనోయీ - శివ
కొమరులిండ్లకు పోనోయీ!

కాశిలోపల మోక్షములొసగెటి
గంగాధరుడనె గౌరి - నే
గంగాధరుడనె గౌరి!

వాళికియేలాగై తిరిగేమీరు
 వార్నాసివై వుండనోయీ - శివ
 వార్నాసివై వుండనోయీ!

పెళ్ళి అయి అత్తవారింటికి వెళ్ళగానే యివితేలేదు, అవి
 తేలేదు అని కోడలిని వేపుకుతినడం చాలా చోట్ల వింటుంటారు.
 వింతకాదు, విడ్డూర్యమూకాదు అలవాటైపోయింది. సుభ
 ద్రకూ అత్తవారింట అటువంటి సమస్య ఎదురౌతుంది. సుభ
 ద్రను అర్జనుడు ఏమని అడుగుతున్నాడో వినండి.

పున్నెంబునాడైన
 బూరెలొండుకొనీ
 పుణ్యుడ రమ్మని
 పిలచిర మీవాళ్ళు!

అమవాస్య నాడైన
 అటువండుకొనీ
 అల్లడా రమ్మనీ
 పిలచిరా మీవాళ్ళు ?

అని భార్యసుభద్రను దెప్పిపొడుస్తుంటే తను సమాధానం
 యిస్తూంది :

మావాళ్ళూ పేదవాళ్ళూ
 మా కేమి కలదు?
 పెట్టగల పెద్దింటి
 పెళ్ళాడితానూ

అచ్చటలు ముచ్చటలు

అన్నీ మాతేరూ!

భార్య మాటలకు సహించలేకపోయాడు పార్థుడు.

అనగావిని పార్థుండు

అతి కోపమునను!

ఎడమ మీసందువ్వి

పాంకోడుతో తన్నె!

అప్పుడు సుభద్ర ఏంచేసిందనుకొన్నారు?

మువ్వలా ముద్దుడి

చంకాబెట్టుకొని,

పున్నమా చంద్రుణ్ణి

వెంటా బెట్టుకుని

వెళ్ళేనే సుభద్ర

అన్నవాడలకూ!

చెల్లెలు సుభద్ర నడిచి తనవద్దకు రావడం గమనించి

అన్నకు ఆశ్చర్యం కాక మరేమిటి?

ఏనుగులు పుండంగ

గుర్రా లుండంగా!

పల్లకీ లుండంగ

బానిస లుండంగ!

కాలీ నడకనురాను

కారణం బేమీ?

అన్నతో సుభద్ర చెప్పకుంటూంది.

అన్నారో వింటేవ
అన్నారో నీవు!
ఎన్నిమాటలు నేను
పడతి కావస్తా!

.....

.....

అరనాడు తనను అన్నమాటలు పూస గుచ్చినట్లా
అన్నకు చెప్పింది.

అటకమీ దున్నాయి
అంచు బిందెల్లా
ఇదిగోనే చెల్లెలా
నీకు హరణమ్ము
మందాలో వున్నాయి
పాడి ఆవులు
ఇదిగోనే చెల్లెలా
నీకు హరణమ్ము!

పసుపు కుంకుమ నీకూ
పళ్లాలా పోస్తే!
ఇదిగోనే చెల్లెలా
నీకు హరణమ్ము!
గౌరవమున నీవూ
కలిసిమెలిసుండా!

పార్థసీ మాటాకూ
జవదాట కమ్మ !

ఈ క్రింది సంవాదం శ్రీ శృష్ణుడికి - రుక్మిణికి సంబంధించి నడుస్తుంది.

చక్కని మిక్కిలి రుక్మిణి
వాకిట సరసములాడెనె భామా !
తను సరసము లాడెనె భామా !

చిటపట చినుకులు కురిసెను
దుప్పటి తడిసెను
తలుపు తియ్యవే భామా - నీవు
తలుపు తియ్యవే భామా !

మెడలోనున్న ముచ్చపు
హారము ఎవరికిచ్చి నావోయీ - నీవు
ఎవరికిచ్చినా వోయి ?

గొల్లది ఒకసతి పెండ్లికిబోతే
కోరితే యిస్తినె భామా !

శంఖు చక్రములు
చదరక గంధపు
రేఖ లున్న వేమోయీ ?

ఏమేభామా సమ్మకుం టెనూ
బామునైన బట్టేనే - నే
బామునైన బట్టేనే !

లక్ష్మి - నరశింహస్వామికి సంబంధించిన సంవాదం
యిది:

తరుణీ నేను రాగా జూచీ
తలుపులూ మూసున్న విధమూ
అరదుగా నీ మదికి తోచేనా
ఓ లక్ష్మీదేవి !
అతివసీకూ అలుక ఏలానే ?

గాయకూడ నీ వగలు
కానవచ్చే నీ తలాలు నేడూ
మాయసుద్దు లెన్నదానోయీ
ఓ నరశింహా !
మమ్ము రవ్వ తేల చేశావూ !

దుష్ట విగ్రహముతోనూ
దోరుకోని వేటాడితే
దుష్ట విగ్రహమాయెనే
ఓ లక్ష్మీదేవి !
సృష్టి పాలింప నే వస్తినే !

వేటబోయేననుచు బోయి
నీటుమీరా నీవందూయే
బోబులాకూడుకూ వస్తివి
ఓ నరశింహా ,
బొంకులూ నాతోటి బొంకేవు !

కాముకో నీరాజువేటా
 లాడబోయే నాచోటనా
 భామాముఖము నే నెరుగానే
 ఓ లక్ష్మీదేవి !
 పడగవేటా లాడి వస్తినే !

నిద్రపోయేటి వేళాలో
 సద్దుసేయా వచ్చినావురా
 ఓ నరశింహా !
 బుద్ధులెట్లూ నీకు తోచెరా :

కోమలాంగీ (శ్రీ) గురుడాద్రీ
 (శ్రీ) నారశింహుడనే నేనూ
 కోరినిన్ను కూడవస్తినే
 ఓ లక్ష్మీదేవి !
 చేరనిచ్చితలుపూ తియ్యవే !

అందమలర నీ వెందుందూ
 వ సుందరూలా నెరుగాననుచూ
 గంధమేలా కలిగేరా జాణా
 ఓ నారశింహా !
 కల్కి-ఎవతో నీకు పూసేరా :
 తప్పాడి పొదలలోనూ
 తరచు వేటలాడబోతే
 పుష్పాడ నామీదరా లేనే

ఓ లక్ష్మీదేవీ !

పూసినట్టే గంధమాయేనే !

సుద్దులూపల్కేపు చాల

పరమాత్మపై యింగారు చాలు

నాసంతమేలా కలిగేరాజాణా

ఓ నారశింహ

సనితయెవరో నీకు పూసేరా!

పూచినామృతలూతరులా

పూలసరులా శృంగారములు

చూచివస్తామనుచు పోతినే

ఓ లక్ష్మీదేవీ!

సాంపుతేటే రసమూచిందేనే!

ప్రాకటముగా చెంచూవనితా

భామకూడే నా వాకిటా

నాకు దత్తమియ్యారా స్వామీ

ఓ నారశింహ

వాకిలి నే తీసేనుగానీ!

తరుణినేను (శ్రీ) రూపాము

దాల్చియున్నావాడ్ని కనుకా

అరుదుగా నీమదికి తోచేనే

ఓ లక్ష్మీదేవీ

అతివసీపూ అలుకమానావె!

పద్మలూపల్కేపు చాలా

పరమాత్మా మీపద్మనున్నా

ముద్దుగుమ్మావెవతె రాజాణా
ఓ నారశింహా :

మొరసి మొరసి నిన్నే మాసేరా :

సన్నతాంగీ నీవిప్పడా
సఖయాలా గురైరుగాననుచు
నిన్నముట్టి బాసా చేసేనా
ఓ లక్ష్మీదేవి :
మమకూలీనే నెరుగానే :

వాసుదేవా మీరునాతో
బాసాలు చేసేదానంటే
వాసవాదులెల్ల నమ్మరా
ఓ నారశింహా :

దాసులైనవారూ నవ్వేరూ :

భాసురామ రామాగుణమా
బాసాలు చేసేదానంటే
వారుమమ్మెందుకు నమ్మారే
ఓ లక్ష్మీదేవి :
వారుమమ్మెందుకు నమ్మారే :

కంజనాభా మీరునాతో
షామకించీ మాటలాడేరూ
ముంజేతి కంకణమే మొరసేరా
ఓ నారశింహా :
మరచిపూడా అద్దమేలరా?

గజరాజ శింహములా నేనూ
 ఘనమూగనే వేటాడితే
 సురలునాకూ మురయుచు నిపుడు
 ఓ లక్ష్మీదేవి,
 సాంపుతో కంకణము కట్టేరూ!

సారసాక్షా నీవందూయా
 సఖయా నీ గూడియుండాకా
 సన్నిధికి వలా వస్తీరీ
 ఓ నారశింహా!
 సరసమూ నీతో వలరా?

అండ జాగమన నా
 దండీ తప్పలాకు నీకు
 ఒక్కదండమునీకు పెట్టేనే
 ఓ లక్ష్మీదేవి!
 దండము నేరమూ మమ్మేలూ!

చిత్తజాజాణా చెన్నూ మీరగానీ
 నిత్య కొత్త పెళ్ళికొడుకై వుండరా
 ఓ నారశింహా!
 కోరి పుత్రులనూ ఎత్తారా !!

అలాగే సత్యభామా - శ్రీకృష్ణుల సంవాదం :
 వాకిలి తీయగదే వారిజ
 ముఖ కోమలాంగి నాపై

అప్పగింతలు

15

పెంచి పెద్దదాన్ని చేసి, ఓయింటి దానిగా చేసి, ఓ అయ్యకుయిచ్చి పెళ్ళిచేయడం పెళ్ళిలో ఆఖరున పెళ్ళి కూతుర్ని మొగ పెళ్ళి వారికి “అప్పగింత” పెనుకూ పాడే పాటలనే అప్పగింతల పాటలు అని పిలుస్తారు.

ఈ అప్పగింతల సమయంలో పిల్ల తల్లి, తండ్రి పడే బాధ అక్షరాలలో వ్యక్తపరచడం చాలా కష్టం. ఆ దృశ్యం చూడాలి. వారి కళ్ళల్లో, ముఖంలో, హృదయంలో, ఆ ఒక్క నిమిషంలోనూ పడే బాధ అంతాయితా కాదు — చూసేవారి కే తాము ఓ చెల్లది, లేదా ఓ బంధువుని దూరంగా వంపుతున్నామే అన్న బాధ కలుగుతుంది. అప్పగింతల సమయంలో కళ్ళు చెక్కుకొట్టక నూరవు.

తను తల్లికనుక ఆలశ్యంగా లేచినా కసరదు. ఏదేనా కావాలన్నా తనతో కూతురు చెప్పి - నాన్నచేత కొను పించుకొంటుంది. తను ఏ పాలచెంబునో, నేతి గిన్నెనో తెలియక పారబోసినా పొరపాటు, పిల్లలు అంతే అని కన్నతల్లి సరిపెట్టుకుంటుంది. ఆకలేస్తే అన్ననుపంపి వద్దైనా కొనిపించుకు తింటుంది. పొరపాటుచేస్తే కసిరేతల్లే కాగలించుకుంటుంది. అవసరసమయాలలో హద్దులుపెట్టి స్త్రీ కట్టుబాటు నేర్పుతూనే - కట్టూ-బొట్టూ, మాటా - పాటా నడక నడవడిక, వంటా, వాచ్చూ నేర్పుతుంది. కాదంటే కసిరినా కోపం లేని కలైర్ర, ద్వేషంలేని ఆర్డర్! కాని పరాయి గడపలో, కొత్తవారిమధ్య ఏం అంటారో, ఏం అనుకుంటుందో? - తొమ్మిది నెలలు మోసి కనిపెంచిన మాతృహృదయం అలా అనుకోడం తప్పదు. ఆడది అన్నాక నేడు కాకపోతే రేపైనా పరాయి యింట కాపురం చేయాలి. అయినా కనిపెంచి, పెట్టి, దిద్దిన చిన్నారిని అత్త వారింటికి పంపుతూ కంట నీరెట్టకుండా వుండడం కష్టమే !!

శకుంతలను అత్తవారింటికి పంపుతూ కణ్వుడు అంటున్నాడు :

“పొరుగిండ్ల నిరుగిండ్ల
బ్రాద్దు వోకలకైన
బలుమారు నరగుట
పాడికాదు” —

ఈ అప్పగింత ఆప్యాయతకు మారు రూపం -
బాధ్యతకు ప్రతిధ్వని !!

ఈ రోజులలో ప్రేమ వివాహాలు, రిజిస్ట్రేషన్ వివాహాలు ఎక్కువ అయినా - అమ్మాయి తల్లి తన కూతురును గురించి అలా అనుకోకుండా వుండలేదు. అందుకే తల్లికి అంత ప్రత్యేకపు హోదా సమాజంలో, సంఘంలో! ప్రపంచంలో!!

వదినారో నా పుత్రి

ఇది వప్పగింత!

పదిలంబుగా దీని

బాగా చూడమ్మా

||వ||

పాలుకాచగలేదు

బాలా మా వదినారో

భాగ్యంబు తానీవె

బాగా చూడమ్మరో

||వ||

నేకొతానే రాదు

నెలతసుమి వదినరో

నేర్పుగ చెప్పకో

నెలత మీ సుతను

||వ||

ఆకల్తెనాగాని

అన్నమడగని బాల

దాని నంపిన నేను

తాళాలేనమ్మారో

||వ||

ఎదురింటి భాగ్యమే

ఏమిసేయును తల్లి

ఎన్నగ అత్తింట
పుట్టినంటికి నీవు
కోర్తిగా మెలగుమా

॥ప;

మరో రచన విసంధి:—

పూజిత మగుచున్నది
బూజమ్ము బంతి
భోజనాలందారూ
పొందూగా జేసే
దశరథులు తమరంత
కడు సంభవడుచు
జనకునకు జెప్పెనే
సీతావయనమ్ము!

ఇంతలో జనకుండు
కంది ఒడికట్టియో
బామ్మ ఒడిగట్టి
తెల్లన్ని ముత్యాలు
చేవికీ కట్టి!

నెయ్యి కాచనేరదూ
నెలతసుమి ఒదినా
నేర్పుగ జెప్పు
సీతామీదమ్మా
పాలుగాచనేరదు
పడతి సుమి ఒదినా

భాగ్యములు నీవేనె
 బాగుగా చూడు
 బుద్ధులెరుగడు మంకు
 బుద్ధులేగాని
 బుద్ధి ఒచ్చినడాక
 దిద్దుకోవమ్మా!

పాలలో చెయిముంచి
 భూమినుతదెచ్చి
 కౌసల్య చేతిలో
 చెయివప్పగించె
 శ్రీరాములు సీతా
 పయనమై రాగా
 మేలు శకునములాయె
 నాడా లోపలను

కోటివేల దివిటీలు
 కొమరొప్ప వెలుగ
 కొమరుడి గృహ
 ప్రవేశంబులాయె
 వేవేల దివిటీలు
 వేడుకతో వెలుగ
 రాముడి గృహ
 ప్రవేశంబులాయె!

పైన పరిచయం చేసిన ఈ అప్పగింతలపాట సీతా
రామ కళ్యాణ వైభవానికి సంబంధించినది.

ఈ అప్పగింత ఎంతగా హృదయాన్ని హత్తుకొనేలా
వుందో పరికించండి.

మా యమ్మ కామేశ్వరి

పోయీ రావమ్మా

పోయీ మీ అత్తంటా

బుద్ధీ కలిగుండ్మా!

॥మా॥

గడిపపై కూర్చుండి

జడవిప్పబోకూ

కూర్చున్నప్పుడేతల్లి

కురులుదులపాబోకు !

॥ మా ॥

వెండి మట్టెలకాలు

ఎ తీనడువకుమా

నడిచినప్పుడు తల్లి

చేయూచకమ్మా

॥ మా ॥

ముగవార్ని చూచియో

మగువా నవబోకూ

తగవూలాడేచోటా

తల ఎత్తకమ్మా

॥మా॥

పతికంటె ముందులేచి

పనులెల్ల దీర్చి

పతిపాదముల సేస

భక్తితో సేయుమా!

॥ మా ॥

పైన పరిచయంచేసిన “అప్పగింత” లాంటిదే
ఈ పాటకూడా.

మా యమ్మ అమ్మీదేవి
పోయి రావమ్మా!

పోయి నీ అత్తింటి
బుద్దిగలిగుండా
ఎవ్వరేమాడిన
ఎదురాడకమ్మా
వీధి నిలుచుండీ తల
విప్పి ముడువకుమీ
మాటలెన్నెన్నాను
మాటాడకమ్మా

పలుమారు మామీద
ప్రేమాలుంచకుమా!

అకలున్నా గాని
అని అడుగబోకు
మాటాకో పదహారు
నాటకు డతడు

అతని కాదని పూలు
ముడవబోకమ్మా!

అంటూ పెళ్ళిచేసిన కూతురుని అప్పగిస్తుంది తల్లి, తను
అంతజాకా ఆడుకున్న చెల్లెల్ని, తమ్ముడి పిలిచి తన ఆట
వస్తువులు అప్పగిస్తాంది అక్క!

బొమ్మరిళ్ళున్నాయి

బొమ్మలున్నాయి

నేను ఆడటి సాల లున్నాయి!

నా మారుగా మీరు

ఆడుకోరమ్మా!

పోయినా అత్తింటికి

పోయి వస్తాను

దీవించు అన్నలు

దీవించు అక్క!

మాయమ్మా లక్ష్మీదేవి

పోయి రావమ్మా!

మేలుకొలుపులు

16

మేలు కొలువడం అనే పద్ధతి, సమ్మకం, ఆచారం మనలో చాలా సమ్మకమైన ప్రధానవిషయం. ఎవరిని మేలు కొలువడం? ఎందుకు మేలుకొలువడం? ఎవని ఎవరిని ఎందుకు మేలుకొలువడం - తమ మేలుకోసం యింకొకరని మేలుకోమని ప్రార్థించడం, ప్రజలకోసం మేలుకోమని మేలుకొలుపులు పాడి లేవడం-బాగుంది! దేముడిని, గుడిలో విగ్రహాన్ని తెల్ల నారజామున మేలుకొలుపులు పాడి లేపుతారు - అంతదాకా అది ఒక సమ్మిక, ఆచారం అనుకుందాం. కాని శ్రీమన్నారాయణుడు అందరినీ, లోకాన్నే లేపుతాడు. తన కిరణ ప్రసారాలద్వారా. కాని అతనినీ మేలుకొలిపి హుషారుగా వుండమంటోంది - స్త్రీ హృదయం!!

ఆడవాళ్ళూ, వారి ఆచారాలు, నమ్మకాలు, వారి నోములు, వ్రతాలు, పూజలు, పునస్కారాలు, పాటలు, చూస్తూంటే - మన నాగరికతకు స్త్రీ వాఙ్మయం ఒక నిఘంటువా అనిపిస్తుంది!

అమ్మా సీతమ్మా మా యమ్మా

ముద్దులగుమ్మా

అమ్మ బంగరుబొమ్మ లెమ్మా!

||అ||

అమ్మరో యిమ్మాగ

అరుఱోదయంబాయే

అమ్మల కన్నమ్మలెమ్మా!

||అ||

భక్తులందరు లేచి

ప్రార్థించుచున్నారు

భక్తాపరాధీన లెమ్మా!

||అ||

భక్త శిఖామణి

పావణి అరుదెంచె

ముక్తిప్రదాయినీ లెమ్మా!

||అ||

బ్రహ్మాండ మలరంగ

బ్రహ్మాది సురులెల్ల

ప్రార్థింపుచున్నారు లెమ్మా!

||అ||

బ్రహ్మ రుద్రాదులు

వ్రస్తుతి సేయంగ

బ్రహ్మ స్వరూపిణీలెమ్మా!

||అ||

మేలుకొలుపుల నడక, తైలి, అందలి అర్థం చూడండి:

మేలుకో సుగుణాల

వాలా జానకిలోలా

భక్త పరిపాలనా

మేలుకో!

॥ మే ॥

వాలాయముగ మమ్ము

పాలించు వేశాయే

ఓ వైకుంఠవానూడా

మేలుకో!

॥ మే ॥

తీరైన కన్యూరి

తీలకంబు జాడిందీ

తీర్చిదిద్దవలె

మేలుకో!

॥ మే ॥

భేరి వృదంగ

వీణాది రవములు

భోరూ కొలుపసాగె

మేలుకో!

॥ మే ॥

ఆశ్రయశిష్టాది మునులు

మీ కృపగోరి

పాత్రులై వున్నాడు

మేలుకో!

॥ మే ॥

పారిజాతా కుసుమా

మాలికా ఛేబట్టి

నారదా మనీ వచ్చె
మేలుకో!

॥ మే॥

ఇది మేలుకొలుపేగాని, యిదో వరుస!

జాజిపూల జలకమాడి
పాల వెళ్ళి పాలకెక్కి
అత్తయింట నడుగుపెట్టి
మొగుడు రాగ మొగముదాచి
నీచు కింత సిగువడుదు
వేల నీకు యింత సిగు?
తాడిచెట్టు తలనుదన్ని
తాత నీడ తరిగిపోయె

నిదురలెమ్మ నిమ్మకాయ
కభృషివ్వు కందపిలక
త్వరగ లెమ్మ తల్లిగాదె
చిలుకవచ్చి చెట్టుమీద

పిలుచుచుండె పిల్ల నిన్ను
వేగలెమ్మ వెన్న యిదిగో!

పాడుకోడానికి అంత యిదిగా వుండదు యిది - మేలు
కొలుపులు అసగానే భూపాళరాగంలో గొంతెత్తి పాడు
తుంటేనేవినాలి - అందలి సంగీత సధారసాన్ని ఆస్వాదించాలి!

ಲಾಲಿವಾಟಲಿ

లాలిపాటల కమ్మదనం, జోలపాటల సొగసు, ఊయ్యాల ఊపుల హాయి తెలియని వారుండరు - జీవితంలో ప్రథమ ఘట్టం - పీటితోనే ప్రారంభం! లాలిపాట-విని హాయిగా నిద్రించే పాపలకు అందలి కమ్మదనం, తియ్యదనం బాగా తెలుసు-వారు చెప్పలేకున్నా - ఆనందం అనుభవించగలరు! చెట్టుక్రింద ఏ కొమరో చీరకట్టి అందులో పాపష్టి ఊపుతూ పాడినా, పెద్ద మేడలో పట్టు ఊయ్యాలలో ఊపినా బాలలకు ఏం తెలియదు - ఇద్దరూ వినేది లాలిపాటనే, ఊగేది ఊయ్యాలలోనే-హాయిగా నిదురించేందుకే! ఒక్కొక్క-స్వడు ఈ జోల, ఊయల పాటలను వింటుంటే పెద్దవాళ్ళకే కునికి పాట్లు వస్తాయి - అటువంటివి ఎన్నో పాటలు వున్నాయి.

చూడండి వీటినే ఇంగ్లీషులో “లల్లబీ” అంటారు, హిందీ
భాషలో వీటిని “లోరియా” అంటారు!

లాలి(శ్రీ) జనలోల
లీలా వినోదా
లాలి ద్వారకపురి
బాల గోపాలా!

తొలుత బ్రహ్మాండంబు
తొట్టెగా వేసి
నాలుగూ వేదములు
గొలుసు అమరించీ!
బలువైన ఫణిరాజు
పాన్న అమరించీ,
చిత్తమయ్యేటి
దూ అములు వేసి:

॥లాలి॥

అందముగ జాంబవతి
చందనము పుయ్య!
జొందుగా కాళింది
పూవు అందియ్య!
మందయానయు రాధ
మనపులందియ్యా!
ఇందుమతి లక్ష్మణా

చుట్టుగోపస్త్రీలు
తొట్టె నూచంగా
కోటరంగారాజు
కోర్కెలొసగంగా

॥లాలి॥

మరో జోల పాట:—

జోజో ముద్దులబాలా *
జోజో పరమసుశీలా
జోజో భారతపుత్రీ
జోజో పావనగాత్రీ

॥జో॥

చిన్నమోమా చిన్నబోవా
కన్నులూచెదరి ఏడవనేల
కన్నతల్లి కారణమేమొ
కన్నులు మూయవె కనకపు బొమ్మా:

॥జో॥

దంతపు టుయ్యాలలోను
ధగధగ మెరిసేటి పానుపుపైనా
చింతలేకా నిదురబోవా
ఇంత యగడమేలతండ్రీ

॥జో॥

పాలుత్రాగినాడేవాడా
పాడవలయును సీతాచెరిత
కన్నతల్లి కారణమేమే
కరములెత్తి ఆడవెతల్లి:

॥జో॥

ఈ నిదురపాటను విసంధి:

నిదురాపోడమ్మా
మం రామయ్య!
బెదిరినాడమ్మా
నిదురపోడమ్మా!
మదవాతీ తానెంతో

నిదురబుచ్చిన గాని
బెదిరి బెదిరి చూచు!

॥ని॥

లోలాక్షికో పతి
బాలాలతో గూడి
ఆడూకోబోగానే
గాలీ సోకిన జేమో!

॥ని॥

మచ్చికతో నెంతో
గృచ్చీ కాగలించి
చిచ్చిఱొట్టి నా కన్నులు
విచ్చి విచ్చి చూచు

॥ని॥

కలలోనా యూపది
తలలావాడూ పచ్చి
ఎదుటా నిలచీనటుల
పలుకారెంపసాగె

॥ని॥

కరదూషణాదులకే
కా దురస్థలను చెంది
పరమపురుషులు చూసి
పరితాప మొందించేను!

॥ని॥

హేతువా దెలసీయా

భూతావైద్యుని పిలిచి

నాతీరక్షా శేకు చేతాగట్టిన గాని

గట్టిగా మనము పశిష్టుని

పిలిపించి దిష్టివిభూతైనా

నుదుట పెట్టగానే

||న||

పచ్చిపసుపూసున్నం

తెచ్చివసంతంచేసి

ఎర్రనీళ్ళుపోసినాగాని

||న||

మేలుకోడానికే

యూరకుండాడూ

వాలాయముగ

వేంకటచలపతి!

|న|

పౌరాణిక విషయాలతో కూడి సడుస్తూండడంకూడా
వీటిల్లో మనం వింటుంటాం।

కృష్ణుని సంభోదిస్తూ పాడే పాటయిది:

లాలీబాల కృష్ణాలాలీ

లాలీయనుచు బంగారుయ్యల నీకు వేసితి

ఎయ్యారముగాను గొల్ల

తొయ్యలెల్లనూ చేదారియ్యకృష్ణయ్య

ముద్దులయ్య నెయ్యములార

|లా|

నీటుగల తొట్టి బాలాడాటమాని నిదురపోర

సాటిలేనిమాట నేలా

కోటిరత్నాలామూట!

|లా|

తెల్లవార గొల్లపిల్లలెల్ల

నిన్నలు కోనచు

నుల్లమొల సిల్గానటా

నెల్లా సేవింతుగానీ

|లా|

లేచి, నిదురపోవాకున్నా

బూచివారాలొచ్చినను

దోచుకో నిబోదూరు

నే నోచిన నోములపంట

|లా|

భామాలే మొదలే లేమల

మీమదినికోరి నార

రామల లామలను

ప్రేమదీర పెండ్లి చేయ!

|లా|

ఈ 'లాలి'ని పరికించండి

బాలగోపాల రార

ఉయ్యాల లూగ!

|బాల|

బాలగోపాలను రార

పాలూవెన్నార గించా

నీలావర్ణుడ రార

కాళింగ మర్దనుడ!

|బాల|

బంగారు తొట్టెలోనూ

చెంగవిమొత్తావేసి

శృంగారింజెదను రార

ఓరోరి కృష్ణా!

|బాల|

గొల్లవారిళ్ళలోనూ
కుండా పెరుగారగించి
దండితనము సేయకురా

|బాల|

అండజానా రక్షక
పుండరీకాక్ష వరదా
పుట్టు పాలూ పెరుగు
మన యిళ్ళనే కలవు దేవా!

|బాల|

మంగళ వీణా
వాయిద్య సంగీతమ్ములే
పాడుచు పొంచు తొట్టెలోను
రంగయ్య నిదురపోరా

|బాల|

వేదాంత పర పాటలు

వేదాంతపరం, తత్త్వప్రబోధ పూరితం అయిన పాటలు చాలా గూపాలలో వున్నాయి. 'తుమ్మెదా' అన్న సంబోధనతో నడిచిన వేదాంతపర పాటలు వినోదము. 'నరుడా' అన్న సంబోధనతో 'చిలుకా' అన్న సంబోధనతో, 'కూనలమ్మ' సంబోధనతో "ఒకే ఒకే", "నిజం నిజం", "మనసా". సంబోధనలతో వేదాంత పరంగా ఎన్నోపాటలు మనకు వినిపిస్తూనే వున్నాయి.

తెలుగునాడున ఎందరో యోగిపుంగవులు జన్మించి ఎన్నో తత్వాలను ప్రబోధించారు. అవిచాలా ప్రచారంలో వున్న వే!

అసలు మన తెలుగుసీమలను పరికిస్తే గ్రామానికో 'సిద్ధప్ప', నగరానికో 'బ్రహ్మం' వున్నారా అనిపిస్తూంటుంది.

పేరుతో కొందరు, అజ్ఞాతంగా మరికొందరు, ఎదుటి వ్యక్తిమీద పెట్టి మరికొందరు, కాకిమీదా, చిలుకమీదా, చెట్టుమీదా, పుట్టమీదా, తుమ్మెదమీదా అలా ఎన్నో రచనలు వెలువడినాయి!

ఈ తత్వాలను చదువుతూంటే - వింటూంటే మనం కూడా నయను మళ్ళీ, జీవితంమీద విరక్తి చెంది, ఆ దివ్య ప్రబోధపు పొలిమేరల్లో అడుగేసి సిద్ధాన్ని శిష్యులుగానో, బ్రహ్మాంగారి శిష్యులుగానో అయి మనకు చెలియకుండానే - మనలోంచి ఒక్కసారి 'వేదాంతం' పెళ్ళిబికి తొంగిచూస్తుంది - మనుషున్ని అంతగా అవి ఆకర్షించి ఆకట్టుకుంటాయి.

ఈ మాటలు ఎంతవరకూ నిజం అన్నది ఈ క్రింది పాటలను పరికించడంద్వారా పరిశీలిద్దాం:

మాన్నాళ్ళ ముచ్చటకు
మురిసేవు తుళ్ళేవు
ముందుగతి కానవే - చిలుకా
రామచిలుకా!

॥మూ॥

వీనాళా ఏ తీరొ
ఎవరు చెప్పాగలరు?
ముందుగతి కానవే - చిలుకా
రామచిలుకా!

॥మూ॥

ఊరికీ ఉత్తరాన
ఊడలా చెట్లలోనా

ఉండది నీ యిల్లు - చిలుకా
రామచిలుకా!

॥ మూ॥

యీ యిల్లు యీ నొడ్డి
యిల్లాలు పిల్లలూ
వది శాశ్వతమమ్మ - చిలుకా
రామచిలుకా!

॥ మూ॥

శత్రులే పుత్రులూ
రుణపోళ్ళు చుట్టాలు
భార్య మెడకూ లంకె - చిలుకా
రామచిలుకా!

॥ మూ॥

నీ మేలు నీ మంచి
నీ వరము కానుకో
నీకు ఎవ్వరులేరు - చిలుకా
రామచిలుకా!

॥ మూ॥

యిల్లు యిల్లనొప్ప
యిల్లు నాదనొప్ప
యింటిలో ఏముంది - చిలుకా
రామచిలుకా!

॥ మూ॥

కట్టలే సుట్టాలు
బట్టలే బంధువులు
పై బట్టరాముడే - చిలుకా
రామచిలుకా!

॥ మూ॥

అగేలా మరో తత్త్వం చూడാം:

తెలిసీ తెలియక నీవు

చెడిపోకే మనసా - నీ

తలపు రామునిపైనా

నిలుపావె మనసా!

| తె |

ఆరుమూటిని కూడి

కోరాకే మనసా - నీ

వాడూ మూడై పోకు

అయ్యయ్యో మనసా!

| తె ||

సిరి సంపదలూ చూసి

మరువాకె మనసా!

ఇది తెరచాటు బొమ్మలాల

తెరువే ఓ మనసా!

| తె |

ఆలీ బిడల చూసీ

అతి మోహపడకే - నీ

కన్నీ జన్మములా

వారేరీ మనసా!

| తె |

పర భామలాపేక్షా

పడబోకే మనసా - నీ

పరలోకాయను బాధ

పడలేవె ఓ మనసా!

| తె |

ఉన్నవారిని చూసి

ఉబ్బాకే ఓ మనసా

పరతత్త్వమార్గంబూ
గనుగొనవే ఓ మనసా!

| తె |

అలాగే 'కూనలమ్మ' పదాలని తత్త్వ పూరితమైనవి చూడాలి. ఈ "కూనలమ్మ పదాలు"కు "కూనిరాగాల"కూ సంబంధం ఏమిటో?

ఈ కూనలమ్మ పోతరాజు భార్యకూడా! ఈ 'కూనలమ్మ' పదం, శబ్దం చాలాచోట్ల వినిపిస్తుంటుంది.

అన్న మిచ్చినవాని
నాలి నిచ్చినవాని
నవహించు హాని
ఓ కూనలమ్మా!

అడితప్పినవాని
నాలి నేలనివాని
నాదరించుట హాని
ఓ కూనలమ్మా!

భీష్ముడను భవశాలి
భీముడే బలశాలి
కర్ణుడే గుణశాలి
ఓ కూనలమ్మా!

దుర్్యోధనుడు భోగి
ధర్మ రాజోక జోగి
అర్జునుండే యోగి
ఓ కూనలమ్మా!

కవితా రసపుజల్లు
ఖడ్గాల గలగల్లు
కరణాలకే జెల్లు
ఓ కూసలమ్మా!

కాపువాడే డెడ్డి
గరిక పోచే గడ్డి
కానకుంటే గృడ్డి
ఓ కూసలమ్మా!

మగని మాటకు మాట
కెదురు బల్కెడి బోటి
మృత్యు దేవత సాటి
ఓ కూసలమ్మా

జపతపంబులకన్న
చడుపు సాములకన్న
ఉపకారమే మిన్న
ఓ కూసలమ్మా!!

చాలాకాలం క్రిందటే వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు
తమ “బాలభాష”లో ఈ “కూసలమ్మ పదాల”ను
యిచ్చారు. ఈ పాట యింకా పున్నట్లు తోస్తుంది.

ఓ కోడలమ్మ!
ఓ కోడలమ్మ!!

అదరగొట్టేవాని
హద్దుమీరేవాని
ఆదరించుట మోసమానా!

అడి తప్పినవాని

అలి మరచినవాని

అడరించుట మోసమన్నా!!

ఇలాంటి చరణాలు అక్కడక్కడా “కూనాలమ్మ” మాదిరిగానే “ఓ కోడలమ్మ” సంభోదనగా వినిపిస్తాయి !!

“యేగంటి” పదాలు కొన్ని వున్నాయి. “ఏగంటి లింగా” అని సంబోధించినవిలాంటివి. ఈ క్రింది చిలుక ప్రబోధంలో “యాగంటి గురుపాదములు చేరి...” అన్నది గమనార్హం.

చెలగి చెప్పెద బుద్ధి

చేకొనీ వినునీడు

చింతమీదా నుండు - చిలుకా!

కులముతో వైరంబు

కొరగాదు మిక్కిలీ

గూడు వెళ్ళకయుండు - చిలుకా!

పట్టుబడలేని యాపదలకై

కెమ్మోవి పండకీ రాకుమీ - చిలుకా!

పట్టుముట్టగరాని బట్టబెటను తేనె

పండువున్నది చూడు - చిలుకా!

గురులైన యాగంటి

గురుపాదములు చేరి

గిరిగడుచియమీది - చిలుకా !

సిరులు మాయని తెలిసి

జీవగుణమది యెరిగి

చిగురు వేతలబోకు - చిలుకా!!

“వేట్రాయి సామిదేముడా” అని, “వేట్రాయి సామిదేముడా” అని కూడా వినబడే ఈ పాటలు అపతారములను గురించిన వర్ణన. దీనిని తూర్పుగోదావరిజిల్లా ప్రాంతాలలో సంపాదించినదని గుర్తు. రెండురకాలుగా కనుపించే ఈ పాటలును రెంటినీ పరికిద్దాము:

వేట్రాయి సామిదేముడా

మమ్మేలి నోడ

వేట్రాయి సామిదేముడా!

కాటమిరాయుడా

కడిరి నరసిమ్మడా

నీపైన యాటకాడ

నిన్నె గోరి నమ్మినోడ

॥వేట్రా॥

చేప కడుపున చేరి

పుడితివి రాకాసి గాని

కోపమూని

కోర్కి కొడితివి

ఆ పెన్నీటిలోన

బలసి గ్రుక్కన దూరి

బాపనోళ్ళ సదువులెల్ల

బెన్నుదేవుడి కొచ్చినోడ

॥వేట్రా॥

తాబేలై తాను
పుట్టగా ఆ నీళ్ళకాడ
దేవాసురురెల్ల గూడగా

తావు నూఁకి కొండ క్రింద
దూరగా నె సిల్కినపుడు
చావులేని వెన్నమందు
దేవర్ల కిచ్చినోడ

॥ పేట్రా ॥

అందగాడ వవుదులేవయా
గోపాల గోవింద
రచ్చింప రావయా

పందిలోన సేరుకోని
పంటభూమి నెత్తి క్రింద
సిందర సిందర సేసినట్టి
సందమామ నీవె కావ

॥ పేట్రా ॥

నారసిమ్మ నిన్నె నమ్మితి
నీ నాటనే
కోరితి నీ పాదమే గతి

॥ పేట్రా ॥

జౌర కొలువు కంబాన
సేరిపెమలాదు గాసి
కోరమీసమైన
శత్రుగుండెలగల జీల్చినోడ

॥ పేట్రా ॥

బుడుత పాపనయ్యవైతివీ
ఆ చక్రవర్తి

నడిగి భూమి

జెలుసుకొంటివీ!

పొడుగు కాల్పోడవై

అడుగువానిమీద బెట్టి

తడవులేక లోకమెల

పుడిగోని తిరిగినోడ

|పేట్రా|

రెండుపదులు ఒక్క మూరుతో

ఆ దొర్ల నెల్ల చెండాడి

తారపరసుతో

చండకోలబట్టి

కోడండరామసామి కాడ

చెండుకోల సేనుగోని

కొండకప్పు డేగినోడ

|పేట్రా|

రామదేన రచ్చింపరా

మా కెల్ల భూమిలోన

బుద్ధి సెప్పరా!

ఏమి తప్పు సేసినోడ

సామినాయప్ప బుద్ధి

నీ మనసు చల్ల దనము

మా మీడా సూపరోరి

|పేట్రా|

దేవక్కదేని కొడుకురా మాకెల్ల

దేవుడై నిల్చినావురా

ఆవుల మేపుగోని

అఱ్ఱోళ్ళ గూడుగోని

తావు బాగ నేసికోని

తక్కి చిక్కి నేసికోడ

|పేట్రా|

వేదాల నమ్మరాదనీ, చాత్రముల

వాధాలు బాగులేదనీ

బోధాలు నేనుకోని

బుద్ధులు నెప్పుకొన్న

నాడ నోడనయ్య

నల్లనయ్య నీవే కావ

||పేట్రా||

కలికి నా దొరవు

నీవెరా నాతోడ

పలుక వేమి

బాలకృష్ణుడా!

సిల్లగట్టు పురమునందు

చిన్నగోపాలుడై

పిల్లనగ్రోవి పట్టుకోని

వేటవేట తిరిగినోడ

పేట్రాయి సామిదేవుడా

మమ్మేలినోడ

పేట్రాయి సామిదేవుడా!!

దీనిలాగే సాగి, యిదే వర్ణనతో కూడిన రెండవపాట కూడా
పరికిద్దాం :

బేట్రాయి సామిదేవుడా

నన్నేలినాడా

బేట్రాయి సామిదేవుడా!!

కాటామరాయుడా

కదలి నారసింహుడా

నీటైన వేటగాడా

నిన్నెనమ్మియుంటినయ్య

॥ బేటా ॥

చేపకడుపు చేరిపుట్టగా

రాకాసివాని

కోపమూస చేతబట్టగా

టపినీపు నీళ్ళలోన

వచ్చినీపు వెతికివెతికి

బావనోళ్ళ చదుపులన్ని

బెమ్మదేవుడ కిచ్చినోడ

॥ బేటా ॥

తాబేలె తానుపుట్టగా

ఆ నీళ్ళకాడ

దేవరాక్షసులెల్ల కూడగా

తోవచేసి కొండక్రింద

దూరగా నె చిలికిచిలికి

పావనంబైన యెన్న

దేవర్ల కిచ్చినోడ !

॥ బేటా ॥

అందగాడవోదులేవయ్యా

గోవింద గోపాల

రక్షింపరావయ్యా

పందిలోనెచేరి కోరి

పట్టి చేత ఎత్తిభూమి
చిందుబిందు చేసినట్టి
సందమామ సీవెగదరా!

॥ బేట్రా ॥

నారసింహ నిన్నెనమ్మి
వనాటికైన మీ పాదమేగతి
ఓరి నీవు స్థంభాన
వచ్చి ప్రహ్లాదుగాచి
కోరమీసమెల్ల దువ్వి
గుండెచల్లన చేసినోడ!

॥ బేట్రా ॥

బుడతపాపనయ్య వైతివీ
ఆ చక్రవర్తి
అడుగుభూమి నేలుకొంటివీ!
పొడుగుకాళ్ళవాడవై
అడుగు వానిమీదపెట్టి
తడవులేక లోకమెల్ల
మడవచేత తొక్కినోడ!

॥ బేట్రా ॥

రెండుపాదల నొక్కసారిగా
ఆ పాదలనెల్ల చెండాడి దేడుపట్టగా
వెండికోత భమిడికోత
దండకాలు చేతబట్టి
దొడ్డసామి నీవు నా
కొండకిన్నాచిచ్చినోడ!

॥ బేట్రా ॥

రామదేవర రక్షించరా
 ఈ జగతిలోన మా కెల్లరికి
 బుద్ధిచెప్పరా !
 ఏమి తప్ప చేసినామొ
 సామి నా అప్పుజూడ
 నీవంటి చల్లదనం మామీద
 నుండజూపు

| బేట్రా |

దేవకీదేవి కొడుకువై
 ఈ జగతిలోన దేవుడవై
 నీవు బుట్టితీ
 ఆవులనూ కాచుకుంటు
 ఆడోళ్ళను చూచుకుంటు
 లుక్కుటిక్కు చేసినోడ!

బేట్రా |

వేదాలూ సమ్మరాదయూ
 ఆ శాస్త్రాలూ బోధాలూ
 బాగులేవయ్యా!
 వేదాలు చదువుకొంటు
 సుద్దులు చెప్పకొంటు
 నాదా వినోదుడవైన
 నల్లనయ్య నీవే గదర

|| బేట్రా ||

కలిగినా దొరపు నీవయ్యా
 నన్నింక రక్షించరా
 బాలకృష్ణయ్యా

పుల్లంగంటి పురమునాను

చిన్నా గోపాలుడవై

పిల్లంగోరు చేతబట్టి

పేట పేట తిగి గోడ

॥బేటా॥

వడ్డకులమునందు బుట్టితీ

నీ విచ్చినట్టి మట్టిబుట్ట

చేతబట్టితీ!

ఊరు ఊరు తిరుగుకుంటు

ఉన్నోళ్ళని చూసుకుంటు

నీవు నే నన్నమాట

నిక్కముగా తెల్పు సామి

॥బేటా॥

“వడ్డకులమునందు బుట్టితీ, నీ విచ్చినట్టి మట్టిబుట్ట చేతబట్టితీ” అన్న చరణం ఆధారంగా ఈ పాటను మట్టి త్రవ్వ ఉప్పర్లు, వడ్డవాకు పాడతానని అనుకొందాం.

పంచేంద్రియాలతో నిర్మాణమైన ఈ పడవపాట వినండి, చుక్కాని బ్రహ్మాదిట, ఎందరో దేవతలు ఎక్కారుట. ఖర్మలకు ప్రతిధ్వనిగా తెరచాప ఆడుతూందిట. సత్యమనే జ్యోతి వెలుగుతూంటే పయనిస్తూంది. కాలమనే కింకరులు లాగుతూండే పడవట - చూడండి :

పడవెళ్ళిపోతున్నదీ

ఓ భక్తులార!

పడవెళ్ళిపోతున్నది!!

బాసురముగ సంసార

భవజలధిలోనుండి

॥పడ॥

దీనిలో గొప్ప ప్రభువుండె

గానారేమి

పంచభూతాములందు

పంచివేసినా పడవ

గాంచగనె నైదు

గడులతో కూడున్న

||పడ||

పాలైయ్యి పెరుగులతో

మేల్ మేల్ మెరుగులతో

వాలాయముగా నెన్నో

వన్నెలూ కల్గియుండ

కాలా మను కింకరులు

కనిపెట్టి ఈడ్చుచుండ

||పడ||

చంద్ర సూర్యు లాదిగా

ఇంద్రాదు లెక్కిరీగా

ముందుగా గణపతీ

ముక్కోటి దేవతలు

ఎందరో ఎక్కినారు

ఇది ఏమి చోద్యమో

||పడ||

చుక్కాని బ్రహ్మాదండీ

పడవకూ మిథ్య ఉక్కు

సంభముగానుండీ

గ్రక్కునను వైమానుగట్టి

తెరచాపగుడ్డ పెక్కు

ఖర్కాలైమాను

పెనుగాలి వీచుచుండ

|పడ|

సత్య మైనట్టి

జ్యోతి సాంపుగా వెల్లుచుండ

అబ్బబ్బ! తీర్చుకొని

బౌరారా యనుచుండె

|పడ|

మోహ జలధిలో

నడుపుమా ములిగి

పోకుండా బాహుబలము

తోనూచునూ

ఆహా! విజ్ఞాన విరతి

యని కళాసులు కూడ

సాహసమున హరిని పాడి

సోహమను గెయిచేయ

|పడ|

అంధదేశంలో భక్త రామదాసు పేరు విననివారు ఉండరు. అలాగే ఎడ్ల రామదాసు పేరూ ఏగో సమయంలో వినకుండా వుండను. ఈ క్రిందిపాట ఎడ్ల రామదాసుదే వినండి!

ఈశ్వరా పరమేశ్వరా

జగదీశ్వరా కరుణింపరా !

శాశ్వతుడవని వేడితిని

విశ్వాస ముంచర ఈశ్వరా !

ముందు జేసిన పూర్వకృతములు

ఇందుబావుము ఈశ్వరా!

పొందుగా మీ పాదపద్మము
జెందియుంటిని ఈశ్వరా!

కవట విద్యలు నేర్చి పొట్ట
గడుపుచుంటిని ఈశ్వరా!

నెవము లెన్నక నన్ను
నీకృప నేలుమీ పరిమేశ్వరా!

ఆరుగురు శత్రువులు నాపై
క్రూరమెంచిరి ఈశ్వరా!
పరమ శత్రుముచేత శత్రువుల
నణచవలె పరిమేశ్వరా!

తోమ్మిదీద్వారముల కొంపిది
నచ్చునేటికి ఈశ్వరా!
బొమ్మలాట పాలుచేసి
బ్రోవకుంటివి ఈశ్వరా!

మూడుగుణములు విడువజాలక
మోసపోతిని ఈశ్వరా!
వేడ్కతో నీ మాయదాట
నుపాయమేదో ఈశ్వరా!

చంక దుడ్డమ కింకరులు
జంక నేరను ఈశ్వరా!
అంక పుందున జేర్చి సద్గురు
శంక దీర్చర ఈశ్వరా!!

ఈ “కృష్ణయత్రుడీ” అన్న తత్వం కూడా శరీరంలో
పోల్చి పాడినదే. ఈ పాటలో చాలా ఇంగ్లీషుపదాలు

దొర్లాయి. దీనినిబట్టి ఈ పాట ఈ మధ్యలో ఇంగ్లీషు సంవత్సరం పున్నవారిద్వారా వెలువడివుంటుంది అనుకుంటాను—“గుమాస్తా” - “నూపర్నెంటు” - “లాకు” - పదాలు గమనార్హములు :

కృష్ణయతండ్రీ
ఓ కృష్ణయతండ్రీ!
నా కష్టములు తీర్చినయ్య
కృష్ణయతండ్రీ!!

ఘోరమైన సంసార
సముద్రమూ
నీనామమనే నావమీద
నే దాటెదా !

॥కృష్ణ॥

రాగలోభమోహమనే కళాసులు
పడన లాగి వేయుచున్నారయ్య
కృష్ణయతండ్రీ!

॥కృష్ణ॥

బుద్ధియనే గుమాస్తా
కృష్ణయతండ్రీ!
చుక్కాని బట్టి త్రిప్పచుండె
కృష్ణయతండ్రీ!

॥కృష్ణ॥

జ్ఞానమనే నూపర్నెంటు
కృష్ణయతండ్రీ!
లాకుచక్ర మేయుచుండెనయ్య
కృష్ణయతండ్రీ!

॥కృష్ణ॥

మనసుయనే త్రాడుబట్టి

కృష్ణయతండ్రీ!

తెరచాచ పట్టి లేవనెత్తి

కృష్ణయతండ్రీ

॥కృష్ణ॥

ఏటిలోనా నీరులేదు

కృష్ణయతండ్రీ!

చాలింపుమయ్య పడవకాదు

కృష్ణయతండ్రీ!

॥కృష్ణ॥

పడవ మునిగిపోక ముందే

కృష్ణయతండ్రీ!

పరమపదనిలోన చోర్చనయ్య

కృష్ణయతండ్రీ!!

॥కృష్ణ॥

ఇదీ తత్త్వమే గమనించండి:

బ్రహ్మమేదో తెలుపరయా

బ్రహ్మజ్ఞులారా

భ్రాంతిలేకా జీవుని

ఖర్చురహితమైన మోక్ష

గతిని పోయేటందు కిప్పుడు

॥బ్రహ్మ॥

యజ్ఞక్రతువులంట

యోగ యోగములు సమముగ చేసి

భావము మీ రెరిగినందుకు

॥బ్రహ్మ॥

రేపుమాపు సంఖ్యా వార్చి

రేచించి ఓంకారమందూ

అహుతి మరగించుకు

॥బ్రహ్మ॥

ప్రొద్దెరిగి పొద్దున్న
లేచి పొద్దు చెప్పి
పంచాంగము న్యాయము
మీ రెరిగినందుకు

॥బ్రహ్మ॥

మరొకటి :-

మాయా కాయమురా
మమతలలో
పడి చెడితివిగదరా

॥మా॥

అడియాసలతో పడుటేగానీ
కట్టుకుపోయే దేమిటిరా జీవా

॥మా॥

కట్టెబొగ్గులో కాలేటప్పుడు
గవ్వరాదురా నీ వెంబడినీ
నీటికి నీ యారాటంబింకా

॥మ॥

ఎప్పుడో ఏమో ఎరుగుమురా
త్వరపడరా కడతేరెడు
గతి కనుగొనరా జీవా

॥మా॥

ఈ తత్త్వంలో నీతి, ప్రబోధంకూడా వుంది:-

నాదబ్రహ్మనందయోగీ వీడు
వేదాంతసారము వినిచే బైరాగీ
రాజసంబు దుఃఖదమురా ఘన
రాజయోగమార్గమే సౌఖ్యమురా

॥నాద॥

చిత్తశుద్ధి కల్గియుండు భక్తి

జేరి సద్గురు నీవు సేవించుచుండు ||నాద||

మత్తత్వము లేక యుండు - స

మస్తమింద్రజాలమంచూరకుండు

పెద్దల నిందించవలదు ఒరులు

పిడించినా నీవు భీతిల్ల వలదూ ||నాద||

వణిత లేకున్న దుఃఖమురా - కాని

వణిత గల్గెనేని వంగదుఃఖమురా

ధనము లేకున్న దుఃఖమురా - చాల

ధనము గల్గెనేని దాచదుఃఖమురా ||నాద||

పచ్చికుండవంటి మేను - ఇది

చచ్చుగాక ఆత్మ చావ దెన్నడును

విచ్చికుండ ప్రక్కలైనా - లోన

హెచ్చియున్న బయలువిచ్చి రెండోన ||నాద||

తల బ్రద్దలు కొట్టుకొన్నా అర్థంకాని - భావంలో

భాషలో - ఈ తత్త్వాలు వున్నాయి. కొన్నికొన్ని తత్త్వాలు

ఒకేమాదిరిగా వున్నట్లు వున్నా కొంచం కొంచం తేడా

కనుపిస్తుంది.

చిలుకాను పెంచాను

యెదముద్దూ లాడేను

కన్నసైగ లేదయ్యె చిలుకా!

మాణ్ణాళ్ళ ముచ్చటకు

మురిసేవు దిరిసేవు

మిందు గతి కాననే చిలుకా?

కుక్కి మంచందూద

కూలబడిపోలేను

దిక్కెవ్వరే నీకు చిలుకా!

ఇల్లు యిల్లనియేవు

ఇల్లు నాదనియేవు

నీ యిల్లు ఎక్కడే చిలుకా!

ఊరికి ఉత్తరాన

సమాధిపురములో

కట్టె యిల్లన్నదే చిలుకా!

కట్టెలే చుట్టాలు

కట్టెలే బంధువులు

కన్న తల్లెనరే చిలుకా!

నువు కాలిపోయేదాక

కానలుందురు గాని

వెంట నెవరూ రారు చిలుకా!

బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు ముగ్గురూ కలిసి చేసిన
యంత్రమే మనిషి. తొమ్మిది దర్వాజాలు (నవరంధ్రములు
గలది) తో తయారయింది.

విష్ణు, ఈశ్వర, బ్రహ్మ ముగ్గురూ

అన్నదమ్ములంట!

ఈ భూదేవి ఆకాశవాణికి

వీరై కర్తరింట!

వారి మహిమతో చేసిరీ ఒక
 మట్టిబొమ్మకుంట
 ఈ తొమ్మిది కిటుకుల దర్వాజాలూ
 మాటలాడుకుంట |విష్ణు|

వస్తావట్టిదె పొతావట్టిదె
 ధర్మము తన వెంట
 సాంబశివుడు నిను పిలువనంపినడు
 జల్లిగ రమ్మంట |విష్ణు|
 చేతిలో బెల్లం ఉన్నంతసేపే
 కాకి బలగమంట
 చేతిలో బెల్లం సరిపొయినాక
 ఎవరు రారు వెంట |విష్ణు|

ఇంటి మంగిటా పిల్ల మేకలు
 ఇల్లు బలగమంట
 ఏడ్చేవారు మరి ఆరేవారు
 ఎవరు రారు వెంట |విష్ణు|
 తొలినాడు యములోళ్ళనై న తను
 గుంజుకు రమ్మంటా
 యములోళ్ళంతా చుట్టు నిలచినగు
 తాళ్ళూ తెమ్మంటా! |విష్ణు|

చిన్న పెద్దలూ కూర్చున్నారు
 చింతలు వడుకుంట
 నీళ్ళుబోసి కూర్చుండబెట్టినరు
 మాయ బొమ్మనంట! |విష్ణు|

పువ్వులదండలు వేసినారగ్నూ
 మాయ బొమ్మకంట
 దింపుడు కల్పము
 కాడ దింపిడు
 మాయ బొమ్మకంట!

|విష్ణు|

సొమ్ము సమ స్తము శీనుకున్నరూ
 పోతరు వారంత
 గురువు పోస్తాడూ
 శంఖు తీర్థమూ
 ముక్తిఫలము కంటా!

|విష్ణు|

మంట్లో మన్ను కలిపినారు ఈ
 మాయ బొమ్మనంటా
 ధన ధాన్యంబులు
 ఎవరి పదార్థము
 ధర్మమే తన వెంట
 చేసిన పుణ్యము పాపకర్మములె
 నచ్చును తన వెంట!

|విష్ణు|

పైన చదివిన తత్త్వంలో “చేతిలో బెల్లం ఉన్నంత
 సేపే కాకి బలగమంట, చేతిలో బెల్లం సరిపోయినాక ఎవరు
 రారు వెంట” - అన్న చరణం వేరే పాటలోంచి యిందు
 లోకి వచ్చిందా అని నా అనుమానం. ఆ చరణంతోకూడిన
 వేరొక పాటకూడా వుంది - ఆ పాటను పరికించండి:

చేతిలో బెల్లం
పున్నంతసేపే
కాకి బలగమంతా
ఆ సేతిలో బెల్లం!
అయిపోగానే
ఎవరు రాకు వెంటా!

॥ సేతి॥

ఒంట్లో సత్తువ పున్నంతసేపే
ఉంది నీకు జంటా!
ఆ ఒంట్లో సత్తువ సన్నగిల్లుతే
ఎవరు రాకు వెంట!

॥ సేతి॥

పెమిదలో నూనె పున్నంతసేపే
దివ్వె వెలుగులంతా!
ఆ పెమిదలో నూనె అయిపోగానే
దీపమారునంటా!

॥ సేతి॥

ధన ధాన్యాలూ
భోగ భాగ్యములు
క్షణిక సుఖములంట
సెల్లో చేపలు సెల్లో పోగనే
తొంగ లోలకంటా-

॥ సేతి॥

ఎంతటి యాదార్థసత్యాన్ని ప్రభోధించాడో యీ
తత్త్వంలో! ఇంతకంటే జీవితానికి వినిపించవలసిన మేలుకొలు
పులు ఏకావాలి చెప్పండి?

బ్రతికుండగా నువ్వు చేసేవనులకు తరువాత శిక్ష అనుభవించవలసిందీ నువ్వు, తెలుసుండీ తప్పులు చేసి పరలోకంలో బాధలు పడకు. మంచి మార్గం కనుగొని బ్రతుకు అంటూ రేపటి విషయాన్ని నేడే నూరిపోస్తూంది ఈ తత్వం:

తెలిసీ తెలియక నీవు
చెడిపోకే మనసా
నీ తలపూ రామునిపైనా
నిలువ వే మనసా!

ఆరూ మూటినికూడి
కులకాకే మనసా
నీ వారూ మూడైపోకు
అయ్యేయ్యై మనసా!

॥ తె ॥

సీరినంపదలు చూసి
మరువాకె మనసా
ఇది తెరచాటూ బొమ్మలాట
తెరువా వే ఓ మనసా!

॥ తె ॥

ఆలీ బిడ్డల చూసి
అతి మోహపడకే
నీ కన్నీ జన్మమూల
వా రేగీ ఓ మనసా!

॥ తె ॥

పర భామాలాపేక్షా
పడబోకే ఓ మనసా

నీ పరలోకా యమబాధా
పడతేవే ఓ మనసా!

| తె |

ఉన్నవారిని చూసి
ఉబ్బాకే ఓ మనసా
వరత త్వ మార్గంబూ
గనుగొనవే ఓ మనసా!

| తె |

ఎన్నిచేసినా చివరకు శాశ్వతం అనేది ఏదీ లేదుట -
చూడండి ఈ తత్త్వం యిస్తూన్న ప్రబోధం:-

ఒట్టిదీ మాయాశరీరం
గుట్టు తెలుసుకొనరయ్యా
బట్ట బయలెనట్టి శాశ్వత
బ్రహ్మమును గనుగొనరయ్యా!

| ఒట్టి
ట

ఉన్నదేదో లేనిదేదో
ఉహ తెలుసుకొనరయ్యా
కన్నతల్లీ లెండి గురువులా
కరుణ చూడారేమయ్యా!

| ఒట్టి
ట

ఎన్ని పద్యలు ఎన్ని ప్రజ్ఞలు
ఎన్ని నేర్చిన నేమయ్యా
కల్ల సంసారంబులంబడి
కాసు వీసము రాదయ్యా!

| ఒట్టి
ట

ఎల్ల శాంధవు లన్నదమ్మలు
ఎందరుండిన నేమయ్యా

తిల్లి పోయేనాడు ఎవ్వరు
తనకు సాయము రారయా!

॥బట్టి॥

వేరులేనీ చెట్టుకీ ఒక
వేరులేనీ పండయా
పండుగన్నా వారి కిది
ప్రేమ దీరిపోనయా!

॥బట్టి॥

మరొక తత్త్వం - చిలుకని సంబోధించి ప్రబోధిస్తూంది.

చిలుకా పలుకదాయె
ఎవరు ఏమన్నారె నిన్నూ
గూటిలోనా రామచిలుకా
గురుని పాదం చెందెరా!

॥చి॥

చిలుకా పలుకదాయె
ఎవరు ఏమన్నారె నిన్ను

॥చి॥

అందమైన యిల్లురా యిది
బృందావనముండే స్థలమురా
బృందావనములో తిరుగు
చుండే రామచిలుకరా

॥చి॥

హరిచేతిలోనే ఒత్తి నలిపి
ప్రమిదలోనే నూనెపోసి
ప్రమిదచుట్టూ తిరుగుచుండే
రామచిలుకా!

॥చి॥

చిలుకా మోసమాయె
 ఎవరు ఏమన్నారు నిన్ను
 బద్దలల్లిన గూడురా యిది
 బ్రహ్మ చేసిన మాయరా
 మాయలోనే తిరుగుచుండె
 రామచిలుకా!!

॥చి॥

ఈ తత్త్వమును పరికించండి—దీనిని ముంగుండలో ఒక పండు
 ముడుసలివద్ద సంపాదించాను. ఇందలి వేదాంతధోరణి సరిగా
 అర్థం చేసుకోవడం కష్టం.

చిట్టిబొమ్మల పెండి
 చేసే సూజానాంబ
 చిత్రము చూడరమ్మా!
 ఘటములోపల పంచ
 భూతముల బొమ్మలుచేసి
 హితముగా ప్రమతోత్తముతో
 వియ్యోమొండ
 బూటకమనే బొంద
 బొమ్మరిల్లుగజేసి
 శృతితత్త్వము
 పెండ్లరుగుగచేసి
 దారిగా ఆకాశం
 పందిరిగా చేసి
 పుండరీకముల

అలికేడి కుండలుచేసి
 తలుపు ఆశాజ్యోతి
 తాళిబొట్టుగచేసి
 ఫలబిందుజలము
 వాసంతముగజేసి
 బలుసత్యశౌచము
 భాషికంబులచేసి
 చెలగి అణువులనెల్ల
 శేషవియ్యముచేసి
 సుగుణ సద్గుణము
 కర్పూర గంధముచేసి
 శృతులా విశ్వాసముల
 వింజామరముచేసి
 పరగ ఓంకారము
 ప్రణవవాద్యముచేసి
 ప్రేయథక్తియనే రెండు
 పేరంటాండ్రుగచేసి
 కామక్రోధములను
 కంకణంబులుచేసి
 తనివి ప్రాణికి కన్యాదానముచేసి
 పనిబూని సద్గురుని
 పౌరోహితునిజేసి
 తనదు సంతోషము
 తాంబూలముగజేసి

ఇలను చిల్లమూరి
 యీసూ నెన్నగజేసి
 పాపాబంధము తెడబాపగజేసి
 వాసీగ పుద్దూరి
 పుగమువాసముచేసి
 ఎలమవెంకట్రాయు
 నేలినా సుజ్ఞానాంబ !!

తుమ్మెద, ప్రభాత, చందమామ మొదలగు
 పదములను పాల్కురికి సోమనాథుడు (క్రీస్తుశకం పన్నెండు
 వందలు) పేర్కొని వున్నాడు. చివర 'తుమ్మెద' అని
 వాడడంబట్టి ఈ పదములకు 'తుమ్మెద' పదములు అని నామం
 వచ్చివుంటుంది. తుమ్మెద పదములలో అన్నీ వేదాంత
 పరమైనవికావు - కాని ఈ క్రింది తుమ్మెదపదం వేదాంత
 పరంగానే నడుస్తుంది!

శివశివ అనమేలు	తుమ్మెదా!
శివయంతును వినమేలు	"
శివుని భక్తులకు	"
శరణన్నమేలే	"
శ్రీకంఠుడను పువ్వు	"
మూడులోకమ్ములాయెను	"
సాకారమైయ్యుండు	"
పరమేకాంతమనజూడ	"
శివశివయనవే	"

శివుడనగ విన మేలు	తుమ్మడా!
శివుని భక్తులాకు	"
శివ శరణన్న మేలే	"
ముట్టిముట్టని పువ్వు	"
ముట్టింది జగమెల్ల	"
ముట్టి చూడ వేల	"
అది ముట్టిపాయా లేవె	"
యవ్వన మంచాన	"
బహు పువ్వుల వాసన	"
క్రొవ్వి నీవెడగావె	"
నీకు నెవ్వినరములేదు	"
ఆరురేకుల పువ్వు	"
అవి మీరిన వాసన	"
వేరుసేయక నీవు	"
శిరు జేరి భజించావె	"
మేలు ఎరిగినీవు	"
కేళి చరించావె	"
ఏడుగురు రాజులు	"
నీకు జూడబండ్లజోడు	"
ఆశగోసి వేసి	"
మోసపోకుమంటి	"
రాశికెక్కుమంటి	"
అష్టదశముమీద	"
మొట్టి చెరించావె	"

కష్టము నెరుగావె	తుమ్మెదా!
ప్రప్తవై యుండావె	"
తొమ్మిది వాకిళ్ళు	"
నీవు నమ్మి చరించావు	"
ముమ్మూల కోణాల	"
నీవు నెమ్మాది నుండావె	"
పదిపదే నింటను	"
వెండి పదునొండు తావులను	"
మెదలాక నిల్చిరా	"
నిన్ను కదిలించగలరే	"
ఎనసితోటా పువ్వు	"
నీ వెనయమానలేక	"
దాని చేజిక్కిన	"
తోట వానిచేబడుదువు	"
నింగి నేలవేయి	"
గంగగారు లేనినాడు	"
పొంగుచును నొరుబోడ	"
వేయి భంగుల నటియించు	"
వేయి గేకుల పువ్వు	"
అది వెలుగును జగమెల్ల	"
నద్దురు నడుగావె	"
పువ్వు సద్యజూపునీకు	"
గురునకూ హరునకూ	"
అంతరువు లేదేమి	"

గురుపాద పద్మాలు

తమ్మెదా!

నిన్ను దర్శించుమంటిని

”

శిన శివ అనమేలు

”

శివయంతును విసమేలు

”

ఈ పాటను వినండి: “నేజూచినానె బ్రహ్మము నాలో” అన్న దానినిబట్టి బ్రహ్మాంగారి దర్శనముగా చెప్ప వలసి యుంటుంది.

నే జూచినానె బ్రహ్మము నాలో

నే జూచినానె సద్గురు నాలో

నే జూచి నానె!

నే జూచినానమ్మ

నెలతరో తారక

రాజయోగమునందు

రంజిలు నాగురుని

॥ నేజూ॥

కన్నుల నడుమాను

సన్నంపుదిడ్డినా

తిన్నాగ వెలిగేటి

పున్నమ చంద్రుని

॥ నేజూ॥

ఫాలభాగమునందు

నీలజ్యోతుల నడుమ

ఓలలాడుచునున్న

పరలింగమూర్తిని

॥ నేజూ॥

చూపుల లోపల

పాపల నడుమను

వ్యాపించి వెలిగెటి

ఆ పరంజ్యోతిని

॥ నేజూ ॥

చక్షురాగ్రమునందు

పశ్చిమ వీధిని

నిత్యేపమై వెలుగు

సాక్షీభూతిని నాలో

॥ నేజూ ॥

చందమామకు నడుమ

కుండలా కృత్యిని

ఆనందముగ నేడు

హరి పొతులూరయ్య

॥ నేజూ ॥

అలాగే “చిలుక” ప్రబోధంతో మరో తత్త్వం,

మూణ్ణాళ్ళ బులుపులకు

మురిసేవు భ్రమ సేవు

ముందుగతికానవే - చిలుకా!

ఆరు పటములలోన

హంసమేడలోన

ఆటలాడే రామ - చిలుకా!

ఆటలేలా మనసు

పాటలేలా మనకు

మాటదెల్పూ రామ - చిలుకా!

తొమ్మిదీ వాకిళ్ళు

ఈ తొలుకోటకు

దిమ్మదిరుగూ రామ - చిలుకా!

తలుపుదీస్తే పిల్లి
పోందివేస్తున్నాది
తప్పించుకో రామ - చిలుకా!

సిద్ధిప్పగురుని నామ ప్రబోధంతో నెలువడిన
ఈ తత్త్వం పరికించండి.

బాల చిన్నది గోలరా
కడు ముదిమి యవనము లేదురా!
నీలమేఘా మధ్యమందొక
మెరుపువలె మెరసేనురా

॥ బా॥

తోమ్మిదీ దరవాజులమరిన
మేడగది నున్నాదిరా
సమ్మకముగలబంటు
లార్చుర కావలీపెట్టిందిరా

॥ బా॥

సత్తుసిత్తుల తెలివితో
తను సత్తమున యున్నాదిరా
తప్పకా తను కొలుచుబత్తుల
ఒప్పుగా బ్రోసేదిరా

బా॥

నిశ్చయముగ సిద్ధయ్యగురునీ
వద్దగూసున్నాదిరా
ముద్దుగా గోలసేటిబత్తుల
ఒప్పుగా చూసేనురా

॥ బా॥

వీనాటినుంచో మనం వింటూవస్తూన్న ఎన్నో “జానపద
గేయాలు” నేడు సినిమాలలో కొంచెం మార్పుగా

కూర్పులతో, వరుసల తేడాతో వినబడి అన్నింటికంటే యివే ఎక్కువగా ప్రజాదరణ పొందడం చూస్తున్నాం. చూస్తే నీను తీసుకున్నా, పాటలను పరికించినా వాటివెనుక ఈ జానపద గేయాల ప్రభావం - బలం చాలావుంది. పేరుపేరున ఏ యే సినిమాలలో ఏ యే జానపద గేయాలు ఏరూపంలో - ఏ వరుసలో యివ్వబడిందో వ్రాయాలంటే అంత అనేది వుండదు.

ఈ 'ఒరే ఒరే' పాటలాంటి వరుసలూ ఎన్నో మనం విన్నవే.

చిల్లర రాళ్ళకు
మ్రొక్కుచునుంటే
చిత్తము చెడిపోను
ఒరే ఒరే!

చిత్తమునందున
చిన్మయరూపుని
చూచుచునుండుట
సరే సరే!

ఒక్కపొద్దులని
యెండుచునుంటే
ఒకరుగ చెడుదువు
ఒరే ఒరే!

ఏకమైనయూ
వైభవమూర్తిని

చూచుచునుండుట
సరే సరే!

నీళ్ళలో మునిగి
గొణగుచునుంటే
నిలకడ చెడునుర
ఒరే ఒరే!

నీళ్ళలోవుండే
నిర్మలజ్యోతిని
చూచుచునుండుట
సరే సరే!

బాధగురువుల
పంచనుచేరితె
భావము చెడునుర
ఒరే ఒరే!

భావమందునా
బ్రహ్మశాంతినీ
చూచుచునుండుట
సరే సరే!

భూములు అడవులు
తిరుగుచునుంటే
బుద్ధులు చెడునుర
ఒరే ఒరే!

బుద్ధిలోవుండే
పున్నమచంద్రుని
చూచుచునుండుట
సరే సరే!

ఈ పాట తత్త్వప్రధానమైనది - ఆడవాళ్ళు పాడేది :

నూరిపోసే మందుకాదు
నూరునరహా లిస్తేరాదు
కరుణాగురుని కరుణచేతను
ఛాడియలో కడతేరెమందు

॥నూ॥

కనలేరు, కొనలేరు, తినలేరు
యీ మందుకనుగొని తిన్నవారికి
ఘడియలో కడతేరెమందు

॥నూ॥

అక్కలూ చెల్లెండ్రు గురువును
అందరూ భావించు
మందు పెక్కుగలరు
తిన్నవారికి తక్కువేమీ
లేదు మందు

॥నూ॥

జ్ఞాన ము క్తి విరాగములను
పానము సరియించుమందు
తాను నేనని వాదబేధము
కలడం బందించెమందు

॥నూ॥

ఎరుక మరుపు లేనిపక్షము
ఎప్పుడుం సదికేళిమందు

తిరిగి జనన మరణ మనియేటి

తరణము తపించుమందు

॥నూ॥

అందుయిందు సందులేకను

అందమైనది ఈ మందు

సందశైలాద్రి నివాసుని

సమ్మితే కడతేరుమండు

॥నూ॥

ఈ తత్త్వమును వినండి. 'చందమామ' పరంగా సాగింది.

చందమామ చందమామ

చందమామ

ఈ సంద్ధి తెలిపే జ్ఞానలవరే

,,

జంటనాగస్వరములూది

,,

పాముని పాదు పెకలించాలి

,,

తోమ్మిది నాకిళ్ళుమూసి

,,

పాముని పట్టవలెను

,,

కాయమనే పుట్టలోను

,,

మాయగానె మెలగియుండు

,,

భక్తియనే కట్టుకట్టి

,,

యుక్తిచేత పట్టవలెను

,,

దేహిదేహములసందు

,,

తెలియకుండ చుట్టుకుంది

,,

ఆ జపమంత్ర ధ్యానముచేత

,,

అఖండకళలతో వెలుగుచుండు

,,

పాముపట్టే యోగి ఎవరె

,,

అతనిపేరే సిద్ధగురుడె

,,

ఈ పాట - తత్త్వమే కలికాల మహిమను గురించి
చెబుతున్నది:

నీరు పోసిన చెట్టు
నిర్మూలమౌతుంది!
పడిన చెట్టు
ప్రబలానికొస్తాది!
యుగము జగము
తల డిల్లుతాయిరా!
చిత్తాట లాడేము
శివపూజ మరచేరు!
చింతగుంటాజోరు
లయ్యారురా!

మీసాలు లేనోడు
దేశాము లేలాడు!
దేశమెల్లా ఒక్క
కరువు వచ్చిందిరా!
తాటి చెట్టూమీద
తాబేలు పుడతాది!
తలక్రిందులకాల
మొచ్చిందిరా!

ఆరేళ్ళవానికి
మూడూండ్లవాడైన
అరువుచెప్పేకాల
మొచ్చిందిగా!

చేతికిచ్చిన రూక
ఎగవేసి దిగ్మరింగి
బాయాడి బాసలు
చేస్తారురా!
రాచూరుదగ్గరా
రాతిబస వున్నాడు!
రంకలేసేకాల
మొస్తుందిరా!

ఈకాలమొచ్చింది
దురుకాలమొస్తుంది!
దుష్టులకెల్లనూ
దుర్బుద్ధి పుడతాది!
అత్తలకు నేలలు
కోడలకు మంచాలు!
కొడుకు తల్లినికొట్టు
కాల మొస్తుందిరా!

ఆలు చెప్పినమాట
అరటిపండ్లాతాది!
తల్లి చెప్పినమాట
త్రాచుపాపాతాది!

బాగానే చెప్పాడు - కలికాలంలో జరుగుతున్న
సత్యాన్ని.

ఇది 'దూడేకుల సిద్ధయ్య'గారి తత్త్వం! చూడండి - ఎంత చక్కని సరిదేశం యిస్తున్నారో! కులంను గురించి ఎంత బాగా చెబుతున్నారో పరికించండి.

కులం, గోత్రం, జాతి - వీటిని నమ్ముకుని మోస గించుకొని, విసిగి వేసారే - లోకులూ, కాకులూ అడిగే ప్రశ్నలకు సమాధానం ఏమిటి? వినండి సిద్ధప్పగారి సమాధానం :

“ఏ కులమని నను

వివరమడిగితే

ఏమని చెప్పుదు

లోకులకూ!

లోకులకూ

పలుగాకులకూ!

దుర్మార్గులకూ

ఈ దుష్టులకూ!

పాలభాగమున

ఏలలుబాడుచు

భావముకన్నది

నా కులము!

ఇంటిలోపలను

ఇల్లుగట్టుకొని

మంటలోపల

రాట్నం పెట్టుకు

కంటిలోవల
 కదురుపెట్టుకు
 ముక్కులోవల
 యేకు పెట్టుకు
 చెవులొ బారా
 చేతికిదీసుకు
 నారాయణయను
 నగము తీసుకుని
 అస్త్రాక్షరియను
 తడిక వేసుకొని
 పంచాక్షరియను
 పంచదీసుకొని
 తథమ తథమి
 గబదెబ గబదెబ
 ఏకినకులమె
 నూ కులము !

ఏకిన ఏకులు
 వేకిన పిందెలు
 లోకమంత నొక
 పాకము చేసుకు
 ఏకినకులమే
 నూకులము!

రొమ్మున లక్ష్మీ
 చీరగట్టుకొని
 చక్కగ సిరి
 పావడ దొడిగి
 ఆనందమైన
 వీరబ్రహ్మ
 శాల్య కప్పకొని
 నిండియున్నదే
 నా కులము!
 ఒంటరిగాదే
 నా కులము!

ఏకులమని నను
 వివరమడిగితే
 యేమని చెప్పుదు
 లోకులకూ?

తత్త్వాలలో ఓ గంటపాటు గడిపాము - మనలో మన
 మాట - జీవితంమీద రోత, జాతకంమీద అసంతృప్తి, భవి
 వ్యత్తుమీద నిరుత్సాహం, సంసారంఅంటే వెగటు, ఆద
 వముందిలేఅన్న విసుపు!

అలాఅనిపించికొంచంతలోచన కేసి పరుగెత్తిస్తుందిమన
 సుని-తత్త్వాలలోవున్న ప్రబోధాల మహత్తు అటువంటిది!
 మరెన్నితత్త్వాలు యింకాదాగివున్న యోగదా ఈప్రపంచంలో!!

మంగళం

19

అది మహాస్రవంతి, ఆ స్రవంతిలో నురగలతో
 పెండిలా వచ్చే తరంగాలలో - ఎంత నిండుతనం - ఆ నిండు
 తనంలో ఎంత గడుసుతనం - ఎంత లోతు, ఎన్ని ఊహలు,
 మరెన్ని ఆశయాలు, అనుభూతులు, సందేశాలు - సంగో
 హాలు - సంతోషాలు!

ఈ జానపద వాఙ్మయస్రవంతిని ఎంతగా చూడదలచు
 కున్నా ఆ గభీరత కేసి అలా చూస్తూ - ఆఁ! ఎంత నిండుతనం
 అన్న ఊహాజగత్తులో నిలబడి పోతాము!

ఒక విషయమా, రెండు విషయాలా! జీవితం అం ఈ
 ఏమిటో అక్షరాలలో పాటల మాటల గుత్తులలో ఇమిడి
 ఫోషిస్తుంది:

ఉలిక్కిపడ్డ కోడి కొక్కిరోకో ఆనడం తడవుగా
 నేలొంటుంది లోకం - చిరుగంటల బేగల 'అంబా' అనే
 అరపులు, రైతు, కూలిజనం పనిపాటలకోసం ఉరుకులు-
 మేలుకొలుపులు:

అలా అలా గంటలు - కాలం, సూర్యోదయం,
 ఎండలు, వర్షాలు, గాలులు, పొలాలు, మిల్లులు, గృహాలు,
 పెద్దలు, పిన్నలు, పాపలు, పనులు, పొలాలు, ఊహలు,
 ఉత్సాహాలు - గెంతులు!

మరెన్నో — సాయంసమయం పక్షుల కిలకిలా
 రవాలు, రేకులువిచ్చిన సన్నజాజులు, సంపెంగలు, మల్లెల
 పడుచుతనపు కోర్కెల సువాసనరూపంలో గుబాళింపులు!
 సూర్యునికి విశ్రాంతిసమయం - కూలిజనం పాటల
 హోదాతో ఇంటికి నడకలు, రెక్కలపక్షుల గూటికి ఎగురులు!

కోర్కెల కూనిరాగాలు, ప్రేమల పల్లవిగీతాలు,
 కొంటెతనపు సింగిరి గీతాలు - ఎంత గమ్మత్తు!

“ఉంగ”తో జీవితం ప్రారంభించి ఎన్నో మజలీలు -
 మైలురాళ్ళని దాటుకుంటూ వ్రయాణంచేసి-పసితనం, బాల్యం
 యువకత్వం, యౌవనం, సంసారం, బాధ్యతలు, పెద్దరికం;
 చుట్టూ కొడుకులు కోడళ్ళు, మనుసులు మునిసుసులు,
 ఒడుగులూ వెళ్ళిళ్ళు, పేరంటాలు, నోములు వ్రతాలు,
 పూజలు పునస్కారాలు, గుడులు గోపురాలు, దేవుళ్ళు
 దయాలు!

ప్రయాణంలో ఎన్నో అనుభవాలు - అనుభవాలకు ప్రతిరూపాలు జానపదగీతాలు - వాచిన సంస్కృతీ విభాగాలకు భాండాగారాలు!!

ఏముంది జీవితం? అన్న ప్రశ్న! ఆ ప్రశ్నలో ప్రతి ధ్వనించే తత్వాలతో ఈ నాజ్మయానికి మంగళం!

“మధురకవితలు” అని ఈ పుస్తకానికి నామకరణం చేసి - ఇందులో వరుసగా వివిధశీర్షికలలో ఆయా పాటలలోని ఇంపుసాంపులను, విలువలను, భావాలను పరిచయం చేయడం జరిగింది.

ఎన్నో గేయాల, పదాల, సంకలనాలను పరిశీలన చేసి ముచ్చాలహారంగా - జానపదకవితలు సమీక్షాగ్రంథంగా వెలువరించడానికి ప్రయత్నంచేశాను.

అందరూ సరదాగా - సునాయాసంగా చదువుకోవాలి - చదవాలి! ఇదే నా తాపత్రయం - అందుకే ఈ ప్రయత్నం!!

జయమంగళం

కుభమంగళం!

